

Liberal Düşünce Topluluğu
Association for Liberal Thinking

Türkiye’de Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları Kamuoyu Araştırması

Araştırma Ekibi

Prof. Dr. Ömer Çaha

Prof. Dr. Atilla Yayla

Doç. Dr. Yusuf Şahin

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	7
BÖLÜM I: ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	9
1. Araştırmanın Kapsamı	9
2. Araştırmanın Yöntemi	11
3. Araştırma Örneklemine Demografik Özellikleri.....	12
BÖLÜM II: MESLEK KURULUŞLARI, SİVİL TOPLUM VE DEMOKRASİ	21
1. Sivillikle Resmiyet Arasında Meslek Kuruluşları	21
2. Demokrasi Sınavında Meslek Kuruluşları	29
BÖLÜM III: MESLEK KURULUŞLARINDA KATILIM	37
1. Üyelerin Oda Faaliyetlerine Katılımı	37
2. Meslek Kuruluşları Katılıma Ne Kadar Açıktır?	46
BÖLÜM IV: MESLEK KURULUŞLARINDA SİYASİ DURUŞ VE TEMSİL SORUNU	53
1. Meslek Kuruluşlarında Siyasi Duruş Sorunu.....	53
2. Meslek Kuruluşları Üyelerini Hangi Ölçüde Temsil Ediyor?	58
BÖLÜM V: MESLEK KURULUŞLARINDA ŞEFFAFLIK VE DENETİM.....	65
1. Meslek Kuruluşlarında Şeffaflık ve Denetim	65
2. Meslek Kuruluşlarına Karşı Güven ve Memnuniyet.....	72
BÖLÜM VI: MESLEK KURULUŞLARINDA GELİR VE AİDATLAR.....	79
1. Meslek Kuruluşlarına Aidatlar Ne Kadar Düzenli Ödeniyor?	79
2. Meslek Kuruluşlarının Mali Yapıları Şeffaf mıdır?	84
BÖLÜM VII: MESLEKİ GELİŞİM VE MESLEKİ STANDARTLAR BAĞLAMINDA MESLEK KURULUŞLARI	91
1. Odalar Mesleki Gelişime Ne Kadar Hizmet Ediyor?	91
2. Mesleki Standartları Kim Belirlemelidir?	98
BÖLÜM VIII: MESLEK KURULUŞLARINDA ÜST BİRLİKLER: SİYASİ DURUŞ VE TEMSİL SORUNU.....	105
1. Üst Birliklerde Yönetimin Oluşum Süreci ve Temsil Sorunu	106
2. Üst Birliklerde Yöneticilerin Siyasi Duruş Sorunu	112
3. Meslek Mensupları Üst Birliklerden Ne Kadar Memnun?	116
BÖLÜM IX: MESLEK KURULUŞLARINDA ZORUNLU ÜYELİK VE YENİDEN YAPILANMA.....	119
1. Meslek Kuruluşlarında Zorunlu Üyelik	119
2. Meslek Kuruluşlarında Yeniden Yapılanma	123
BÖLÜM X: GENEL TESPİTLER VE ÖNERİLER.....	127
1. Genel Bazı Tespitler	127
2. Meslek Odalarıyla ilgili Bazı Öneriler.....	130
EKLER.....	133
Ek 1: Varyans Analizi.....	133

Türkiye’de Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları ve Demokrasi: Akademik Bir Araştırma ve Geliştirme Projesi

Liberal Düşünce Topluluğu Derneği (LDT), 2010 – 2011 yıllarında “Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum ve Demokrasi” konulu bir araştırma projesi yürütmüştür

Proje çerçevesinde, öncelikle söz konusu meslek kuruluşlarının yasal statülerinin, uygulamalarının ve politikalarının ne ölçüde çoğulcu, demokratik, rekabetçi bir sisteme uygun olduğu tarihi bir perspektifle; anayasal demokrasi; özgürlükçü sivil toplum ve serbest rekabet esaslarına dayanarak, demokratik dünyadaki örneklerle mukayese ile beş ayrı akademik raporda tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu tespitler ilgililerle bir tartışma toplantısında değerlendirilmiş, bunun üzerine yasal bir reform önerisi üzerine çalışılmıştır.

Gerek akademik raporların tespitlerinin gözden geçirilmesi gerekse teklifi hazırlanan yasal reform önerisinin sağlıklı ve uygulanabilir olabilmesi açısından alandan nicel ve niteliksel veriler elde etmek amacıyla elinizde sonuçları bulunan Meslek Kuruluşları Kamuoyu Araştırması yürütülmüştür.

Liberal Düşüne Topluluğu, akademik raporu ve bu rapor ile kamuoyu araştırmasının sonuçları ışığında hazırlanan yasal reform önerisini meslek mensupları, meslek kuruluşları, politika yapıcılar, kanaat önderleri, medya mensupları ve tüm vatandaşlarla paylaşmaktadır. İlgilenenlerin rapor ve reform önerisini LDT’den ücretsiz temin etmesi mümkündür.

SUNUŞ

Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları, ya da meslek odaları, Türkiye'nin en büyük örgütlü topluluklarını oluşturmaktadır. Bugün meslek kuruluşları bünyesinde toplanan dokuz milyonu aşkın meslek mensubu bulunmaktadır. Türkiye'de meslek örgütleri "diplomaya dayalı" olanlarla "sermayeye dayalı" olanlar olmak üzere iki kategoride toplanmasına rağmen üyelik yapıları, örgütlenme modelleri, seçim sistemleri ve yönetim tarzları bakımından büyük benzerlikler taşımaktadırlar.

Meslek odaları, kamuoyunda öteden beri değişik nedenlerden dolayı tartışma konusu olagelmışlerdir. Bu tartışmaların, çoğunlukla meslek kuruluşlarında siyasi duruş, şeffaflık, denetim, katılım, zorunlu üyelik, hesap verebilirlik, seçim süreçleri, demokratik duruş ve üyelerle ilişki gibi konularda yoğunlaştığı söylenebilir. Üye sayısı 20 binin üzerinde olan dokuz meslek grubunu konu alan bu araştırma da esas itibariyle bu konuları meslek mensuplarının bakışından hareketle masaya yatırıyor. Burada zikredilen konuların her biri değişik sorularla ayrıntılı biçimde araştırılmıştır.

Ankete dayalı olarak gerçekleşen araştırmanın saha kısmı 1-20 Temmuz 2011 tarihleri arasında uygulanmıştır. Araştırmada yer alan meslek kuruluşları üye sayıları nispetinde araştırmada yer almıştır. Gerekli kota ve ağırlıklandırmalar yapıldıktan sonra analizler 2200 katılımcı üzerinden yapılmıştır. İlerleyen sayfalarda yapılan analizler, genel tespitler ve öneriler araştırmaya katılan katılımcıların görüşlerinden hareketle dile getirilmiştir.

Meslek odaları araştırması, Liberal Düşünce Topluluğu (LDT) tarafından yapılmıştır. Baştan sona LDT'nin uzman ekibi tarafından yürütülen araştırmanın saha çalışması Area Araştırma tarafından gerçekleştirilmiştir.

BÖLÜM I

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Türkiye’de faaliyet gösteren meslek kuruluşlarıyla ilgili gerçekleştirilen bu çalışmanın temel amacı meslek mensuplarının bağlı oldukları odalar ve üst birliklerle ilgili kanaatlerini, ilişkilerini ve tutumlarını tespit etmektir. Meslek kuruluşlarının demokratik bir yapıda olup olmadığı, sivil toplumcu bir karakter taşıyıp taşımadığı, meslek mensuplarını tam olarak temsil edip etmedikleri, meslek mensupları açısından işlevsel bir yapıda bulunup bulunmadıkları gibi hususlar meslek mensuplarının merceğinden ele alınıp incelenmiştir. Bununla birlikte, meslek mensuplarının kendi odalarıyla ilişki düzeyleri, odaların faaliyetlerine katılımları, odaların faaliyetlerine karşı ilgileri gibi konular detaylı biçimde araştırılmıştır. Araştırmada yapılan analizlerde ayrıca meslek mensuplarının gözünden meslek kuruluşlarının işlevselliği, şeffaflığı, çalışma prensipleri, yöneticilerin duruş ve tutumları gibi hususlar ayrıntılı biçimde ele alınıp incelenmiştir. Araştırma sadece iller düzeyinde faaliyet gösteren odalarla sınırlı kalmamış, aynı zamanda odaların bağlı bulunduğu üst birlik ve konfederasyonları da meslek mensuplarının gözünden analiz etmiştir.

1. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma Türkiye’de faaliyet gösteren ve üye sayısı 20 binin üzerinde olan dokuz meslek kuruluşu mensupları üzerinde gerçekleştirilmiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi üye sayısı bakımından en büyük meslek kuruluşu Türkiye Ziraat Odaları Birliği (TZOB) iken, en küçük meslek kuruluşu ise 22 bin üyesiyle Türk Diş Hekimleri Birliği (TDB)’dir. Araştırma örnekleminin seçiminde meslek kuruluşlarının üye sayısı referans olarak kabul edilmiştir. Üye sayısı 100 binin altında olan meslek kuruluşları 200, üye sayısı 100 bin ile bir milyon arasında olan meslek kuruluşları 250, üye sayısı bir ila iki milyon arasında olan meslek kuruluşları 300, üye sayısı iki milyonun üzerinde olan meslek kuruluşları ise 350 katılımcı ile araştırmada yer almıştır. Sahada elde edilen veriler bu sayılar üzerinden ağırlandırılarak analiz edilmiştir.

Tablo 1: Araştırma Kapsamına Alınan Meslek Kuruluşları

Meslek Kuruluşları	Üye sayısı	Örneklem içindeki payı	Yüzde
Serbest Muh. ve Mali Müşavir Odaları Birliği	80,250	200	9,1
Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu	1,896,000	300	13,6
Türk Tabipler Birliği	63,000	200	9,1
Türk Diş Hekimleri Birliği	22,000	200	9,1
Türk Eczacılar Birliği	24,119	200	9,1
Türkiye Barolar Birliği	63,487	200	9,1
Türk Mühendis ve Mimar Odalar Birliği	342,996	250	11,4
Türkiye Ziraat Odaları Birliği	4,800,000	350	15,9
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği	1,200,000	300	13,6
Toplam	8,491,852	2,200	100

Her meslek mensubu meslek kuruluşlarıyla iki kademeli bir ilişki içindedir. Birinci kademede meslek mensupları faaliyet gösterdikleri ildeki ilgili odayla doğrudan üye olarak ilişkilidirler. Meslek mensupları ikinci kademede ise bu odaların bağlı bulunduğu üst birliklerle bağlantılıdır. Anket uygulamasına dayanan bu araştırma, bu gerçekten hareketle iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, araştırmada yer alan 18 yaş üzerindeki katılımcılarla yüz yüze mülakata dayalı bir anket uygulanmıştır. Bu ankette ana hatlarıyla iller düzeyinde faaliyet gösteren odalarla ilgili sorgulamalar yapılmıştır. İkinci aşamada ise aynı katılımcılarla telefon üzerinden görüşülerek birlikler hakkındaki fikirleri ve kanaatleri sorulmuştur. Araştırmada böylece iller düzeyindeki odalarla, merkezi Ankara’da bulunan ve tüm bağlı odalar adına hareket eden birlikler iki ayrı düzlemde ele alınıp incelenmiştir.

Tablo 2: Araştırmanın Yapıldığı İller

İller	Sayı	Yüzde
Adana	183	8,3
Ankara	160	7,3
Antalya	187	8,5
Bursa	173	7,9
Diyarbakır	171	7,8
Erzurum	139	6,3
Eskişehir	133	6,0
İstanbul	478	21,7
İzmir	177	8,0
Samsun	149	6,8
Trabzon	136	6,2
Van	114	5,2
Toplam	2.200	100

Araştırma, yukarıda belirtilen sayılar üzerinden gerekli ağırlıklandırmalar yapıldıktan sonra 12 ilde toplam 2200 kişi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu iller odaların örgütlenmesinde esas kabul edilen il kategorileştirilmesi göz önünde bulundurularak seçilmiştir. Bu kategoriler kalkınma endeksine göre oluşmuştur. Buna göre birinci iller kategorisinde İstanbul, Ankara ve İzmir; ikinci iller kategorisinde Adana, Antalya, Bursa ve Eskişehir; üçüncü iller kategorisinde kalkınmada öncelikli olan Diyarbakır, Erzurum, Samsun, Trabzon ve Van seçilerek araştırmaya dahil edilmiştir. Odaların her tür ücretleri (kayıt, aidat, vb.) bu kategoriler esas alınarak yapıldığı için, bu tür bir kategorileştirmenin üretilen hizmetlerle ilişkili olabileceği varsayımından hareketle illerin seçiminde bu husus önemli bir kriter olarak göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu'nun esas aldığı NUTS-2 bölgeleme sistemi dikkate alınarak seçilen illerin tüm Türkiye'yi temsil etme kapasitesine sahip iller olmasına dikkat edilmiştir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma örnekleminin seçiminde iki aşamalı olmak üzere “amaçlı” ve “sistemik rastgele” örneklem yöntemi kullanılmıştır. Buna göre birinci aşamada her meslek kuruluşunun alt kategorileri tespit edilmiş ve bunlara hangi kotalar düzeyinde anket uygulanacağına karar verilmiştir. İkinci aşamada ise belirlenmiş olan kategorilerde belli sayıda kişiye sistemik rastgele yöntemine göre ulaşılarak anket uygulanmıştır. Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir odaları üç kategoriye ayrılarak incelenmiştir. Söz konusu meslek kuruluşunu temsilen kendi adına veya herhangi bir kurumda çalışan normal muhasebeciler, mali müşavirler ve yeminli mali müşavirlere anket uygulanmıştır. TESK, kendisine bağlı 12 federasyona mensup esnaf üzerinden incelenmiştir. Bu bağlamda belirlenmiş kotalar çerçevesinde şoförlere, bakkal ve gıda bayilerine, lokantacı ve pastanecilere, fırıncılara, mobilyacı, marangoz ve kerestecilere, berber ve kuaförlere, elektrik ve elektronikçilere, kahveci ve büfecilere, ayakkabıcılara, terzi ve konfeksiyonculara, kasap ve şarküterilere ve son olarak da manav ve kabzımallara anket uygulanmıştır.

Diplomaya dayalı sağlıkla ilgili mesleklerde kendi adına çalışan, devlet kurumlarında çalışan ve özel sağlık kuruluşlarında çalışanlar şeklinde meslek mensupları üç kategoriye ayrılarak anket çalışmasına dahil edilmiştir. Bu ilke en belirgin biçimde Türk Tabipler Birliği (TTB) ile Türk Diş Hekimleri Birliği (TDB) mensuplarına uygulanmıştır. Bu bağlamda iki meslek kuruluşuna bağlı olup devlet hastanesi, sağlık ocağı, aile hekimliğinde çalışan doktorlar ile özel hastanelerde veya kendi muayenelerinde çalışan doktorlara ulaşılarak anket uygulanmıştır. Türk Eczacılar Birliği (TEB) bağlamında kendi adına veya herhangi bir kurumda eczane işleten meslek mensuplarına anket uygulanmıştır. Benzer bir çalışma da Türkiye Barolar Birliği (TBB)'ne bağlı avukatlara uygulanmıştır.

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB)'ne mensup meslek erbabı dört kategori üzerinde incelenmiştir. Bu bağlamda mimar (iç mimar, şehir planlamacısı vs.), inşaat mühendisi, ziraat mühendisi, makine mühendisi olarak görev yapanlara bu kurum adına anket uygulanmıştır. Türkiye Ziraat Odaları adına çiftçi, ziraatçı, sebze ve meyve üreticisi olanlar üzerinde anket uygulanmıştır. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği adına ticaret odasına, sanayi odasına, deniz ticaret odasına veya ticaret ve sanayi odasına bağlı olup sermayeye dayalı olarak kendi adına iş yapan her tür üretici, imalatçı, tüccar araştırma kapsamına alınarak anket uygulamasına tabi tutulmuşlardır.

Yukarıda ifade edildiği gibi anket uygulaması iki aşamalı olarak gerçekleşmiştir. İller düzeyinde faaliyet gösteren odalarla ilgili sorgulama yüz yüze mülakata dayalı anket esas alınarak yapılmıştır. Üst birliklerle ilgili sorgulama ise aynı katılımcılara telefonla ulaşılarak gerçekleştirilmiştir. Bu yöntemin seçilmesine iki nedenden dolayı gerek görülmüştür. Birincisi, yüz yüze gerçekleştirilen anketin uzun ve detaylı oluşudur. Kısıtlı zamana sahip meslek mensuplarına bir çırpıda uzun bir anketin uygulanmasının getireceği sakıncalar düşünülerek anket ikiye bölünmüştür. İkincisi de, meslek mensuplarının fiziksel temasta bulundukları illerle, hiç temaslarının olmadığı, ancak kendileri adına hareket eden birliklerin iki farklı araştırma konusu olabileceği

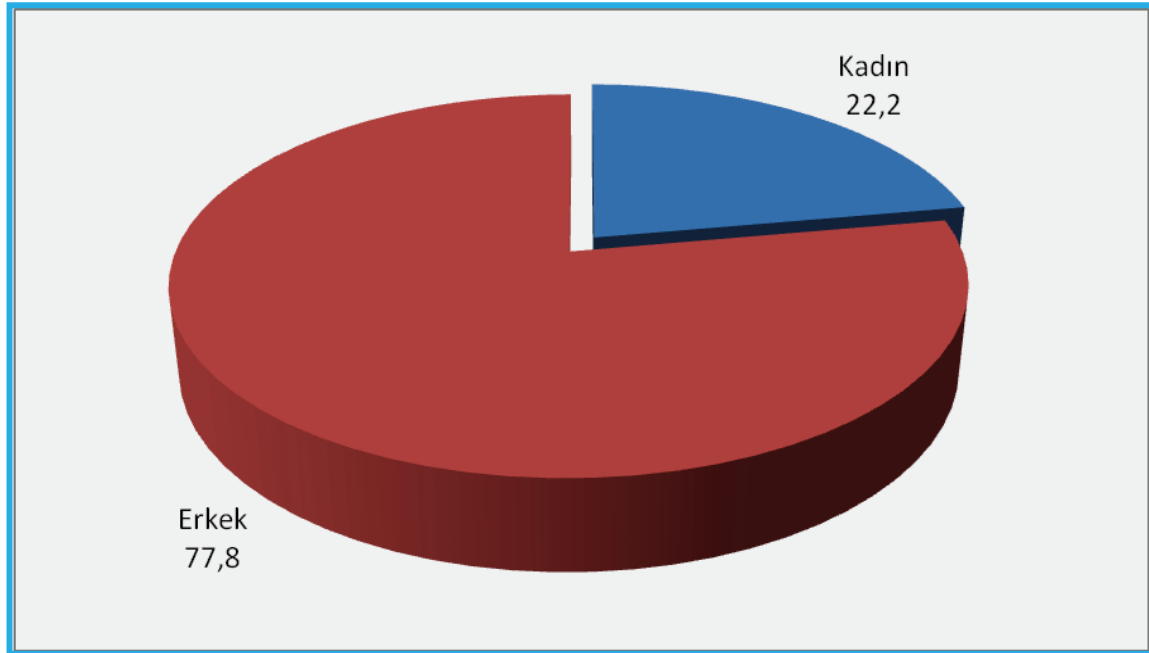
varsayımı altında böyle bir ayrıştırmaya gidilmiştir. Birinci araştırmada yer alan tüm meslek mensuplarına telefonla ulaşılmıştır. Ancak çoğunluğundan birlikler hakkında görüş alınmasına rağmen bazılarında alınmadığını burada belirtmek gerekir. Cevap alınanlar araştırmanın toplam örneklem sayısı olan 2200 üzerinden ağırlıklandırılarak analiz edilmiştir.

Takip eden sayfalarda görüleceği gibi, yapılan analizlerde frekans ve çapraz dağılımların yanı sıra korelasyon (*correlation*) ve varyans analizi (ANOVA) gibi istatistiksel testlere de yer verilmiştir. Varyans analizi, ankette yer alan her soru için meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığını test etmek için yapılmıştır. Korelasyon analizi ise benzer biçimde sorgulanan konularla meslek kuruluşları arasında bir ilişki olup olmadığını ölçmek için yapılmıştır. Elde edilen veriler analiz edilmeden önce anket sorularının güvenilirliği 0.05 yanılma payı, başka bir deyişle %95 güven aralığı baz alınarak ölçülmüştür. Araştırmada yapılan istatistiksel analizler de benzer biçimde %95 güven aralığı esas alınarak yapılmıştır. Araştırmada kullanılan istatistiksel testlere araştırma raporunun ekinde yer verilmiştir.

3. Araştırma Örnekleminin Demografik Özellikleri

Araştırma örnekleminin büyük bir bölümü erkeklerden oluşmuştur. İlgili tabloda görüldüğü gibi araştırmada yüzde 78 düzeyinde erkek yer alırken, kadınlar ancak yüzde 22 düzeyinde kendilerine yer bulmuşlardır. Erkeklerin araştırmada ağırlıklı bölümü oluşturması seçilen tesadüfi yöntemden dolayı olmuştur. Araştırmada cinsiyet kotaları kullanılmadığı için adrese gidildiğinde orada bulunan meslek mensuplarıyla mülakat yapılmıştır. Kadınların daha düşük oranda çıkmasının nedenlerinden biri budur. Ancak esas önemli neden, sermayeye dayalı Esnaf ve Sanatkarlar, Odalar ve Borsalar veya Ziraat Odaları gibi sayısal bakımdan en kalabalık mesleki kuruluşlarda kadınların son derece düşük sayıda bulunmasıdır.

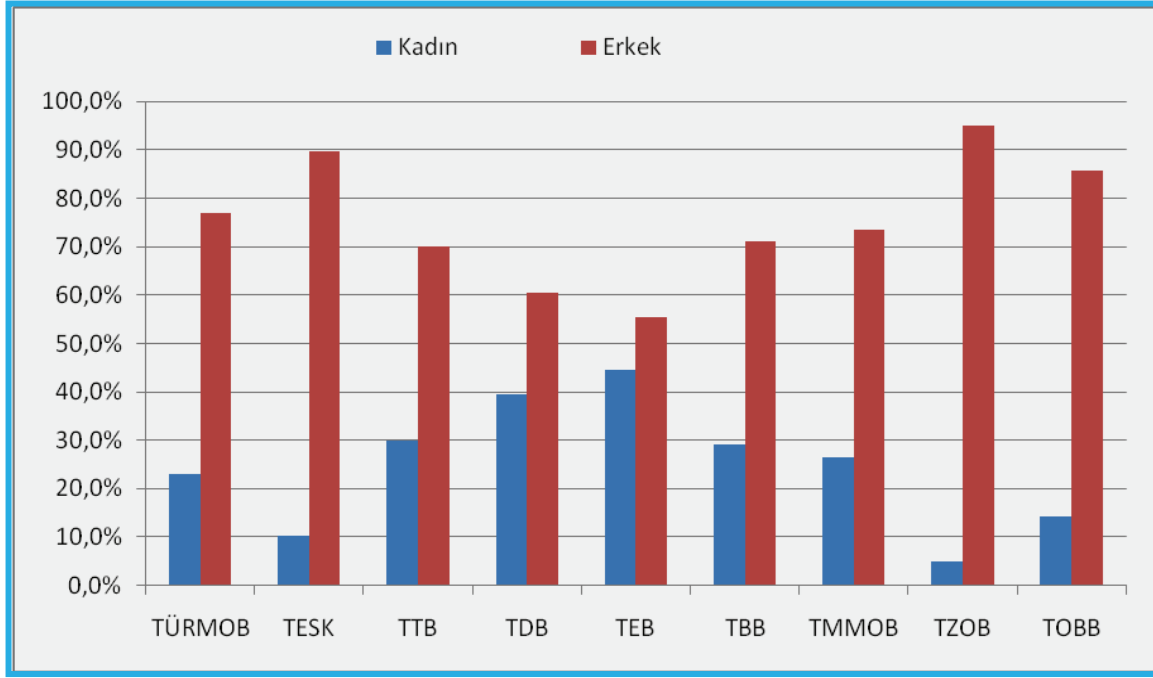
Tablo 3: Araştırma Örnekleminin Cinsiyet Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kadın	489	22,2
Erkek	1.711	77,8
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşları düzeyinde yapılan analizlerde kadınların yukarıda zikredilen meslek gruplarında belirgin biçimde düşük oranda bulunduğunu görmekteyiz. İlgili tabloda görüldüğü gibi kadın meslek mensuplarının en az oranda yoğunlaştığı meslekler sermayeye dayalı mesleklerdir. Oysa diplomaya dayalı doktorluk, avukatlık, diş hekimliği, eczacılık gibi mesleklerde kadın meslek mensuplarının da dikkate değer bir oranda varlık gösterdiği anlaşılmaktadır. İlgili tabloda görüldüğü gibi kadın meslek mensuplarının en fazla oranda araştırmada yer aldığı odalar sırasıyla Eczacılar Odası, Diş Hekimleri Odası, Tabipler Odası ve Barolardır.

Tablo 4: Araştırma Örnekleminin Cinsiyet Dağılımı (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

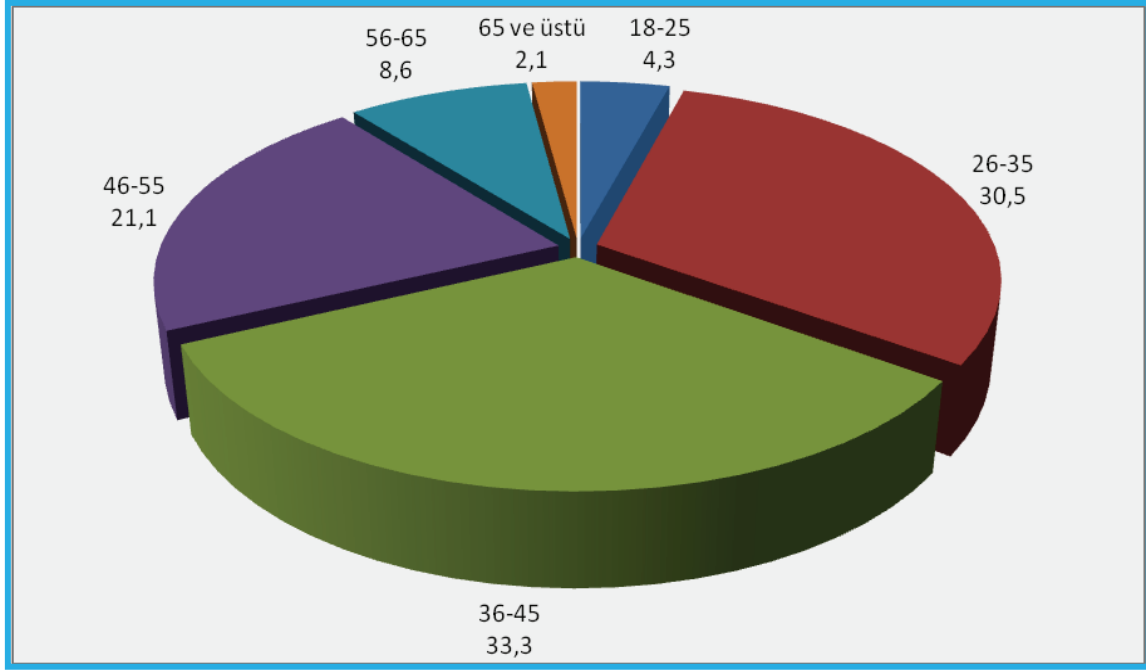

	Kadın	Erkek	Toplam
TÜRMOB	23,0	77,0	100
TESK	10,3	89,7	100
TTB	30,0	70,0	100
TDB	39,5	60,5	100
TEB	44,5	55,5	100
TBB	29,0	71,0	100
TMMOB	26,4	73,6	100
TZOB	4,9	95,1	100
TOBB	14,3	85,7	100
Ortalama	22,2	77,8	100

Araştırmada yer alan meslek mensuplarının yaş dağılımına bakıldığında orta yaşların belirgin biçimde ağırlık kazandığı anlaşılmaktadır. İlgili tabloda görüldüğü gibi örneklemin yaklaşık olarak yüzde 45'i 25-45 yaşları arasında yoğunlaşmıştır. 65 ve üstündeki yaşlarda dikkate alınmayacak kadar düşük oranda meslek mensubunun bulunduğunu belirtmek gerekir. Benzer bir değerlendirmeyi de 18-25 yaş aralığında görüyoruz. Bilindiği gibi Esnaf ve Sanatkar odalarında çırak veya kalfa sıfatıyla çalışan 18 yaşın altında çok sayıda meslek mensubu

bulunmaktadır. Ancak yukarıda ifade edildiği gibi araştırma 18 yaşın üzerinde olan meslek mensuplarına uygulanmıştır. Bu bakımdan 18 yaş altında olup araştırmada yer alan meslek mensubu bulunmamaktadır.

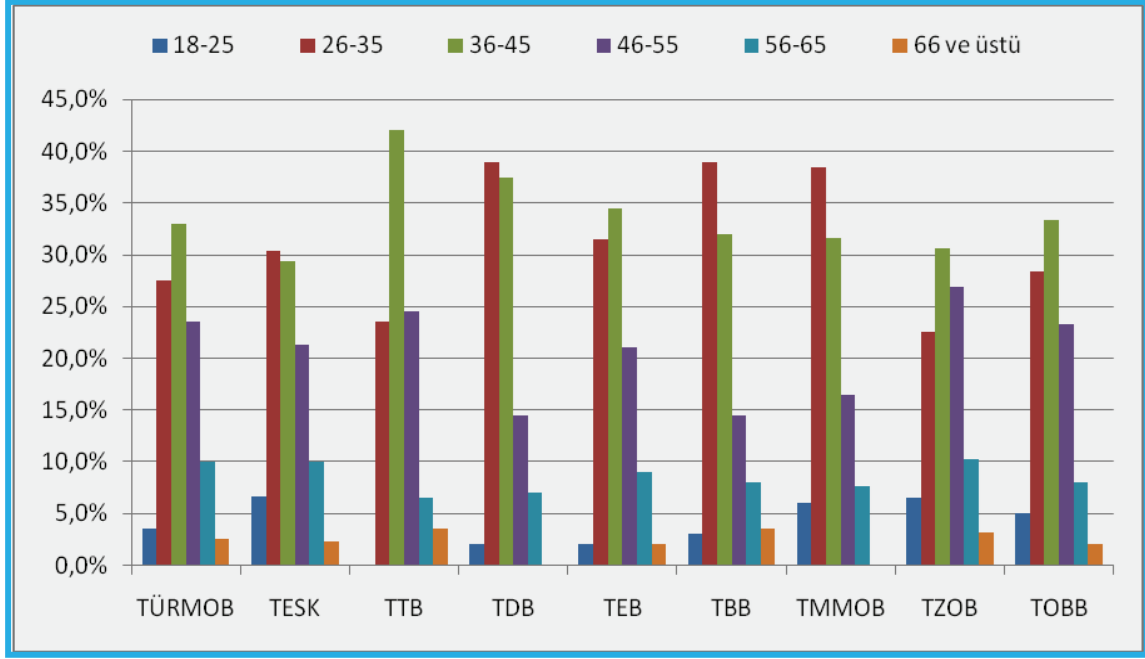
Tablo 5: Araştırma Örnekleminin Yaş Dağılımı

	Sayı	Yüzde
18-25	94	4,3
26-35	672	30,5
36-45	732	33,3
46-55	465	21,1
56-65	190	8,6
65 ve üstü	47	2,1
Toplam	2.200	100

Yaş değişkeni meslekler bazında incelendiğinde meslekler arasında fazla belirgin olmamakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunduğu anlaşılmaktadır ($F: 4,5$, $df: 8$, $P \leq ,000$). Yine de araştırmada yer alan örneklem içinde yaşlı meslek mensuplarının çoğunlukla diplomaya dayalı mesleklerde yoğunlaştığı görülmektedir. Genç ve orta yaş nüfusun ise daha çok sermayeye dayalı Esnaf ve Sanatkar, Ziraat Odaları ve Ticaret ve Sanayi Odaları gibi meslek kuruluşlarında yoğunlaştığı dikkatlerden kaçmamaktadır.

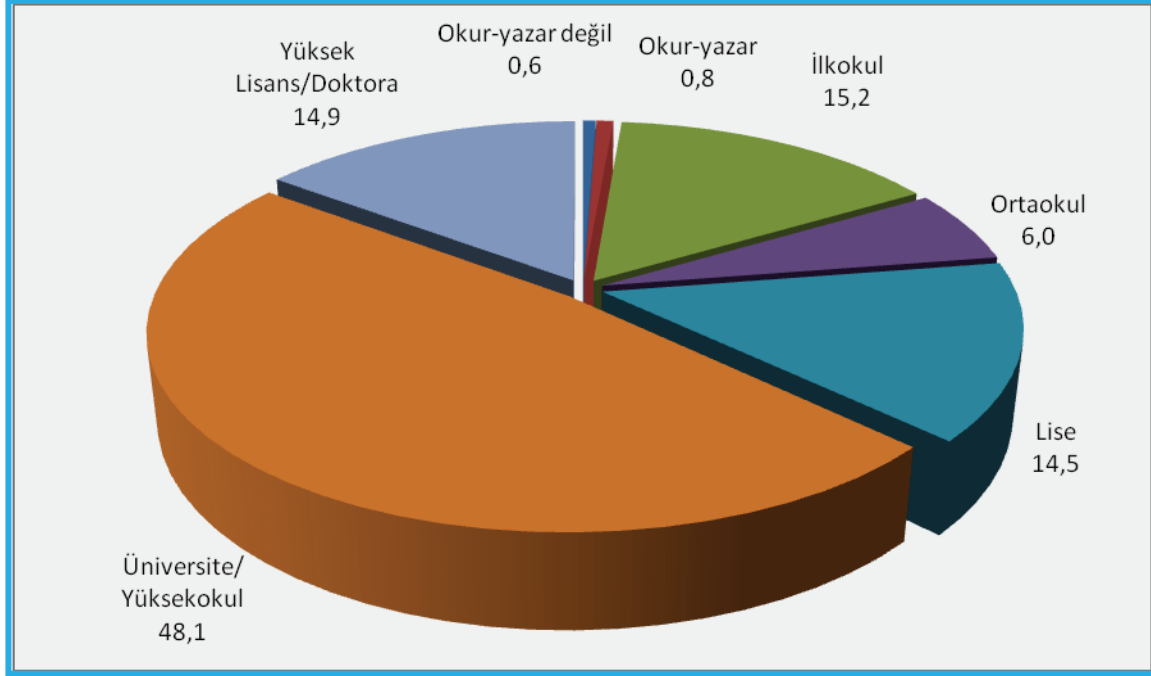
Tablo 6: Araştırma Örnekleminin Yaş Dağılımı (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	18-25	26-35	36-45	46-55	56-65	66 ve üstü	Toplam
TÜRMOB	3,5	27,5	33,0	23,5	10,0	2,5	100
TESK	6,7	30,3	29,3	21,3	10,0	2,3	100
TTB		23,5	42,0	24,5	6,5	3,5	100
TDB	2,0	39,0	37,5	14,5	7,0		100
TEB	2,0	31,5	34,5	21,0	9,0	2,0	100
TBB	3,0	39,0	32,0	14,5	8,0	3,5	100
TMMOB	6,0	38,4	31,6	16,4	7,6		100
TZOB	6,6	22,6	30,6	26,9	10,3	3,1	100
TOBB	5,0	28,3	33,3	23,3	8,0	2,0	100
Ortalama	4,3	30,5	33,3	21,1	8,6	2,1	100

Eğitim düzeyine göre değerlendirildiğinde dikkat çekici şekilde araştırma örnekleminin yüksek eğitime sahip olduğu anlaşılmaktadır. Diplomaya dayalı mesleklerde asgari olarak üniversite diploması gerektiği için doğal olarak üniversiteli meslek mensubu oranının yüksek çıkması kaçınılmazdır. Araştırmada yer alan yüzde 48’lik üniversite mezunu oranı bu hususla bağlantılıdır. Ancak yine de yüzde 15 düzeyinde yüksek lisans veya doktora yapan bir kitlenin meslek mensupları içinde yer alması altı çizilmesi gereken bir husustur. Araştırma örnekleminde yer alan meslek mensuplarının yaklaşık yüzde 78’inin eğitim düzeyi lise ve üstü düzeyindedir. Buradan hareketle araştırmanın eğitim düzeyi bakımından yüksek bir örneklem kümesine uygulandığını belirtebiliriz.

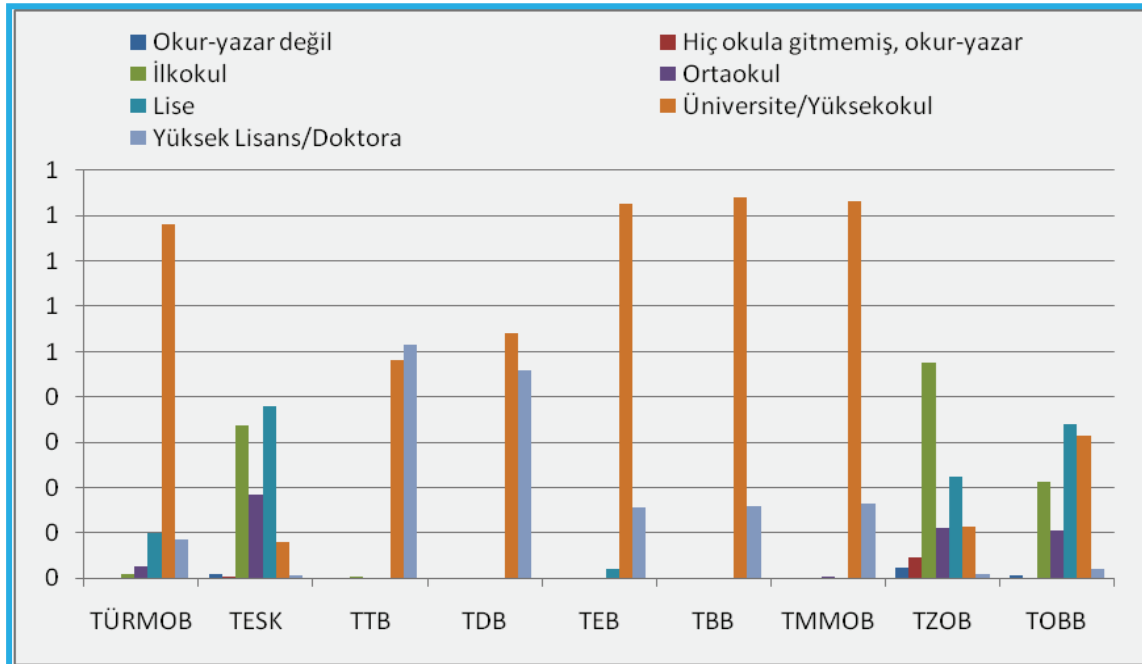
Tablo 7: Araştırma Örnekleminin Eğitim Durumu

	Sayı	Yüzde
Okur-yazar değil	13	0,6
Hiç okula gitmemiş, okur-yazar	17	0,8
İlkokul	334	14,2
Ortaokul	132	3,5
Lise	318	14,5
Yüksekokul/Üniversite	1.059	51,6
Yüksek Lisans/Doktora	327	14,9
Toplam	2.200	100

Meslek mensupları bazında yapılan analizlerde eğitim düzeyi itibarıyla değişik meslek mensupları arasında istatistiksel olarak belirgin bir farklılık olduğu gözlerden kaçmamaktadır (F: 387, df: 8, $P \leq ,000$). Yukarıda ifade edildiği gibi diplomaya dayalı mesleklerde asgari eğitim düzeyi dört yıllık lisans eğitimidir. Ancak araştırma örnekleminde dikkate değer oranda yüksek lisans veya doktora yapan meslek mensubunun da bulunuyor olması dikkatlerden kaçmamaktadır. Üniversite altı eğitimin belirgin biçimde daha çok sermayeye dayalı mesleklerde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. Özellikle Sanayi ve Ticaret Odalarına mensup meslek mensuplarının ağırlıklı olarak lise düzeyinde eğitime sahip oldukları ilgili tabloda yansıtıldığı gibi görülmektedir.

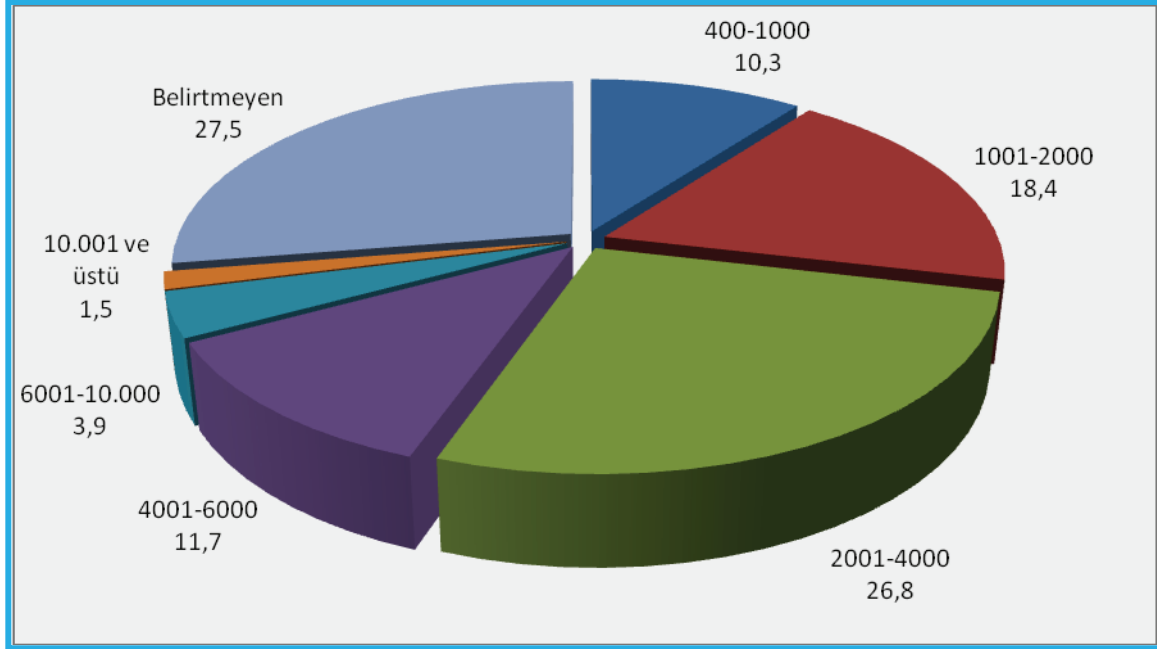
Tablo 8: Araştırma Örnekleminin Eğitim Durumu (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Okur-yazar değil	Hiç okula gitmemiş, okur-yazar	İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite/ Yük.okul	Y.lisans/ Doktora	Toplam
TÜRMOB					10,0	81,5	8,5	100
TESK	1,0	0,3	33,7	18,3	38,0	8,0	0,7	100
TTB						48,5	51,5	100
TDB						54,0	46,0	100
TEB						82,7	15,5	100
TBB						84,0	16,0	100
TMMOB						83,6	16,4	100
TZOB	2,3	4,6	47,4	11,1	22,3	11,4	0,9	100
TOBB	0,7		21,3	10,7	34,0	31,3	2,0	100
Ortalama	0,6	0,8	14,2	3,5	14,5	51,6	14,9	100

Gelir durumu üzerinden değerlendirildiğinde araştırmaya katılan örneklemin dikkate değer bir varyasyon gösterdiği anlaşılmaktadır. Araştırmada yer alanların dörtte birinin gelir düzeyi 2000 ile 4000 TL arasındadır. Elde edilen verilere göre meslek mensupları içinde geliri 4000 TL'nin üzerinde olanlar, tüm örneklemin ancak yüzde 17'sini oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanlar içinde dörtte birden fazla bir kesimin gelir durumunu belirtmemiş olmasını bir veri olarak ayrıca kaydetmek gerekir.

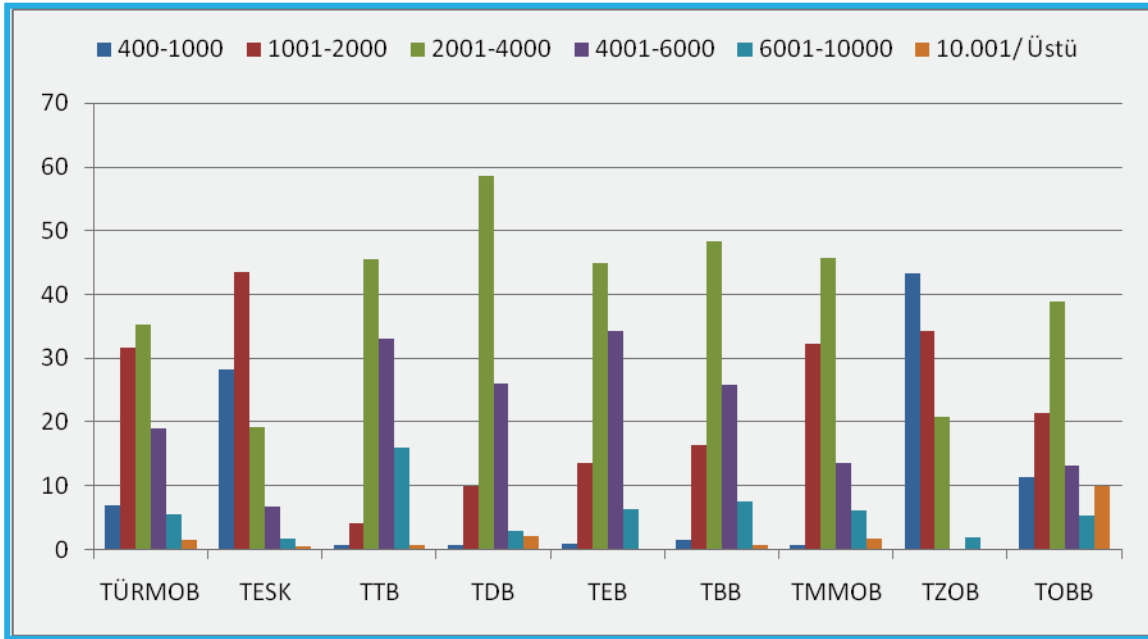
Tablo 9: Araştırma Örnekleminin Gelir Dağılımı

	Sayı	Yüzde
400-1000	226	10,3
1001-2000	404	18,4
2001-4000	589	26,8
4001-6000	257	11,7
6001-10.000	85	3,9
10.001 ve üstü	33	1,5
Belirtmeyen	606	
Toplam	2.200	100

Gelir düzeyi mesleklere göre analiz edildiğinde istatistiksel olarak belirgin bir farklılık olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır ($F: 73,9$, $df: 8$, $P \leq ,000$). Gelir düzeyinin aynı meslekte homojen bir özellik göstermediği de araştırmada tespit edilen bulgular arasındadır. Aynı meslekte hem oldukça düşük, hem de oldukça yüksek gelire sahip meslek mensuplarının olduğu anlaşılmaktadır. Düşük gelir daha çok Esnaf ve Sanatkar Odası ile Ziraat Odasına bağlı meslek mensupları arasında yoğunlaşmaktadır. Ziraat Odasına mensup meslek mensupları içinde geliri 1000 TL'nin altında olanların oranı yüzde 43 düzeyindedir. Bu oran Esnaf ve Sanatkar Odasına bağlı meslek mensubunda ise yüzde 28 düzeyindedir.

Tablo 10: Araştırma Örnekleminin Gelir Dağılımı (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	400-1000	1001-2000	2001-4000	4001-6000	6001-10000	10.001/Üstü	Toplam
TÜRMOB	7,0	31,7	35,2	19,0	5,6	1,4	100
TESK	28,2	43,6	19,2	6,8	1,7	0,4	100
TTB	0,7	4,1	45,5	33,1	15,9	0,7	100
TDB	0,7	9,9	58,5	26,1	2,8	2,1	100
TEB	0,9	13,5	45,0	34,2	6,3		100
TBB	1,4	16,3	48,3	25,9	7,5	0,7	100
TMMOB	0,6	32,2	45,8	13,6	6,2	1,7	100
TZOB	43,3	34,2	20,7		1,8		100
TOBB	11,3	21,3	38,9	13,1	5,4	10,0	100
Ortalama	14,2	25,3	37,0	16,1	5,3	2,1	100

Araştırmada en büyük gelir aralığı olarak gözüken 2000-4000 aralığının daha çok diplomaya dayalı mesleklerde görüldüğünü belirtmek gerekir. Benzer biçimde 6 bin ile 10 bin TL aralığındaki gelir grubunun da yine diplomalı mesleklerde yoğunlaştığı anlaşılmaktadır. 10 bin TL üzeri geliri alanlar ise büyük ölçüde Sanayi ve Ticaret Odalarına mensup meslek mensupları arasında yoğunlaşmaktadır. Araştırma bulgularına göre diplomaya dayalı meslek mensuplarının gelirlerinde sermayeye dayalı meslek mensuplarına göre daha türdeş bir dağılım olduğunu söyleyebiliriz. Yukarıda ifade edildiği gibi sermayeye dayalı meslek kuruluşları içinde özellikle TOBB'a bağlı odalarda büyük varyasyon gösteren gelir grubuna mensup işadamları veya tüccar bulunmaktadır. Araştırmada yer alan katılımcılar arasında aylık gelirin 150 bin TL olduğunu bildirenlerin de bulunduğunu belirtmekte yarar vardır.

BÖLÜM II

MESLEK KURULUŞLARI, SİVİL TOPLUM VE DEMOKRASİ

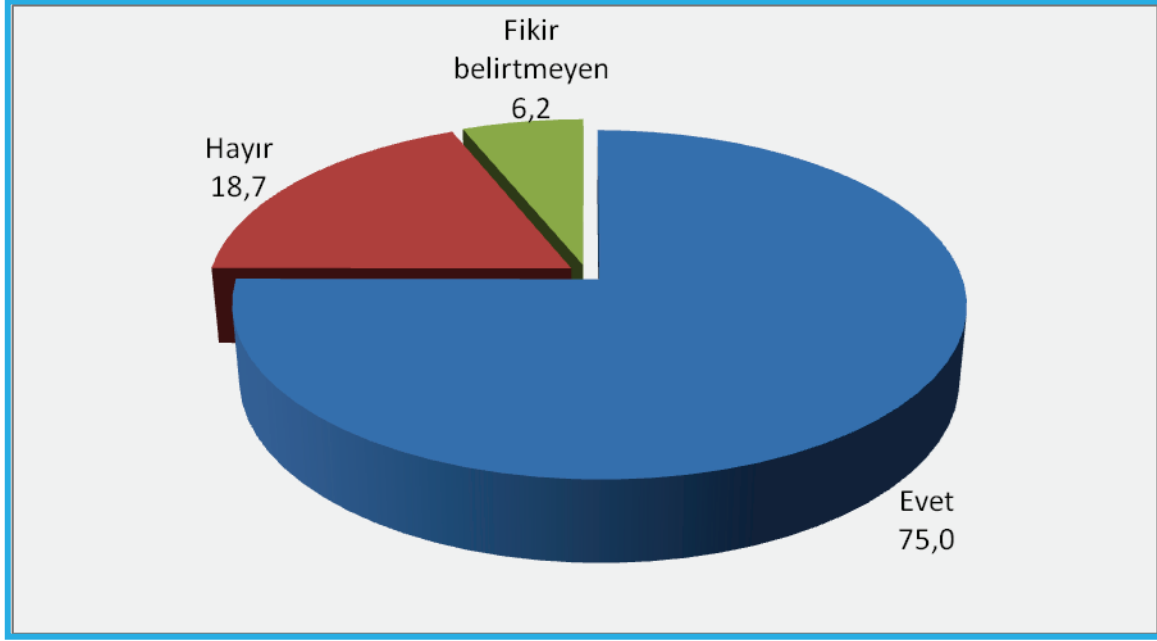
Meslek kuruluşları sivil toplumun ve demokrasinin neresindedir? Bu kurumlar yapıları itibariyle sivil toplum kuruluşu sayılabilir mi? Meslek kuruluşlarının seçim süreçleri, üyelik yapıları, meslek mensuplarının seçimlere ve faaliyetlere katılım süreçleri ne kadar demokratik biçimde işliyor? Kuşkusuz demokrasi ve sivil toplum boyutu söz konusu olduğunda meslek kuruluşlarıyla ilgili bu ve benzeri sorular zihinleri meşgul etmektedir. Meslek kuruluşlarının bu bağlamda birçok resminin olduğunu; bu resimlerden bazılarının olumlu yansımalar yaparken, bazılarının da olumsuz yansımalarla sahip olduğunu belirtmek gerekir.

Meslek kuruluşları gerek genel olarak toplumda, gerekse meslek mensuplarının gözünde sivil toplum veya demokrasi bağlamında bir imaja sahiptir. Toplumun ve meslek mensuplarının zihninde oluşan imaj, hiç kuşkusuz meslek kuruluşuna hükmeden yönetici grupların davranışlarıyla yakından bağlantılıdır. Bu bakımdan meslek kuruluşlarının sivil toplumcu ve demokratik bir yapıda olup olmadıklarını sadece bu kurumların resmi ve hukuki durumundan hareketle incelemek yeterli olmaz. Bunları aynı zamanda yöneticilerin duruşundan hareketle değerlendirmek gerekir. Demokrasinin sık sık zora düştüğü Türkiye gibi ülkelerde yöneticilerin, kurumlarını konumlandırma biçimi ve kurumlarına kazandırdıkları duruş bu kurumların demokrasiden yana olup olmadığına ilişkin imajı büyük ölçüde etkilemektedir. Bu bölümde meslek mensuplarının merceğinden hareketle meslek kuruluşlarının sivil toplum ve demokrasi açısından bir resmi çizilecektir.

1. Sivillikle Resmiyet Arasında Meslek Kuruluşları

Meslek kuruluşlarının sivil toplum kuruluşu olup olmadığı hususuyla ilgili tartışmalar var. Kuşkusuz sivil toplumun olmazsa olmaz koşullarından biri gönüllü birliktelik ise biri de sivil toplum örgütlerinin hükümet dışı olma özellikleridir. Oysa meslek kuruluşları kanunla kurulmuş, kamu yararına çalışan, meslek mensuplarını denetleyen tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu hüviyetinde kuruluşlardır. Meslek kuruluşlarının bu özelliği hem Anayasa'da, hem de her birinin kendi kuruluş yasalarında belirtilmiştir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde meslek kuruluşlarının bir yandan meslek mensuplarının çıkarlarını savunan ve onlar adına hareket eden sivil kuruluşlar; ama öte yandan da kamu otoritesi adına meslekleri ve mensuplarını denetleyen, vergi vermelerini sağlayan, sicillerini tutan ve onları disipline eden resmi kuruluşlar olduğunu söyleyebiliriz. Meslek örgütleri, tümüyle gönüllü birlikteliğe dayanmayışlarından ve devlet otoritesine karşı otonom yapıda olmayışlarından dolayı sivil toplumun temel özelliklerinden yoksundurlar.

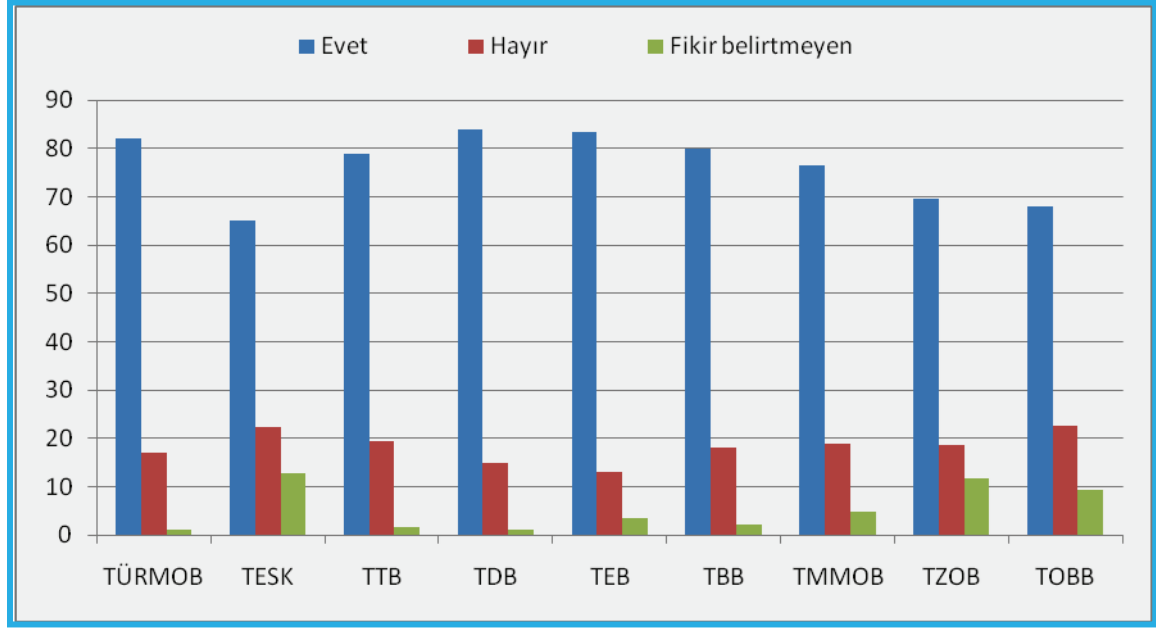
Tablo 11: Odanızın bir sivil toplum kuruluşu olduğunu düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	1.651	75,0
Hayır	412	18,7
Fikir belirtmeyen	137	6,2
Toplam	2.200	100

Ancak, meslek mensupları adına hareket etmelerinden dolayı meslek kuruluşları kendilerini sivil toplum kuruluşu olarak kabul ederler. Yaklaşık dokuz milyon civarında bir kitleyi temsil etmeleri bakımından Türkiye'nin en geniş tabanlı örgütsel yapısına sahip olan meslek kuruluşları, meslek mensupları adına hükümetler üzerinde önemli bir baskı mekanizması oluşturmaktadırlar. Meslek kuruluşlarının kendilerini sivil toplum kuruluşu olarak kabul etmelerinin arkasında yatan önemli nedenlerden birinin bu olduğu söylenebilir. Araştırma bulgularına göre meslek mensuplarının büyük bir kesimi kendi odalarını bir sivil toplum kuruluşu olarak görmektedir.

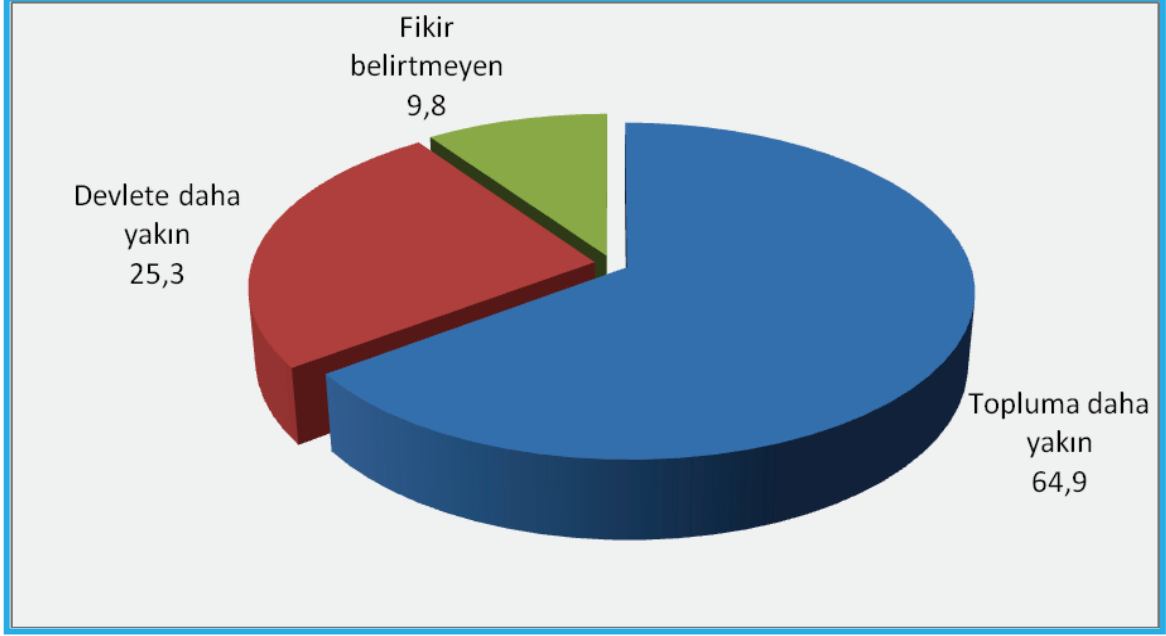
Tablo 12: Odanızın bir sivil toplum kuruluşu olduğunu düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	82,0	17,0	1,0	100
TESK	65,0	22,3	12,7	100
TTB	79,0	19,5	1,5	100
TDB	84,0	15,0	1,0	100
TEB	83,5	13,0	3,5	100
TBB	80,0	18,0	2,0	100
TMMOB	76,4	18,8	4,8	100
TZOB	69,7	18,6	11,7	100
TOBB	68,0	22,7	9,3	100
Ortalama	75,0	18,7	6,2	100

Meslekler bazında yapılan analizlerde tüm meslek mensuplarının kendi odalarını bir sivil toplum kuruluşu olarak görme eğiliminde oldukları anlaşılmakla birlikte, bu eğilimin bazı meslek kuruluşlarında diğerlerine göre çok daha güçlü olduğu görülmektedir. Genel olarak diplomaya dayalı mesleklerde, meslek mensuplarının kendi odalarını sivil toplum kuruluşu olarak görme eğilimi, sermaye bazlı meslek kuruluşu mensuplarına göre daha baskındır. Diplomaya dayalı meslek kuruluşları mensuplarının kendi kuruluşlarını sivil toplum örgütü olarak görme oranı yüzde seksenlerin üzerinde seyrederken, bu oran sermayeye dayalı mesleklerde yüzde yetmişlerin altına kadar düşebilmektedir. Meslek kuruluşlarının konuya ilişkin tutumundaki farklılığın istatistiksel olarak da anlamlı bulunduğunu belirtmek gerekir (F: 10,7, df: 8, $P \leq ,000$). Meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmakla birlikte, yukarıda ifade edildiği gibi tüm meslek mensuplarında mesleki kuruluşların sivil toplum unsuru olduğuna ilişkin baskın bir kanaatin bulunduğunu belirtmek gerekir.

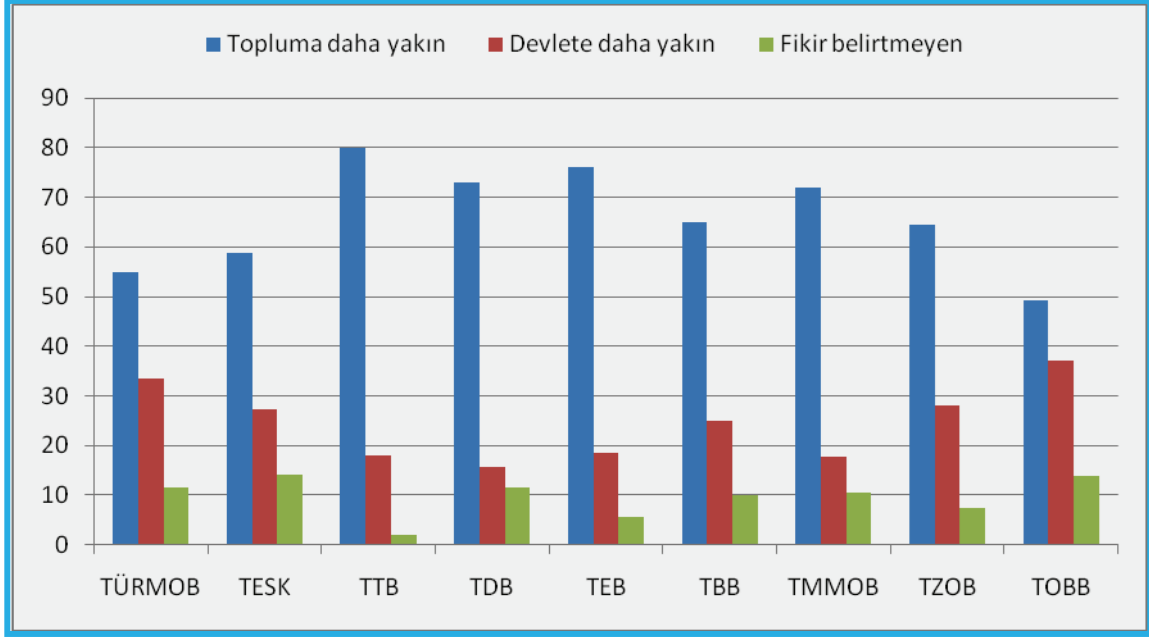
Tablo 13: Odanızı topluma mı yoksa devlete mi daha yakın görüyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Topluma daha yakın	1.428	64,9
Devlete daha yakın	556	25,3
Fikir belirtmeyen	216	9,8
Toplam	2.200	100

Yukarıda ifade edildiği gibi, meslek kuruluşları bir yandan toplumsal tabana dayalı sivil bir yapıya, ancak bir yandan da tüzel kişiliğe sahip resmi bir yapıya sahiptirler. Bu tür ikili yapılarına rağmen meslek kuruluşları, meslek mensuplarının gözünde topluma daha yakın duran kuruluşlar olarak görünmektedir. Bu noktada mesleki kuruluşların topluma en yakın örgütlenme üssü olan il örgütleri ile meslek mensuplarından fiziksel olarak uzakta örgütlenmiş olan birliklere ilişkin tutumlar ve kanaatler arasında bir farklılığın olduğunu belirtmek gerekir. İlgili tabloda görülen yüzde 65 düzeyinde oranın illerdeki oda yönetimleriyle ilgili olduğunu belirtmekte yarar vardır. Zira meslek mensupları, fiziksel yakınlık ve ulaşılabilirlik özelliğinden dolayı illerdeki odalarla bir yakınlık ve duygudaşlık hissetmekte ve onları doğal olarak topluma yakın kurumlar olarak algılamaktadır. Ancak devam eden sayfalarda analiz edileceği gibi, Ankara'da konumlanmış olan birliklerle ilgili düşüncelerin farklı olduğunu belirtmek gerekir.

Tablo 14: Odanızı topluma mı yoksa devlete mi daha yakın görüyorsunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

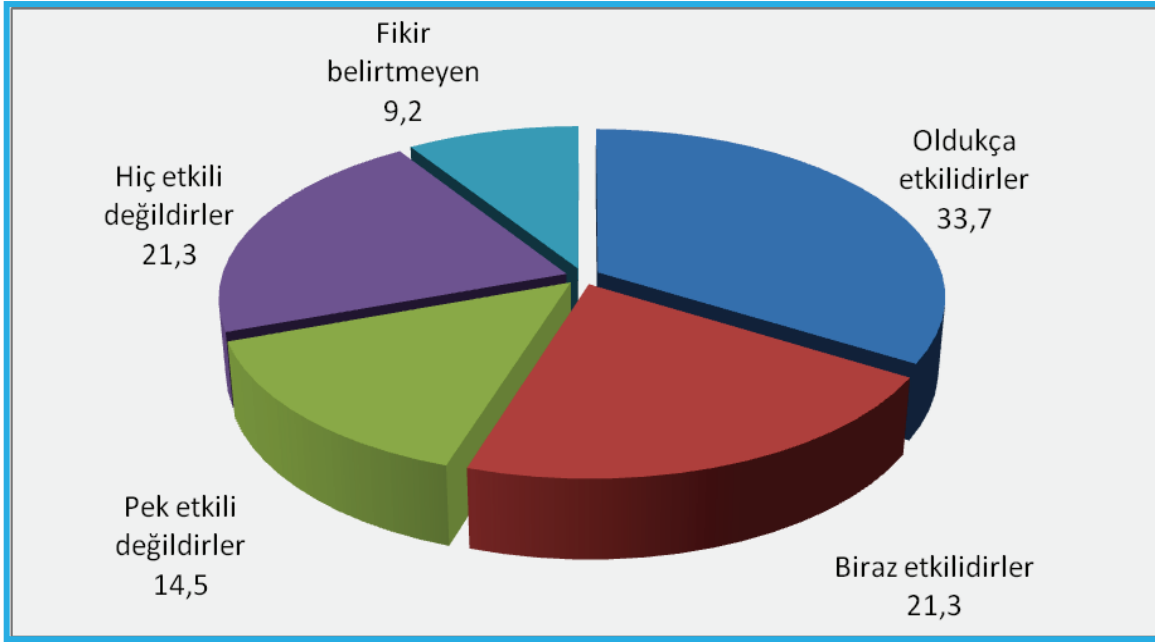

	Topluma daha yakın	Devlete daha yakın	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	55,0	33,5	11,5	100
TESK	58,7	27,3	14,0	100
TTB	80,0	18,0	2,0	100
TDB	73,0	15,5	11,5	100
TEB	76,0	18,5	5,5	100
TBB	65,0	25,0	10,0	100
TMMOB	72,0	17,6	10,4	100
TZOB	64,6	28,0	7,4	100
TOBB	49,3	37,0	13,7	100
Ortalama	64,9	25,3	9,8	100

Aslında meslek kuruluşlarının duruşlarına bakıldığında bunların toplumdan çok meslek mensupları lehine bir duruş sergiledikleri anlaşılır. Özellikle birliklerin daha belirgin biçimde böyle bir tutum içinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Meslek kuruluşlarının bu yöndeki duruşları bazen toplumun aleyhine bile olabilmektedir. Demokratik toplumlarda doğal olarak hükümetler toplumun geniş kesimlerini memnun edecek politikalar geliştirirler. Bu politikalar seçmen kitlelerini memnun ederken, meslek mensupları açısından rahatsız edici olabilmektedir. Bunun bariz örneklerinden birini son yıllarda hükümet tarafından geliştirilen sağlık politikalarında görmekteyiz. Sağlık alanında toplumu yaygın biçimde memnun edecek politikalar geliştirilirken, aynı politikalar sağlık alanında faaliyet gösteren meslek mensupları açısından rahatsız edici olabilmekte ve bundan dolayı Türk Tabipler Birliği örneğinde görüldüğü gibi meslek kuruluşlarının tepkisini çekebilmektedir. TTB son zamanlarda sağlık politikalarından dolayı hükümetle karşı karşıya gelmekte ve sağlık çalışanlarını, sağlık alanındaki politikalara karşı topluca eyleme sevk edebilmektedir. Meslek

mensuplarının gözünde bu tür eylemler toplumdan yana eylemler olarak görülmektedir. Meslek kuruluşları bazında yapılan analizlerden anlaşıldığı üzere özellikle TBB'ne bağlı meslek mensupları kendi odalarını topluma yakın görme eğilimindedirler. Burada meslek mensubunun kendi çıkarını toplumun çıkarıyla özdeşleştirmekte olduğunu açık biçimde görüyoruz.

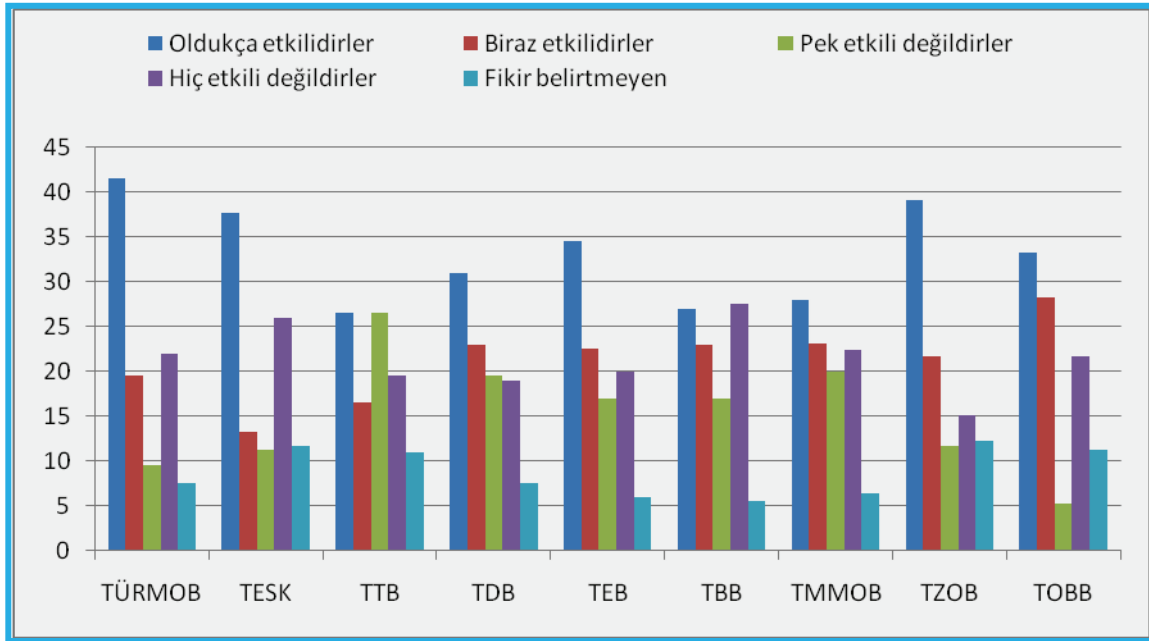
Tablo 15: Hükümetlerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet oldukça etkilidirler	741	33,7
Biraz etkilidirler	468	21,3
Pek etkili değildirler	320	14,5
Hiç etkili değildirler	468	21,3
Fikir belirtmeyen	203	9,2
Toplam	2.200	100

Hükümetlerin meslek kuruluşları üzerinde etkili olup olmadığı bir tartışma konusudur. Meslek kuruluşlarının hükümetler tarafından üretilen bazı politikalara karşı duruşları dikkate alındığında bu kuruluşların hükümetler üzerinde daha fazla etkili olduğu söylenebilir. Oysa meslek mensuplarının bakışına göre hükümetler meslek kuruluşları üzerinde belli oranda etkiye sahiptirler. Araştırma bulgularına göre meslek mensuplarının yüzde 55'i hükümetlerin meslek kuruluşları üzerinde etkili olduğunu düşünmektedir. Böyle düşünmeyenlerin oranının dikkate değer düzeyde yüksek olduğunu da bu arada belirtmekte yarar vardır. Nitekim araştırmada yer alanların üçte birlik bir kesimi hükümetlerin meslek kuruluşları üzerinde etkili olmadığını düşünmektedir.

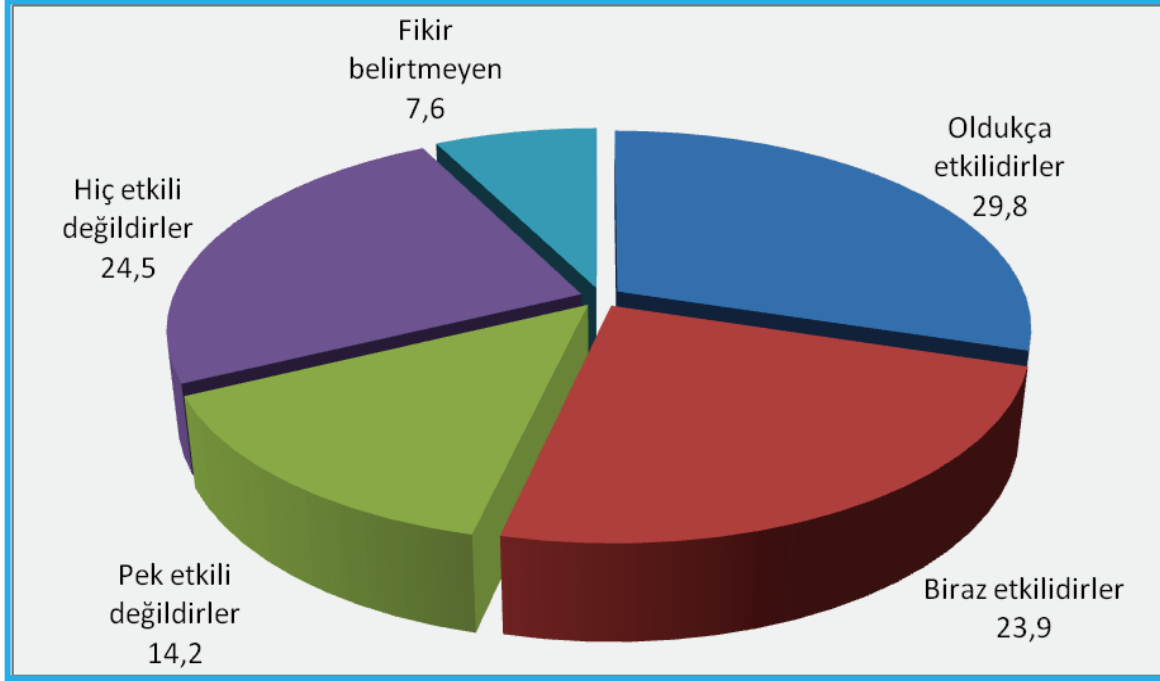
Tablo 16: Hükümetlerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Oldukça etkilidirler	Biraz etkilidirler	Pek etkili değildirler	Hiç etkili değildirler	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	41,5	19,5	9,5	22,0	7,5	100
TESK	37,7	13,3	11,3	26,0	11,7	100
TTB	26,5	16,5	26,5	19,5	11,0	100
TDB	31,0	23,0	19,5	19,0	7,5	100
TEB	34,5	22,5	17,0	20,0	6,0	100
TBB	27,0	23,0	17,0	27,5	5,5	100
TMMOB	28,0	23,2	20,0	22,4	6,4	100
TZOB	39,1	21,7	11,7	15,1	12,3	100
TOBB	33,3	28,3	5,3	21,7	11,3	100
Ortalama	33,7	21,3	14,5	21,3	9,2	100

Meslek kuruluşları bazında yapılan analizlere göre diplomaya dayalı mesleklerle, sermayeye dayalı meslekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır (F: 4,55, df: 8, $P \leq ,000$). Diplomaya dayalı mesleklere mensup olanlar hükümetlerin kendi odaları üzerinde fazla etkili olmadığını belirtirken, sermayeye dayalı meslek mensupları bu konuda büyük ölçüde farklı düşünmektedirler. Özellikle sanayi ve ticaret odaları ile ziraat odalarına mensup meslek mensuplarının bu yönde belirgin bir kanaate sahip olduğu anlaşılmaktadır. Hükümetlerin meslek kuruluşları üzerindeki etkisi, doğrudan doğruya meslek kuruluşları üzerinden olmaktan çok, hükümetler tarafından geliştirilen politikalara bağlıdır. Hükümetlerin geliştirdiği iktisadi politikaların, ekonomik yaşamla yakından bağlantılı olan meslek mensupları ve doğal olarak onları temsil eden kurumları etkilemesi kaçınılmazdır. Türkiye şartlarında hükümetlerin bu tür manevralarına en fazla açık olan mesleki kuruluşlarının ticaret ve sanayi alanındaki kuruluşlar olduğunu söyleyebiliriz.

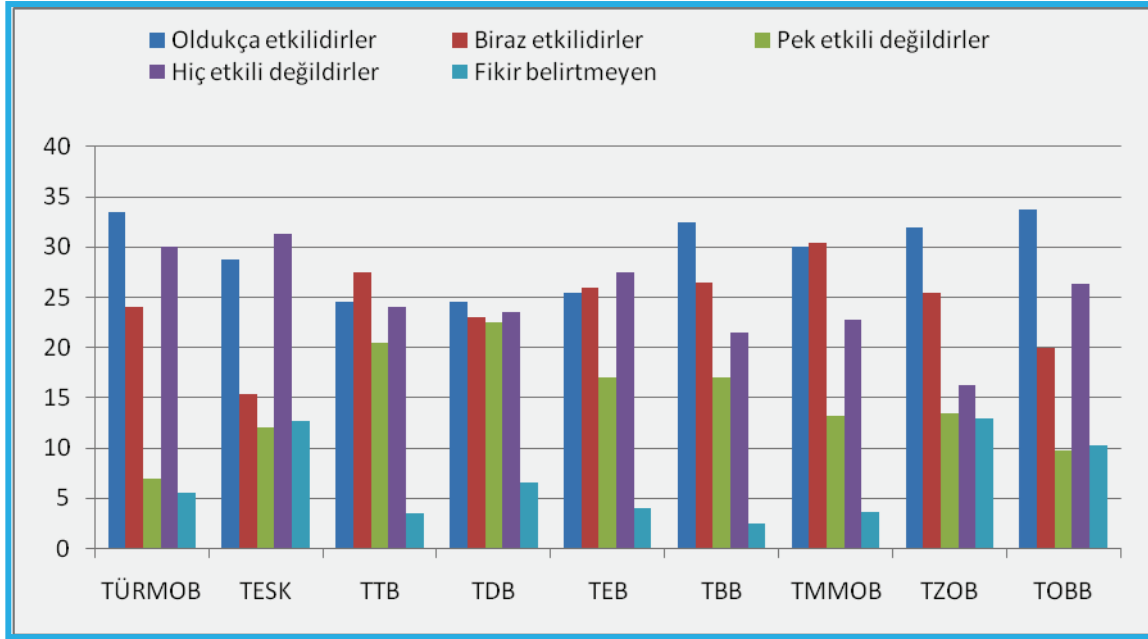
Tablo 17: Siyasi partilerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Oldukça etkilidirler	655	29,8
Biraz etkilidirler	525	23,9
Pek etkili değildirler	313	14,2
Hiç etkili değildirler	540	24,5
Fikir belirtmeyen	167	7,6
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşlarının siyasi partilerle ilişkisi meslek kuruluşlarıyla ilgili önemli sorunlardan biridir. Gerek Anayasada, gerekse kendi yasalarında meslek kuruluşlarının siyaset dışı kuruluşlar oldukları özenle belirtilmiştir. Zorunlu üyelik yapılarından dolayı meslek kuruluşlarının siyaset dışı kuruluşlar olmalarının aynı zamanda etik olarak da gerekli bir durum olduğunu belirtmek gerekir. Ne var ki Türkiye’de, gerek meslek kuruluşlarının bağlı oldukları üst birliklerin, gerekse siyasi partilerin bu kuruluşlar üzerinden geliştirdiği manevralar meslek kuruluşlarını önemli ölçüde politik kurumlar haline getirmiş durumdadır. Siyasal partilerin meslek kuruluşları üzerindeki manevralarını bu kuruluşların seçim süreçlerinden, bu kurumları kendi politikalarına angaje etmeye kadar geniş bir alanda görmekteyiz. Siyasal partilerin meslek kuruluşları üzerindeki etkisi meslek mensupları tarafından da işaret edilen bir husustur. İlgili tabloda görüldüğü gibi meslek mensuplarının yarısından fazlası siyasi partilerin kendi odaları üzerinde etkili olduğunu belirtmektedirler.

Tablo 18: Siyasi partilerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Oldukça etkilidirler	Biraz etkilidirler	Pek etkili değildirler	Hiç etkili değildirler	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	33,5	24,0	7,0	30,0	5,5	100
TESK	28,7	15,3	12,0	31,3	12,7	100
TTB	24,5	27,5	20,5	24,0	3,5	100
TDB	24,5	23,0	22,5	23,5	6,5	100
TEB	25,5	26,0	17,0	27,5	4,0	100
TBB	32,5	26,5	17,0	21,5	2,5	100
TMMOB	30,0	30,4	13,2	22,8	3,6	100
TZOB	32,0	25,4	13,4	16,3	12,9	100
TOBB	33,7	20,0	9,7	26,3	10,3	100
Ortalama	29,8	23,9	14,2	24,5	7,6	100

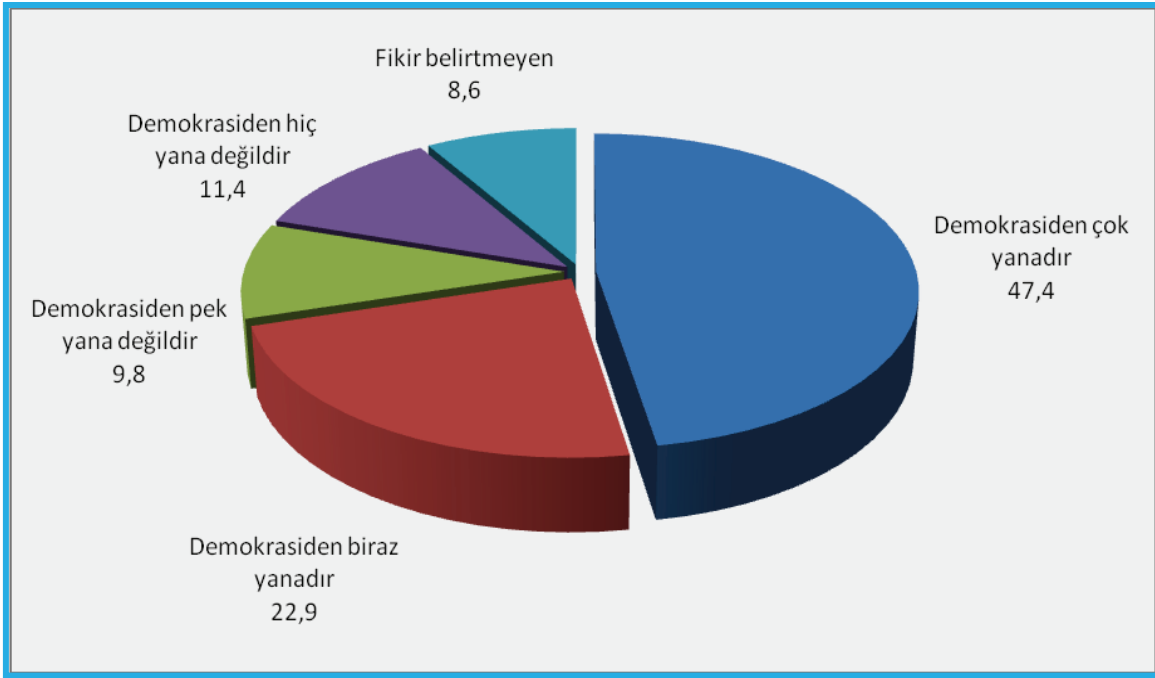
Meslek kuruluşlarıyla siyasal partiler arasındaki ilişkinin tek boyutlu olmadığını, bunun karşılıklı oluşan bir ilişki biçimi olduğunu belirtmek gerekir. Siyasal partilerin meslek kuruluşları üzerindeki etkisi bu kuruluşların siyasetin güdümüne girişiyle önemli ölçüde bağlantılıdır. Başka bir deyişle, siyasete mesafeli durmaları durumunda meslek kuruluşlarının apolitik kurumlar olarak kalmaları mümkün olabilir. Ancak özellikle meslek kuruluşlarının üst birliklerine hakim olan gruplar kendi siyasi emellerini yönettikleri mesleki kuruluşlar üzerinden gerçekleştirmektedirler. Bugün siyasetin üst noktalarında görev yapan çok sayıda siyasetçinin, hatta parti genel başkanının bile aynı zamanda meslek kuruluşlarında yöneticilik yaptığını görüyoruz.

2. Demokrasi Sınavında Meslek Kuruluşları

Meslek kuruluşlarının demokratik duruşu, başka bir deyişle demokrasiden yana tavır alıp almayışları önemli bir soru işaretidir. Meslek kuruluşlarının kendilerini birer sivil toplum kuruluşu olarak tanımlamalarına rağmen,

Türkiye’de kırılğan bir hat üzerinden yürümekte olan demokratik yapıdan ne kadar yana oldukları gerçekten bir tartışma konusudur. Askeri darbelerin meslek kuruluşlarını da zaman zaman birer üs olarak kullanarak, onlar üzerinden sivil iktidarları devirdikleri bilinmektedir. Bunun canlı örneği 28 Şubat sürecinde görülmüştür. 28 Şubat sürecinde gerek üye yapıları, gerek hükmettikleri mali güçleri, gerekse örgütsel yapıları bakımından Türkiye’nin en güçlü meslek kuruluşlarından olan TESK ile TOBB, sivil hükümetin devrilmesinde ve yerine asker güdümlü bir hükümetin kurulmasında aktif rol oynadılar. Diğer meslek kuruluşlarının bu ikisi kadar açıktan olmasa bile benzer biçimde militarist sürece destek verdikleri bilinen bir gerçektir.

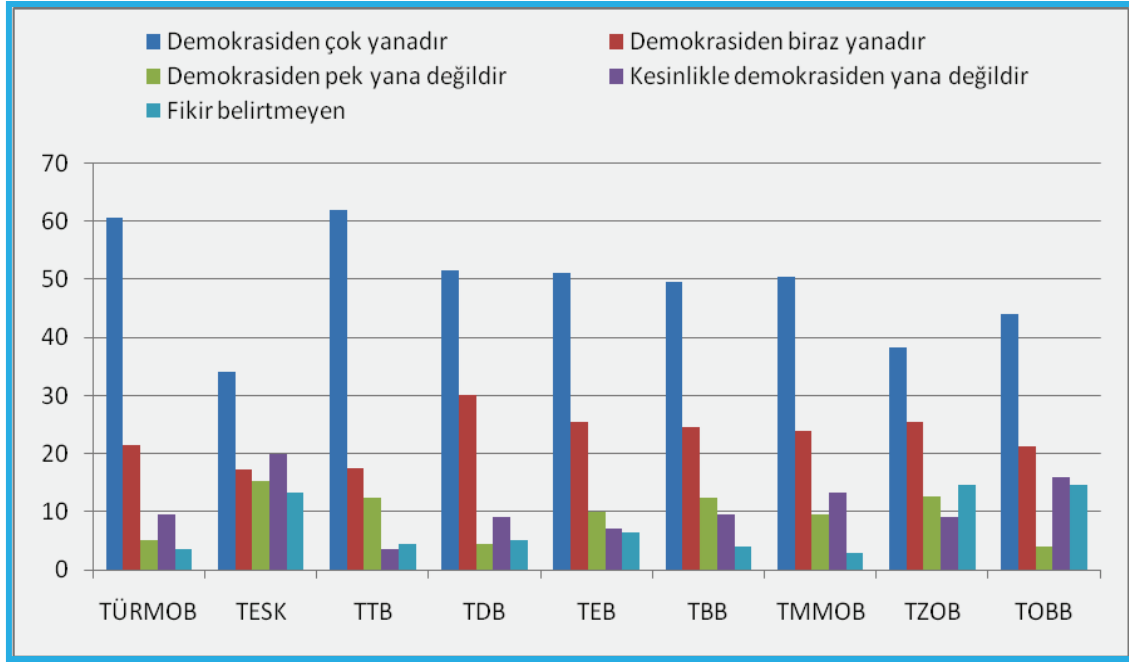
Tablo 19: Odanızın genel olarak demokratik bir yapıdan yana olduğunu düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Demokrasiden çok yanadır	1.043	47,4
Demokrasiden biraz yanadır	503	22,9
Demokrasiden pek yana değildir	215	9,8
Kesinlikle demokrasiden yana değildir	250	11,4
Fikir belirtmeyen	189	8,6
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşlarından bazılarının 28 Şubat benzeri süreçlere açıktan açığa destek vermesine rağmen, araştırmada meslek mensuplarının yaklaşık olarak yüzde 70’in kurumlarının demokrasiden yana olduğunu belirtmiş olması ilginç bir veri olarak karşımızda durmaktadır. Bu noktada odalar düzeyinde meslek örgütlerine bakışla bu örgütleri Ankara’da temsil eden birliklere bakış arasında ciddi bir farklılığın olduğunu belirtmek gerekir. Takip eden sayfalarda analiz edileceği gibi oda yönetimlerinin demokratik yapıda olduğunu düşünen katılımcıların önemli bir kısmı birliklerin demokratik yapıda olmadığına inanmaktadır.

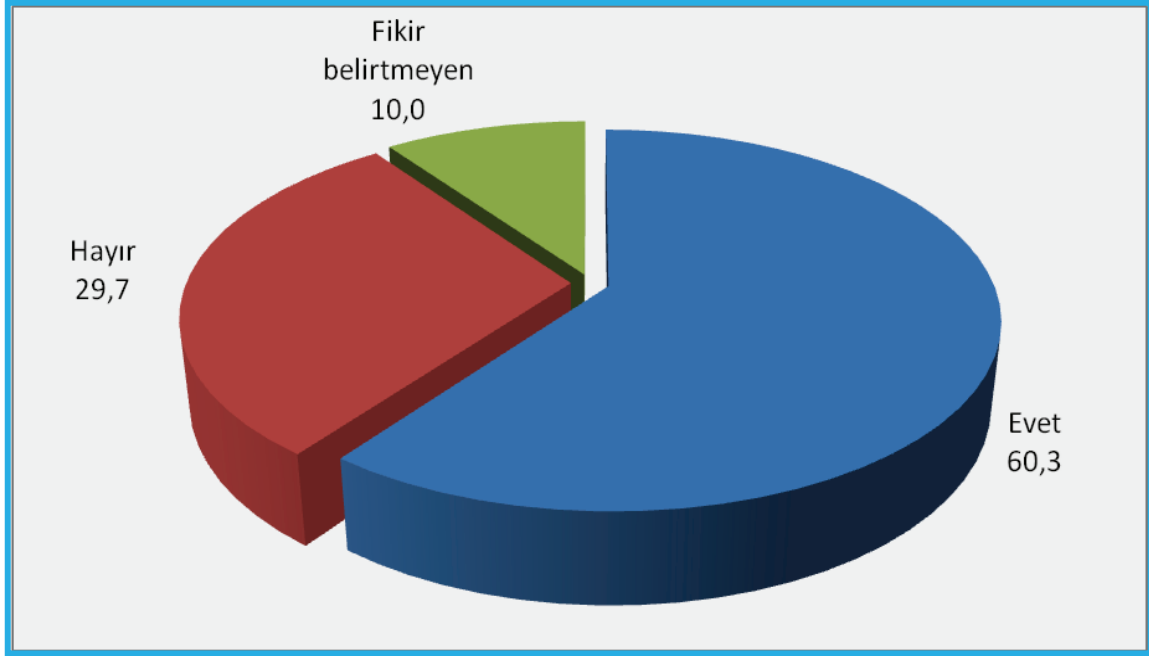
Tablo 20: Odanızın genel olarak demokratik bir yapıdan yana olduğunu düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Demokrasiden çok yanadır	Demokrasiden biraz yanadır	Demokrasiden pek yana değildir	Kesinlikle demokrasiden yana değildir	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	60,5	21,5	5,0	9,5	3,5	100
TESK	34,0	17,3	15,3	20,0	13,3	100
TTB	62,0	17,5	12,5	3,5	4,5	100
TDB	51,5	30,0	4,5	9,0	5,0	100
TEB	51,0	25,5	10,0	7,0	6,5	100
TBB	49,5	24,5	12,5	9,5	4,0	100
TMMOB	50,4	24,0	9,6	13,2	2,8	100
TZOB	38,3	25,4	12,6	9,1	14,6	100
TOBB	44,0	21,3	4,0	16,0	14,7	100
Ortalama	47,4	22,9	9,8	11,4	8,6	100

Meslek kuruluşlarının demokrasiden yana olup olmadığı kuruluşlar bazında analiz edildiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmaktadır ($F: 4, df: 8, P \leq ,000$). Yukarıda ifade edildiği gibi, 28 Şubat sürecinde bazı meslek kuruluşları sivil hükümetin yıkılmasında açık biçimde rol oynadılar. Üst birlikleri belirgin biçimde askeri yönetimlerin yanında duran meslek mensupları, kendi oda yönetimlerinin demokrasiden yana olmadığına ilişkin bir kanaate sahiptirler. Nitekim odasının demokrasiden yana olmadığını düşünen meslek mensuplarının en fazla sermayeye dayalı kuruluşlarda yoğunlaşması bu iddiayı güçlendirmektedir. TESK'e bağlı olan meslek mensuplarının ancak üçte birlik bir kesimi odalarının demokrasiden yana olduğuna inanmaktadır. Bu oran TOBB'da benzer biçimde ortalamanın altına inerek yüzde 40'lara kadar düşmektedir.

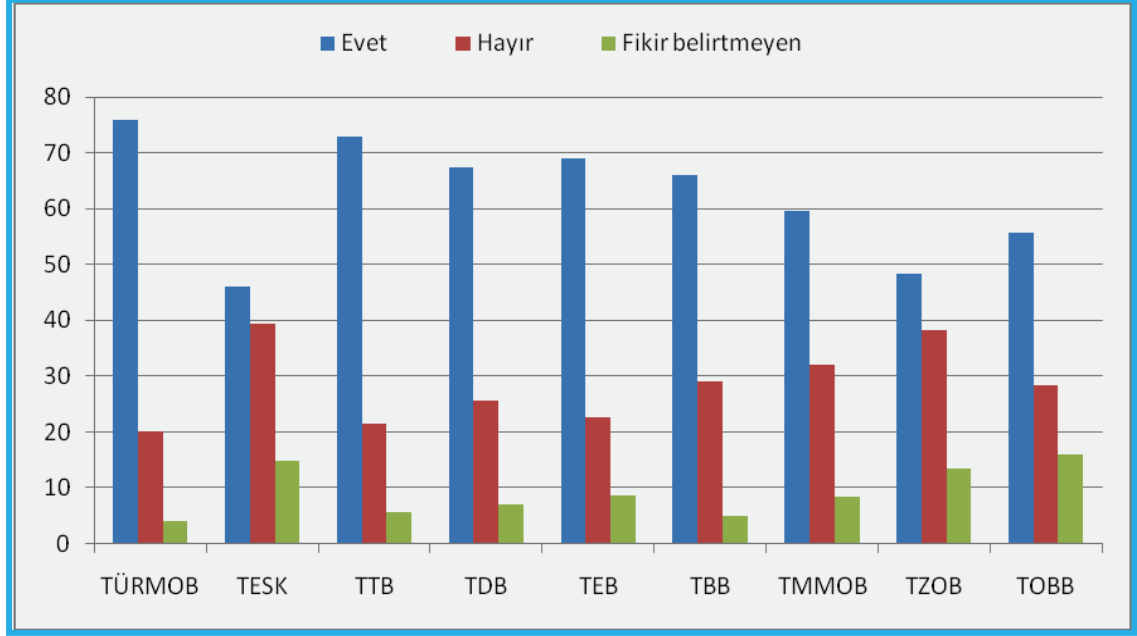
Tablo 21: Oda yönetiminin demokratik bir şekilde oluştuğunu düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	1.326	60,3
Hayır	654	29,7
Fikir belirtmeyen	220	10,0
Toplam	2.200	100

Oda yönetimlerinin oluşum biçimi, özellikle seçim süreci ve seçimlere katılımdan dolayı tartışmaya açık bir konudur. Meslek kuruluşları yönetimlerinin seçim süreci iki aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamada illerdeki oda yönetimi, ikinci aşamada ise Ankara'daki üst birlik/konfederasyon yönetimleri oluşur. Üst birlik/konfederasyon yönetimleri oda yönetimlerine veya iller düzeyinde belirlenmiş olan delegelere dayanır. Seçim sürecinin başlangıç noktası olan oda seçimleri genel olarak seçime bir ay kala İl Seçim Kurullarının meslek mensuplarını haberdar etmesiyle başlar. Ne var ki, yönetim için yarışan grupların tüm meslek mensuplarına ulaşma imkânı bulunmamaktadır. Çoğu odada yöneticiler meslek mensuplarının iletişim bilgilerini rakipleri ile paylaşmamaktadırlar. Bu bakımdan da meslek mensupları oda seçimine tam anlamıyla angaje olamamakta ve gerekli ilgiyi göstermemektedirler. Oda yönetimlerinin seçimlerine katılımın dikkate değer düzeyde düşük kaldığı bilinen bir gerçektir. Oda yönetimlerinin seçim süreçlerini demokratik açıdan sıkıntılı kılan hususlardan biri esasen budur. Ne var ki, araştırma bulgularına göre meslek mensuplarının yaklaşık olarak yüzde 60'ı bu hususu bir sorun olarak görmemekte ve oda yönetimlerinin demokratik biçimde oluştuğuna inanmaktadır.

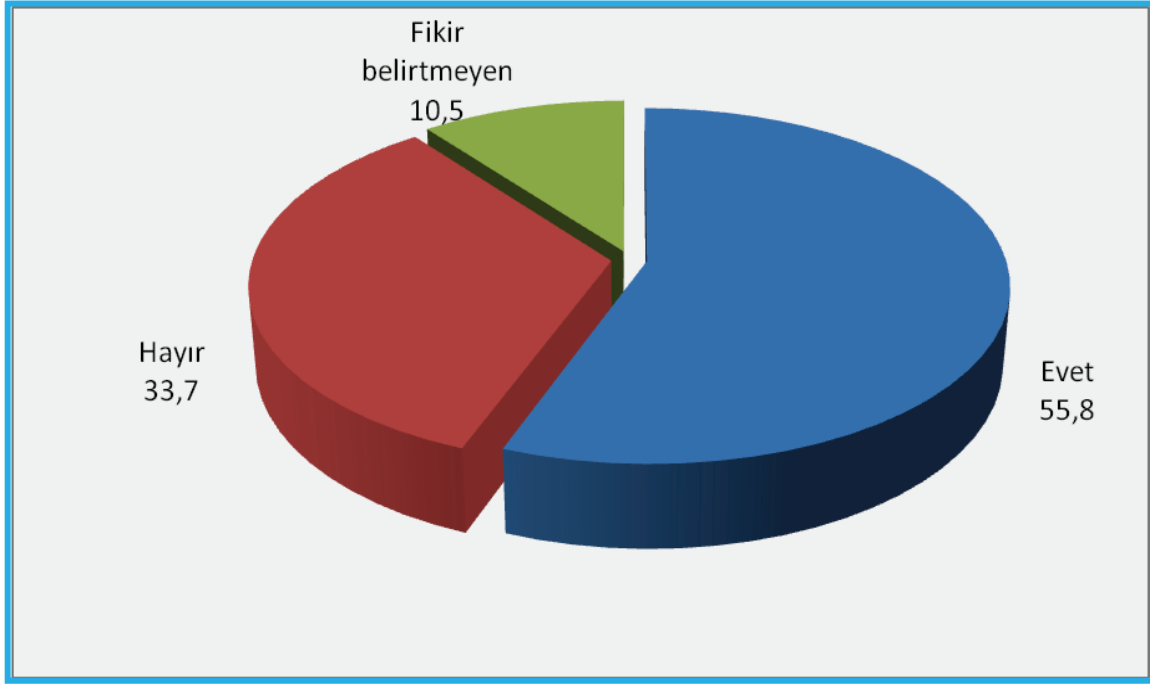
Tablo 22: Oda yönetiminin demokratik bir şekilde oluştuğunu düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	76,0	20,0	4,0	100
TESK	46,0	39,3	14,7	100
TTB	73,0	21,5	5,5	100
TDB	67,5	25,5	7,0	100
TEB	69,0	22,5	8,5	100
TBB	66,0	29,0	5,0	100
TMMOB	59,6	32,0	8,4	100
TZOB	48,3	38,3	13,4	100
TOBB	55,7	28,3	16,0	100
Ortalama	60,3	29,7	10,0	100

Oda yönetimlerinin demokratik biçimde oluştuğunu düşünenlerin önemli bir kesimi, üst birlik yönetimlerinin demokratik biçimde oluştuğuna inanmamaktadır. Bu eğilim özellikle bazı mesleklerde belirgin biçimde yoğunluk kazanıyor. Meslekler bazında yapılan analizlerden anlaşıldığına göre Esnaf ve Sanatkar, Sanayi ve Ticaret ile Ziraat Odaları gibi sermayeye dayalı mesleklerde oda yönetimlerinin demokratik biçimde yapıldığına ilişkin kuşkular daha fazladır. Oda yönetiminin demokratik biçimde oluştuğuna ilişkin kanaat sözcüğü TÜRMOB'a bağlı mesleklerde yüzde 80'e yakın iken, bu oran Ziraat Odalarında yüzde 50'nin altında kalmaktadır.

Tablo 23: Oda yönetiminin çalışma tarzını demokratik buluyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

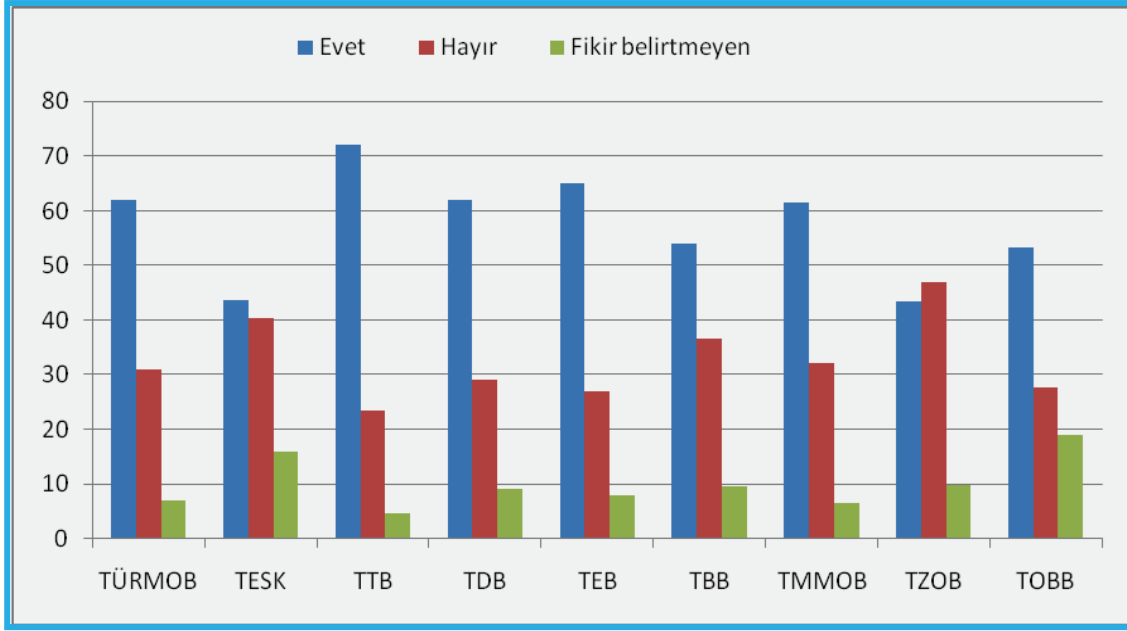

	Sayı	Yüzde
Evet	1.227	55,8
Hayır	742	33,7
Fikir belirtmeyen	231	10,5
Toplam	2.200	100

Araştırmada ayrıca oda yönetimlerinin çalışma tarzının demokratik olup olmadığı da sorgulanmıştır. Bu yönde bir soru katılımcılara yöneltilirken oda yöneticilerinin hangi davranışının demokratik olup olmadığı izah edilmemiştir. “Oda yönetiminin çalışma tarzı” gibi genel bir ifade ile meslek mensuplarının oda yönetimi hakkında sahip olduğu imajın demokratik çalışma tarzıyla ne derece örtüştüğü sorgulanmıştır. Meslek kuruluşlarıyla demokrasi arasındaki en düşük ilişkinin bu noktada ortaya çıktığı görülmektedir ($r = ,057$, $P \leq ,007$). Meslek mensuplarının dikkate değer bir kısmı oda yönetiminin çalışma tarzını demokratik olarak değerlendirmemektedir. Bu oran yüzde 34 gibi dikkate değer düzeyde düşük bir düzeydedir. Oda yönetiminin çalışma tarzını demokratik bulanlar tüm meslek mensuplarının ancak yüzde 57’lik bir kesimini oluşturmaktadır.

Kuşkusuz oda yönetiminin çalışma tarzı ile odaların demokratik açıdan duruşu arasında birebir doğrusal ilişki bulunmaktadır. Demokratik çalışma tarzına sahip olmayan yönetimin, temsil ettiği meslek kuruluşunu demokratik bir duruşta tutması doğal olarak beklenemez. Bu varsayımdan hareketle şu değerlendirmeyi yapmamız mümkündür: Meslek kuruluşlarını demokratik duruşa kavuşturan ya da bu tür bir duruştan uzaklaştıran aktörler yöneticilerdir. Dolayısıyla meslek kuruluşları, yöneticilerin tutumuna bağlı olarak demokratik bir duruşa kavuşmakta ya da böylesi bir duruştan uzaklaşmaktadır.

Tablo 24: Oda yönetiminin çalışma tarzını demokratik buluyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	62,0	31,0	7,0	100
TESK	43,7	40,3	16,0	100
TTB	72,0	23,5	4,5	100
TDB	62,0	29,0	9,0	100
TEB	65,0	27,0	8,0	100
TBB	54,0	36,5	9,5	100
TMMOB	61,6	32,0	6,4	100
TZOB	43,4	46,9	9,7	100
TOBB	53,3	27,7	19,0	100
Ortalama	55,8	33,7	10,5	100

Oda yönetiminin çalışma tarzının değerlendirilmesinde meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak dikkate değer anlamlı bir farklılığın olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır (F: 10, df: 8, $P \leq ,000$). Oda yönetiminin çalışma tarzını demokratik bulmama eğilimi en fazla Ziraat Odalarında kendisini ortaya koymaktadır. Zira bu odaya mensup meslek mensuplarının çoğu oda yönetimlerinin çalışma tarzını demokratik bulmamaktadır. Ziraat Odalarına mensup meslek mensuplarının yüzde 43'ü oda yönetimlerinin çalışma tarzını demokratik bulurken, bunu demokratik bulmayanların oranı yüzde 47'ye kadar çıkmaktadır. Benzer bir eğilimin sermayeye dayalı diğer meslek kuruluşlarında da var olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle TESK'e bağlı meslek mensupları da oda yönetimlerinin çalışma tarzını önemli ölçüde demokratik bulmamaktadır.

Kısaca, meslek mensuplarının merceğinden hareketle meslek kuruluşlarının sivil toplum ve demokratik yapı bağlamında yapılan analizinden şu sonuca varmak mümkündür: Meslek mensupları kendi odalarının kurumsal yapısını bir sivil toplum unsuru olarak görmekte ve bu kurumu aynı zamanda demokratik bir yapı olarak

benimsemektedir. Ancak meslek kuruluşlarının yönetimi söz konusu olduğunda, meslek mensuplarının aynı iyimserliğe sahip olduğunu söylemek güçleşmektedir. Bununla birlikte, diplomaya dayalı küçük sayıda üyeye sahip olan meslek kuruluşlarına bağlı meslek mensuplarında odalarının demokratik yapıda bulunduğuna ilişkin baskın bir kanaat bulunmaktadır. Buna karşın, diplomaya dayalı geniş üye yapısına sahip olan TMMOB gibi kurumlarda olumlu kanaat diğerlerine göre biraz daha düşük düzeyde seyretmektedir. Sivil toplum ve demokrasi söz konusu olduğunda meslek kuruluşlarına karşı kuşkucu tutumun daha çok sermayeye dayalı geniş tabanlı meslek kuruluşlarında yoğunlaştığı belirgin biçimde görülmektedir. Araştırmaya katılan TESK, TOBB ve TZOB'a bağlı meslek mensupları bu konuda daha az iyimser bir tutum sergilemektedirler.

BÖLÜM III

MESLEK KURULUŞLARINDA KATILIM

Demokratik toplumlar giderek aktif katılım yönünde evrilmektedirler. Kararların yönetenlerle yönetilenler tarafından ortaklaşa alınması mekanizmasına dayanan “katılımcı demokrasi” hem makro düzeyde, hem de mikro düzeyde giderek yaygınlaşmaktadır. Katılımcı demokrasinin makro boyutu vatandaşların karar mekanizmalarına ulusal düzeyde katılımına işaret ederken, mikro boyutu ise vatandaşların yerel düzeydeki katılımını ifade etmektedir.

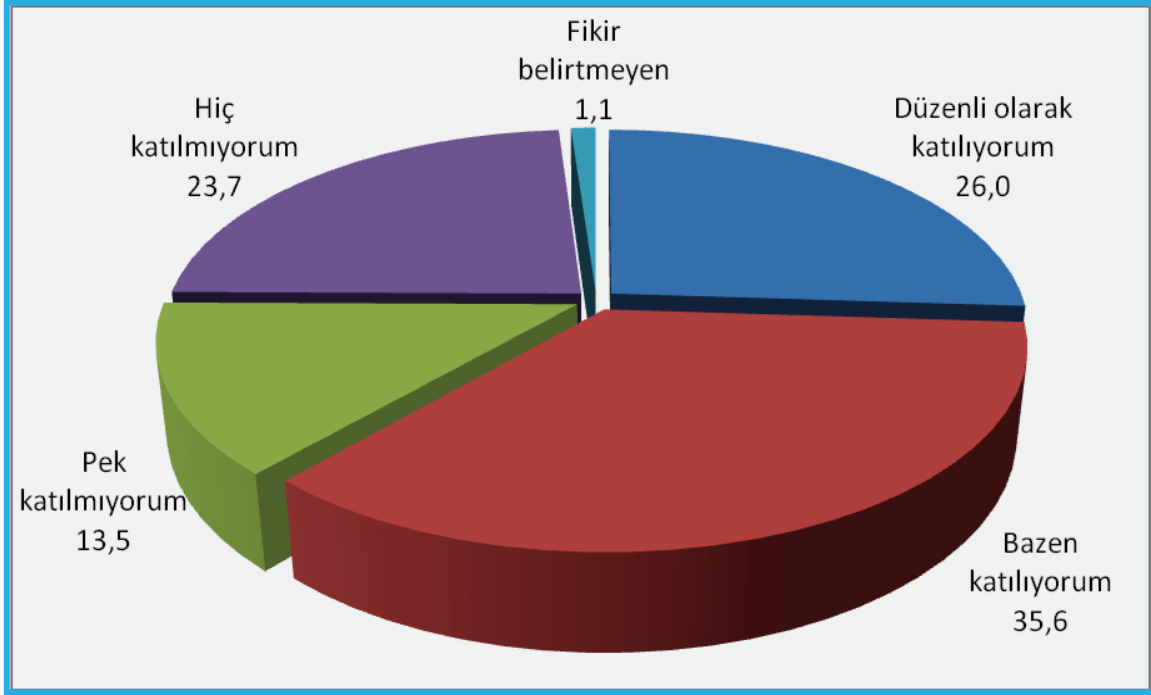
Katılım mekanizmasının sadece ulusal ve yerel yönetimlerle ilgili olmadığını, bunun aynı zamanda kurumlar için de geçerli olduğunu belirtmek gerekir. Hiç kuşkusuz kurumların demokratik yapısının en önemli ayaklarından biri katılımdır. Üyelerin aktif biçimde karar mekanizmalarına katılmaları, faaliyetlerden haberdar edilmeleri, kurumlar üzerinde aktif denetim kurmaları, faaliyetlerin bir parçası haline gelmeleri gibi hususlar kurumlarda katılımın olup olmadığına bağlıdır. Kuşkusuz kurumsal katılım üyelerin performansının yanı sıra kurumların yapısal olarak katılıma açık olup olmayışıyla da yakından bağlantılıdır. Şayet kurumlar, üyelerin katılıma istekli olmalarına rağmen gerekli mekanizmaları harekete geçirmiyorlarsa burada katılım sorunu üyelerden çok kurumların yapısal özellikleriyle bağlantılıdır.

Bu bölümde meslek kuruluşlarında katılımı iki bağlamda incelemeye çalışacağız. Bir yandan üyelerin hangi düzeyde katılım eyleminde bulunduğunu, bir yandan da kurumların üyelerin katılımına ne denli açık olduğunu üyelerin merceğinden hareketle analiz edeceğiz.

1. Üyelerin Oda Faaliyetlerine Katılımı

“Odanızın faaliyetlerine hiç katılıyor musunuz?” şeklindeki soruya gelen cevaplardan anlaşıldığına göre oda faaliyetlerine “düzenli” olarak katılanlarla, “hiç” katılmayanların oranı birbirine yakındır. İkisi arasındaki farkın sadece 2 puan gibi düşük düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Tüm cevaplar üzerinden analiz yapıldığında oda faaliyetlerine düzenli veya ara sıra katılanların oranının yüzde 62 düzeyinde olduğu anlaşılmaktadır. Ancak araştırmada odanın herhangi bir faaliyeti sorgulandığı için bu oranın fazla yüksek olmadığını belirtmek gerekir. Normal şartlarda düzenli olmasa bile ara sıra katılım oranının oldukça yüksek olması beklenir. Zira faaliyetlerin bir kısmı üyelerin zorunlu olarak katılmak mecburiyetinde olduğu faaliyetlerdir. Bu bakımdan oda faaliyetlerine katılımın çok daha yüksek düzeyde olması beklenir. Dokuz meslek kuruluşu üzerinden elde edilen bilgilere göre üyelerin yüzde 37’si odaların faaliyetlerine katılmamaktadır. Her üyenin zorunlu üyelikten dolayı aidat ödemesine rağmen kurumunun faaliyetleri içinde yer almaması üyelerin kişisel tercihi olabileceği gibi, yukarıda ifade edildiği gibi kurumların katılıma kapalı oluşuyla da bağlantılı olabilir.

Tablo 25: Odanızın faaliyetlerine hiç katılıyor musunuz?

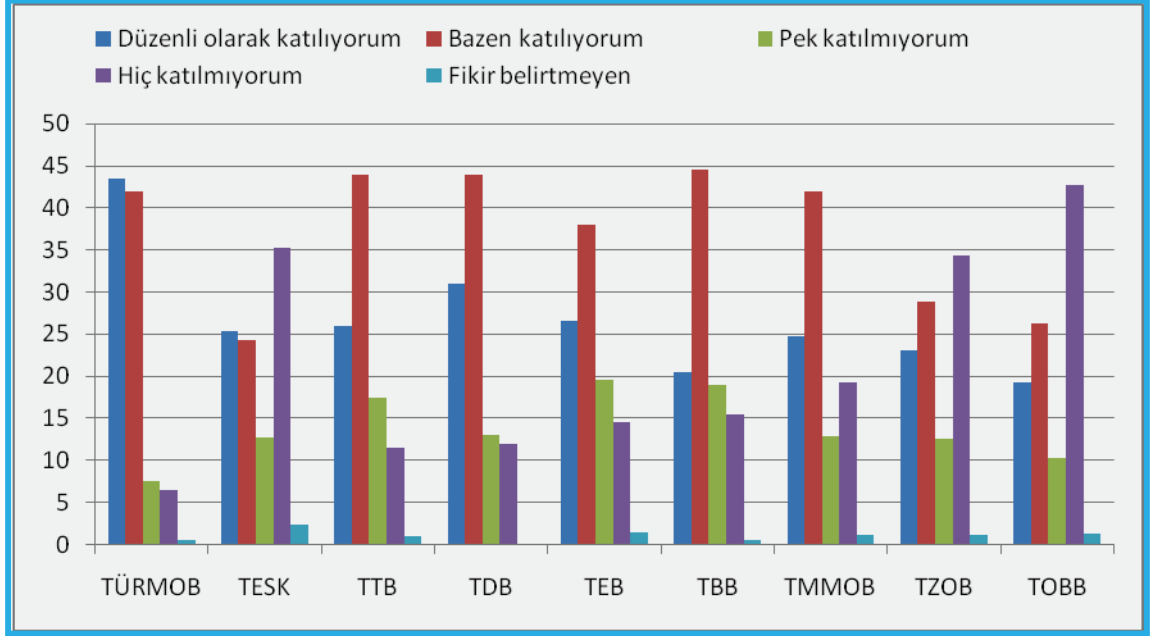
	Sayı	Yüzde
Düzenli olarak katılıyorum	572	26,0
Bazen katılıyorum	783	35,6
Pek katılmıyorum	298	13,5
Hiç katılmıyorum	522	23,7
Fikir belirtmeyen	25	1,1
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşları bazında yapılan analizlere göre kurumlar arasında belirgin ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır (F: 18, df: 8, $P \leq ,000$). En yoğun katılımın TÜRMOB üyeleri arasında olduğu görülmektedir. TÜRMOB'a üye olan meslek mensuplarının yüzde 43.5 gibi önemli bir kesimi kuruluşun faaliyetlerine düzenli olarak katıldığını belirtmiştir. Bazen katılanlar da dikkate alındığında bu kuruluşa bağlı üyelerin yüzde 85 düzeyinde bir katılım performansı sergilediği anlaşılmaktadır. Üyelerin kurum faaliyetlerine katılımını baz aldığımızda TÜRMOB'un diğer kuruluşlara göre daha organik bir yapıda olduğunu, üyeleriyle daha fazla etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Bu etkileşimi sağlayan ana unsurlardan birinin kuruluşun sağladığı mesleki eğitim faaliyetlerinin olduğu söylenebilir. Zira bu kuruluşa bağlı meslekleri icra etmek için üyelerin belli bir staj eğitiminden geçmesi gerekmektedir.

Katılım konusunda en düşük performansı sermayeye dayalı TOBB, TESK ve TZOB gibi kuruluş üyeleri gerçekleştirmektedir. Üyelerin yaklaşık yüzde 43'ü TOBB'un hiçbir faaliyetine katılmadığını belirtmiştir. Diğer iki kurumda da faaliyetlere hiç katılmama oranı yüzde 30'lar düzeyindedir. Üyelerin katılımını dikkate alarak, sermayeye dayalı meslek kuruluşlarının üyeleriyle zayıf bir etkileşim içinde olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bu, kurumların gerçekleştirdiği faaliyetlerin yeterince duyurulmamasından kaynaklanabileceği gibi, bu kurumlar tarafından gerçekleştirilen faaliyetlerin üyeleri ilgilendirmemesiyle de bağlan-

tılı olabilir. Bu hususun, ayrıca sermayeye dayalı meslek kuruluşlarının gerçekten üyelerin yaşamında ciddi bir anlam ifade edip etmemesiyle de bağlantılı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 26: Odanızın faaliyetlerine hiç katılıyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

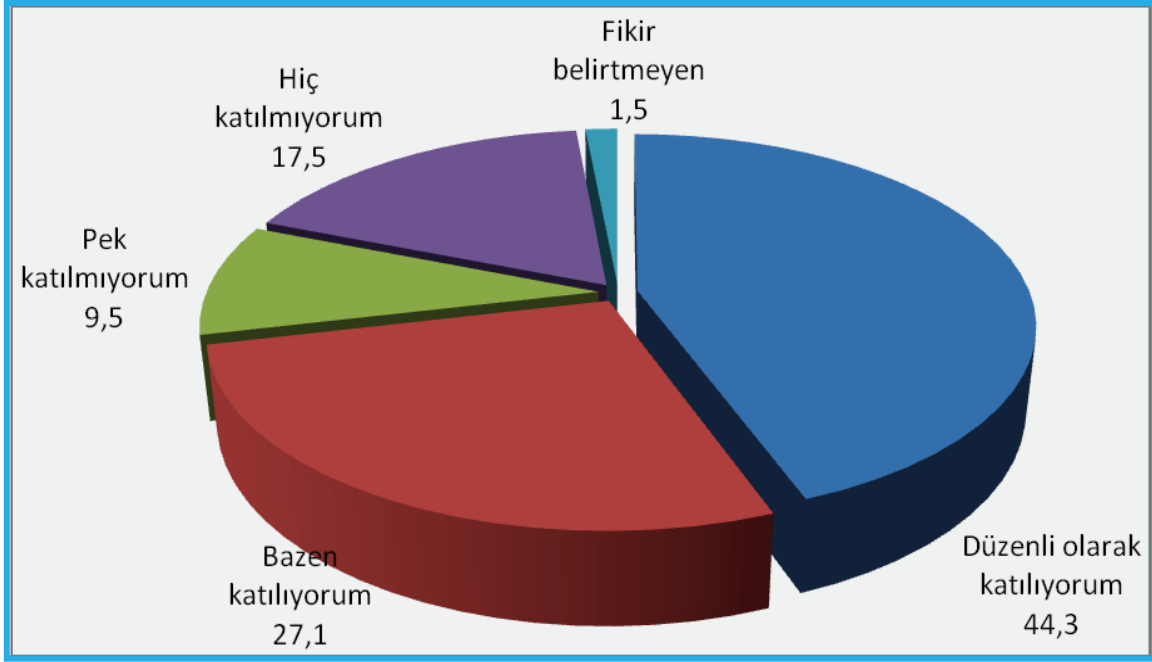

	Düzenli olarak katılıyorum	Bazen katılıyorum	Pek katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	43,5	42,0	7,5	6,5	0,5	100
TESK	25,3	24,3	12,7	35,3	2,3	100
TTB	26,0	44,0	17,5	11,5	1,0	100
TDB	31,0	44,0	13,0	12,0		100
TEB	26,5	38,0	19,5	14,5	1,5	100
TBB	20,5	44,5	19,0	15,5	0,5	100
TMMOB	24,8	42,0	12,8	19,2	1,2	100
TZOB	23,1	28,9	12,6	34,3	1,1	100
TOBB	19,3	26,3	10,3	42,7	1,3	100
Ortalama	26,0	35,6	13,5	23,7	1,1	100

Katılımın gerçekleştiği alanlardan biri meslek kuruluşları tarafından düzenlenen etkinlikler ise, biri de kurumun kaderini tayin eden yönetimin belirlenmesi sürecidir. Yöneticilerin kuruluşların hayatında etkili rol oynadığı gerçeğini dikkate aldığımızda katılımın bu noktada ne denli önemli olduğunu bir kez daha anlamış oluruz. Oda yönetimi seçimlerine katılımın genelde düşük düzeyde kaldığı medyaya yaygın biçimde yansımaktadır. Burada elde edilen bulgular medyaya yansıyan bilgileri doğrulayıcı niteliktedir. Zira araştırma bulgularına göre üyelerin ancak yüzde 44'ü oda yönetiminin seçimlerine düzenli olarak katılmaktadır. Üyelerin yüzde 27'si oda yönetiminin seçimlerine bazen katıldığını belirtmiş olmasına rağmen, burada esas

alınması gereken şık “düzenli olarak katılıyorum” şıkkıdır. Zira bazen katılım, tek bir defa katılımı bile kapsar. Bu varsayımı esas aldığımızda meslek kuruluşlarının seçimine katılımın fazla yüksek olmadığı anlaşılır. Genel olarak oda yönetimiyle yakın bağlantıları olan ya da oda üzerinden siyasi emeller güden örgütlü ve bilinçli kesimlerin oda yönetimi seçimlerine ilgili gösterdiğini, diğerlerinin ise pek ilgi göstermediğini söyleyebiliriz.

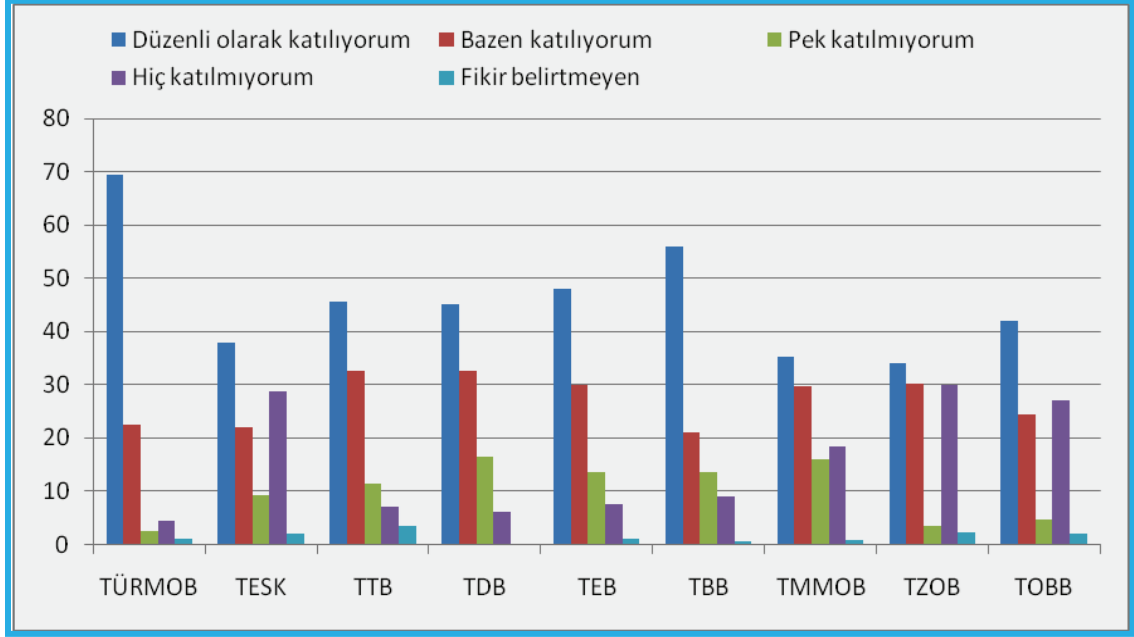
Tablo 27: Oda yönetiminin seçimine genelde katılıyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Düzenli olarak katılıyorum	975	44,3
Bazen katılıyorum	596	27,1
Pek katılmıyorum	209	9,5
Hiç katılmıyorum	386	17,5
Fikir belirtmeyen	34	1,5
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşları bazında yapılan analizlere bakıldığında “faaliyetlere” katılımla “seçimlere” katılımın paralel gittiği görülür. Faaliyetlere katılım düzeyinin en yüksek olduğu TÜRMOB üyelerinin seçimlere katılım konusunda da oldukça etkin bir performans sergilediği anlaşılıyor. TÜRMOB üyelerinin yüzde 70’inin bu kuruluşun seçimlerine düzenli olarak katıldığını belirtmiş olması bu bağlamda önemli bir bulgudur. Diplomaya dayalı diğer meslek kuruluşlarında da seçime katılım dikkate değer düzeyde yüksektir. Faaliyetlere katılım konusunda olduğu gibi seçimlere katılım konusunda da sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında üyeler seçimlere düşük düzeyde katılım göstermektedirler. Seçime hiç katılmama düzeyinin en yüksek olduğu meslek kuruluşu TZOB’dır. Beş milyona yakın üyesi bulunan bu kuruluşun tüm üyeler için ortak bir ilgi alanını oluşturmasını, dolayısıyla seçimlerinin tüm üyeleri ilgilendirmesini beklemek doğal olarak mümkün değildir. Dolayısıyla seçime katılımın bu tür kuruluşlarda düşük düzeyde kalması anlaşılabilir bir durumdur.

Tablo 28: Oda yönetiminin seçimine genelde katılıyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

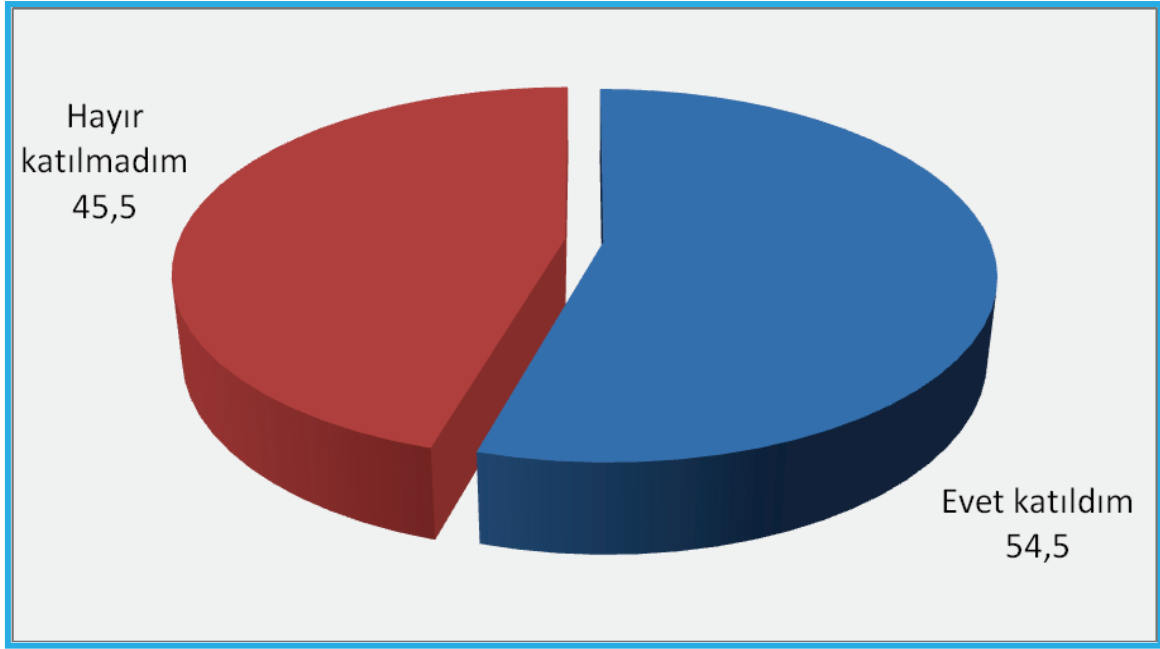

	Düzenli olarak katılıyorum	Bazen katılıyorum	Pek katılmıyorum	Hiç katılmıyorum	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	69,5	22,5	2,5	4,5	1,0	100
TESK	38,0	22,0	9,3	28,7	2,0	100
TTB	45,5	32,5	11,5	7,0	3,5	100
TDB	45,0	32,5	16,5	6,0		100
TEB	48,0	30,0	13,5	7,5	1,0	100
TBB	56,0	21,0	13,5	9,0	0,5	100
TMMOB	35,2	29,6	16,0	18,4	0,8	100
TZOB	34,0	30,3	3,4	30,0	2,3	100
TOBB	42,0	24,3	4,7	27,0	2,0	100
Ortalama	44,3	27,1	9,5	17,5	1,5	100

Seçimlere katılımı daha ayrıntılı biçimde resmetmek için katılımcılara ayrıca son seçime katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Aslında son seçime katılıp katılmamaya ilgili bilgiler seçimlere katılımı ile ilgili gerçek durumu resmetmektedir. Zira burada somut olarak gerçekleşip gerçekleşmeyen bir eylem sorgulanmaktadır. Söz konusu soruya gelen yanıtlardan anlaşıldığına göre üyelerin yüzde 45,5'i kuruluşlarının son seçimine katılmamışlardır. Katılanların oranı ise yüzde 54,5 düzeyindedir. Bu resme bakarak bir yorum yapacak olursak meslek kuruluşlarına katılımın aslında dikkate değer düzeyde düşük olduğunu söyleyebiliriz. Zira yukarıda ifade edildiği gibi meslek kuruluşlarına üyelik zorunlu olup, üyeler düzenli olarak bu kuruluşlara aidat ödemektedirler. Yönetim kadrolarının, kuruluşların çalışma performanslarının yanı sıra aslında duruşlarını da belirlediğini dikkate aldığımızda seçimlerin hem kuruluşlar hem de meslek mensupları için son derece büyük önemde olduğunu

söyleyebiliriz. Ancak buna rağmen üyeler seçime gerekli ilgiyi göstermiyorlarsa burada üyelerin ilgisizliğinden çok kurumlar düzeyindeki yapısal sorunların belirleyici olduğuna hükmetmek yanlış olmayacaktır.

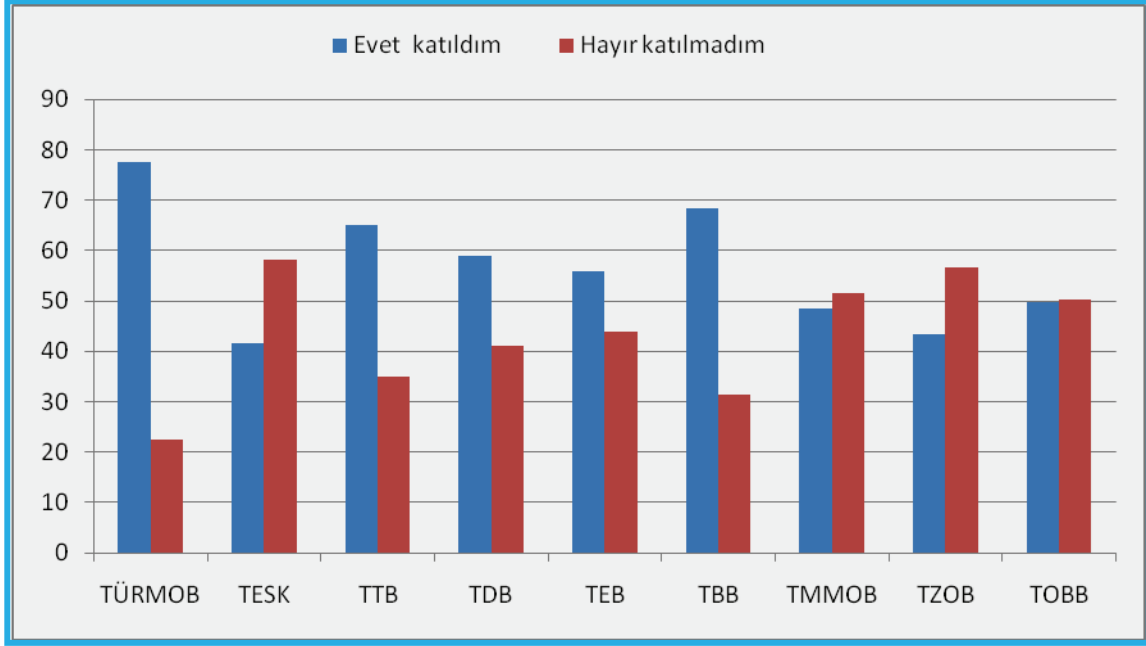
Tablo 29: Oda yönetiminin son seçimine katıldınız mı?

	Sayı	Yüzde
Evet katıldım	1.199	54,5
Hayır katılmadım	1.001	45,5
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşları bazında yapılan analizlerden anlaşıldığına göre yine sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında son seçime katılım oranının düşük olduğu görülmektedir. Sermayeye dayalı üç meslek kuruluşunda da son seçime katılmayanların oranı katılanların oranından belirgin biçimde yüksektir. TESK üyelerinin yüzde 58'i son seçime katılmamıştır. Diğer iki sermayeye dayalı meslek kuruluşunda da son seçime katılmayanların oranı yüzde 50'nin üzerindedir. Burada altı çizilmesi gereken hususlardan biri de TMMOB'un gerek faaliyetlere katılım, gerekse seçimlere katılım konusunda sergilemiş olduğu performanstır. Bu odaya mensup üyelerin de yarısından fazlası odanın son seçimine katılmamıştır. Üyelerin gerek faaliyetler, gerekse seçimler bağlamında TMMOB'a gerekli ilgiyi göstermemesi iki nedene bağlanabilir: Bunlardan biri bu kuruluşun da sermayeye dayalı meslek kuruluşları gibi geniş bir üye tabanına sahip olmasıdır. İlk bölümlerde ifade edildiği gibi bu kuruluşun 400 bin civarında üyesi bulunmaktadır. Oysa diplomaya dayalı diğer meslek kuruluşlarının tümünün üye sayıları 100 binin altındadır. İkincisi TMMOB'nın ideolojik ve siyasal bir örgütlenme tarzına sahip olmasıdır. Bu hususun, medyaya zaman zaman yansıyan bir şikayet konusu olduğunu belirtmek gerekir.

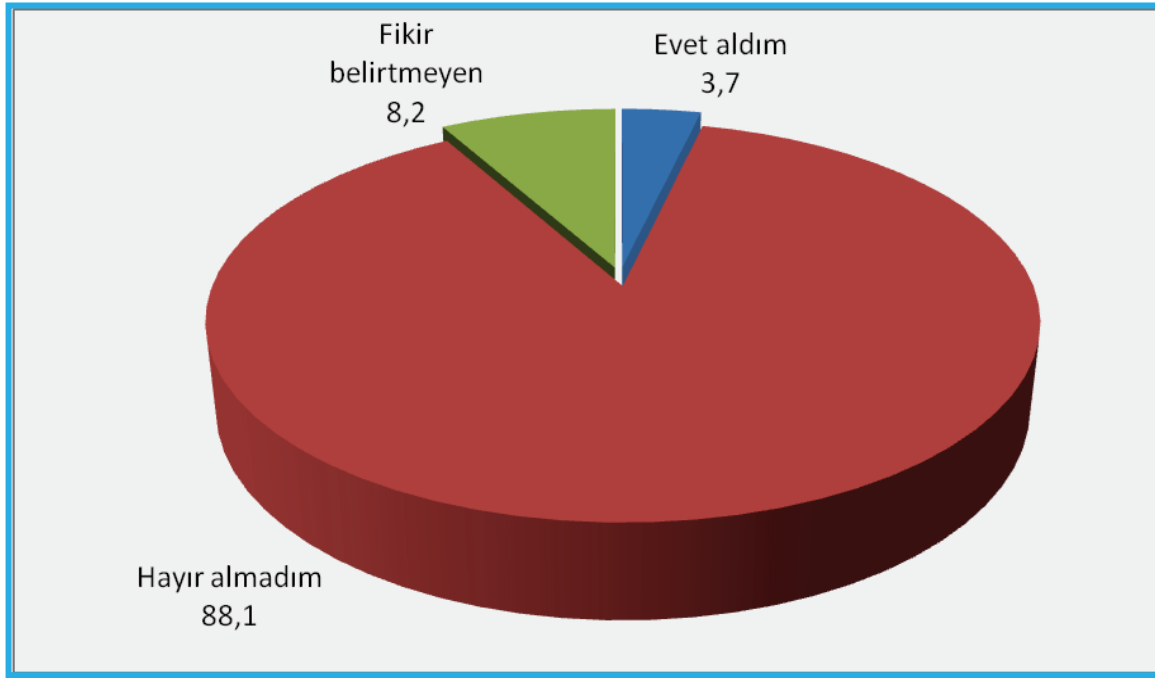
Tablo 30: Oda yönetiminin son seçimine katıldınız mı? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet katıldım	Hayır katılmadım	Toplam
TÜRMOB	77,5	22,5	100
TESK	41,7	58,3	100
TTB	65,0	35,0	100
TDB	59,0	41,0	100
TEB	56,0	44,0	100
TBB	68,5	31,5	100
TMMOB	48,4	51,6	100
TZOB	43,4	56,6	100
TOBB	49,7	50,3	100
Ortalama	54,5	45,5	100

Meslek kuruluşlarının çoğunun ilgili yasasında seçimlere katılmama durumunda cezai müeyyide ön görül-müştür. Meslek kuruluşlarının mevzuatlarına göre kabul edilir bir mazereti olmaksızın oda yönetiminin seçim-lerine katılmayan meslek mensuplarına parasal ceza verilir. Araştırmada bu husus da sorgulanmıştır. Üstelik bu husus herhangi bir seçimle sınırlı kalacak şekilde değil, meslek mensuplarının tüm meslek yaşamı boyunca ya-şadığı seçimleri kapsayacak şekilde sorulmuştur. “Bugüne kadar odanızın herhangi bir seçimine katılmadığınız için hiç ceza aldınız mı?” şeklinde yöneltilen soruya gelen cevaplardan anlaşıldığına göre üyelerin sadece yüzde 3.7’si bugüne kadar oda yönetiminin seçimine katılmadığı için ceza almıştır. Bu konuda altı çizilmesi gereken bir gerçek şudur: Meslek kuruluşlarının yönetimini ele geçiren gruplar bir dahaki seçimi kazanmak için muha-liflerini mümkün mertebe seçimlerden uzak tutmaya, buna karşın kendilerine yakın üyelerin seçime katılmasını sağlamaya çalışmaktadırlar. Dolayısıyla rakiplerinin seçime katılmaması zaten kendi işlerine geldiği için gelip oyunu kullanmayanlara herhangi bir cezai müeyyide uygulamamaktadırlar. ezai müeyyide bir bakıma yönetim-lerin aleyhine olan bir şeydir. Bu bakımdan meslek kuruluşlarında etkin biçimde işlemediği görülmektedir.

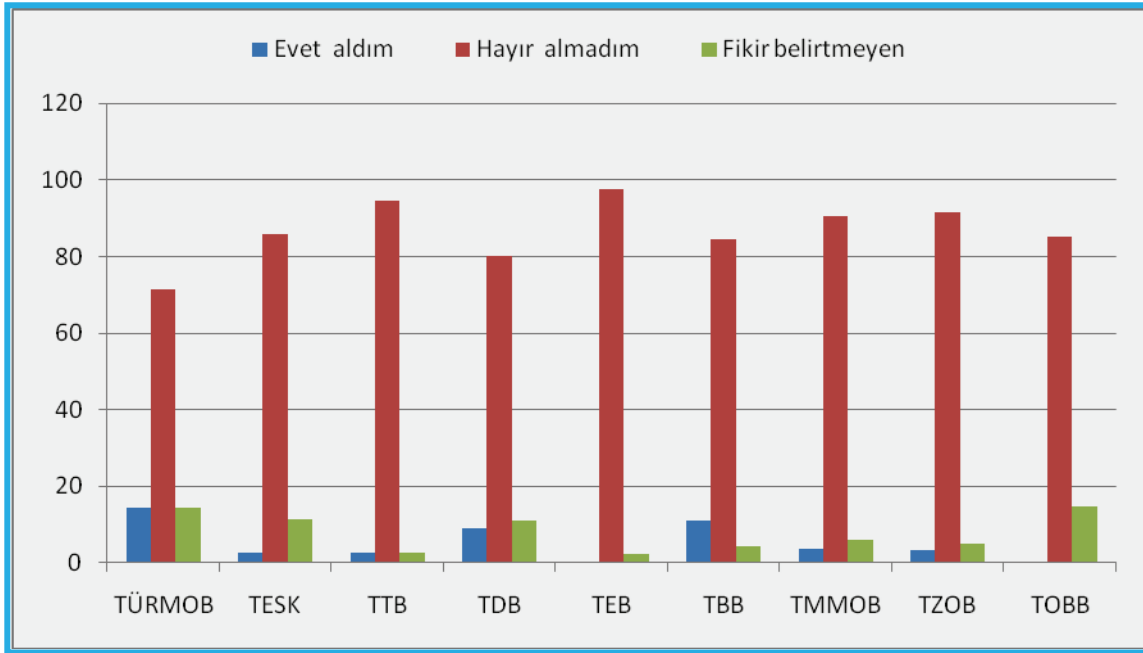
Tablo 31: Bugüne kadar odanızın herhangi bir seçimine katılmadığınız için herhangi bir ceza aldınız mı?

	Sayı	Yüzde
Evet aldım	22	3,7
Hayır almadım	524	88,1
Fikir belirtmeyen	49	8,2
Toplam	595	100

Konuya meslek kuruluşları bağlamında bakıldığında cezai müeyyide konusunda en hassas kurumun TÜRMOB olduğu anlaşılır. TÜRMOB'a bağlı üyelerin yüzde 14'ü bugüne kadar herhangi bir seçime katılmadığı için cezai müeyyide ile karşılaşmıştır. Cezai müeyyidenin yüzde 10'nun üzerinde bir oranla işlediği diğer bir kurum TTB'dir. Geriye kalan kurumların tümünde cezai müeyyide uygulamasının sembolik düzeyde kaldığı anlaşılmaktadır. Şunu da belirtmek gerekir ki, cezai müeyyide aynı zamanda meslek kuruluşunun yönetimi ile üyelerini karşı karşıya getiren bir uygulamadır. Zaten yüzde 50'lere yakın oranda seçime katılmayan üyeleri cezalandırmak yönetimler açısından oldukça yıpratıcıdır. Bu bakımdan birçok meslek kuruluşunda yönetimler bunu kolay kolay göze alamamaktadırlar.

Tablo32: Bugüne kadar odanızın herhangi bir seçimine katılmadığınız için herhangi bir ceza aldınız mı? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet aldım	Hayır almadım	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	14,3	71,4	14,3	100
TESK	2,6	86,0	11,4	100
TTB	2,7	94,6	2,7	100
TDB	8,9	80,0	11,1	100
TEB		97,6	2,4	100
TBB	11,1	84,4	4,4	100
TMMOB	3,5	90,7	5,8	100
TZOB	3,4	91,5	5,1	100
TOBB		85,3	14,7	100
Ortalama	3,7	88,1	8,2	100

Mevcut durumda meslek mensuplarının oda yönetiminin seçimine katılmasını zorunlu kılan tek yaptırımın cezai müeyyide olduğunu belirtebiliriz. Bunun dışında üyelerin seçime katılmasını sağlayacak bir yaptırım yoktur. Herhangi bir yaptırım söz konusu olmadığı için seçimlere katılım büyük ölçüde üyelerin motivasyonu ile kurumların üyelerini seçimlere mobilize etme performansına kalmaktadır. Üyelerin seçimlere ilgili gösterecek kadar motive olması üyelerin yönetimle bağlantısına bağlıdır. Bu da üyelerin, istediği bir grubun yönetime gelmesini veya istemediği bir grubun yönetimden uzaklaşmasını sağlayacak bir motivasyonla sınırlıdır. Kurumların kendi üyelerini seçime motive etmesi esas itibarıyla bu hususla bağlantılıdır.

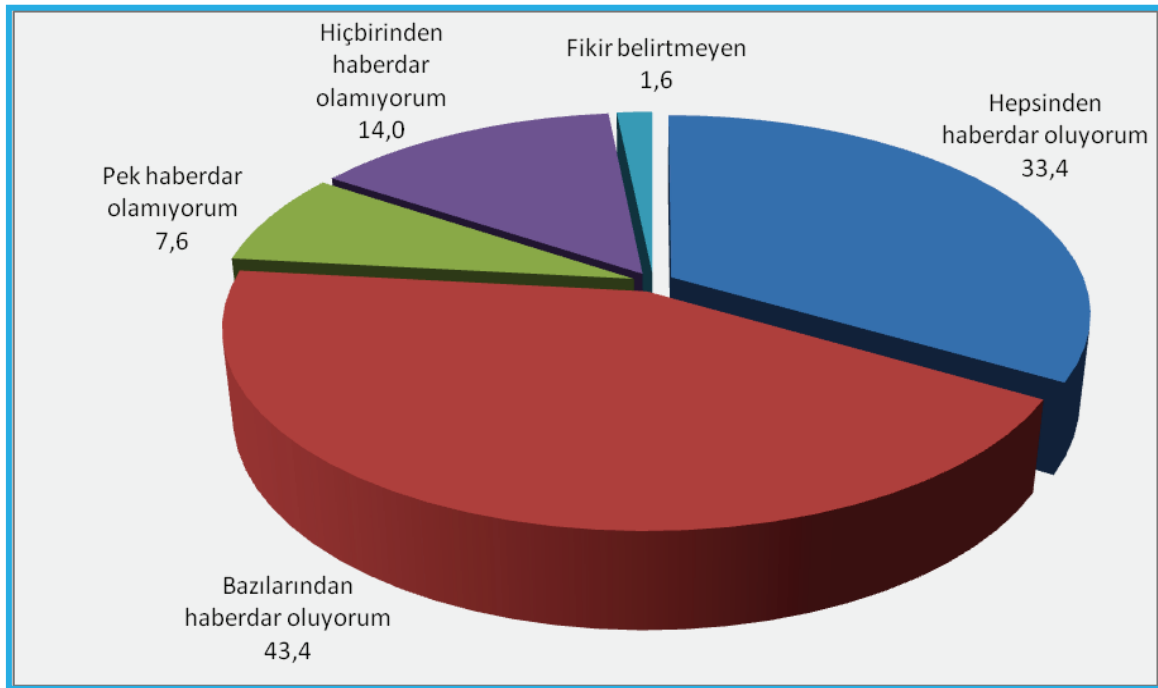
Ekte yer alan varyans analizi tablosunda görüldüğü gibi meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın bulunmadığı tek husus budur ($F: 2,2$, $df: 8$, $P \geq ,025$). Başka bir deyişle, tüm kuruluşlarda birbirine benzer bir eğilim söz konusudur. Meslek kuruluşlarının tümünün bu konuda aralarında fark olmaksızın aynı eğilimde olması aynı zamanda meslek kuruluşlarıyla cezai müeyyide arasındaki bağıntıyı da olumsuz yönde etkilemiştir. Yine ekte yer alan korelasyon tablosunda görüldüğü gibi cezai müeyyide ile meslek kuruluşları arasında herhangi bir ilişki bulunmamıştır ($r=,023$, $P \geq ,571$).

2. Meslek Kuruluşları Katılıma Ne Kadar Açıktır?

Yukarıda ifade edildiği gibi, meslek kuruluşlarına katılım üyelerin ilgisiyle bağlantılı olduğu gibi kuruluşların katılıma açık olup olmayışıyla da yakından bağlantılıdır. Üyelerini, gerçekleştirdikleri faaliyetlerden haberdar eden, üyelerin düşüncelerine ve önerilerine önem veren, üyelerin önerileri doğrultusunda politika geliştiren, kısaca üyeleriyle karşılıklı etkileşimi canlı tutan kuruluşlar üyelerin katılımına pozitif yönde etki ederler. Aksi yönde olduğu zaman üyeler doğal olarak meslek kuruluşlarına katılım yönünde ilgi göstermekten çekinirler. Bununla birlikte üyelerde, kuruluşlarının yönetiminin herkese açık olduğu düşüncesi katılım açısından büyük önem taşır. Kurumların sınırlı bir grup tarafından parsellenmediği, gerektiğinde yönetiminin el değiştirebildiği düşüncesi üyelerin kurumlarına bakışını pozitif yönde etkilediği gibi kurumlarıyla organik bağ geliştirmelerine de katkı sağlar.

Odaların üyelerini faaliyetlerinden haberdar edip etmediği yönündeki soruya gelen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla meslek kuruluşları faaliyetlerinin çoğunu üyelerine duyurmakta ve üyelerini faaliyetlerinin çoğundan haberdar etmektedirler. Bu şekilde düşünenlerin oranı yüzde 77 gibi oldukça yüksek düzeydedir. Üyelerin yüzde 33'ü faaliyetlerin tümünden, yüzde 44'ü de faaliyetlerin bazılarından haberdar olduğunu belirtmiştir. Meslek kuruluşlarının meslek mensuplarına hizmet eden ve onları temsil eden kurumlar olduğu gerçeği dikkate alındığında üyelerin tüm faaliyetlerden haberdar olmayışı sorgulanmaya açık bir husustur. Üyelerin yüzde 14'ü meslek kuruluşlarının faaliyetlerinin hiçbirinden haberdar olamadığını belirtmiştir. Kuşkusuz bu dikkate alınması gereken bir sorun alanıdır. Ancak hiçbir faaliyetten haberdar olmama sorumluluğu tek başına meslek kuruluşlarına ait olmayabilir. Üyelerin de bu konuda ihmali söz konusu olabilir.

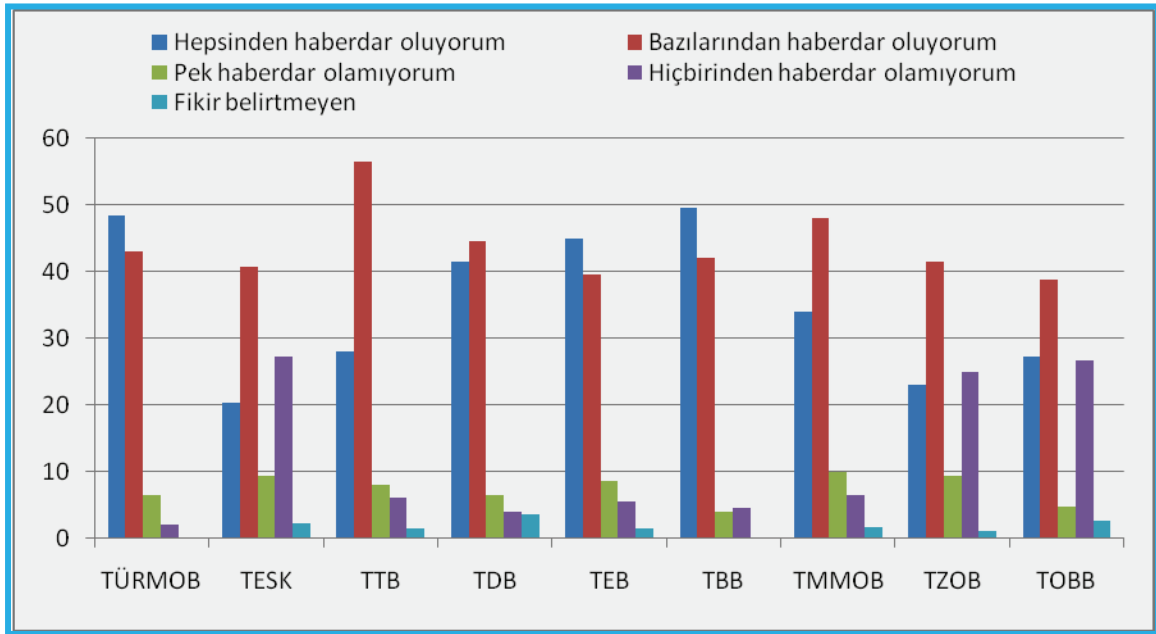
Tablo 33: Odanızın faaliyetlerinden veya çalışmalarından haberdar oluyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hepsinden haberdar oluyorum	734	33,4
Bazılarından haberdar oluyorum	954	43,4
Pek haberdar olamıyorum	167	7,6
Hiçbirinden haberdar olamıyorum	309	14,0
Fikir belirtmeyen	36	1,6
Toplam	2.200	100

Diğer alanlarda olduğu gibi faaliyetlerden haberdar olma konusunda da diplomaya dayalı meslek kuruluşlarıyla sermayeye dayalı meslek kuruluşlarının performansı arasında dikkate değer ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır (F: 27,3, df: 8, $P \leq ,000$). Diplomaya dayalı kuruluşlardan TÜRMOB ile TBB bu konuda belirgin biçimde ön plana çıkmaktadırlar. Bu iki kuruluşa üye meslek mensuplarının yüzde 90'dan fazlası ya faaliyetlerin tümünden veya bazılarında haberdar olduklarını belirtmişlerdir. Öte yandan sermayeye dayalı kuruluşlardan özellikle TESK bu konuda olumsuz yönde dikkat çekmektedir. Bu kuruluşa üye meslek mensuplarının yüzde 37'si kuruluşlarının ya hiçbir faaliyetinden veya bazı faaliyetlerinden haberdar olamadıklarını belirtmişlerdir. Yukarıda ifade edildiği gibi kurumların sayısal büyüklüğü ile organik yapısı arasında negatif bir korelasyon olduğunu belirtebiliriz. Meslek kuruluşları sayısal olarak büyüdükçe üyeleriyle organik bir bütünlük kurma olasılığı azalmaktadır. Dolayısıyla üyeleriyle etkin bir iletişim ve hatta etkileşim kurmakta güçlük çekiyor. Oysa daha küçük kurumlarda bu konu ciddi bir sorun olarak belirmemektedir.

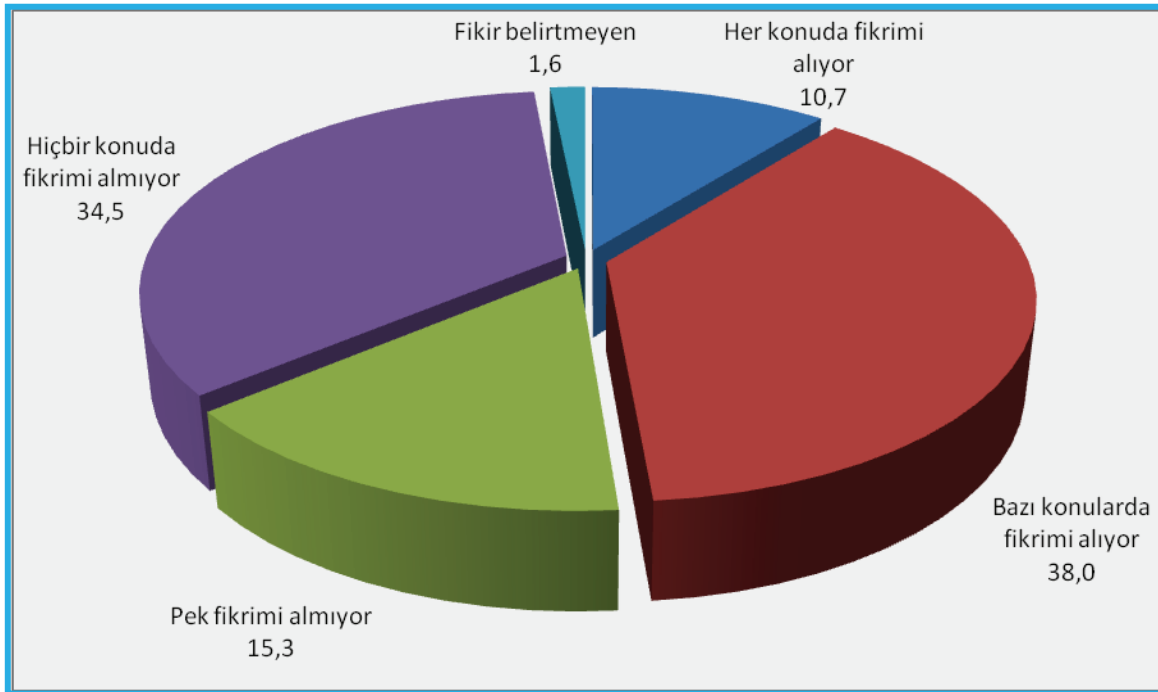
Tablo 34: Odanızın faaliyetlerinden veya çalışmalarından haberdar oluyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Hepsinden haberdar oluyorum	Bazılarından haberdar oluyorum	Pek haberdar olamıyorum	Hiçbirinden haberdar olamıyorum	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	48,5	43,0	6,5	2,0		100
TESK	20,3	40,7	9,3	27,3	2,3	100
TTB	28,0	56,5	8,0	6,0	1,5	100
TDB	41,5	44,5	6,5	4,0	3,5	100
TEB	45,0	39,5	8,5	5,5	1,5	100
TBB	49,5	42,0	4,0	4,5		100
TMMOB	34,0	48,0	10,0	6,4	1,6	100
TZOB	23,1	41,4	9,4	24,9	1,1	100
TOBB	27,3	38,7	4,7	26,7	2,7	100
Ortalama	33,4	43,4	7,6	14,0	1,6	100

Katılımın boyutlarından biri seçimlere ve kuruluşlar tarafından düzenlenen faaliyetlere katılım ise, bir boyutu da karar mekanizmasına etkin biçimde katılmaktadır. Yukarıda ifade edildiği gibi karar mekanizmalarına etkin biçimde katılmada kurumların üyelere karşı tutumları büyük bir öneme sahiptir. Üyeleriyle etkileşim kurarak fikirlerini alan, önerilerini değerlendiren kuruluşlar kuşkusuz katılım yollarını açık tutarak üyelerinin etkin katılımına zemin hazırlarlar. Türkiye’de meslek kuruluşları bu konuda nasıl bir performans sergiliyor? Araştırmanın konularından biri de budur. Katılımcılara bu yönde yöneltilen soruya gelen cevaplardan anlaşıldığı kadarıyla meslek kuruluşları faaliyetlerini belirlerken, kurumla ilgili kararlar alırken üyelerinin görüşlerini alma ihtiyacı hissetmiyorlar. Katılımcılar içinde, odalarının hiçbir konuda kendilerine danışmadığını belirtenlerin oranının yüzde 35 civarında olması bu gerçeği ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılanların yüzde 50’si meslek kuruluşlarının kendilerine hiçbir konuda veya bazı konularda danışmadığını belirtmiştir. Meslek kuruluşlarının her konuda veya bazı konularda fikrini aldığını düşünenlerin oranı (%48.7) bu şekilde düşünmeyenlerin oranından (%49.8) daha düşüktür. Bu verilerden hareketle katılım konusundaki performans düşüklüğünde meslek kuruluşlarının önemli bir rolünün olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 35: Odanız, aldığı kararlarda bir üye olarak size danışıyor mu veya fikrinizi alıyor mu?

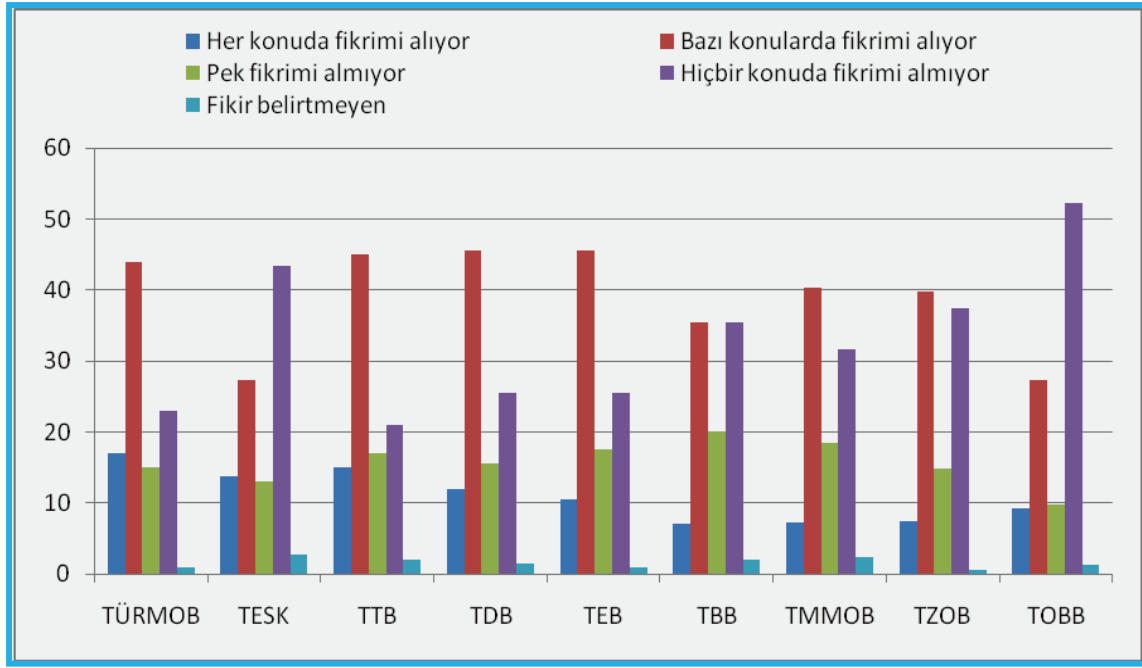

	Sayı	Yüzde
Her konuda fikrimi alıyor	236	10,7
Bazı konularda fikrimi alıyor	835	38,0
Pek fikrimi almıyor	336	15,3
Hiçbir konuda fikrimi almıyor	758	34,5
Fikir belirtmeyen	35	1,6
Toplam	2.200	100

Hangi kuruluşlar bu konuda daha olumsuz performans sergilemektedir? Buna ilişkin analizlere bakıldığında sermayeye dayalı meslek kuruluşları daha olumsuz bir görüntü vermesine rağmen durumun diploma-ya dayalı bazı meslek kuruluşlarında da fazla farklı olmadığı görülür. Araştırma bulgularına göre sermaye-

ye dayalı meslek kuruluşlarında üyelerin yarısından fazlası bu konuda olumsuz fikir belirtmiştir. Özellikle TOBB üyeleri bu konuda belirgin biçimde ön plana çıkmaktadır. Odalarının kendi görüşlerine başvurmadığını düşünen TOBB'a bağlı oda üyelerinin oranı yüzde 62 düzeyindedir. Diplomaya dayalı mesleklerden TBB bu konuda diğerlerine göre daha fazla ön plana çıkmaktadır. Diplomaya dayalı meslek kuruluşlarından siyasete yakın duran veya siyasi pozisyon takınan kurumların, üyelerinin görüşlerine fazla itibar etmediği anlaşılmaktadır. Bu da oda yönetimini elinde bulunduranlarla üyelerin tercihleri arasında belirgin bir farklılığın bulunduğu gerçeğine işaret etmektedir. Bu iddia özellikle üst birlikler söz konusu olduğu zaman geçerli.

Tablo 36: Odanız, aldığı kararlarda bir üye olarak size danışıyor mu veya fikrinizi alıyor mu? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

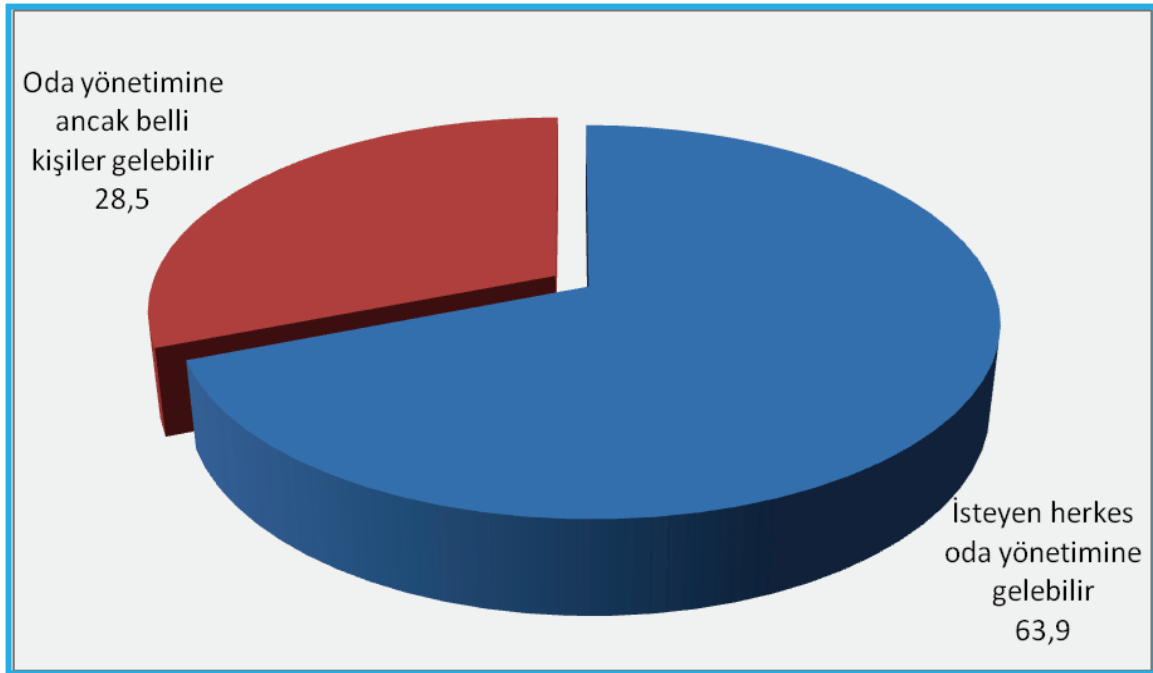

	Her konuda fikrimi alıyor	Bazı konularda fikrimi alıyor	Pek fikrimi almıyor	Hiçbir konuda fikrimi almıyor	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	17,0	44,0	15,0	23,0	1,0	100
TESK	13,7	27,3	13,0	43,3	2,7	100
TTB	15,0	45,0	17,0	21,0	2,0	100
TDB	12,0	45,5	15,5	25,5	1,5	100
TEB	10,5	45,5	17,5	25,5	1,0	100
TBB	7,0	35,5	20,0	35,5	2,0	100
TMMOB	7,2	40,4	18,4	31,6	2,4	100
TZOB	7,4	39,7	14,9	37,4	0,6	100
TOBB	9,3	27,3	9,7	52,3	1,3	100
Ortalama	10,7	38,0	15,3	34,5	1,6	100

Katılımı mümkün kılan unsurlardan biri, üyelerin odalarının yönetimine gelebilme imkanının olduğuna inanmalarıdır. Başka bir deyişle, kendilerinin de bir gün kurumun yönetimine gelebileceklerine dair bir inanca sahip olmalarıdır. Robert Michels'in sosyoloji literatürüne mal olmuş klasik çalışması "Oligarşinin Tunç Yasası" kurumlarda yönetimi ele geçirenlerin muhafazakar bir karakter kazanarak yönetimi ilanihaya ellerinde tutma tutumunu ortaya koymuştur. Bu tezin geçerliliğini Türkiye'deki meslek kuruluşlarında da görmek mümkündür. Meslek kuruluşlarını 20 yılı aşkın süre yöneten yöneticilerin bulunduğu gerçeğini dikkate aldığımızda bu tezin Türkiye'deki meslek kuruluşları bağlamında ne denli geçerli olduğu anlaşılır. Üstelik bu tür yöneticilerden bazılarının tercihleriyle üyelerin tercihleri arasındaki farklılık net biçimde bilinmektedir. Bu özellikle esnaf ve sanatkar odaları için geçerli bir durumdur. Bu gerçeği göz önünde bulundurduğumuzda, oda yönetimini ele geçirenlerin yönetimde kalmak için seçimleri kendi lehlerine çeviren manipülasyonlarda bulunduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Araştırma bulgularına göre katılımcıların önemli bir kısmı yöneticilerin değişimi konusunda iyimser tavır sergilememektedir. Başka bir deyişle, üyelerin önemli bir kısmı meslek kuruluşlarında yönetimin herkese açık olmadığı inancına sahiptir. Meslek kuruluşlarıyla ilgili mevzuatta yönetimin herkese açık olduğu ve çoğunluğu elde edenlerin yönetime gelme şansının bulunduğu belirtilmektedir. Demokratik toplumlarda kurumlara yansıyan teamülün de bu yönde olduğunu ayrıca belirtmek gerekir. Bu veriyi esas aldığımızda, meslek kuruluşlarına üye olan tüm meslek mensuplarının, herkesin yönetime gelebilme inancında olması gerekir. Oysa araştırmaya katılanların yaklaşık üçte biri "isteyen herkesin meslek kuruluşlarında yönetime gelemeyeceğini" belirtmiştir. Bu düşüncede olanların oldukça yüksek oluşu bir yandan meslek kuruluşlarında yönetimin tekelleşmesi sorununa, bir yandan da bu kuruluşlarda katılımın önündeki önemli fiili sorunlardan birine işaret etmektedir.

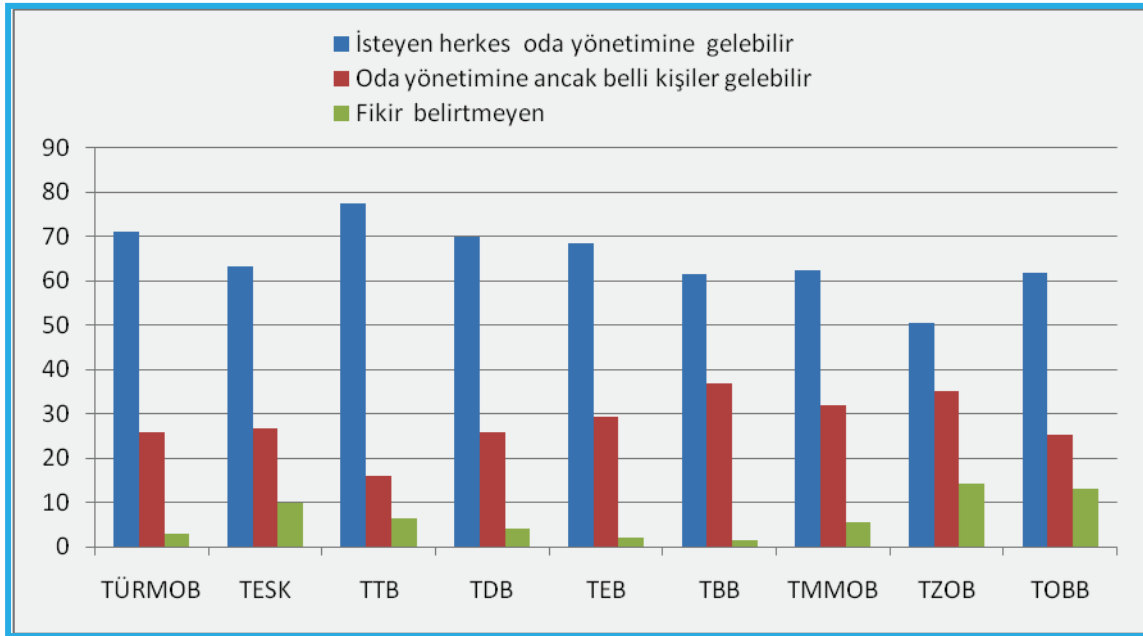
Tablo 37: Size göre, sizin meslekten olan herkes odanızın yönetimine gelebilir mi?

	Sayı	Yüzde
Evet, isteyen herkes oda yönetimine gelebilir	1.405	63,9
Hayır, oda yönetimine ancak belli kişiler gelebilir	628	28,5
Fikir belirtmeyen	167	7,6
Toplam	2.200	100

İsteyen herkesin oda yönetimine gelebildiğine ilişkin inanç hangi meslek kuruluşlarında daha düşük düzeyde seyretmektedir? Buna ilişkin analizlere bakıldığında, sermayeye dayalı meslek kuruluşlarıyla diplomaya dayalı meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte dikkate değer ölçüde belirgin bir farklılığın bulunmadığı görülür. Sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında üyeler eğitim düzeyi, ilgi ve liyakat bakımından büyük bir varyasyon gösterirler. Üniversite eğitime sahip üyelerin yanı sıra ilköğretim eğitime sahip üyeler de zorunlu üyelikten dolayı bu kuruluşlarda yer alabilmektedirler. Oysa diplomaya dayalı kuruluşlarda en azından eğitim düzeyi itibarıyla herkesin aynı liyakat düzeyinde olduğunu söyleyebiliriz. Hiç kuşkusuz, yönetim konusunda daha deneyimli ve istekli olanların ön plana çıkması doğaldır. Ancak araştırmada sorgulanan husus, herkesin böyle bir imkana ve hakka sahip olup olmadığı konusu olunca durum değişmektedir. Diplomaya dayalı mesleklerde Barolar Birliği'nin diğerlerine göre daha olumsuz bir tablo ortaya koyduğu görülmektedir. Baro üyelerinin yüzde 37'si isteyen herkesin baro yönetimine gelemediğini düşünmektedir.

Tablo 38: Size göre, sizin meslekten olan herkes odanızın yönetimine gelebilir mi? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	İsteyen herkes oda yönetimine gelebilir	Oda yönetimine ancak belli kişiler gelebilir	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	71,0	26,0	3,0	100
TESK	63,3	26,7	10,0	100
TTB	77,5	16,0	6,5	100
TDB	70,0	26,0	4,0	100
TEB	68,5	29,5	2,0	100
TBB	61,5	37,0	1,5	100
TMMOB	62,4	32,0	5,6	100
TZOB	50,6	35,1	14,3	100
TOBB	61,7	25,3	13,0	100
Ortalama	63,9	28,5	7,6	100

Meslek kuruluşlarında katılım sorunuyla ilgili şöyle bir değerlendirme yapılabilir: Genel olarak üye sayısı bakımından küçük olan meslek kuruluşları üyeleriyle daha iyi iletişim ve etkileşim içinde olup dolayısıyla üyelerin katılımına daha fazla imkan sağlamaktadır. Oysa üye sayısı bakımından geniş meslek kuruluşlarında bu imkan azalmaktadır. Çift yönlü ulaşılabilirliğin burada önemli bir sorun olarak ön plana çıktığı söylenebilir. Hem üyelerin odalara ulaşımında, hem de odaların geniş tabanlı üyelere ulaşımında sorunların yaşandığını tahmin etmek mümkündür. Ancak meslek kuruluşlarında katılımın tek başına ulaşılabilirlik sorunuyla bağlantılı olmadığını yukarıdaki veriler ortaya koymuştur. Burada başka faktörlerin de rol oynadığını tahmin etmek mümkündür. Bu faktörlerden birinin yöneticilerin siyasi tercihleri ve tutumları olduğunu söyleyebiliriz. Politize olmuş yöneticiler yönettikleri kuruluşlara da politik tutum kazandırmaktadırlar. Oysa zorunlu üyelikten dolayı kurum üyeleri doğal olarak farklı siyasi tercihlere sahiptirler. Siyasi tercih farklılığı bir yandan yöneticilerin siyasi tutumları üzerinden üyelerle kurumları arasına duvarlar örerken, bir yandan da üyelerin kurumsal katılıma olan inancını ve güvenini sarsmaktadır. Bu da katılımı doğal olarak olumsuz yönde etkilemektedir.

BÖLÜM IV

MESLEK KURULUŞLARINDA SİYASİ DURUŞ VE TEMSİL SORUNU

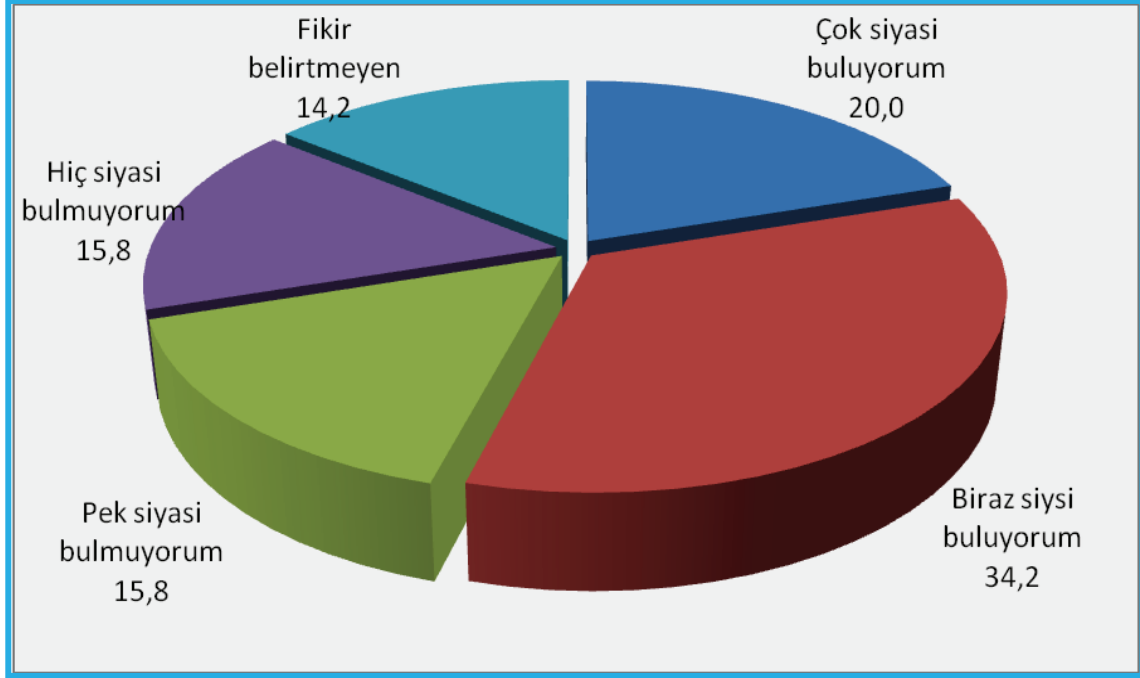
Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi gerek 1982 anayasası, gerekse meslek kuruluşlarıyla ilgili yasalar meslek kuruluşlarının siyasetle uğraşmasını yasaklamıştır. Meslek kuruluşları Türkiye’deki politikleşme sürecine bağlı olarak 1970’lerde aşırı derecede politize olmuş, bazı meslek kuruluşları belli başlı ideolojilerin adeta birer üssü haline gelmişlerdi. Bu nedenle 12 Eylül darbesinden sonra bazı meslek kuruluşları siyasi kimliklerinden dolayı kapatılmışlardı. Buradan hareketle 1982 anayasası meslek kuruluşlarının başta siyasetle uğraşmak olmak üzere, amaçları dışına çıkışını sıkı bir şekilde yasaklayan hükümler getirmiştir. Anayasanın 135. Maddesi bu hususu şu şekilde belirtmiştir: “Meslek kuruluşları, kuruluş amaçları dışında faaliyette bulunamazlar. Amaçları dışında faaliyet gösteren meslek kuruluşlarının sorumlu organlarının görevine, kanunun belirlediği merciin veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine mahkeme kararıyla son verilir ve yerlerine yenileri seçtirilir.”

Zorunlu üyeliğe dayalı meslek kuruluşlarının amaçları dışına çıkarak siyasi bir pozisyon takınması ahlaken de doğru değildir. Zira bir meslek kuruluşu içinde değişik siyasi görüşte insanlar bulunmaktadır. Yöneticilerin kendi siyasi görüşlerini kuruma mal etmeleri bu bakımdan nereden bakılırsa bakılsın gayri ahlaki bir durumdur. Bu husus aynı zamanda kuruluşların meslek mensuplarını temsil etmesini de engelleyicidir. Demokratik ülkelerde zorunlu üyeliğe dayalı meslek odalarının siyasetle uğraşması sıkı biçimde yasaklanmıştır. Türkiye’de de yukarıda ifade edildiği gibi yasalar meslek kuruluşlarının duruşunu sıkı prensiplere bağlamıştır. Ancak ne yazık ki, pratikte meslek kuruluşlarının bu yasaları ihlal ederek görevleri dışına çıktığına ilişkin tartışmalara yoğun biçimde tanık olmaktadır.

1. Meslek Kuruluşlarında Siyasi Duruş Sorunu

Bugün Türkiye’de meslek kuruluşlarıyla ilgili önemli sorun alanlarından biri, bu kuruluşların yasalarla belirlenen amaçlarının dışına çıkması sorunudur. Yöneticilerin amaç dışı faaliyetlerinin ana hatlarıyla iki noktada yoğunlaşabileceği tahmin edilebilir: Birincisi yöneticiler meslek kuruluşlarının imkânlarını kişisel çıkarları için kullanmak suretiyle amaç dışına çıkabilirler. İkincisi ise kuruluşlara siyasi bir duruş kazandırmak, başka bir deyişle kuruluşlarını siyasi amaçlara alet etmek suretiyle bunu yapabilirler. Takip eden bölümde birinci husus meslek mensuplarının merceğinden ayrıntılı biçimde analiz edilecektir. Bu bölümde ise yine meslek mensuplarının bakış açısından hareketle meslek kuruluşlarının yönetimlerinin siyasi duruşu ve bu duruşun temsil açısından sıkıntı oluşturup oluşturmadığı analiz edilmeye çalışılacaktır.

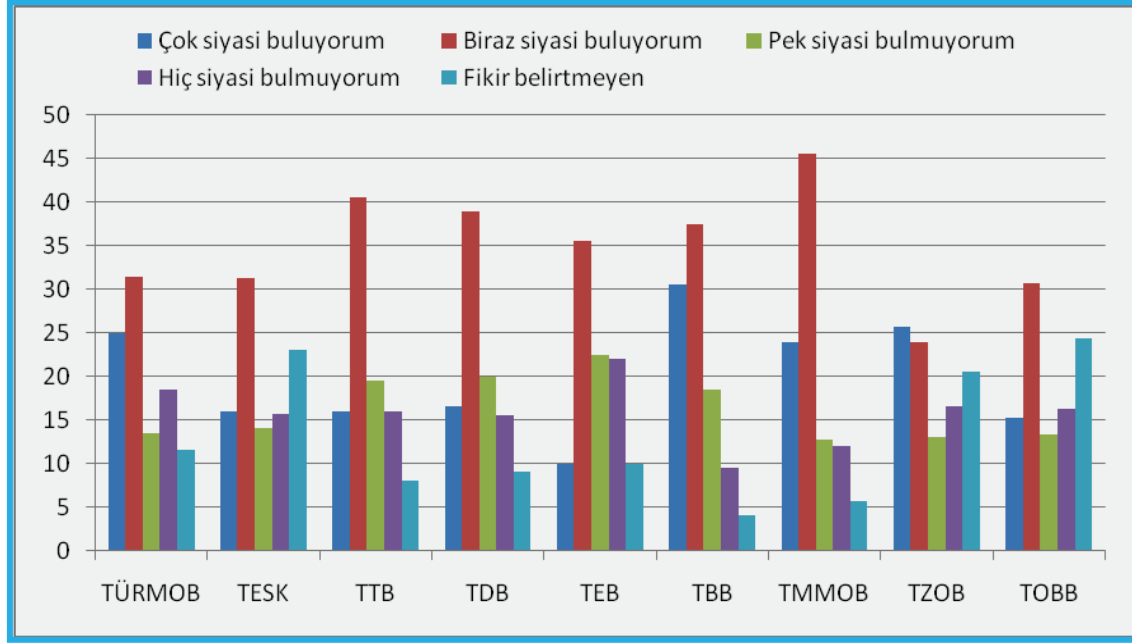
Tablo 39: Oda yöneticilerinin siyasi duruşunu genel olarak nasıl buluyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Çok siyasi buluyorum	440	20,0
Biraz siyasi buluyorum	752	34,2
Pek siyasi bulmuyorum	348	15,8
Hiç siyasi bulmuyorum	347	15,8
Fikir belirtmeyen	313	14,2
Toplam	2.200	100

“Oda yöneticilerinin siyasi duruşunu genel olarak nasıl buluyorsunuz?” şeklinde katılımcılara yöneltilen soruya dikkate değer düzeyde olumsuz bir görüş gelmiştir. Katılımcıların yüzde 20’si yöneticileri çok siyasi bulurken, yüzde 34’ü de biraz siyasi bulduğunu belirtmiştir. Bu da katılımcıların yüzde 54’nün kurum yöneticilerinin siyasi davrandığını, siyasetle içli dışlı olduğunu veya kurumlara siyasi kimlik kazandırdığını düşündüğü anlamına gelir. Yöneticileri siyasi bulmayanların oranı ancak yüzde 32 düzeyinde çıkmıştır. Meslek kuruluşlarına siyasi kimlik kazandıranlar veya onları siyasetin dışında tutanlar hiç kuşkusuz yöneticilerdir. Kuruluşlar, yönetimlerini üstlenenlerin tutumlarına göre şekillenirler. Burada ortaya çıkan tabloya göre son derece ciddi bir sorunla karşı karşıya bulunduğumuzu belirtmek gerekir. Yukarıda ifade edildiği gibi meslek kuruluşlarının siyaset dışı olmaları hem anayasanın, hem kendi yasalarının hem de ahlaki prensiplerin gereğidir. Oysa meslek mensuplarının gözünden bu ilkelerin ciddi biçimde ihlal edildiği bir tablo ile karşı karşıyayız.

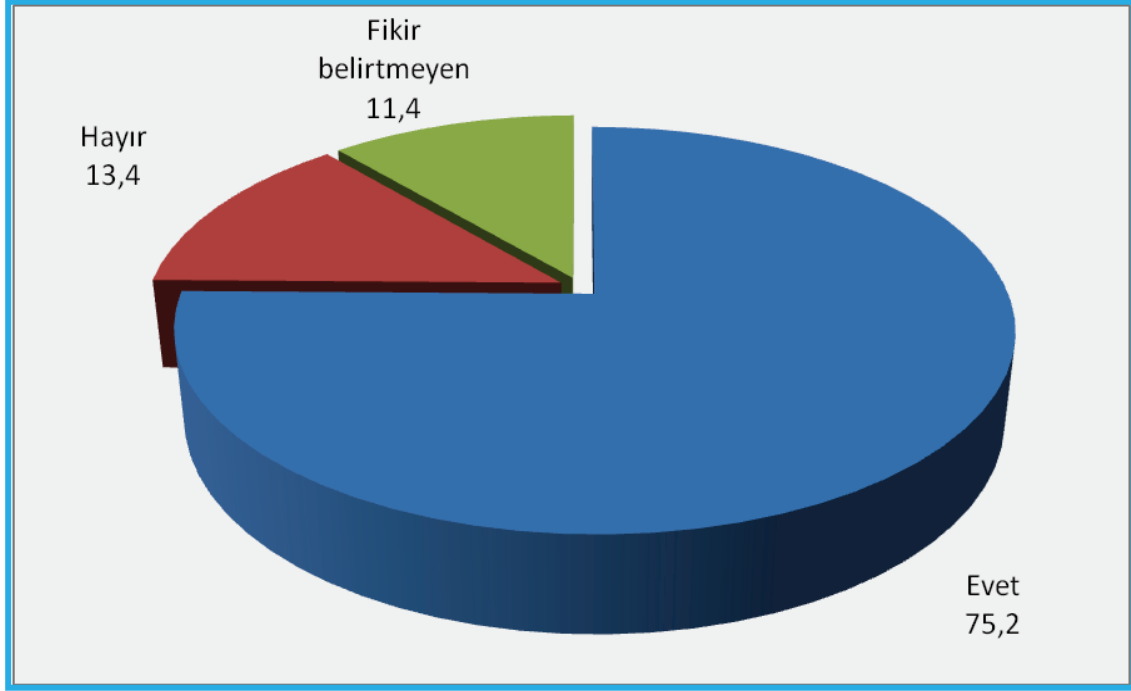
Tablo 40: Oda yöneticilerinin siyasi duruşunu genel olarak nasıl buluyorsunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Çok siyasi buluyorum	Biraz siyasi buluyorum	Pek siyasi bulmuyorum	Hiç siyasi bulmuyorum	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	25,0	31,5	13,5	18,5	11,5	100
TESK	16,0	31,3	14,0	15,7	23,0	100
TTB	16,0	40,5	19,5	16,0	8,0	100
TDB	16,5	39,0	20,0	15,5	9,0	100
TEB	10,0	35,5	22,5	22,0	10,0	100
TBB	30,5	37,5	18,5	9,5	4,0	100
TMMOB	24,0	45,6	12,8	12,0	5,6	100
TZOB	25,7	24,0	13,1	16,6	20,6	100
TOBB	15,3	30,7	13,3	16,3	24,3	100
Ortalama	20,0	34,2	15,8	15,8	14,2	100

Hangi meslek kuruluşlarında yöneticiler daha fazla siyasi bulunmaktadır? Bu bağlamda yapılan analizlerde iki kuruluş ön plana çıkmaktadır: TMMOB ile TBB. TMMOB'a bağlı meslek mensuplarının yüzde 70'i kendi kuruluşlarının yöneticilerini az veya çok siyasi bulurken, bu oran barolarda yüzde 68 düzeyinde seyretmektedir. Bu konudaki tartışmaların medyada en fazla yoğunlaştığı kurumun hiç kuşkusuz barolar olduğunu belirtmek gerekir. Gerek üst birlik yönetimleri, gerekse il düzeyindeki baro yönetimleri düzeyinde baroların siyasete aşırı biçimde angaje olduğuna ilişkin tartışmalar medyada yoğun biçimde yer almaktadır. Hiç kuşkusuz araştırmaya katılan meslek mensuplarının verdiği bilgiler medyaya yansıyan tartışmaları doğrulayıcı niteliktedir.

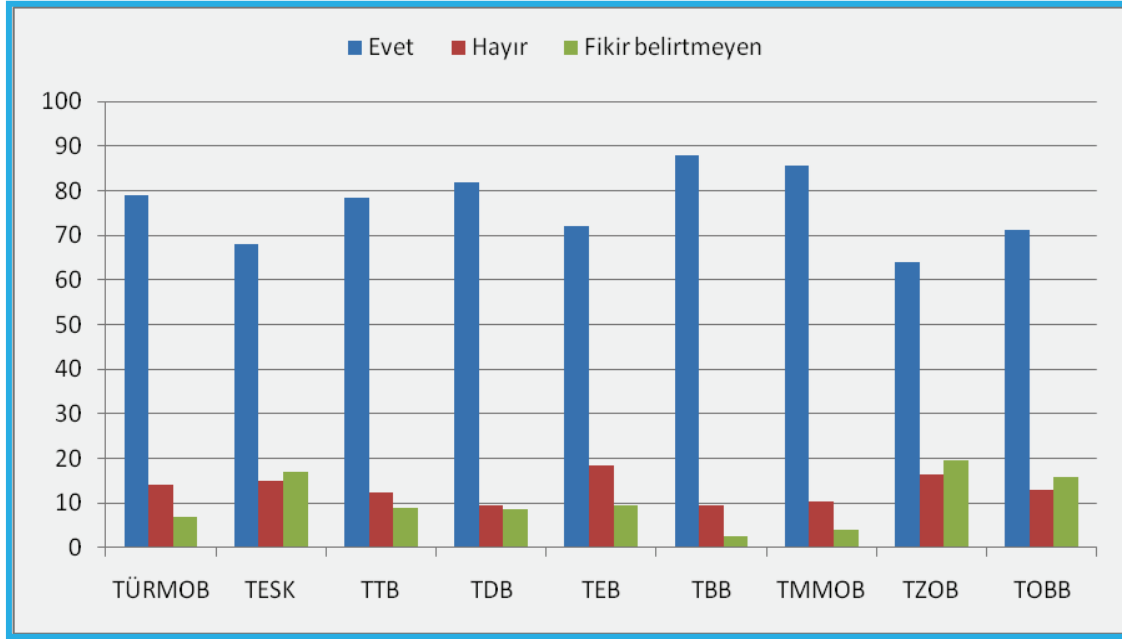
Tablo 41: Odanıza kayıtlı üyelerin değişik siyasi görüşlere sahip olduğunu düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	1.655	75,2
Hayır	295	13,4
Fikir belirtmeyen	250	11,4
Toplam	2.200	100

Siyasetin son derece gelişmiş olduğu Türkiye gibi toplumlarda insanların belli siyasi görüşlere sahip olması, hatta bunun ötesinde siyasetle yoğun biçimde ilgilenmesi ve siyasetin içinde olması doğal bir durumdur. Bugün Türkiye’de siyasi parti mensubiyeti veya siyasi partilerin temsil ettiği siyasi görüşler Türkiye’deki sosyal farklılaşmanın önemli temellerinden birini oluşturur duruma gelmiştir. Politik tutumun bu denli yaygınlık kazandığı bir toplumda kurumların da politik karakter kazanması, başka konular bir yana hiç kuşkusuz temsil açısından da ciddi bir soruna işaret etmektedir. Zira toplumun genelinde olduğu gibi meslek kuruluşları içinde de farklı siyasi görüşlerin bulunması kaçınılmazdır. Bu husus araştırmaya katılanlar tarafından da teyit edilmiş bulunmaktadır. Zira araştırmaya katılanların yüzde 75’i kendi odalarına bağlı meslek mensuplarının farklı siyasi görüşte olduklarını düşünmektedirler.

Tablo 42: Odanıza kayıtlı üyelerin değişik siyasi görüşlere sahip olduğunu düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

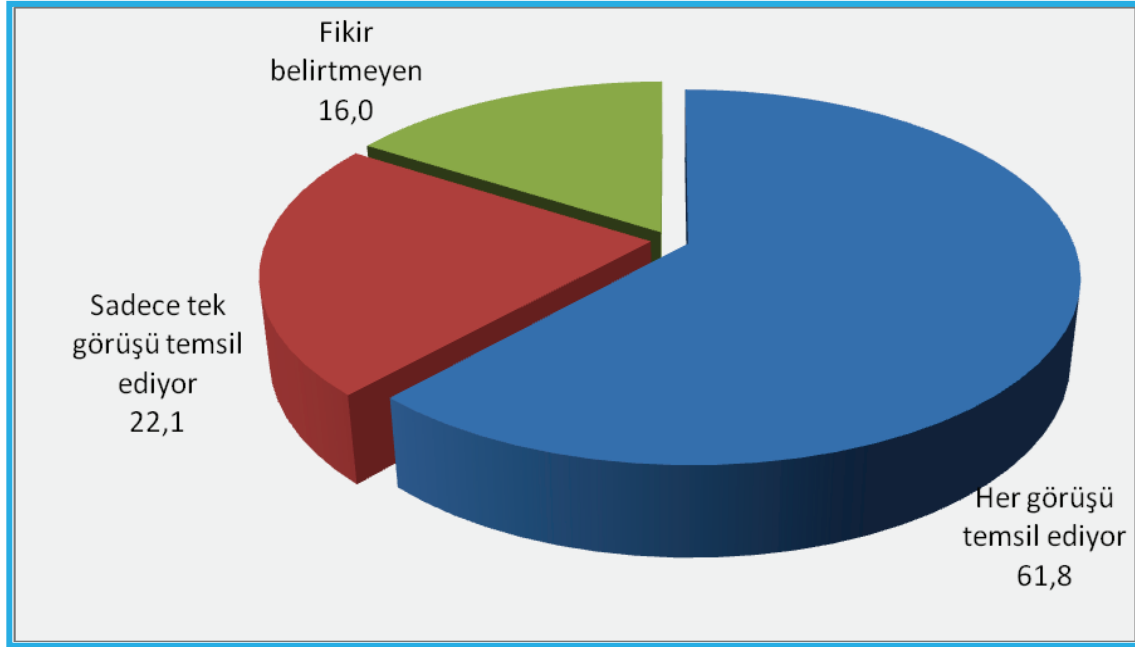
	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	79,0	14,0	7,0	100
TESK	68,0	15,0	17,0	100
TTB	78,5	12,5	9,0	100
TDB	82,0	9,5	8,5	100
TEB	72,0	18,5	9,5	100
TBB	88,0	9,5	2,5	100
TMMOB	85,6	10,4	4,0	100
TZOB	64,0	16,3	19,7	100
TOBB	71,3	13,0	15,7	100
Ortalama	75,2	13,4	11,4	100

Odalarına kayıtlı üyelerin farklı siyasi görüşte olduğuna ilişkin kanaatler en fazla hangi meslek kuruluşlarında yoğunlaşmaktadır? Bununla ilgili verilere bakıldığında yöneticilerin siyasi tutumlarıyla ön plana çıktığı kurumlarda siyasi görüş varyasyonunun daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Bu noktada da yine TBB ile TMMOB'a bağlı odalar ön plana çıkmaktadır. Barolara bağlı meslek mensuplarının yüzde 88'i barolarında farklı siyasi görüşte insanların bulunduğu işaret etmektedir. Bu oran TMMOB'a bağlı olan meslek mensuplarında yüzde 86 düzeyindedir. Siyasi duruşla ilgili en iyimser tablonun TZOB'a bağlı odalarda ortaya çıktığını belirtmek gerekir. Zira bu odaya bağlı meslek mensupları diğerlerine göre daha az bir oranda odalarında farklı siyasi görüşte insanların bulunduğu işaret etmektedir. Yukarıda da benzer biçimde, bu odaya bağlı meslek mensupları, kurumlarını yöneten yöneticilerin duruşunu diğerlerine göre daha az siyasi bulmaktadırlar. Bu da Ziraat Odalarına bağlı olan meslek mensuplarının kendi odalarını diğerlerine göre daha düşük bir oranda politik buldukları anlamına gelmektedir.

2. Meslek Kuruluşları Üyelerini Hangi Ölçüde Temsil Ediyor?

Meslek kuruluşlarının siyasi duruşta olmasının çok yönlü olumsuz etkileri içinde bunun temsil konusuna da olumsuz olarak yansıtacağını tahmin etmek güç değildir. Yukarıda ifade edildiği gibi, insanların belli siyasi görüşlere sahip olması kaçınılmaz sosyolojik bir vakıadır. Ancak burada üzerinde durulması gereken husus, meslek kuruluşlarının kurumsal olarak siyasetin dışında tutulmasıdır. Bunun yolu da kuşkusuz yöneticilerin siyasi tutumdan uzak durmaları, kendi siyasi görüşlerini meslek kuruluşlarına kazandırmamaları, meslek kuruluşlarını herhangi bir siyasi görüşün üssü haline getirmemeleri, siyasi görüş ve kimlikten hareketle oda üyeleri arasında ayırım yapmamalarıdır. Meslek mensuplarının gözüyle olaya bakıldığında Türkiye’de faaliyet gösteren meslek kuruluşlarıyla ilgili bu noktada iyimser bir tablonun ortaya çıkmadığını belirtmek gerekir. Olumsuz tablonun görüldüğü alanlardan birinin temsil alanı olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmada buradan hareketle meslek mensuplarının bakışıyla ayrıca odaların temsil kabiliyetleri de test edilmiştir.

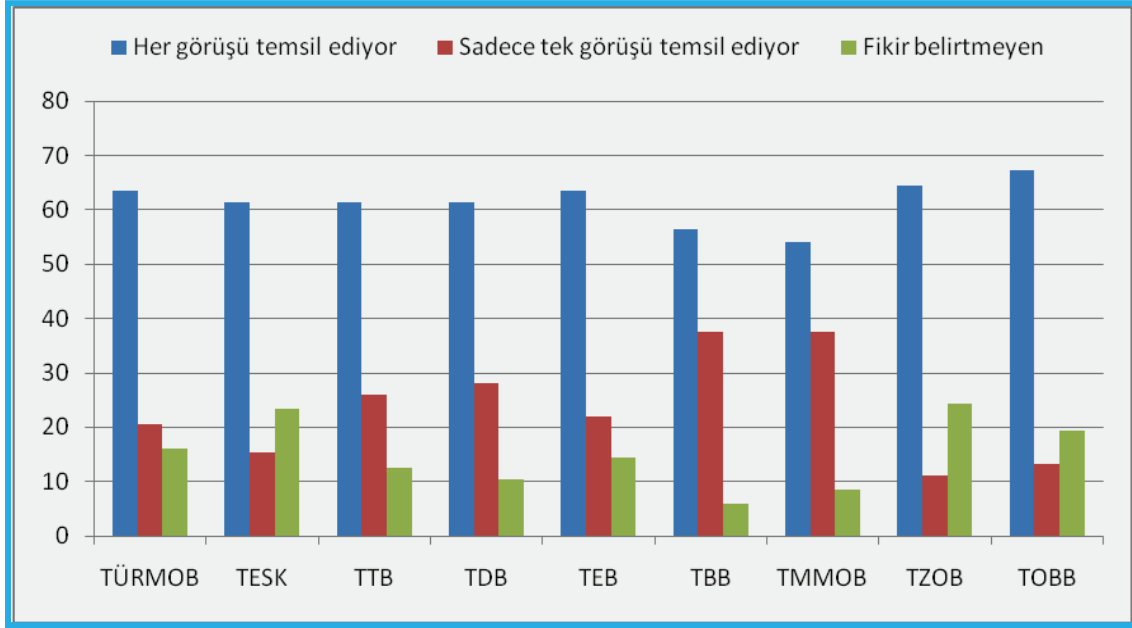
Tablo 43: Size göre odanızın yönetimi her siyasi görüşü temsil ediyor mu?

	Sayı	Yüzde
Evet her görüşü temsil ediyor	1.360	61,8
Hayır, sadece tek görüşü temsil ediyor	487	22,1
Fikir belirtmeyen	353	16,0
Toplam	2.200	100

Temsil konusunu test etmek üzere katılımcılara, “size göre odanızın yönetimi her siyasi görüşü temsil ediyor mu?” şeklinde bir soru yöneltildiğinde bir önceki tablodan biraz farklı olan bir tablo ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların yüzde 62’si oda yöneticilerinin her siyasi görüşü temsil ettiğini belirtmektedir. Oysa bir önceki tabloda görüldüğü gibi meslek mensuplarının yüzde 54’ü oda yöneticilerinin duruşunu siyasi bulmaktaydı. İki tabloyu dikkate alarak bir yorum yapacak olursak, meslek mensupları içinde bir kesimin, oda yöneticilerinin duruşunu siyasi bulmasına rağmen, bunu temsil açısından problemli görmediğini söyleyebiliriz. Temsille ilgili diğer tablolar da bu varsayımı desteklemektedir. Zira takip eden tablolarda görüleceği gibi, meslek mensuplarının dikkate değer bir kesimi kurumlarının kendilerini yeterince temsil ettiğini belirtmektedirler.

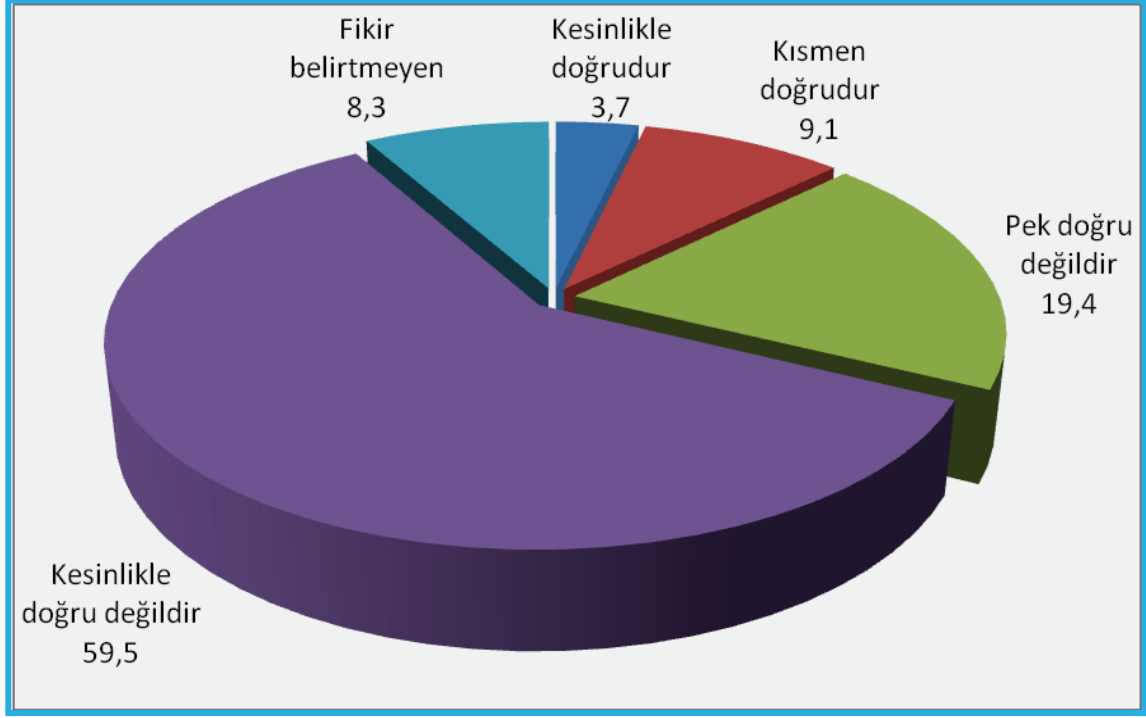
Tablo 44: Size göre odanızın yönetimi her siyasi görüşü temsil ediyor mu? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Her görüşü temsil ediyor	Sadece tek görüşü temsil ediyor	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	63,5	20,5	16,0	100
TESK	61,3	15,3	23,3	100
TTB	61,5	26,0	12,5	100
TDB	61,5	28,0	10,5	100
TEB	63,5	22,0	14,5	100
TBB	56,5	37,5	6,0	100
TMMOB	54,0	37,6	8,4	100
TZOB	64,6	11,1	24,3	100
TOBB	67,3	13,3	19,3	100
Ortalama	61,8	22,1	16,0	100

Meslek kuruluşları bağlamında yapılan analizlerden anlaşıldığına göre oda yöneticilerinin her siyasi görüşü temsil etmesiyle ilgili meslek mensupları arasında istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte dikkate değer bir farklılık göze çarpmamaktadır ($F: 18,7$, $df: 8$, $P \leq ,000$). Bu konuda diğer kuruluşlara göre daha fazla ön plana çıkan kuruluşun TOBB olduğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Araştırmaya katılanların yüzde 62'si oda yöneticilerinin her siyasi görüşü temsil ettiğini düşünürken, bu oran TOBB'da yüzde 67 düzeyinde seyretmektedir. Dolayısıyla TOBB'a bağlı üyeler odalarının kendilerini temsil ettiğine ilişkin baskın bir kanaate sahipler. Oda yöneticilerinin her görüşü temsil etmediğine ilişkin kanaat, TMMOB ile TBB'ne bağlı meslek mensupları arasında diğerlerine göre daha baskındır. Katılımcıların yüzde 38'i bu iki kuruluşun yöneticilerinin tüm siyasi görüşleri temsil etmediğini belirtmektedir. Yukarıdaki verilerle birleştirilerek bir değerlendirme yapılacak olursa, bu iki kurumun diğerlerine göre belirgin biçimde siyasi bir tutum içinde olduğu ve bundan dolayı da tüm meslek mensuplarını temsil etmede zorluk çektiği söylenebilir.

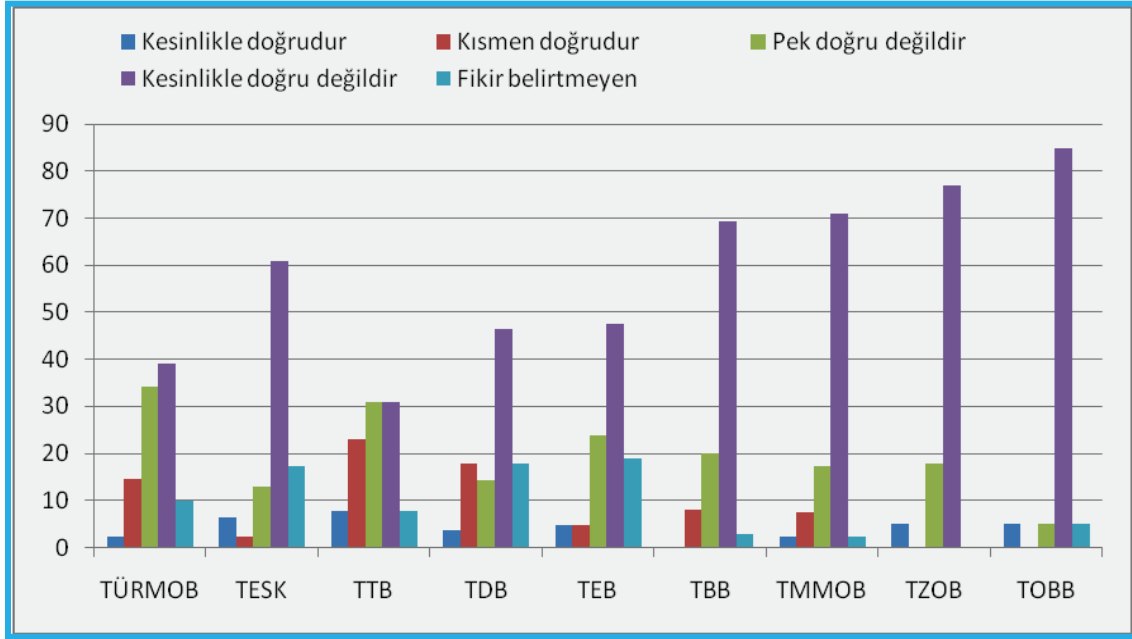
Tablo 45: Üyeler değişik görüşlere sahipken oda yönetiminin tek siyasi görüşü temsil etmesi sizce doğru mudur?

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle doğrudur	18	3,7
Kısmen doğrudur	44	9,1
Pek doğru değildir	94	19,4
Kesinlikle doğru değildir	288	59,5
Fikir belirtmeyen	40	8,3
Toplam	484	100

Araştırmaya katılanlar arasında, “oda yönetiminin sadece tek bir siyasi görüşü temsil ettiğini” düşünenlere bunu doğru bulup bulmadıkları sorulmuştur. Katılımcılar içinde bunu doğru bulanların oranı dikkate alınmayacak kadar düşük düzeydedir. Bunu tümüyle veya kısmen doğru bulanların oranı yüzde 12 gibi düşük düzeyde çıktığı görülüyor. Oysa üyelerin farklı siyasi görüşte olmasına rağmen yöneticilerin belli bir siyasi görüşü temsil etmesini yanlış bulanların oranı yüzde 80 düzeyindedir. Bu veriyi esas alırsak, meslek mensuplarının önemli bir kesiminin oda yöneticilerine siyasi görüşlerinden dolayı katılmadığı, siyasi duruşlarını doğru bulmadığı, ancak zorunlu üyelikten dolayı buna katlanmak zorunda kaldığı yorumunu yapabiliriz.

Tablo 46: Üyeler değişik görüşlere sahipken oda yönetiminin tek siyasi görüşü temsil etmesi sizce doğru mudur? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

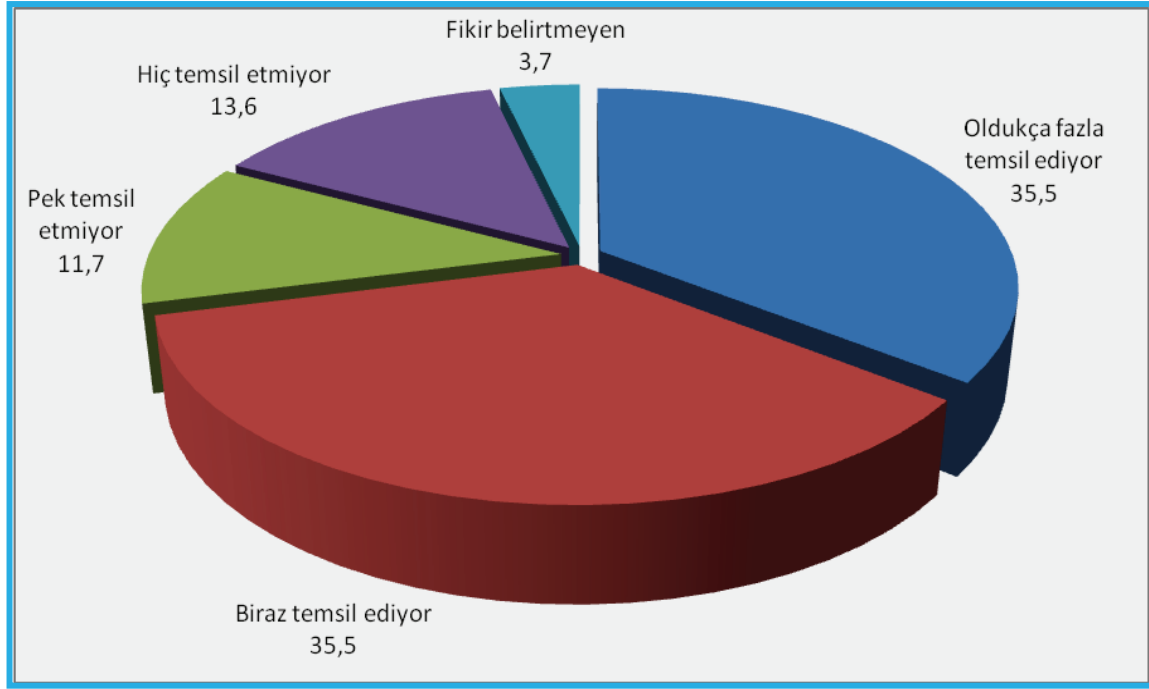
	Kesinlikle doğrudur	Kısım doğru	Pek doğru değildir	Kesinlikle doğru değildir	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	2,4	14,6	34,1	39,0	9,8	100
TESK	6,5	2,2	13,0	60,9	17,4	100
TTB	7,7	23,1	30,8	30,8	7,7	100
TDB	3,6	17,9	14,3	46,4	17,9	100
TEB	4,8	4,8	23,8	47,6	19,0	100
TBB		8,0	20,0	69,3	2,7	100
TMMOB	2,2	7,5	17,2	71,0	2,2	100
TZOB	5,1		17,9	76,9		100
TOBB	5,0		5,0	85,0	5,0	100
Ortalama	3,7	9,1	19,4	59,5	8,3	100

Konuya değişik meslek kuruluşları bağlamında bakıldığında, meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı olmakla birlikte, birbirinden dikkate değer düzeyde farklılık arz eden bir ayrışma göremiyoruz. Tüm meslek kuruluşlarına bağlı meslek mensupları benzer biçimde meslek kuruluşlarında üyelerle yöneticilerin farklı siyasi tercihte bulunmasını yanlış bulmaktadır. Burada yanlış bulunan şey, iki kesimin farklı siyasi tercihte bulunması değil, üyelerin farklı siyasi tercihlerde bulunmalarına rağmen oda yöneticilerinin herhangi bir siyasi tutumda olmaları ve bu tutumu kuruluşlarına da yansıtma olmalarıdır.

Araştırmada meslek mensuplarının merceğinden meslek kuruluşlarının temsil kabiliyetini detaylandırarak ölçmek için katılımcılara, siyasi duruşla ilgili herhangi bir husus belirtmeden, “odalarının kendilerini temsil edip etmedikleri” yönünde bir soru yöneltmiştir. Bu soruya cevap olarak katılımcıların yüzde 36’sı

odalarının kendilerini oldukça iyi temsil ettiklerini, yüzde 35'i de biraz temsil ettiklerini belirtmişlerdir. Kısaca, katılımcıların yaklaşık yüzde 70'i kuruluşlarının kendilerini temsil ettiklerini düşünmektedir. Bu oranın dikkate değer düzeyde yüksek bir oran olduğunu belirtmek gerekir. Ancak yukarıda görüldüğü gibi temsil konusu odaların siyasi duruşu üzerinden test edildiği zaman farklı bir tablonun ortaya çıktığı görülmektedir.

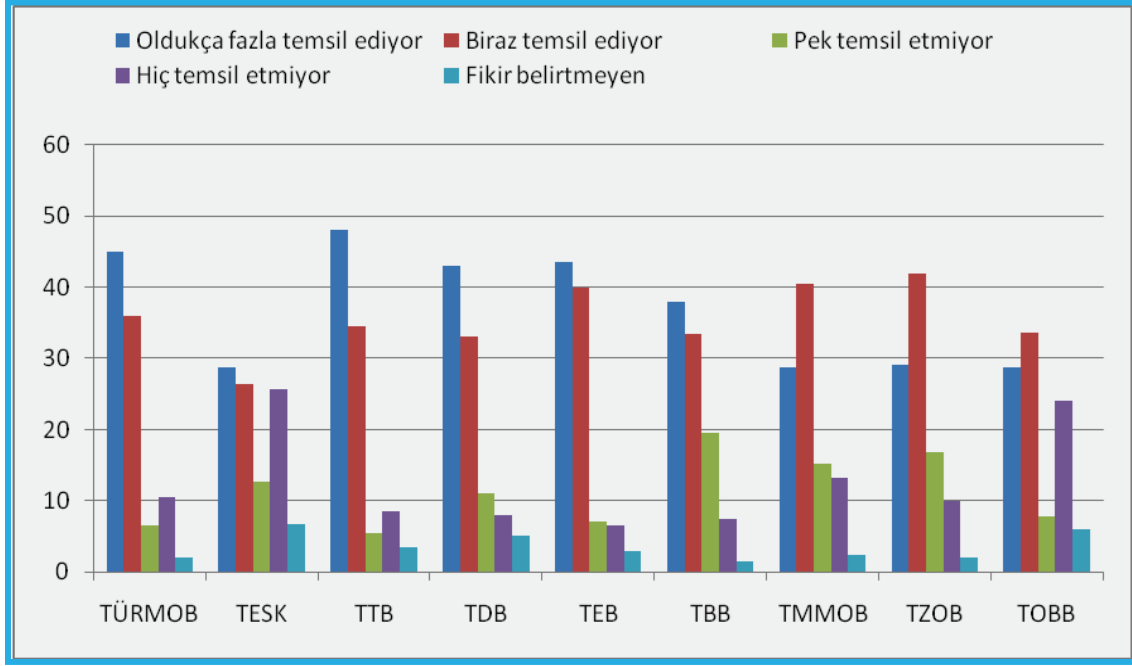
Tablo 47: Sizce odanız sizi temsil ediyor mu?

	Sayı	Yüzde
Oldukça fazla temsil ediyor	781	35,5
Biraz temsil ediyor	782	35,5
Pek temsil etmiyor	257	11,7
Hiç temsil etmiyor	299	13,6
Fikir belirtmeyen	81	3,7
Toplam	2.200	100

Bununla birlikte, odaların kendilerini temsil ettiğini düşünen yüzde 70'lik bir kitlenin yanında, odaların kendilerini temsil etmediğini belirten yüzde 25'lik bir kitlenin de bulunduğunu belirtmek gerekir. Bu da aslında dört kişiden birinin odasını kendisi açısından temsil edici bulmadığı anlamına gelir. Herkesin zorunlu olarak üye olduğu bir kurumda bu oranda negatif düşünceye sahip meslek mensubunun bulunuşunu ciddi bir sorun olarak görmek gerekir. Zira temsil konusundaki soru işaretlerinin, üyelerin kurumlarıyla ilişkilerini önemli ölçüde belirleyici bir karakter taşıdığını söyleyebiliriz.

Tablo 48: Sizce odanız sizi temsil ediyor mu? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Oldukça fazla temsil ediyor	Biraz temsil ediyor	Pek temsil etmiyor	Hiç temsil etmiyor	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	45,0	36,0	6,5	10,5	2,0	100
TESK	28,7	26,3	12,7	25,7	6,7	100
TTB	48,0	34,5	5,5	8,5	3,5	100
TDB	43,0	33,0	11,0	8,0	5,0	100
TEB	43,5	40,0	7,0	6,5	3,0	100
TBB	38,0	33,5	19,5	7,5	1,5	100
TMMOB	28,8	40,4	15,2	13,2	2,4	100
TZOB	29,1	42,0	16,9	10,0	2,0	100
TOBB	28,7	33,7	7,7	24,0	6,0	100
Ortalama	35,5	35,5	11,7	13,6	3,7	100

Meslekler bazında yapılan analizlerde temsil bakımından en yüksek memnuniyetin diplomaya dayalı meslekler içinden Tabipler Birliğinde ortaya çıktığı görülür. TTB'ye bağlı olan meslek mensuplarının yaklaşık yüzde 83'ü bu kuruluşun yönetiminin kendilerini temsil ettiğini düşünmektedirler. Bu konuda en olumsuz tablo TESK'e bağlı odalarda ortaya çıkmaktadır. Bu çatı altındaki odalara mensup meslek mensuplarının yüzde 38'i odalarının kendilerini temsil etmediklerini düşünmektedirler. Sermayeye dayalı kuruluşlarda buna benzer bir düşüncenin hakim olduğu anlaşılmaktadır. Diplomaya dayalı meslekler içinde TBB ile TMMOB'a bağlı odalara mensup meslek mensuplarında temsil konusunda dikkate değer bir kuşku bulunduğunu belirtmek gerekir.

Kısaca, meslek kuruluşlarının siyasi duruşu üzerinden temsil sorununu test ettiğimiz bu bölümle ilgili olarak şu değerlendirmeyi yapmak mümkündür: Meslek mensuplarının gözünde odalarının ciddi bir siyasi

duruş problemi bulunmaktadır. Odalara bu duruşu kazandıranlar hiç kuşkusuz oda yöneticileridir. Ancak meslek mensupları arasında oda yöneticilerinin siyasi duruşunu temsil açısından sorunlu görmeyen dikkate değer bir kitlenin bulunduğu da araştırma bulgularından anlaşılmaktadır. Bu durumu, meslek mensuplarının da aynı siyasi duruşa sahip oluşuna bağlamak yanlış olmayacaktır. Zira meslek mensubu kendi siyasi duruşunu, kendisini oda yöneticileri karşısında dengeleyici bir unsur olarak görmektedir. Oda yöneticisinin siyasi duruşuna karşı kendisi de siyasi bir duruşa sahiptir ve belki de kendisini oda yönetimine karşı güçlü kılan hususlardan birini oluşturmaktadır.

BÖLÜM V

MESLEK KURULUŞLARINDA ŞEFFAFLIK VE DENETİM

Meslek kuruluşlarının ilgili yasalarında genel olarak üç birim bulunmaktadır: Bunlar yönetim, denetim ve disiplin kurullarıdır. Bazı kuruluşlarda disiplin kurulu, haysiyet kurulu adı altında görev yapmaktadır. Bir mesleğe bağlı meslek mensupları meslek kuruluşlarının seçimlerine katılarak bu birimleri seçerler. Ancak meslek kuruluşlarında seçimler genelde çoğunluk sistemine dayalı liste usulüyle yapıldığı için bu üç birim birlikte genel olarak aynı grubun elinde kalmaktadır. Bu da doğal olarak meslek kuruluşlarının çalışma tarzını sorunlu hale getirmektedir.

Bu sorunlu alanın en fazla ön plana çıktığı hususlar şeffaflık ve denetim konusudur. Meslek odalarında şeffaflık, hesap verebilirlik, denetim gibi mekanizmalarla ilgili kamuoyunda tartışmalar bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarında tüm birimlerin aynı gruplar tarafından ele geçirilmesi beraberinde kapalı bir örgütsel yapıyı getirmektedir. İçinde muhalefeti barındırmayan bir yapılanma doğal olarak otokontrol mekanizmasından yoksun olarak çalışmaktadır. İç denetim mekanizması büyük ölçüde aynı grupların elinde olmasından dolayı meslek kuruluşlarında yöneticilerin önemli ölçüde inisiyatif sahibi olduğunu söylemek yanlış olmaz. Bir bakıma kuruluşların demokratik biçimde çalışıp çalışmaması yöneticilerin inisiyatifine kalmıştır.

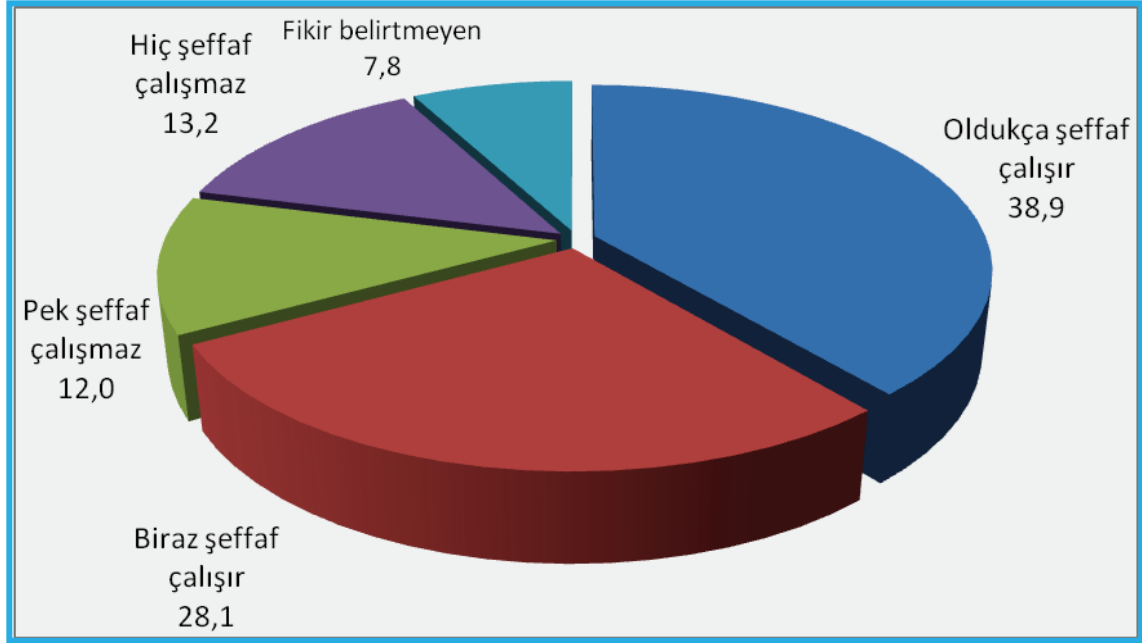
Bu bölümde meslek kuruluşlarında şeffaflık, denetim, güven, memnuniyet gibi hususları meslek mensuplarının merceğinden ele alıp inceleyeceğiz.

1. Meslek Kuruluşlarında Şeffaflık ve Denetim

Meslek kuruluşlarında şeffaflıkla ilgili olarak meslek mensuplarına yöneltilen sorularda kuruluşların şeffaf çalıştıklarına ilişkin kanaatin baskın olduğu görülmektedir. İlgili tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılanların yüzde 39'u odalarının oldukça şeffaf, yüzde 28'i de biraz şeffaf çalıştığını belirtmiştir. Katılımcıların yüzde 67'si kuruluşlarının şeffaf çalıştığını inanmaktadır. Ancak meslek kuruluşlarının şeffaf çalışmadığına ilişkin de dikkate değer bir düşüncenin katılımcılar arasında yaygın olduğunu belirtmek gerekir. Katılımcıların dörtte biri, meslek kuruluşlarının hiç veya fazla şeffaf çalışmadığını düşünmektedir.

Meslek kuruluşlarında şeffaflığa ilişkin baskın bir kanaat bulunmasına rağmen, katılım ve bütçe konularında verilen bilgiler dikkate alındığında meslek mensuplarının kafasında ciddi bir sorunun bulunduğunu çıkarsamak yanlış olmayacaktır. Önceki bölümlerde görüldüğü gibi meslek mensupları odalarının karar mekanizmasına pek katılmamaktaydı. Takip eden bölümlerde görüleceği gibi meslek kuruluşları bütçeleri konusunda oldukça kapalıdır. Üyeler meslek kuruluşları tarafından bütçe konusunda bilgilendirilmemektedirler. Kısaca bu tür bilgileri dikkate aldığımızda, meslek kuruluşlarının üyelerine hesap verme konusunda çok da istekli olmadıkları görülüyor. Tüm bu verileri dikkate alarak bir değerlendirme yaptığımızda, yukarıda ifade edildiği gibi, meslek kuruluşlarında şeffaflıkla ilgili dikkate değer bir oranda sorun bulunduğunu belirtebiliriz.

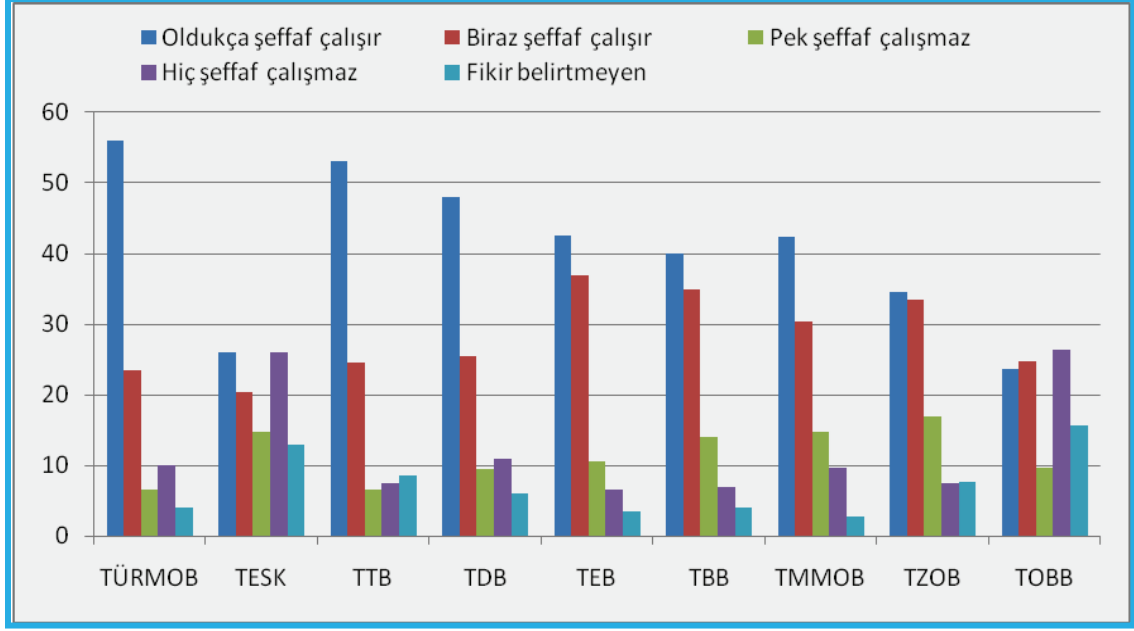
Tablo 49: Odanızın genel olarak şeffaf çalıştığını düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Oldukça şeffaf çalışır	855	38,9
Biraz şeffaf çalışır	619	28,1
Pek şeffaf çalışmaz	263	12,0
Hiç şeffaf çalışmaz	291	13,2
Fikir belirtmeyen	172	7,8
Toplam	2.200	100

Şeffaflık konusuna meslekler bazında bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı ve büyük bir farklılığın bulunduğu görülür (F: 7,8, df: 8, $P \leq ,000$). Bu farklılık diplomaya dayalı mesleklerle sermayeye dayalı meslekler arasında belirginleşmektedir. Diplomaya dayalı mesleklerde kurumların genel olarak şeffaf çalıştığına dair baskın bir kanaat vardır. Bu kanaat diplomaya dayalı odaların tümünde yüzde 70'in üzerinde seyretmektedir. Fakat sermayeye dayalı mesleklere bakıldığında kurumların şeffaf çalıştığına ilişkin düşüncenin yüzde 40'lara kadar gerilediği görülür. Sözelimi TESK'e bağlı meslek mensupları içinde bu kuruluşun çok veya az şeffaf çalıştığını düşünenlerin toplam oranı yüzde 46 düzeyinde kalmaktadır. Geriye kalanlar kurumun ya şeffaf çalışmadığını belirtmekte veya bu konuda fikir beyan etmemeyi tercih etmektedir. Benzer şekilde kurumun şeffaf çalıştığını belirtenlerin oranı TOBB'da yüzde 48, şeffaf çalışmadığını belirtenlerin oranı ise yüzde 43 civarındadır.

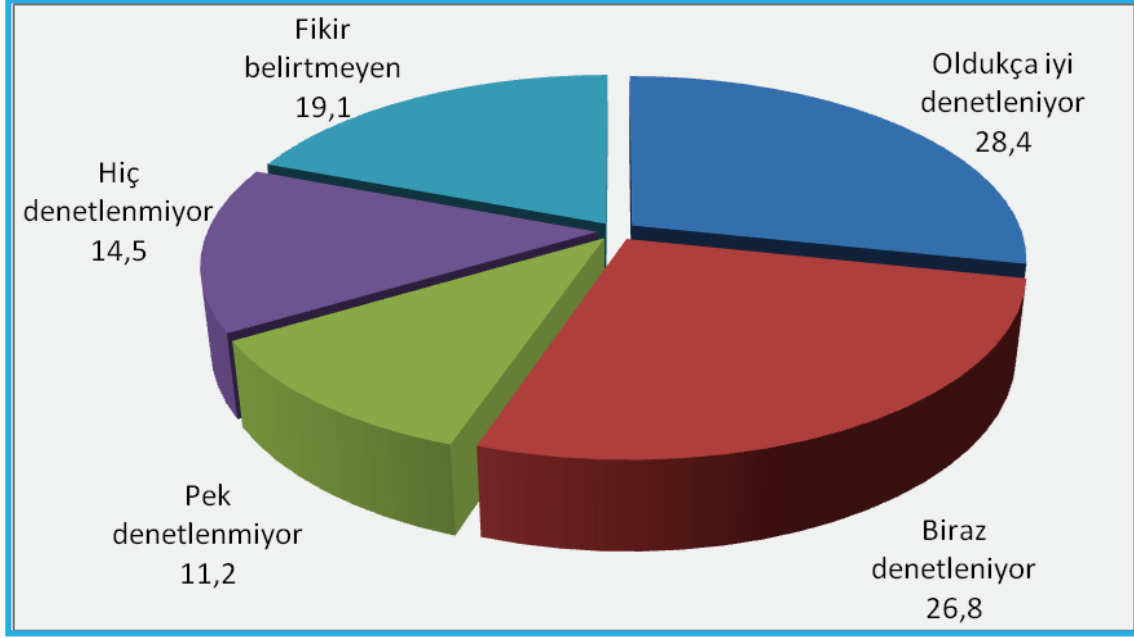
Tablo 50: Odanızın genel olarak şeffaf çalıştığını düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Oldukça şeffaf çalışır	Biraz şeffaf çalışır	Pek şeffaf çalışmaz	Hiç şeffaf çalışmaz	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	56,0	23,5	6,5	10,0	4,0	100
TESK	26,0	20,3	14,7	26,0	13,0	100
TTB	53,0	24,5	6,5	7,5	8,5	100
TDB	48,0	25,5	9,5	11,0	6,0	100
TEB	42,5	37,0	10,5	6,5	3,5	100
TBB	40,0	35,0	14,0	7,0	4,0	100
TMMOB	42,4	30,4	14,8	9,6	2,8	100
TZOB	34,6	33,4	16,9	7,4	7,7	100
TOBB	23,7	24,7	9,7	26,3	15,7	100
Ortalama	38,9	28,1	12,0	13,2	7,8	100

Şeffaflık konusunda sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında diğerlerine göre neden kuşku bulunmaktadır? Bu sorunun cevabını bu kurumların yapısal özelliklerinde aramak mümkündür. Diğer meslek kuruluşlarına göre geniş üye tabanına dayalı bu kurumlarda “ulaşılabilirlik” sorununun olduğunu tahmin etmek mümkündür. Önceki bölümlerde analiz edildiği gibi katılım konusunda en büyük sıkıntının yaşandığı meslek kuruluşları sermayeye dayalı kuruluşlardı. O konuyla ilgili gelen cevapları da dikkate alarak bir değerlendirme yapıldığında, ulaşılamama sorununun meslek mensuplarının kafasında şeffaflık ve güvenilirlik ile ilgili kuşklara yol açtığı söylenebilir.

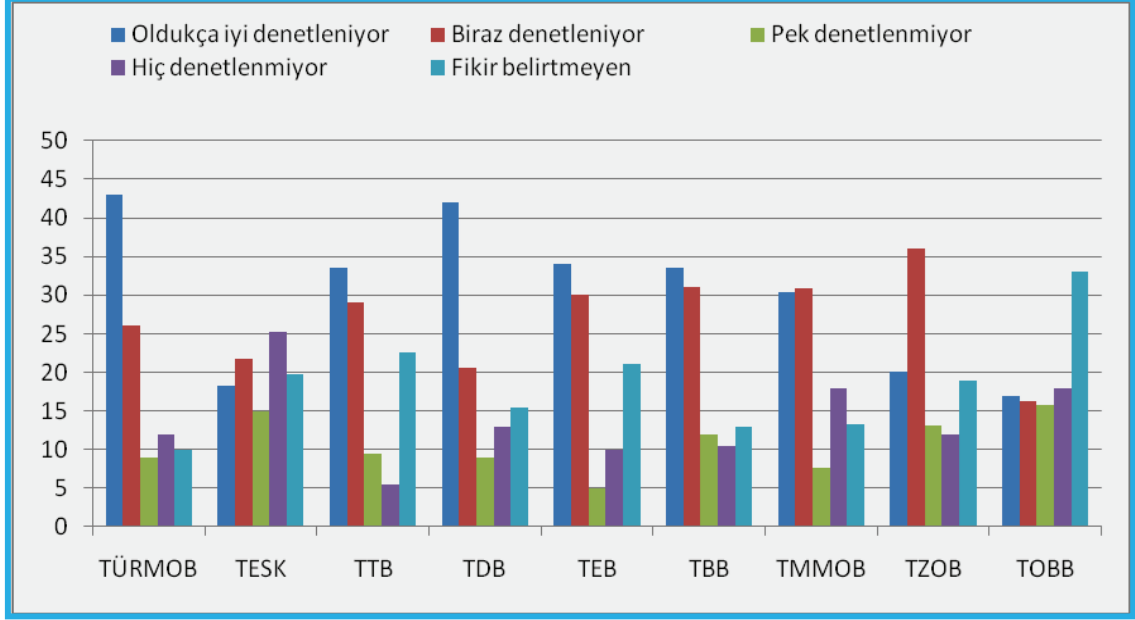
Tablo 51: Odanızın yeterince denetlendiğini düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Oldukça iyi denetleniyor	624	28,4
Biraz denetleniyor	590	26,8
Pek denetlenmiyor	246	11,2
Hiç denetlenmiyor	319	14,5
Fikir belirtmeyen	421	19,1
Toplam	2.200	100

Katılımcılara şeffaflık konusunu tamamlayıcı bir soru olarak, kurumlarının yeterince denetlenip denetlenmediği sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya gelen cevaplara göre meslek kuruluşlarının yeterince denetlendiğini düşünenlerin oranı yüzde 55 civarındadır. Bu oran yukarıda ifade edildiği gibi, meslek kuruluşlarında denetimin sorunlu oluşunu göstermektedir. Kurumların yeterince denetlenmediğini düşünenlerin oranı fazla yüksek olmamakla (%26) birlikte bu konuda fikir belirtmeyenleri (%19) dikkate alarak bir değerlendirme yaptığımızda denetim konusunun meslek mensuplarında sorunlu bir alan olarak algılandığı sonucuna varabiliriz. İlgili tablolarda görüldüğü gibi, kurumların şeffaf çalıştığına ilişkin kanaat, kurumların yeterince denetlendiğine ilişkin kanaatten daha yüksektir. Kurumların yeterince denetlenmediği düşünüldüğü halde bu kurumların şeffaf çalıştığına ilişkin düşüncenin kaynağında kurumlara olan güvenin yattığı söylenebilir. Takip eden sayfalarda görüleceği üzere, üyeler arasında meslek kuruluşlarına güven dikkate değer oranda yüksektir.

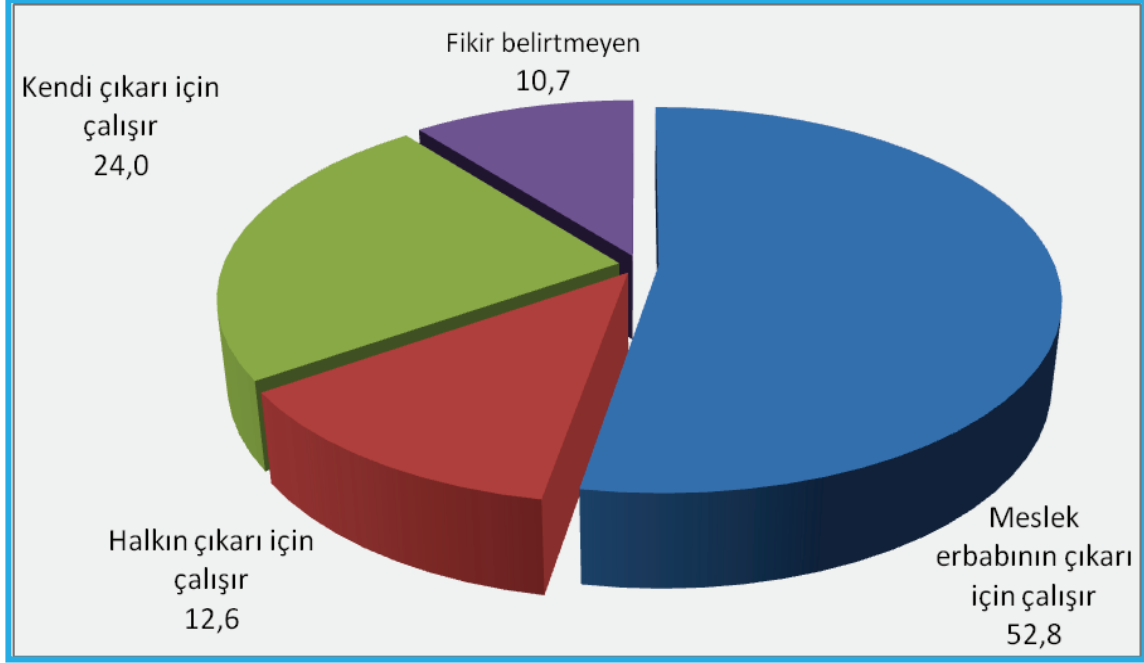
Tablo 52: Odanızın yeterince denetlendiğini düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Oldukça iyi denetleniyor	Biraz denetleniyor	Pek denetlenmiyor	Hiç denetlenmiyor	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	43,0	26,0	9,0	12,0	10,0	100
TESK	18,3	21,7	15,0	25,3	19,7	100
TTB	33,5	29,0	9,5	5,5	22,5	100
TDB	42,0	20,5	9,0	13,0	15,5	100
TEB	34,0	30,0	5,0	10,0	21,0	100
TBB	33,5	31,0	12,0	10,5	13,0	100
TMMOB	30,4	30,8	7,6	18,0	13,2	100
TZOB	20,0	36,0	13,1	12,0	18,9	100
TOBB	17,0	16,3	15,7	18,0	33,0	100
Ortalama	28,4	26,8	11,2	14,5	19,1	100

Denetim konusunda da, şeffaflıkta olduğu gibi diplomaya dayalı mesleklerle sermayeye dayalı meslekler arasında belirgin bir farklılık vardır ($F: 5,8$, $df: 8$, $P \leq ,000$). Diplomaya dayalı mesleklerde kurumların oldukça fazla veya biraz denetlendiğini düşünenlerin oranı yüzde 60'lar civarındadır. Hatta bu oran TÜRMOB'da yüzde 74'e kadar çıkabilmektedir. Dolayısıyla diplomaya dayalı mesleklerde denetimin olduğunu düşünenlerin oranı genel ortalamanın üzerindedir. Oysa sermayeye dayalı mesleklerden TESK ile TOBB'da bu oran belirgin biçimde ortalamanın altındadır. Kurumların oldukça fazla veya biraz denetlendiğine olan inanç TESK'te yüzde 40 civarında seyrederken, bu düşünce TOBB'da yüzde 33'e kadar gerilemektedir. İki kurumda da denetimin olmadığına ilişkin kanaat, denetimin olduğuna ilişkin kanaatten daha yüksektir. Sermayeye dayalı mesleklerde denetime ilişkin olumsuz düşünce de şeffaflıkta olduğu gibi kurumların kurumsal yapısına bağlanabilir.

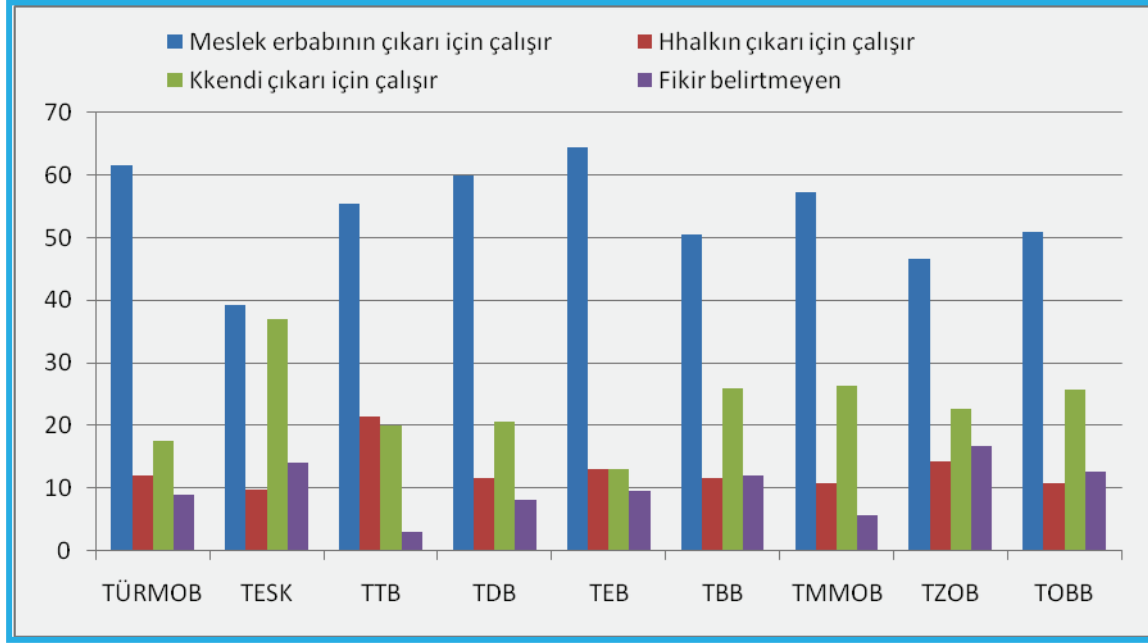
Tablo 53: Odanızın yönetimiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine katılırsınız?

	Sayı	Yüzde
Çoğunlukla meslek erbabının çıkarı için çalışır	1.161	52,8
Çoğunlukla halkın çıkarı için çalışır	277	12,6
Çoğunlukla kendi çıkarı için çalışır	527	24,0
Fikir belirtmeyen	235	10,7
Toplam	2.200	100

Şeffaflık ve denetim konusunu detaylandırmak için araştırmacılara ayrıca oda yönetiminin kimin için çalıştığına ilişkin bir soru yöneltilmiş ve üç seçenek sunulmuştur. Bu seçenekler “halkın çıkarı”, “meslek mensuplarının çıkarı” ve “yöneticilerin kendi çıkarı” şeklindedir. Araştırmacıların yarısından fazlası, kurum yöneticilerinin meslek mensuplarının çıkarı için çalıştığını belirtmektedir. Bu oran ilgili tabloda görüldüğü gibi yüzde 53 düzeyindedir. Ancak yöneticilerin kendi çıkarları için çalıştığına ilişkin bir kanaatin de dikkate değer düzeyde bulunduğunu (%24) belirtmek gerekir. Meslek kuruluşlarıyla ilgili yasalarda ve anayasada, bu kuruluşların bir yandan meslek mensuplarının, bir yandan da halkın yararına çalıştığına ilişkin tanımlamalar yapılmaktadır. Oysa katılımcılara göre meslek kuruluşlarının halkın çıkarı için çalıştığına ilişkin düşünce oldukça düşük düzeydedir (%12,6). Bu verileri dikkate alarak bir değerlendirme yapacak olursak, meslek kuruluşları yönetimlerinin, amaç dışı başka şeylere hizmet ettiğine ilişkin bir düşüncenin meslek mensuplarının zihnini meşgul ettiğini söyleyebiliriz.

Tablo 54: Odanızın yönetimiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine katılırsınız? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Çoğunlukla meslek erbabının çıkarı için çalışır	Çoğunlukla halkın çıkarı için çalışır	Çoğunlukla kendi çıkarı için çalışır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	61,5	12,0	17,5	9,0	100
TESK	39,3	9,7	37,0	14,0	100
TTB	55,5	21,5	20,0	3,0	100
TDB	60,0	11,5	20,5	8,0	100
TEB	64,5	13,0	13,0	9,5	100
TBB	50,5	11,5	26,0	12,0	100
TMMOB	57,2	10,8	26,4	5,6	100
TZOB	46,6	14,3	22,6	16,6	100
TOBB	51,0	10,7	25,7	12,7	100
Ortalama	52,8	12,6	24,0	10,7	100

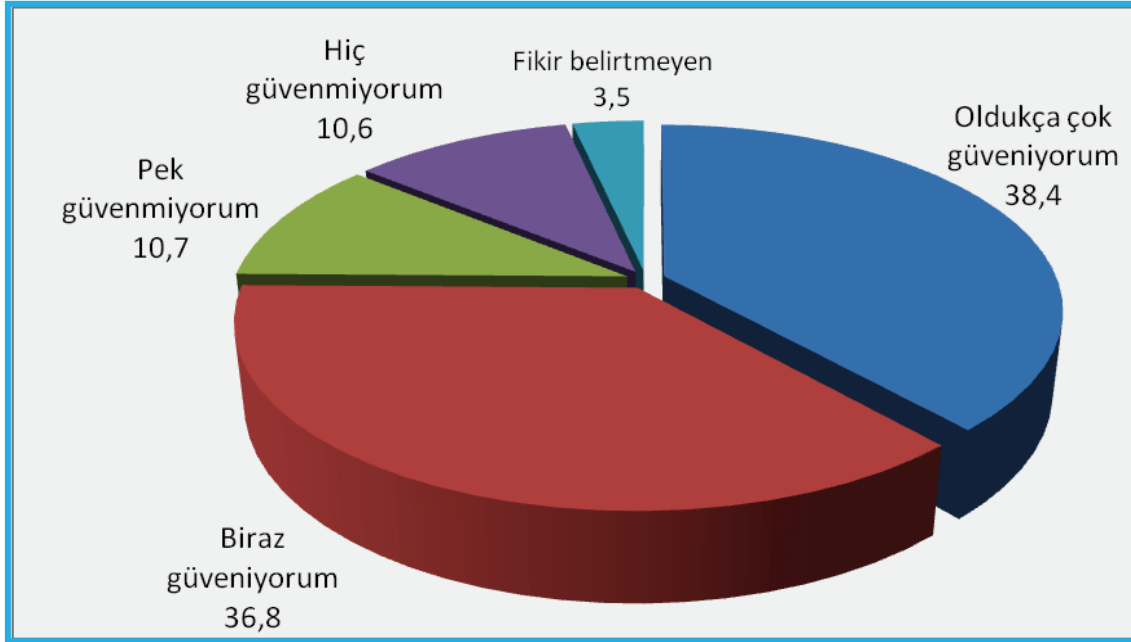
Bu düşünce hangi meslek kuruluşlarında yoğunlaşıyor? Araştırmada yer alan tüm meslek kuruluşları üzerinden incelendiğinde, yönetimin daha çok kendi çıkarı için çalıştığına ilişkin düşünce belirgin biçimde TESK’e bağlı odalarda yoğunlaşmaktadır. Diğer kurumlarda “meslek mensuplarının yararına” çalışıldığına ilişkin düşünce genel ortalamaya yakın veya ortalamanın üzerinde iken, bu oran TESK’te yüzde 39’da, başka bir ifadeyle ortalamanın yaklaşık olarak 14 puan altında kalmaktadır. TESK’e bağlı katılımcılar içinde bu orana yakın bir kesim de yöneticilerin kendi çıkarları için çalıştıklarını düşünmektedir. Odanın meslek mensubunun yararına çalıştığına ilişkin düşüncenin ortalamanın altında kaldığı diğer bir kuruluş da sermayeye dayalı olan TZOB’dur. Sermayeye dayalı diğer bir kurum olan TOBB’un bu konudaki performansı şeffaflık ve denetim konusundaki performansından belirgin biçimde daha olumlu durumdadır. Zira bu odaya bağlı katılımcıların yarısından fazlası odanın meslek mensuplarının yararı için çalıştığına inanmaktadır.

2. Meslek Kuruluşlarına Karşı Güven ve Memnuniyet

Araştırmada katılımcılara, şeffaflık ve denetimle bağlantılı olarak kurumlara karşı ne kadar güven duydukları ve kurumlarından memnun olup olmadıkları yönünde sorular da yöneltilmiştir. Güven ve memnuniyetin sadece şeffaflık ve denetimle bağlantılı olmadığını belirtmek gerekir. Kurum yöneticilerinin siyasi duruşları, genel olarak tutumları, meslek mensuplarıyla ilişkileri, kurumlarda katılımı mümkün kılmaları, çalışma biçimleri, seçim süreçlerini yönetme tarzları, mesleki gelişime hizmet edip etmedikleri gibi hususların tümü kurumlara karşı güveni ve kurumlardan memnuniyeti şu ya da bu şekilde belirleyen hususlardır. Bu husus dikkate alınarak araştırmacılara yöneltilen soru, herhangi bir konuda değil, “genel olarak” kurumlarından memnun olup olmadıkları veya güven duyup duymadıkları şeklinde yapılandırılmıştır.

Meslek mensupları, odalarına karşı ne kadar güven duymaktadırlar? İlgili tabloya bakıldığında meslek kuruluşlarına karşı yüksek oranda bir güven duygusunun olduğu anlaşılmaktadır. Oldukça güvenenlerle, biraz güvenenlerin toplamı yüzde 75 civarındadır. Kurumlara güvenin genel olarak çok yüksek olmadığı Türkiye’de meslek kuruluşlarına bu düzeyde bir güvenin çıkmış olması dikkate değer bir bulgudur. Meslek kuruluşlarında bu denli yüksek bir güvenilirliğe rağmen, güvensizliğin de dikkate alınması gereken bir düzeyde olduğunu belirtmek gerekir. Zira araştırmaya katılanların yüzde 21’i meslek kuruluşlarına hiç veya pek güven duymamaktadır. Meslek kuruluşlarının zorunlu üyeliğe dayalı, tüm üyelerin aidat ödemekle yükümlü kuruluşlar olduğu gerçeğini dikkate aldığımızda, kuruluşların tüm meslek mensuplarının güvenini kazanacak şekilde bir yapılanma içinde olması beklenen bir durumdur. Ancak yukarıda ifade edildiği gibi, araştırmaya katılanlar içinde dikkate değer bir kitle meslek kuruluşlarına güven konusunda kuşkuya sahiptir.

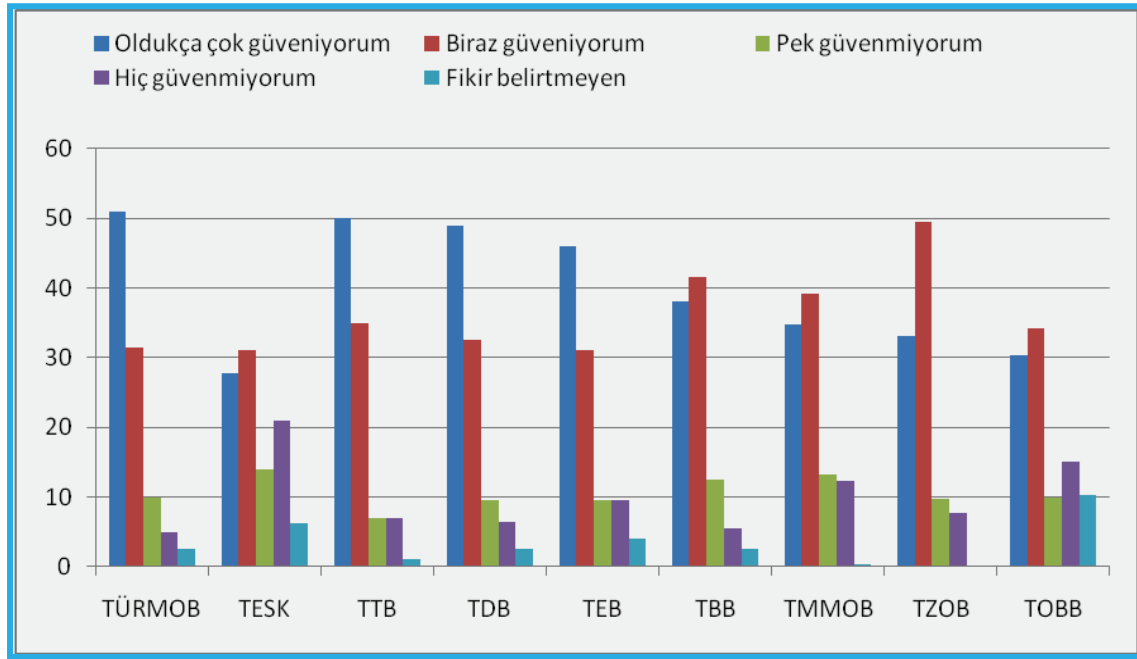
Tablo 55: Genel olarak odanıza karşı güven duyuyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Oldukça çok güveniyorum	845	38,4
Biraz güveniyorum	810	36,8
Pek güvenmiyorum	236	10,7
Hiç güvenmiyorum	233	10,6
Fikir belirtmeyen	76	3,5
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşlarına güven hangi odalarda yoğunlaşıyor? İlgili tabloda görüldüğü gibi diplomaya dayalı mesleklerde odalara güven düzeyi genel olarak ortalama civarında veya ortalamanın üzerinde seyretmektedir. Güven düzeyinin diğerlerine göre düşük olduğu iki meslek kuruluşu TESK ile TOBB bünyesindeki odalardır. Bu iki kuruluşta da güven düzeyi ortalamanın dikkate değer düzeyde altında çıkmaktadır. Bununla birlikte güvensizlik de diğer kurumlara göre bu iki kurumda daha fazla yoğunlaşmaktadır. Diğer mesleklerde güvensizlik oranı genel olarak yüzde 20'nin altında seyrederken; TESK, TOBB ve TMMOB'a bağlı mesleklerde güvensizlik oranı yüzde 20'nin üzerinde, başka bir deyişle genel ortalamadan daha yüksek bir düzeyde seyretmektedir. Burada TMMOB'un diplomaya dayalı olmasına rağmen diplomaya dayalı diğer meslek kuruluşlarından farklı bir tablo ortaya koyması anlamlı bir bulgudur. Zira katılım, siyasi duruş veya temsil gibi konularda bu kuruluşun performansı diplomaya dayalı diğer kuruluşlara göre daha düşük düzeydedir.

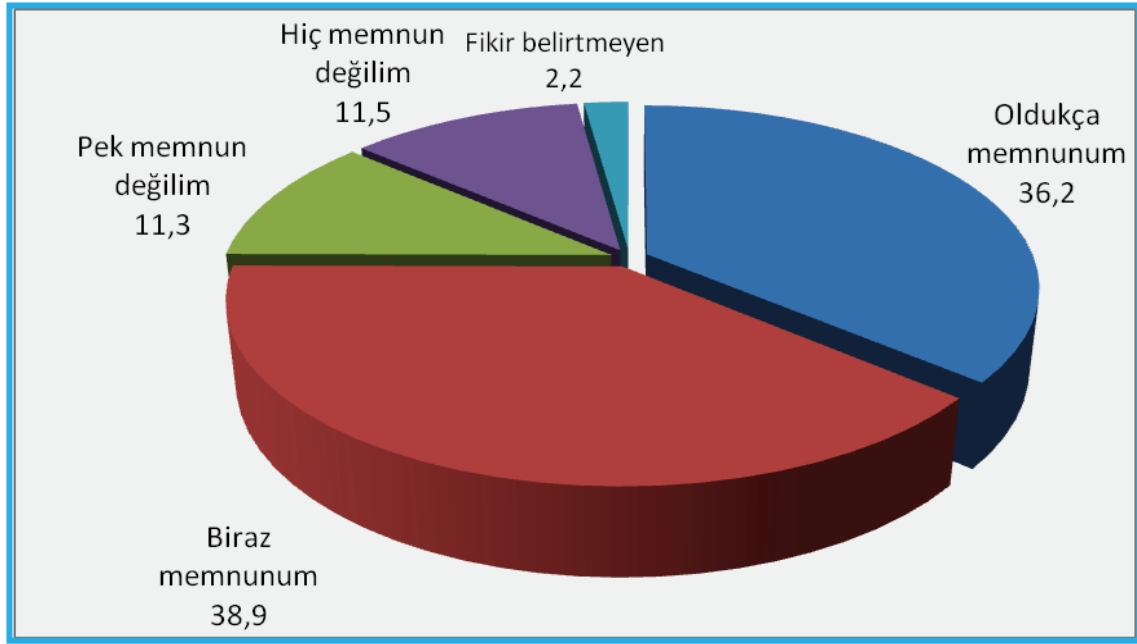
Tablo 56: Genel olarak odanıza karşı güven duyuyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Oldukça çok güveniyorum	Biraz güveniyorum	Pek güvenmiyorum	Hiç güvenmiyorum	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	51,0	31,5	10,0	5,0	2,5	100
TESK	27,7	31,0	14,0	21,0	6,3	100
TTB	50,0	35,0	7,0	7,0	1,0	100
TDB	49,0	32,5	9,5	6,5	2,5	100
TEB	46,0	31,0	9,5	9,5	4,0	100
TBB	38,0	41,5	12,5	5,5	2,5	100
TMMOB	34,8	39,2	13,2	12,4	0,4	100
TZOB	33,1	49,4	9,7	7,7		100
TOBB	30,3	34,3	10,0	15,0	10,3	100
Ortalama	38,4	36,8	10,7	10,6	3,5	100

Güven konusunda olduğu gibi memnuniyet konusunda da herhangi bir husus değil, genel olarak memnuniyet test edilmiştir. Memnuniyet konusunda güven durumuna benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların yüzde 75'i kurumlarından az veya çok memnun görünmektedirler. Yüksek düzeyde bir memnuniyet durumu söz konusu olmasına rağmen dikkate değer oranda memnuniyetsiz bir kitlenin de bulunduğunu hatırlatmak gerekir. Araştırmacıların yüzde 23'ü odalarından hiç veya pek memnun görünmemektedir. Bu da yaklaşık beş kişiden birinin, kurumunun genel gidişatından memnun olmadığı anlamına gelir. Meslek kuruluşlarının zorunlu üyeliğe, dolayısıyla zorunlu aidat ödenmesine dayalı kuruluşlar olduğunu dikkate aldığımızda, bu düzeyde memnuniyetsiz bir kitlenin bulunmasını meslek kuruluşları açısından ciddi bir uyarı olarak algılamak gerekir.

Tablo 57: Odanızdan genel olarak memnun musunuz?

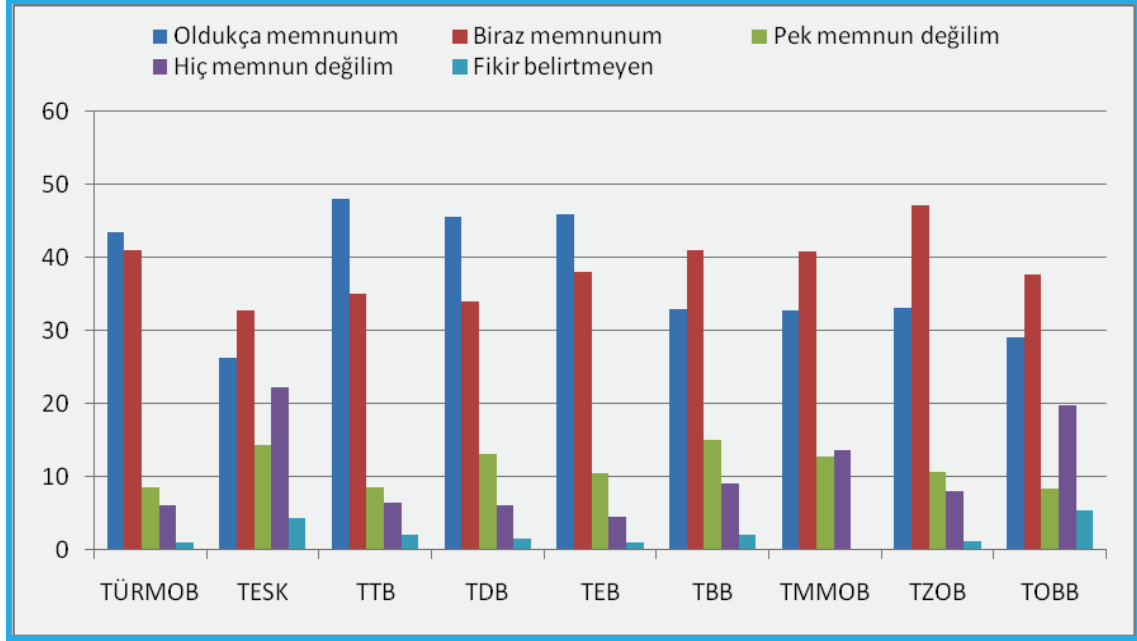

	Sayı	Yüzde
Oldukça memnunum	796	36,2
Biraz memnunum	856	38,9
Pek memnun değilim	248	11,3
Hiç memnun değilim	252	11,5
Fikir belirtmeyen	48	2,2
Toplam	2.200	100

Zira bu durum meslek mensuplarının kurumlarıyla ilişkilerine doğrudan yansımaktadır. Üyelerin seçimlere katılması, kurumların faaliyetlerine ilgi göstermesi, aidatlarını düzenli olarak ödemesi gibi üyelerle bağlantılı yükümlülükler doğal olarak kurumlara güven duymayan ve memnun olmayan kitle tarafından yerine getirilmez. Yapılan istatistiksel analizlere göre kurumlara güven ve memnuniyet ile katılım ve aidatları ödeme arasında istatistiksel olarak güçlü bir ilişki bulunmuştur. Yapılan testlere göre bu ilişki, $P \leq ,01$ anlamlılık düzeyinde güven ile katılım $r=,382$, güven ile düzenli aidat ödemede $r=,198$, memnuniyet ile katılım $r=,416$ ve son olarak da memnuniyet ile düzenli aidat ödemede $r=,199$ olarak tespit edilmiştir. Bu verilere göre meslek kuruluşlarından memnun olanlar ve güven duyanlar kuruluşların faaliyetlerine düzenli olarak katılmakta ve aidatlarını düzenli olarak ödemektedirler. Oysa kuruluşlara karşı memnuniyet ve güven

duymayanlar bunları yerine getirmemektedirler. Aslında güven ve memnuniyetin, meslek mensuplarının odalarıyla tüm ilişkilerini olumlu veya olumsuz yönde belirlediğini söyleyebiliriz.

Tablo 58: Odanızdan genel olarak memnun musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

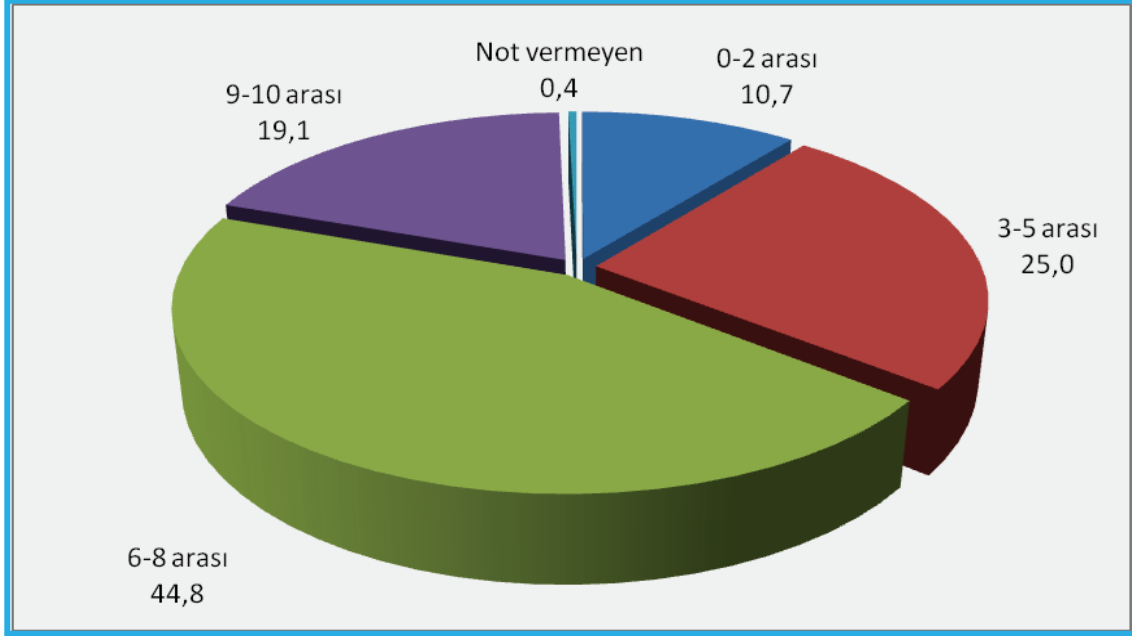

	Oldukça memnunum	Biraz memnunum	Pek memnun değilim	Hiç memnun değilim	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	43,5	41,0	8,5	6,0	1,0	100
TESK	26,3	32,7	14,3	22,3	4,3	100
TTB	48,0	35,0	8,5	6,5	2,0	100
TDB	45,5	34,0	13,0	6,0	1,5	100
TEB	46,0	38,0	10,5	4,5	1,0	100
TBB	33,0	41,0	15,0	9,0	2,0	100
TMMOB	32,8	40,8	12,8	13,6		100
TZOB	33,1	47,1	10,6	8,0	1,1	100
TOBB	29,0	37,7	8,3	19,7	5,3	100
Ortalama	36,2	38,9	11,3	11,5	2,2	100

Memnuniyet durumuna meslek kuruluşları bağlamında bakıldığında tüm kuruluşlarda dikkate değer oranda bir memnuniyet durumunun olduğu görülmektedir. Ancak bazı kurumlarda memnuniyet düzeyi genel ortalamanın altındadır. Bu konuda sermayeye dayalı üç meslek kuruluşlarıyla, diplomaya dayalı TMMOB öne çıkan meslek kuruluşları olarak dikkat çekmektedir. Bu kuruluşlarda memnuniyet düzeyinin, genel ortalamanın altında olmasına rağmen yüzde 60 civarında seyrettiğini belirtmek gerekir. Memnuniyetsizlik durumunun da yine bu üç kurumda yoğunlaştığı görülüyor. Tüm katılımcıların yüzde 23'ü kurumlarından genel olarak memnun olmazken, bu oran TESK'te yüzde 37'ye, TMMOB'da yüzde 27'ye, TOBB'da

ise yüzde 28'e çıkmaktadır. Bu üç kuruluşun, diğer meslek kuruluşlarına göre daha fazla memnuniyetsiz bir kitleyi barındırdığı araştırma verilerinden anlaşılmaktadır.

Tablo 59: Odanıza 10 üzerinden bir puan verecek olursanız kaç verirsiniz?

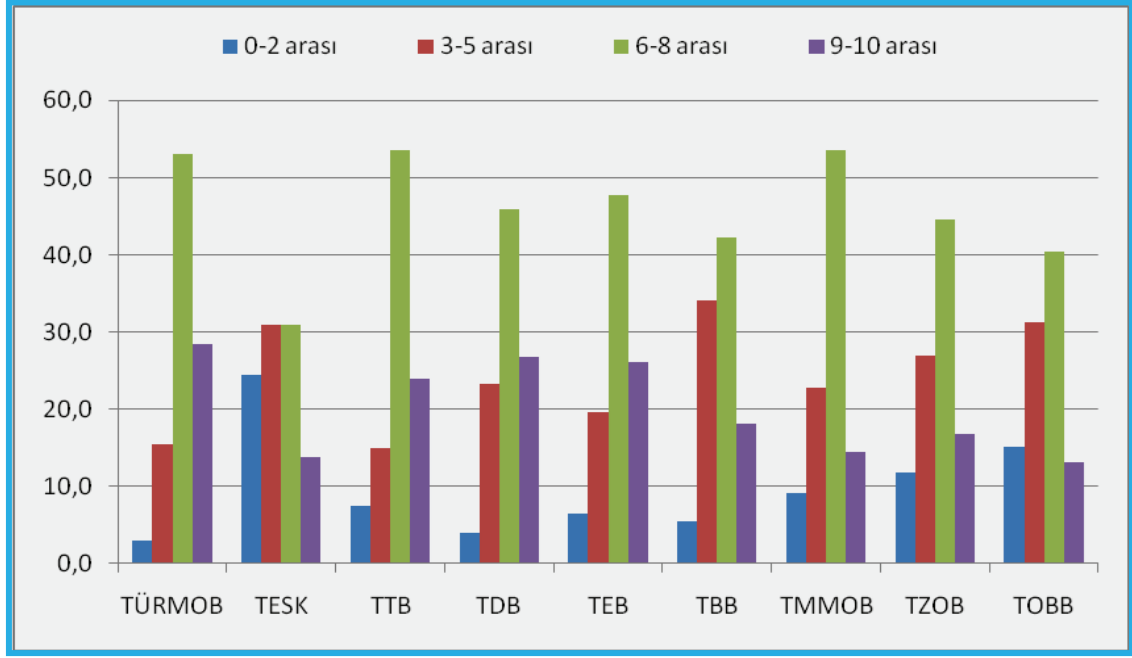

10 Üzerinden Notlar	Sayı	Yüzde
0	53	2,4
1	89	4,0
2	93	4,2
3	131	6,0
4	162	7,4
5	257	11,7
6	266	12,1
7	316	14,4
8	403	18,3
9	262	11,9
10	159	7,2
Not vermeyen	9	0,4
Toplam	2.200	100

Kurumlara genel olarak güven ve memnuniyeti ayrıntılı biçimde test etmek için araştırmaya katılan katılımcılara 10 üzerinden bir cetvel sunularak odalarına bu cetvel üzerinden bir not vermeleri istenmiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi notlar 0'dan 10'a kadar yayılmıştır. Tüm notları dikkate alarak 0-4 arasındaki notları düşük, 5-7 arasındaki notları orta, 8-10 arasındaki notları da yüksek olarak kabul edebiliriz. Bu sınıflamayı baz alarak bir değerlendirme yaptığımızda, meslek kuruluşlarının katılımcılardan aşağı yukarı aynı oranlarda not aldığını görürüz. Buna göre meslek kuruluşlarının yüzde 24'ü araştırmacılardan düşük

not, yüzde 38'i orta not, yüzde 37'si ise yüksek not almıştır. Bu notlamada elde edilen bulguların güven ve memnuniyetle benzerlik taşıdığını söyleyebiliriz. Orada da yüzde 20'ler civarında güvensizlik duyan ve memnuniyetsiz olan bir kitle söz konusu iken; biraz veya çok güven duyan veya memnun olanların oranı yüzde 30'lar civarındaydı.

Tablo 60: Odanıza 10 üzerinden bir puan verecek olursanız kaç verirsiniz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	0-2 arası	3-5 arası	6-8 arası	9-10 arası	Toplam
TÜRMOB	3,0	15,5	53,0	28,5	100
TESK	24,5	30,9	30,9	13,8	100
TTB	7,5	15,0	53,5	24,0	100
TDB	4,0	23,2	46,0	26,8	100
TEB	6,5	19,6	47,7	26,1	100
TBB	5,5	34,2	42,2	18,1	100
TMMOB	9,2	22,8	53,6	14,4	100
TZOB	11,7	26,9	44,6	16,9	100
TOBB	15,2	31,3	40,4	13,1	100
Ortalama	10,7	25,1	45,0	19,2	100

Meslek kuruluşları bağlamında yapılan analizlerde not marjları biraz daha daraltılarak test yapılmıştır. Burada en düşük not olan 0-2 arasındaki notlarla, en yüksek not olan 9-10 arasındaki notları esas alarak bazı değerlendirmeler yapabiliriz. İlgili tabloda görüldüğü gibi, düşük notun en fazla yoğunlaştığı kurum TESK'tir. TESK'e bağlı katılımcıların yüzde 25'i bu kuruma 0 ile 2 arasında bir not vermiştir. TESK'i düşük not bakımından sırasıyla sermayeye dayalı diğer meslek kuruluşları olan TOBB ile TZOB takip etmektedir. Diplomaya dayalı meslek kuruluşlarının tümünün 0 ile 2 arasındaki notları yüzde 10'un altındadır. En yüksek not olan 9-10 arasındaki notların sırasıyla TÜRMOB, TDB ve TEB tarafından alındığı görülmektedir.

Bu kurumlar, katılımcıların yüzde 25'inden fazlasından yüksek not almışlardır. Diğer kurumların yüksek not ortalaması yüzde 25'in altındadır. En yüksek not bakımından da, en düşük performansın yine sermayeye dayalı meslek kuruluşları tarafından paylaşıldığını belirtmekte yarar vardır.

Meslek kuruluşlarıyla ilgili şeffaflık, denetim, güven ve memnuniyetin test edildiği bulgulardan hareketle sonuç olarak şunu söyleyebiliriz: Meslek kuruluşlarına karşı genel olarak yüksek sayılır düzeyde bir güven ve memnuniyet durumu söz konusudur. Meslek kuruluşlarının aynı zamanda şeffaf çalıştıklarına ilişkin de baskın bir kanaat bulunmaktadır. Ancak katılımcılarda meslek kuruluşlarının yeterince denetlendiğine ilişkin bir kuşkunun bulunduğunu söyleyebiliriz. Meslekler bazında yapılan analizlerde şeffaflık, denetim, güven ve memnuniyet konusunda diplomaya dayalı mesleklerde, sermayeye dayalı mesleklere göre daha iyimser bir havanın olduğu araştırma verilerinden anlaşılmaktadır.

BÖLÜM VI

MESLEK KURULUŞLARINDA GELİR VE AİDATLAR

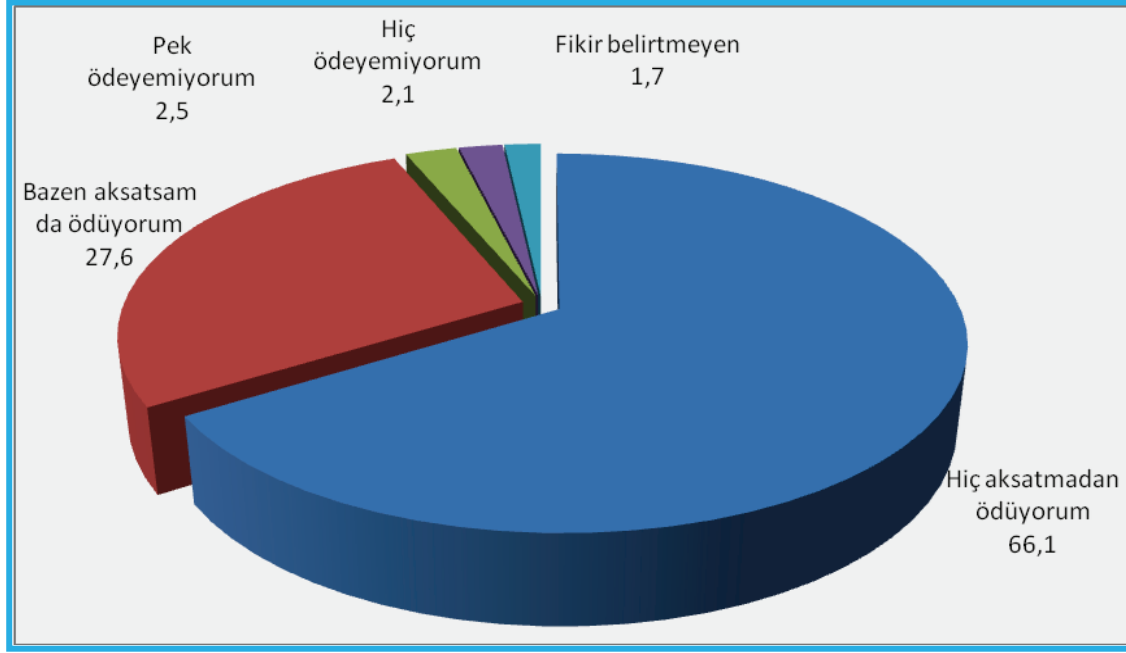
Meslek kuruluşlarının değişik gelir kaynakları bulunur. Odaya kayıt yaptıran üyeler belli miktarda kayıt ücreti öderler. Üyeler bununla birlikte her yıl düzenli olarak üyelik aidatı ödemek zorundadırlar. Meslek kuruluşlarında süreklilik arz eden gelir kaleminin üye aidatları olduğu söylenebilir. Ancak bununla birlikte odaların çok sayıda değişik gelirleri de vardır. Bu gelirleri şu şekilde zikretmek mümkündür: Ücret karşılığı düzenlenen veya onaylanan belgelerden elde edilen gelirler; mesleki yeterlilik belgesi ücretleri; üyelere kesilen cezalardan elde edilen gelirler; yayın gelirleri; sınav gelirleri; oda bünyesinde kurulan kuruluşların ve iştiraklerin ekonomik faaliyetlerinden elde edilen gelirler; danışmanlık, eğitim, kurs vb. sosyal faaliyetlerden elde edilen gelirler; bağış ve yardımlar; ve faizler. Görüldüğü gibi meslek kuruluşlarının çok sayıda gelir kaynağı bulunmaktadır. Ancak bu gelirlerin önemli bir kısmının odaların performansına bağlı olduğunu unutmamak gerekir.

Bu bölümde araştırmaya katılanların verdiği bilgilerden hareketle meslek kuruluşlarının aidat ve gelirlerinin ne kadar düzenlilik arz ettiğinin yanı sıra, meslek kuruluşlarının bu konuda üyeleri hangi ölçüde bilgilendirdiği konusu üzerinde durulacaktır. Başka bir deyişle meslek kuruluşlarının şeffaflığı somut bir olay olan gelir ve harcamalar üzerinden test edilecektir. Üyeler aidatlarını düzenli olarak ödüyorlar mı? Üyeler odalarının yaklaşık olarak ne kadar gelirinin olduğunu biliyorlar mı? Odalar kendilerini bu konuda bilgilendiriyorlar mı? Gelirlerin nerelere harcanacağı konusunda meslek kuruluşları kendi üyelerini bilgilendiriyorlar mı? Tüm bu soruların cevaplarını araştırmaya katılanların verdiği bilgilerden hareketle bulmaya çalışacağız.

1. Meslek Kuruluşlarına Aidatlar Ne Kadar Düzenli Ödeniyor?

Yukarıda ifade edildiği gibi meslek kuruluşlarının değişik kalemlerden oluşan gelirleri olmasına rağmen en önemli ve süreklilik arz eden gelir kaynağını üye aidatları oluşturur. Aidatını düzenli olarak ödemeyen meslek mensuplarına karşı ihraca varan bir sürece kadar değişik yaptırımlar uygulanır. Bu bakımdan meslek mensupları bir şekilde aidatlarını ödemek mecburiyetindedirler. Üye aidatları meslekten mesleğe farklılık arz eder. En düşük aidatın TZOB bünyesinde faaliyet gösteren odalarda olduğunu belirtmek gerekir. Meslek kuruluşlarında aidatların ne kadar düzenli ödendiğini tespit etmek üzere araştırmaya katılanlara aidatlarını düzenli olarak ödeyip ödemedikleri sorulmuştur. İlgili tabloda görüldüğü gibi meslek mensupları küçük istisnaların dışında aidatlarını düzenli olarak ödüyorlar. Aidatını hiç ödemediğini belirtenler yüzde 2, pek ödemediğini belirtenler ise yüzde 2.5 gibi dikkate alınmayacak kadar düşük oranda bulunmaktadır. Geriye kalanların tümü ya düzenli olarak ya da aksayarak da olsa aidatını ödemediğini belirtmektedir.

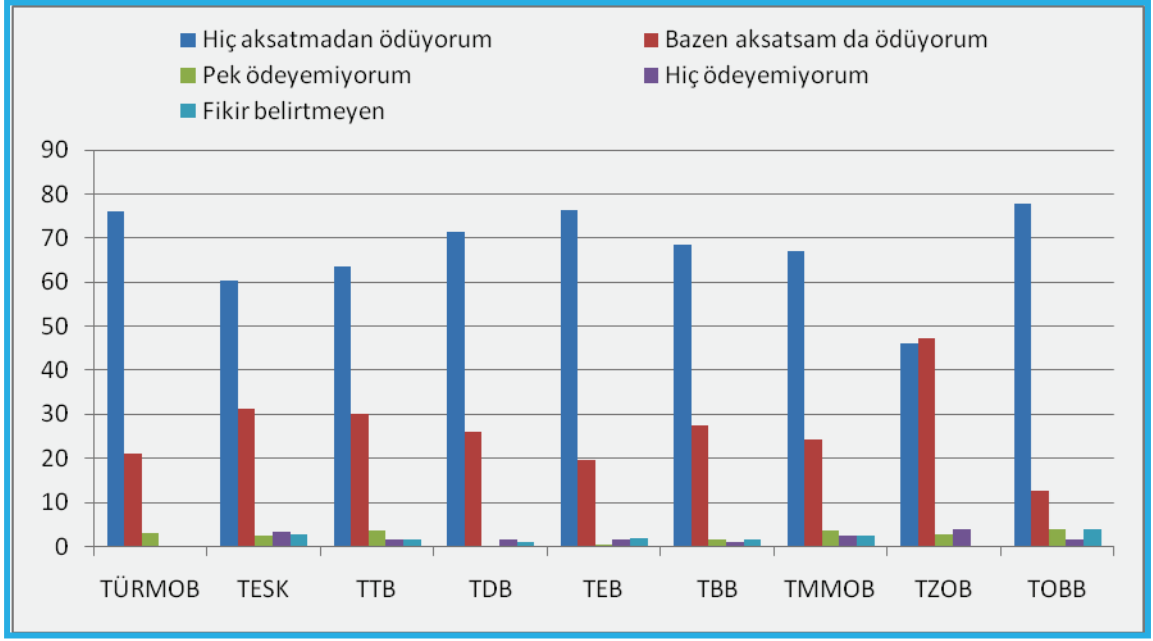
Tablo 61: Odanıza düzenli olarak aidatınızı ödüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Hiç aksatmadan ödüyorum	1.455	66,1
Bazen aksatsam da ödüyorum	607	27,6
Pek ödeyemiyorum	54	2,5
Hiç ödeyemiyorum	46	2,1
Fikir belirtmeyen	38	1,7
Toplam	2.200	100

İlgili tabloda görüldüğü gibi aidatını ödeyemeyen çok az sayıda meslek mensubu bulunmaktadır. Bu oran dikkate alınmayacak ve meslekler bazında analiz yapmayı gerektirmeyecek kadar düşük bir orandır. Yine de ödememe eğiliminin hangi mesleklerde yoğunlaştığını anlamak için meslekler bazında resme bakıldığında aidat ödeyememe eğiliminin sermayeye dayalı kuruluşlarla, diplomaya dayalı olan TMMOB'a bağlı odalarda yoğunlaştığı görülür. Aidat ödemenin güven ve memnuniyetle bağlantılı olduğu gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda bu kurumlarda yüzde 5 oranında görülen aidatı ödememe tutumunun bu hususla bağlantılı olabileceği yorumunu yapabiliriz.

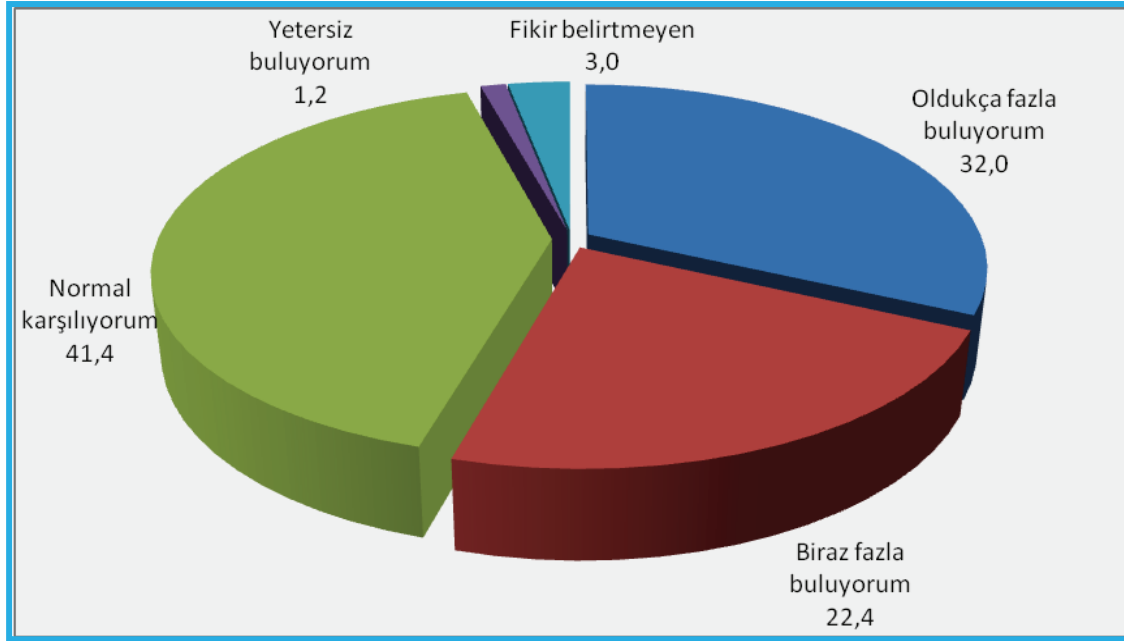
Tablo 62: Odanıza düzenli olarak aidatınızı ödüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Hiç aksatmadan ödüyorum	Bazen aksatsam da ödüyorum	Pek ödeyemiyorum	Hiç ödeyemiyorum	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	76,0	21,0	3,0			100
TESK	60,3	31,3	2,3	3,3	2,7	100
TTB	63,5	30,0	3,5	1,5	1,5	100
TDB	71,5	26,0		1,5	1,0	100
TEB	76,5	19,5	0,5	1,5	2,0	100
TBB	68,5	27,5	1,5	1,0	1,5	100
TMMOB	67,2	24,4	3,6	2,4	2,4	100
TZOB	46,0	47,4	2,6	4,0		100
TOBB	77,7	12,7	4,0	1,7	4,0	100
Ortalama	66,1	27,6	2,5	2,1	1,7	100

Araştırmaya katılanlara ayrıca “odaların üyelerden aldıkları aidat miktarını nasıl buldukları” sorulmuştur. İlgili tabloya yansıyan verilere bakıldığında üyelerde aidatların yüksek olduğuna ilişkin bir düşüncenin hakim olduğu görülür. Nitekim söz konusu tabloda aidatları oldukça fazla bulanlarla biraz fazla bulanların toplam oranı yüzde 54 civarında iken, normal karşılıyorum diyenlerin oranı yüzde 41 düzeyinde kalmaktadır. Meslek kuruluşlarına karşı güven ve memnuniyet gibi hususlardaki olumlu görüşleri dikkate alarak bir değerlendirme yaptığımızda üyelerin aidatları yüksek bulmasına rağmen bunu ciddi bir sorun olarak görmedikleri sonucuna varabiliriz. Başka bir deyişle, yüksek düzeydeki aidat miktarları, üyelerin güven ve memnuniyet derecesinde ciddi bir etki meydana getirmemektedir.

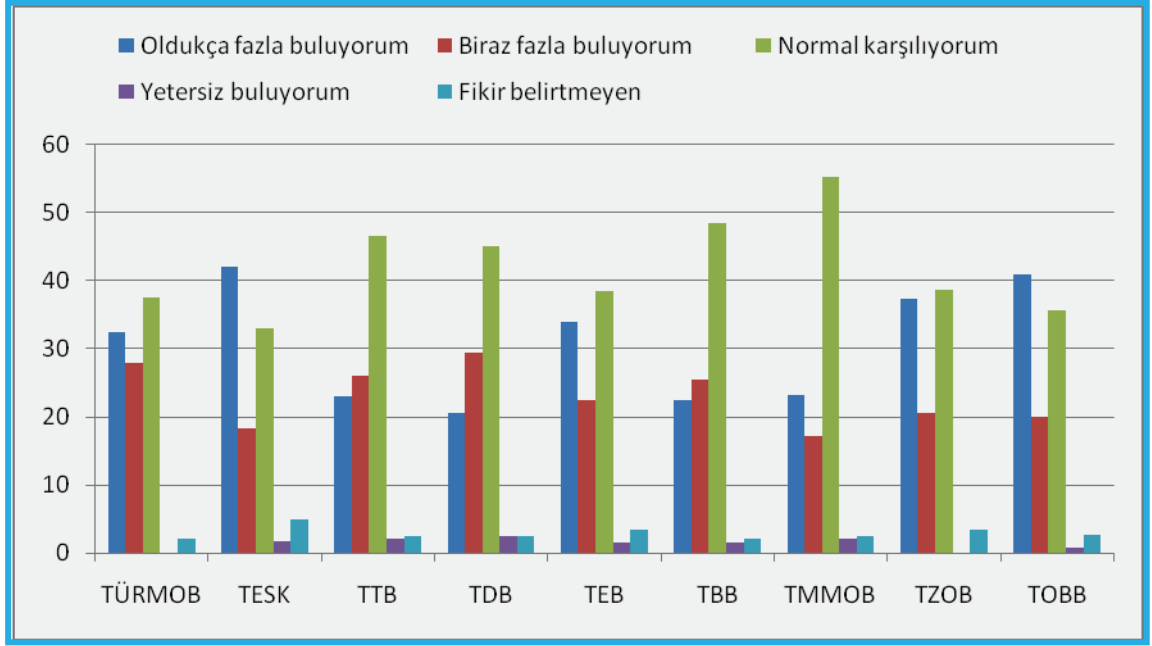
Tablo 63: Odanızın üyelerden aldığı aidat miktarını nasıl karşılıyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Oldukça fazla buluyorum	703	32,0
Biraz fazla buluyorum	493	22,4
Normal karşılıyorum	911	41,4
Yetersiz buluyorum	27	1,2
Fikir belirtmeyen	66	3,0
Toplam	2.200	100

Aidatlar hangi meslek kuruluşlarında daha fazla bulunuyor? Bu soruya ilişkin analizleri içeren tabloya baktığımızda diplomaya dayalı mesleklerle sermayeye dayalı meslekler arasında büyük olmamakla birlikte istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($F: 8,9$, $df: 8$, $P \leq ,000$). Hepsinde birbirine yakın oranlar bulunmasına rağmen TMMOB'a bağlı meslek mensupları bu odaya ödenen aidatları diğerlerine göre daha normal karşılamaktadır. Başka bir deyişle, aidatları fazla bulanların oranı bu kuruluşta en düşük düzeydedir. Yukarıda ifade edildiği gibi en düşük aidat TZOB'a bağlı odalarda bulunmaktadır. Ancak buna rağmen bu birliğe bağlı oda mensupları aidatları ortalamanın üzerinde bir oranda fazla bulduklarını belirtmişlerdir. Nitekim tüm meslek mensupları ortalama yüzde 52 düzeyinde aidatları fazla bulmuşken, bu odaya bağlı meslek mensuplarının yüzde 61'i aidatları fazla bulmaktadır. Aidatları yetersiz bulanların oranı hemen hemen tüm meslek kuruluşlarında dikkate alınmayacak kadar düşük düzeydedir.

Tablo 64: Odanızın üyelerden aldığı aidat miktarını nasıl karşılıyorsunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

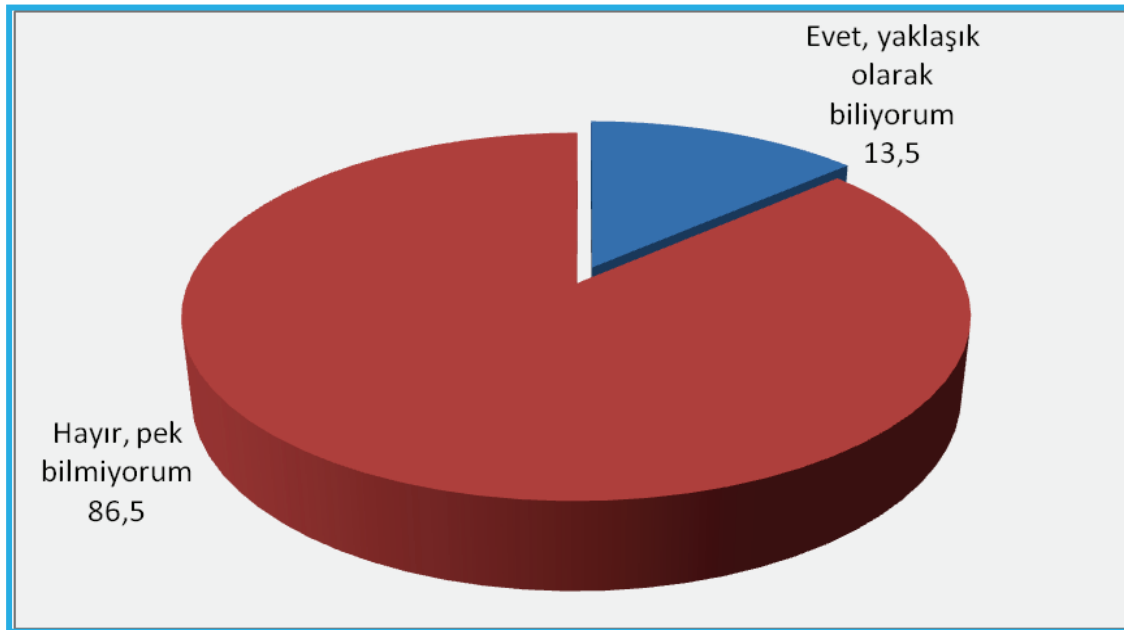
	Oldukça fazla buluyorum	Biraz fazla buluyorum	Normal karşılıyorum	Yetersiz buluyorum	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	32,5	28,0	37,5		2,0	100
TESK	42,0	18,3	33,0	1,7	5,0	100
TTB	23,0	26,0	46,5	2,0	2,5	100
TDB	20,5	29,5	45,0	2,5	2,5	100
TEB	34,0	22,5	38,5	1,5	3,5	100
TBB	22,5	25,5	48,5	1,5	2,0	100
TMMOB	23,2	17,2	55,2	2,0	2,4	100
TZOB	37,4	20,6	38,6		3,4	100
TOBB	41,0	20,0	35,7	0,7	2,7	100
Ortalama	32,0	22,4	41,4	1,2	3,0	100

Kısaca, meslek mensupları kendilerinden alınan aidatları fazla bulmalarına rağmen aidatlarını ödeme konusunda bir tereddüt göstermeyip aidatlarını düzenli olarak ödemektedirler. Bu, yukarıda ifade edildiği gibi üyelerin ödeme konusundaki istek ve iştiağından kaynaklanan bir durum olmayıp odaların aidatını ödemeyen meslek mensupları üzerindeki yaptırım gücünden kaynaklanmaktadır. Meslek kuruluşlarında aidatını ödemeyen üyelerin işlemleri yapılmadığı gibi, aidatını sürekli olarak ödemeyenler hakkında meslekten ihraça kadar ağır yaptırımlar uygulanır. Bu verileri dikkate alarak bir değerlendirme yapıldığında aslında odaların aidatları toplama konusundaki başarısından da söz edebiliriz. Zira aidatın düzenli olarak ödenmesi konusu, odaların üyeleri bu yönde yönlendirmesi, motive etmesi ve hatta zorlamasıyla gerçekleşen bir şeydir. Konuya bu yönüyle bakıldığında odaların aidat toplama konusunda son derece başarılı olduklarını söyleyebiliriz.

2. Meslek Kuruluşlarının Mali Yapıları Şeffaf mıdır?

Yukarıda ifade edildiği gibi meslek kuruluşları aidat toplama konusunda başarılı bir performans sergilemektedirler. Ancak bu performansı bütçeleri ve harcamaları konusunda da gösteriyorlar mı? Bu sorunun cevabı araştırmaya katılanlara sorulan birkaç soruyla test edilmeye çalışılmıştır. Bu sorulardan biri odanın aylık geliri hakkında olmuştur. Katılımcılara bu yönde sorulan soruya gelen cevaplardan anlaşıldığına göre üyelerin büyük bir kısmı odalarının aylık ne kadar gelirinin olduğunu bilmemektedir. Odalarının aylık ortalama ne kadar gelirinin olduğunu bilenlerin oranı yalnızca yüzde 14 düzeyindedir. Geriye kalanlar, başka bir deyişle üyelerin yüzde 86'sı odasının geliri hakkında herhangi bir bilgi sahibi değildir. Odaların ne kadar gelirinin bulunduğu konusu üyelerden çok, odaların sorumluluğunda olan bir durumdur. Odaların tüm bilançolarını şeffaf biçimde tüm üyelerine duyuracak şekilde açıklamaları gerekir. Üyelerin bilgilenmesi de doğal olarak ancak böyle bir süreçle mümkün olabilir.

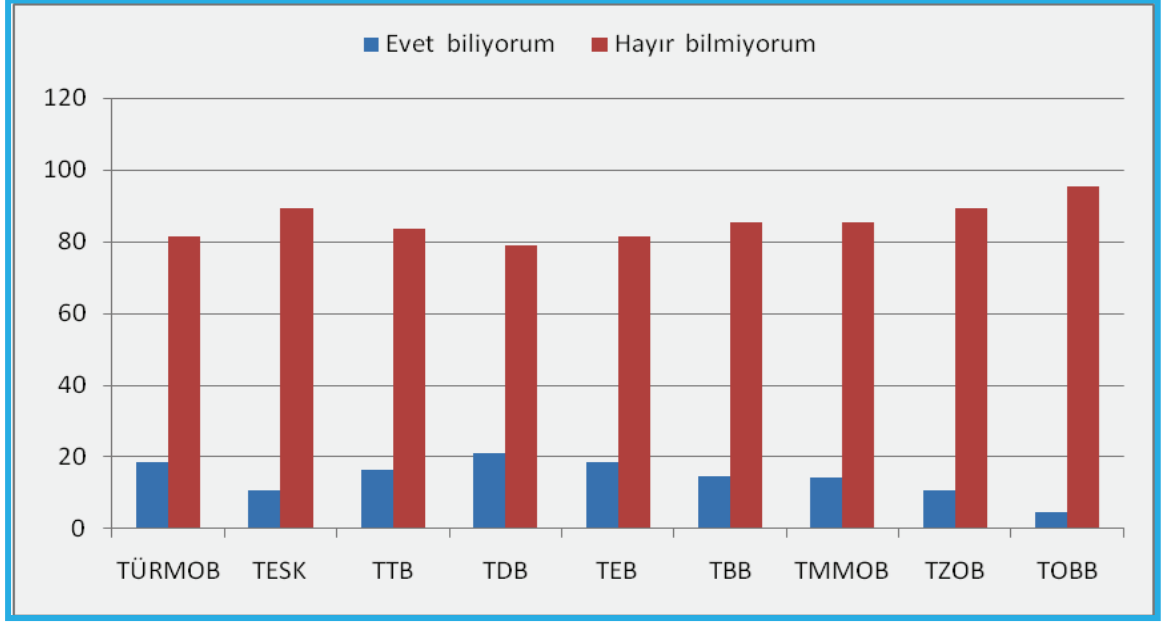
Tablo 65: Odanızın aylık yaklaşık olarak ne kadar gelirinin olduğunu biliyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet, yaklaşık olarak biliyorum	297	13,5
Hayır, pek bilmiyorum	1.903	86,5
Toplam	2.200	100

Odaların gelirleri hakkında bilgilenmenin en düşük olduğu veya yüksek olduğu meslek kuruluşları hangileridir? Bu konuya ilişkin analizlere bakıldığında meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu anlaşılmaktadır (F: 5,7, df: 8, $P \leq ,000$). Sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında odaların geliri hakkında bilgi sahibi olmama oranı sermayeye dayalı mesleklerle göre daha fazladır. Diplomaya dayalı mesleklerde odaların gelirleri hakkında bilgi sahibi olmayanların oranı yüzde 79-86 arasında değişirken, bu oran sermayeye dayalı mesleklerde yüzde 89-95 aralığına kadar yükselmektedir. Sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında çok sayıda üye bulunduğu için bilgilendirmenin mümkün olmayabileceği düşünülebilir. Zira ilgili bölümlerde ifade edildiği gibi sermayeye dayalı mesleklerde faaliyet gösteren odaların üye sayısı 1.2 ile 4.8 milyon arasında değişmektedir. Oysa diplomaya dayalı meslek kuruluşlarının bazıları 20 binlerle ifade edilecek şekilde küçük sayıda üyeye sahiptir. Dolayısıyla bu kuruluşların bütçelerinin üyelerin bilgileri dahilinde olması daha fazla beklenen bir durumdur.

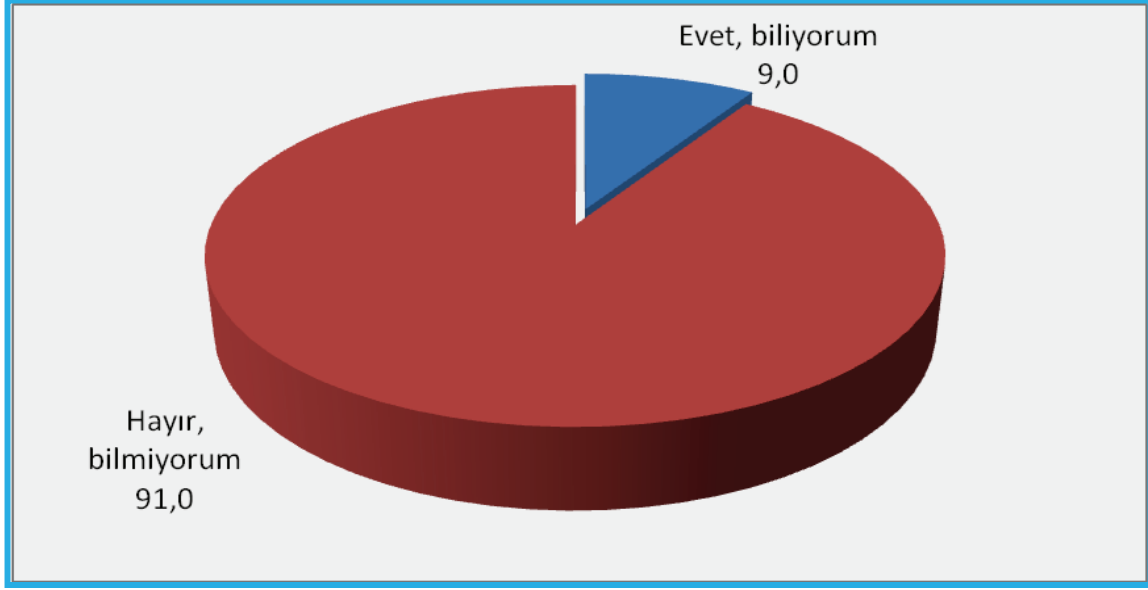
Tablo 66: Odanızın aylık yaklaşık olarak ne kadar gelirinin olduğunu biliyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet biliyorum	Hayır bilmiyorum	Toplam
TÜRMOB	18,5	81,5	100
TESK	10,7	89,3	100
TTB	16,5	83,5	100
TDB	21,0	79,0	100
TEB	18,5	81,5	100
TBB	14,5	85,5	100
TMMOB	14,4	85,6	100
TZOB	10,6	89,4	100
TOBB	4,7	95,3	100
Ortalama	13,5	86,5	100

Meslek kuruluşlarının mali şeffaflığını ölçmek için yukarıdaki soruyu tamamlayıcı bir soru olarak araştırmada yer alanlara oda yöneticilerinin maaşları sorulmuştur. Oda gelirleri konusunda olduğu gibi bu konuda da katılımcılar dikkate değer düzeyde bilgi sahibi değildirler. Oda yöneticilerinin ne kadar maaş aldığını bilenlerin oranı yalnızca yüzde 9 civarındadır. Katılımcıların yüzde 91'i ise oda yöneticilerinin ne kadar maaş aldığını bilmemektedir. Meslek kuruluşlarının bazılarında piyasa şartlarına göre yüksek sayılı maaşlar alınmaktadır. Mesela TESK'te hangi yöneticinin ne kadar maaş alacağı yasada belirtilmiştir. Burada asgari ücret referans olarak alınmış ve oda başkanı asgari ücretin beş katı kadar maaş alır. Bu maaş TESK Genel Başkanı için asgari ücretin on katı olarak öngörülmüştür. TBB ve TTB gibi meslek kuruluşlarının bazılarında ise yöneticilere herhangi bir maaş öngörülmemiştir. Ancak unutmamak gerekir ki, meslek kuruluşlarında yöneticilik yapanların tek gelirleri odalardan alınan maaşlar değildir. Yöneticiler odaların değişik faaliyetlerinden gelir elde ederler. Ancak ne bu gelirlerin, ne de yönetici maaşlarının üyeler tarafından bilinmemesi meslek kuruluşlarının şeffaflığıyla ilgili ciddi bir sorunun varlığına işaret eder.

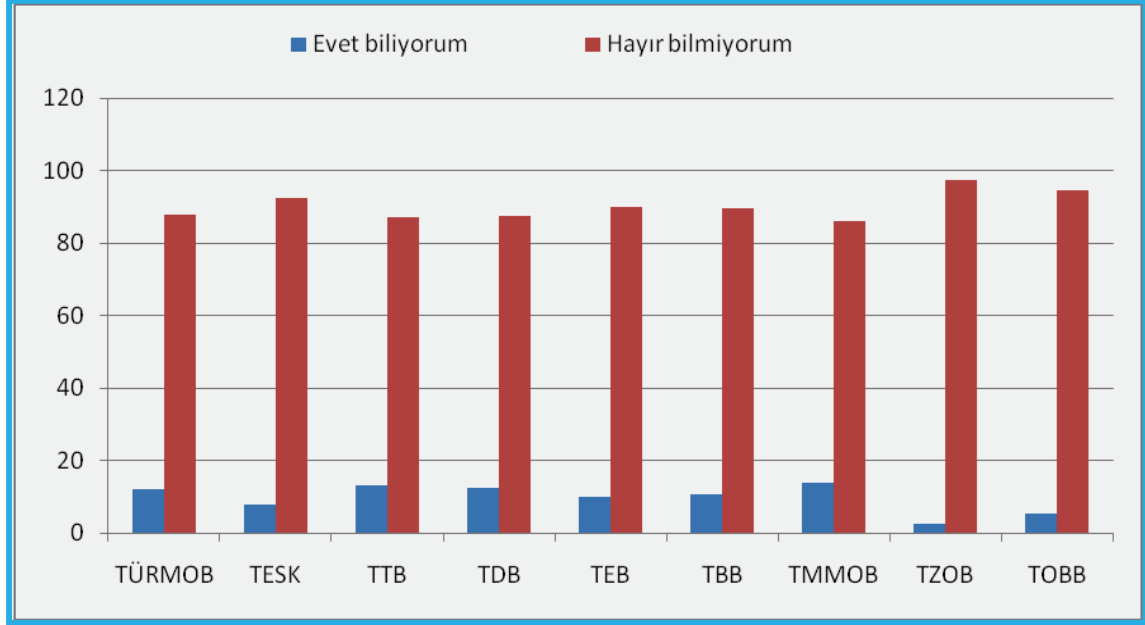
Tablo 67: Oda yöneticilerinin ne kadar maaş aldığını biliyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet, biliyorum	199	9,0
Hayır, bilmiyorum	2.001	91,0
Toplam	2.200	100

Yöneticilerin ne kadar maaş aldığına ilişkin bilgi düzeyinin aşağı yukarı tüm meslek kuruluşlarında benzer oranlarda seyretmekle birlikte, bu konuda meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($F: 7,4$, $df: 8$, $P \leq ,000$). Bu farkın büyük ölçüde diplomaya dayalı mesleklerle sermayeye dayalı meslekler arasında yoğunlaştığını belirtmek gerekir. Diplomaya dayalı mesleklerde oda yöneticilerinin maaşları hakkında bilgi sahibi olmayanların oranı yüzde 87-90 aralığında seyrederken, bu oran sermayeye dayalı mesleklerde yüzde 92-97 aralığına kadar çıkabilmektedir. Meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak farklılık bulunmakla birlikte ilgili tabloda görüldüğü gibi yöneticilerin maaşları konusunda tüm meslek kuruluşlarında yüksek oranda bilgi sahibi olmama eğilimi bulunmaktadır.

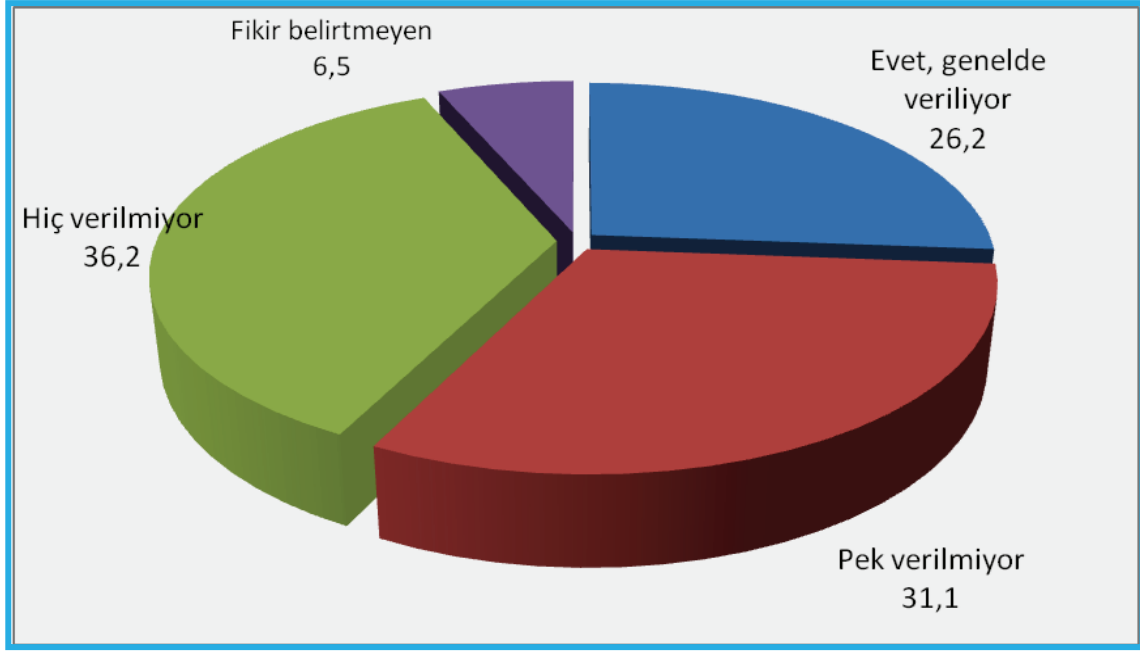
Tablo 68: Oda yöneticilerinin ne kadar maaş aldığını biliyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet biliyorum	Hayır bilmiyorum	Toplam
TÜRMOB	12,0	88,0	100
TESK	7,7	92,3	100
TTB	13,0	87,0	100
TDB	12,5	87,5	100
TEB	10,0	90,0	100
TBB	10,5	89,5	100
TMMOB	14,0	86,0	100
TZOB	2,6	97,4	100
TOBB	5,3	94,7	100
Ortalama	9,0	91,0	100

Meslek kuruluşlarının mali yapılarının şeffaflığını ölçmek için son olarak araştırmaya katılanlara “oda gelirlerinin nereye harcandığı konusunda size bilgi veriliyor mu?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Bilindiği gibi demokratik toplumlarda kurumların bütçeleri açık ve şeffaf olarak oluşur. Hatta meclislerin bulunduğu kurumlarda bütçeler alternatif görüşler tarafından tartışılır ve gerekli müzakereler yapıldıktan sonra oylama sonucunda karara bağlanır. Gerek yerel yönetimlerin, gerekse ulusal yönetimlerin bütçeleri açık ve şeffaf biçimde tartışılarak ve oylanarak kabul edilir. Dolayısıyla herkesin bu yönetimlerin belirlediği bütçeler hakkında bilgi sahibi olma şansı bulunmaktadır. Ne var ki, meslek kuruluşlarında böyle bir imkân yoktur. Bütçelerin nasıl oluştuğuna, hangi alanlara harcamaların yapılacağına, kimlerin ne kadar maaş alacağına ilişkin bilgiler üyelerle paylaşılmamaktadır.

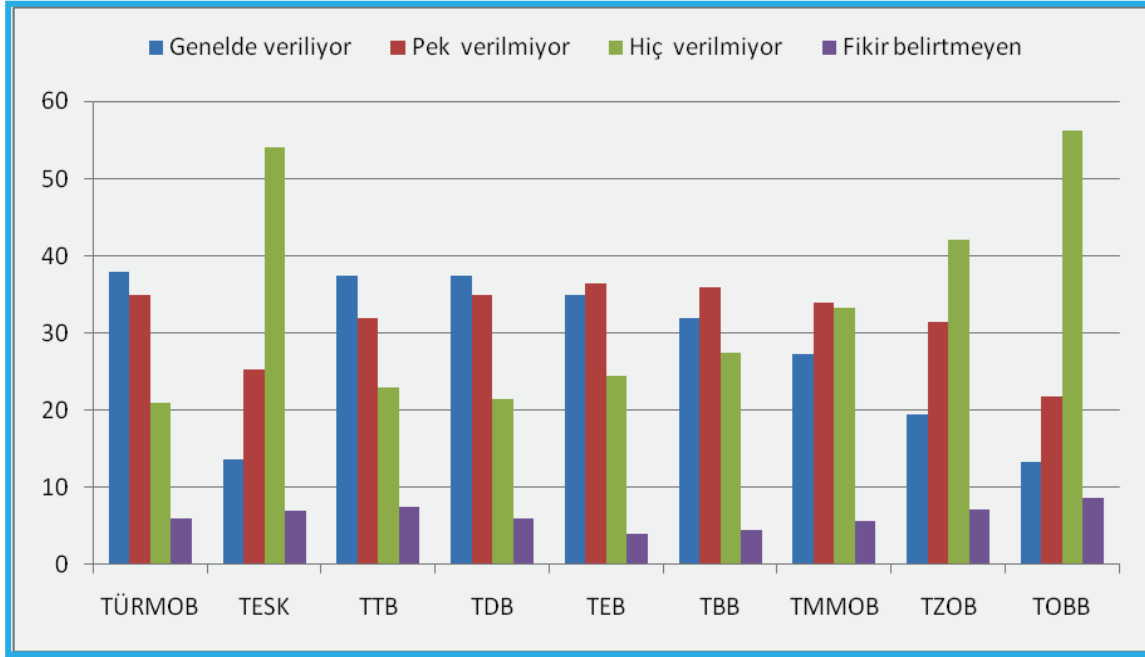
Tablo 69: Oda gelirlerinin nereye harcanacağı konusunda size bilgi veriliyor mu?

	Sayı	Yüzde
Evet, genelde veriliyor	577	26,2
Pek verilmiyor	685	31,1
Hiç verilmiyor	796	36,2
Fikir belirtmeyen	142	6,5
Toplam	2.200	100

Araştırma bulguları bu tezi doğrulayacak niteliktedir. Zira ilgili tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılanların yüzde 67'si oda gelirlerinin nereye harcanacağı konusunda kendilerine bilgi verilmediğini belirtmişlerdir. Kendilerine genelde bilgi verildiğini belirtenlerin oranı yalnızca yüzde 26 düzeyinde görülmektedir. Unutmamak gerekir ki, harcamalar bir kurumun şeffaflığını gösteren en önemli faaliyet alanlarından biridir. Ancak araştırma bulgularına göre meslek kuruluşları bu konuda gerekli saydamlığı gösterememektedirler.

Tablo 70: Oda gelirlerinin nereye harcanacağı konusunda size bilgi veriliyor mu? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Genelde veriliyor	Pek verilmiyor	Hiç verilmiyor	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	38,0	35,0	21,0	6,0	100
TESK	13,7	25,3	54,0	7,0	100
TTB	37,5	32,0	23,0	7,5	100
TDB	37,5	35,0	21,5	6,0	100
TEB	35,0	36,5	24,5	4,0	100
TBB	32,0	36,0	27,5	4,5	100
TMMOB	27,2	34,0	33,2	5,6	100
TZOB	19,4	31,4	42,0	7,1	100
TOBB	13,3	21,7	56,3	8,7	100
Ortalama	26,2	31,1	36,2	6,5	100

Harcamalar konusunda üyelerin bilgilendirilmesi meslekler bazında analiz edildiğinde diplomaya dayalı mesleklerle sermayeye dayalı meslekler arasında belirgin bir farkın olduğu görülür ($F: 15,2$, $df: 8$, $P \leq ,000$). Diplomaya dayalı meslek kuruluşlarına bağlı üyeler içinde odaların kendilerine bilgi verdiğini belirtenlerin oranı TMMOB'un dışındaki tüm diplomaya dayalı mesleklerde yüzde 30'un üzerindedir. Oysa bu oran sermayeye dayalı mesleklerde yüzde 13'e kadar düşmektedir. Diplomalı meslekler içinde ortalaması yüzde 30'un altına düşen tek kuruluş yukarıda ifade edildiği gibi TMMOB'a bağlı odalardır.

Kısaca, meslek kuruluşlarının şeffaflığı mali yapıları üzerinden test edildiğinde oldukça olumsuz bir tablo ile karşı karşıya olduğumuzu söyleyebiliriz. Oysa meslek kuruluşlarının şeffaf çalışıp çalışmadığına ilişkin soruya meslek mensuplarının önemli bir kısmı şeffaf çalıştığı şeklinde cevap vermişlerdi. Bu bölümdeki verilerin gösterdiği gibi şeffaflık somut olaylar üzerinden test edildiği zaman genel kanaatten farklı bir tablo

ortaya çıkmaktadır. Bu farklılığın “imaj” ile “deneyim” arasındaki ayırmadan kaynaklandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Herhangi bir kurum hakkında imajın oluşmasında kanaatler, duyumlar, ön yargılar vs. etkili olabilmektedir. Oysa deneyim bizatihi kişinin yaşadığı kişisel tecrübesiyle ilgilidir. Araştırmaya katılan meslek mensupları, odalarının şeffaf çalıştığını belirttiklerinde aslında odaları hakkında sahip oldukları imajı dile getirmektedirler. Oysa odaların mali yapısı örneğinde görüldüğü gibi, kanaatleri kendi deneyimleri üzerinden ölçüldüğü zaman farklı bir tabloyla karşılaşırız. Gerçeğe tekabül eden şeyin imaj değil, deneyim olduğunu söyleyebiliriz. Dolayısıyla meslek mensuplarının deneyiminden hareketle, meslek kuruluşlarının mali konuda ciddi bir kapalılık içinde bulundukları ve şeffaflıktan uzak oldukları sonucuna varabiliriz.

BÖLÜM VII

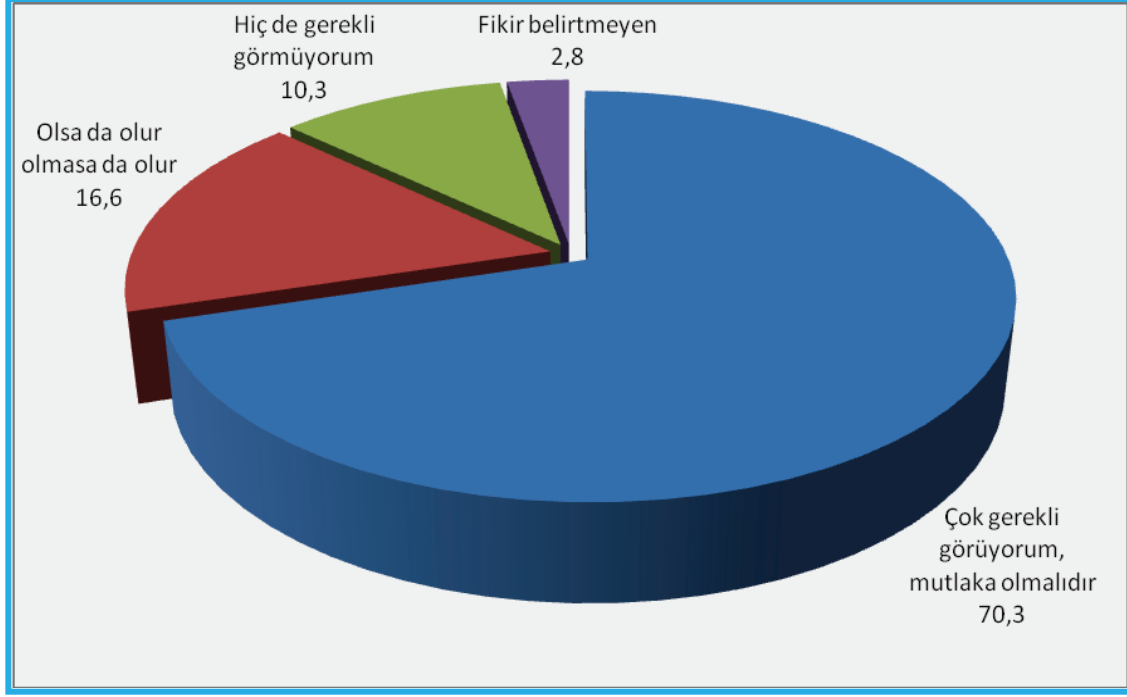
MESLEKİ GELİŞİM VE MESLEKİ STANDARTLAR BAĞLAMINDA MESLEK KURULUŞLARI

Önceki bölümlerde vurgulandığı gibi gerek anayasada, gerekse meslek kuruluşlarıyla ilgili yasalarda meslek kuruluşlarına yüklenen görevler, mesleki standartları, meslekle ilgili ahlaki ilkeleri ve prensipleri belirlemek; kamu yararını gözetmek; meslek mensuplarının kayıtlarını, vergi ve sicillerini tutmak şeklinde tanımlanır. Meslek kuruluşlarının yasal temelini bu gerekçeler olduğunu görüyoruz. Ancak gerçek hayatta meslek odaları, meslekler ve meslek mensupları için ne kadar gerekli ve işlevseldir? Meslek kuruluşları bu yönde kendilerinden beklenen beklentileri hangi ölçüde yerine getiriyorlar? Bu bölümde tüm bu soruların cevaplarını meslek mensuplarının merceğinden hareketle analiz etmeye çalışacağız.

1. Odalar Mesleki Gelişime Ne Kadar Hizmet Ediyor?

Odaların mesleki gelişime ne kadar hizmet ettiği konusu araştırmada birkaç soruyla test edilmiştir. Bunlardan biri odaların meslekler açısından gerekliliğiyle ilgilidir. Araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu “odanızı kendi mesleğiniz için gerekli görüyor musunuz?” sorusuna olumlu yanıt vermiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yüzde 70’i meslek kuruluşunun kendi mesleği açısından mutlaka olması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların yüzde 17’si ise kendi mesleği için meslek kuruluşu “olsa da olur, olmasa da olur” şeklinde cevap vermiştir. Bu şıkkı belirtenlerin içinde de belli oranda bir kesimin odaların gerekliliğine işaret ettiğini göz önünde bulundurduğumuzda, araştırmaya katılan meslek mensuplarının büyük bir kısmının odaları kendi meslekleri için gerekli gördüğü anlaşılır. Odaları hiç de gerekli görmeyenlerin oranı yüzde 10 kadar düşük düzeydedir.

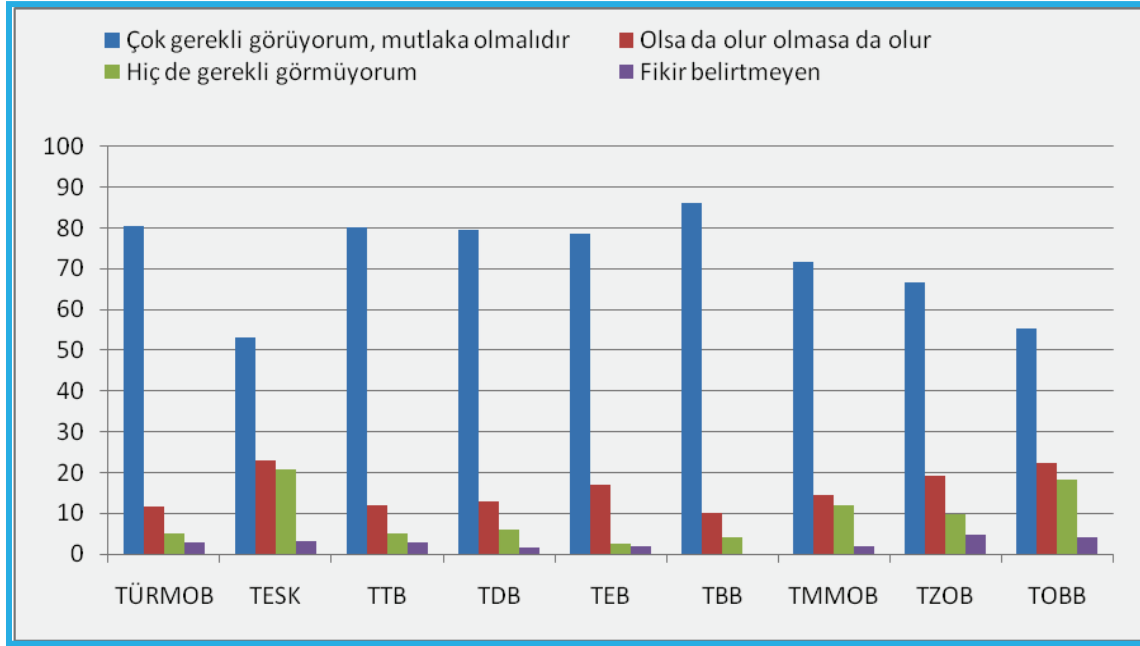
Tablo 71: Odanızı kendi mesleğiniz için gerekli görüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Çok gerekli görüyorum, mutlaka olmalıdır	1.546	70,3
Olsa da olur olmasa da olur	366	16,6
Hiç de gerekli görmüyorum	226	10,3
Fikir belirtmeyen	62	2,8
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşları daha çok hangi mesleklerde gerekli görülmektedir? Bu soruyla ilgili olarak ilgili tabloya bakıldığında daha çok diplomaya dayalı mesleklerde meslek kuruluşları gerekli olarak görülmektedir. İlgili tabloda görüldüğü gibi diplomaya dayalı mesleklerin bazılarında gereklilik oranı diğerlerinden fazla olmakla birlikte, tümünde aşağı yukarı benzer biçimde odaların gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Diplomalı mesleklerde bilindiği gibi diplomaya ilave olarak meslek mensuplarının aynı zamanda meslek odalarından da lisans alması gerekmektedir. Muhasebecilik ve avukatlık mesleklerinde bu lisansın alınabilmesi için belli bir süre staj eğitimin alınması icap etmektedir.

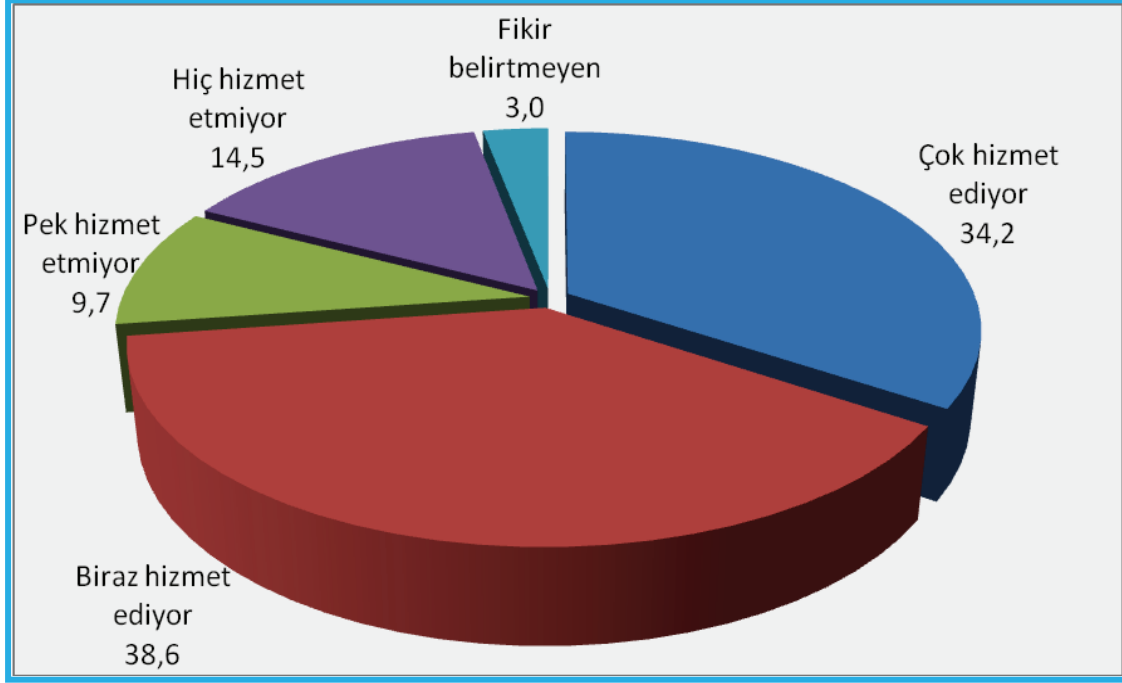
Tablo 72: Odanızı kendi mesleğiniz için gerekli görüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Çok gerekli görüyorum, mutlaka olmalıdır	Olsa da olur olmasa da olur	Hiç de gerekli görmüyorum	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	80,5	11,5	5,0	3,0	100
TESK	53,0	23,0	20,7	3,3	100
TTB	80,0	12,0	5,0	3,0	100
TDB	79,5	13,0	6,0	1,5	100
TEB	78,5	17,0	2,5	2,0	100
TBB	86,0	10,0	4,0		100
TMMOB	71,6	14,4	12,0	2,0	100
TZOB	66,6	19,1	9,7	4,6	100
TOBB	55,3	22,3	18,3	4,0	100
Ortalama	70,3	16,6	10,3	2,8	100

Odalar diplomayı bir mesleği icra etmek için yeterli görmemekte, aynı zamanda sicil kaydına da bakmaktadırlar. Diplomaya dayalı meslek kuruluşlarının meslek mensupları açısından en büyük işlevi, mesleği liyakatli olmayan kişilere karşı korumaktır. Başka bir deyişle diplomaya ve gerekli liyakate sahip olmayanların gelip mesleği icra etmeleri meslek kuruluşları tarafından önlenmektedir. Bu bakımdan diplomaya dayalı mesleklerde kendi odalarına karşı titiz bir sahiplenme duygusunun olduğu görülmektedir. Oysa sermayeye dayalı mesleklerde, ilgili tabloda da görüldüğü gibi buna benzer bir tutum görülmemektedir. Araştırmaya katılan meslek mensuplarının ortalama yüzde 70'i odaları çok gerekli görürken, bu oran sermayeye dayalı mesleklerde yüzde 50'lere kadar düşmektedir. Sermayeye dayalı mesleklerde liyakat söz konusu olmadığı, başka bir deyişle gerekli sermayeye sahip olan herkesin mesleği icra etmesi mümkün olduğu için odalar bu mesleklerde gerekli ve işlevsel görülmemektedir.

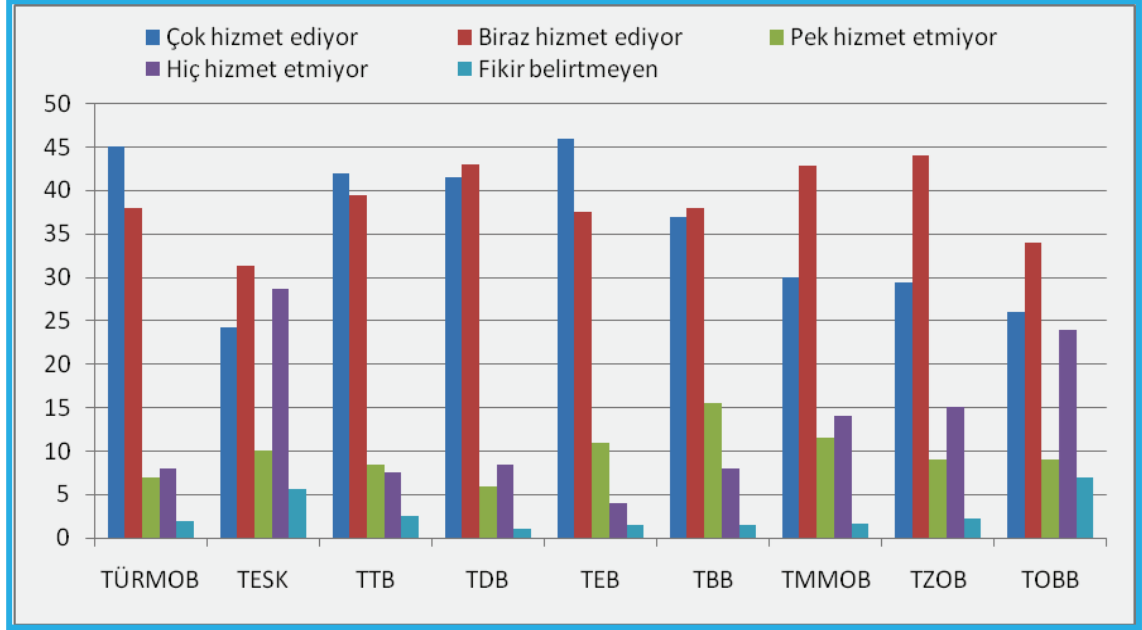
Tablo 73: Odanızın, genel olarak siz meslek erbabına hizmet ettiğini düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Çok hizmet ediyor	752	34,2
Biraz hizmet ediyor	849	38,6
Pek hizmet etmiyor	214	9,7
Hiç hizmet etmiyor	318	14,5
Fikir belirtmeyen	67	3,0
Toplam	2.200	100

Araştırmada meslek kuruluşlarının meslek mensupları için önemini ayrıntılı biçimde test etmek için odaların gerçekte kendilerine hizmet edip etmedikleri de sorgulanmıştır. İlgili tabloda görüldüğü gibi meslek mensuplarında bu bağlamda odalara karşı bir sahiplenmenin olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılanların yüzde 73'ü meslek kuruluşlarının kendilerine az veya çok hizmet ettiğini düşünmektedir. Odaları meslek mensuplarının hizmetinde görmeye dönük bu denli yüksek oranda bir eğilimin bulunmasına rağmen, katılımcıların zihninde bu konuda belli bir kuşkunun olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira araştırmaya katılanların yüzde 15'i odaların kendilerine hiç hizmet etmediğini, yüzde 10'u da pek hizmet etmediğini düşünmektedir. Yine katılımcıların yüzde 39'u odaların kendilerine biraz hizmet ettiğini belirtmektedir. Bu verileri birlikte dikkate aldığımızda, odaların meslek mensuplarına hizmet ettiği konusunda katılımcıların zihninde soru işareti bulunduğunu çıkarsamak yanlış olmayacaktır.

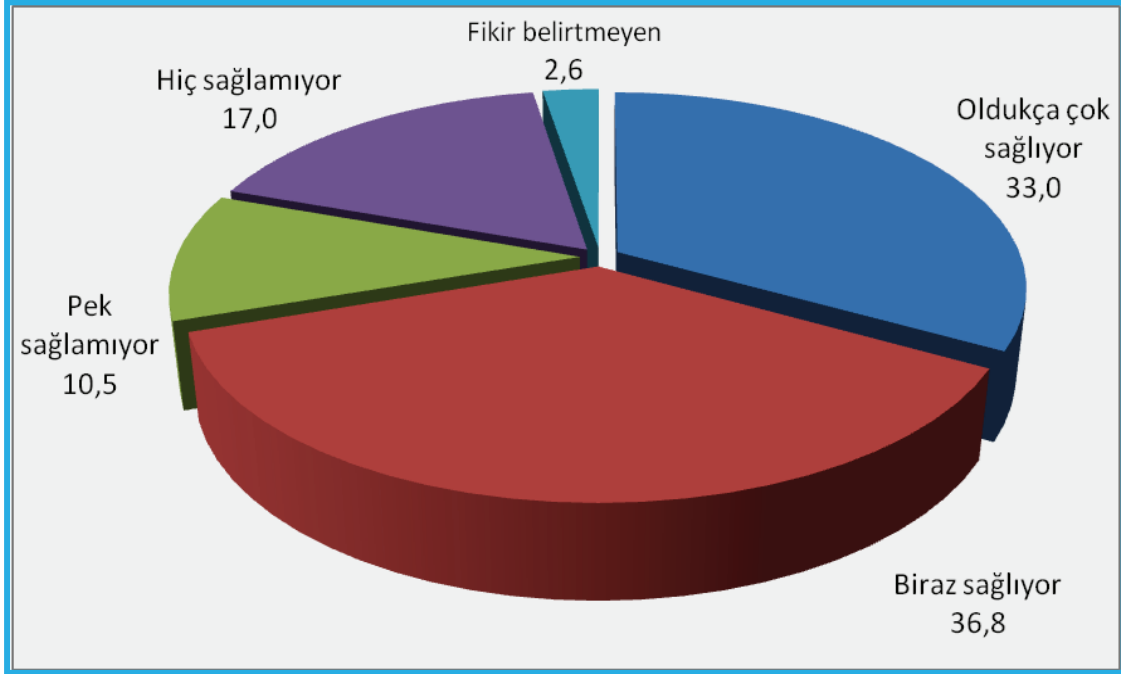
Tablo 74: Odanızın, genel olarak siz meslek erbabına hizmet ettiğini düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Çok hizmet ediyor	Biraz hizmet ediyor	Pek hizmet etmiyor	Hiç hizmet etmiyor	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	45,0	38,0	7,0	8,0	2,0	100
TESK	24,3	31,3	10,0	28,7	5,7	100
TTB	42,0	39,5	8,5	7,5	2,5	100
TDB	41,5	43,0	6,0	8,5	1,0	100
TEB	46,0	37,5	11,0	4,0	1,5	100
TBB	37,0	38,0	15,5	8,0	1,5	100
TMMOB	30,0	42,8	11,6	14,0	1,6	100
TZOB	29,4	44,0	9,1	15,1	2,3	100
TOBB	26,0	34,0	9,0	24,0	7,0	100
Ortalama	34,2	38,6	9,7	14,5	3,0	100

Odaların meslek mensuplarına hizmet ettiği konusundaki kuşkuların yoğunlaştığı mesleklerin hangileri olduğuna bakıldığında burada birçok konuda olduğu gibi yine sermayeye dayalı meslekler karşımıza çıkmaktadır. Tüm meslek mensupları üzerinden katılımcıların yaklaşık yüzde 24'ü meslek kuruluşlarının kendilerine hizmet etmediğini düşünürken, bu oran TESK'te yüzde 39'a kadar çıkabilmektedir. Söz konusu tutum benzer biçimde TOBB'da yüzde 34'e kadar yükselmektedir. Daha önceki benzer veriler de dikkate alınarak bir değerlendirme yapıldığında, sermayeye dayalı meslek kuruluşlarının gerekliliği ve meslek mensuplarının hizmetinde oluşu konusunda katılımcıların zihninde ciddi kuşkuların olduğu sonucuna varabiliriz. Sağlık alanında faaliyet gösteren meslek mensuplarında odaların kendilerine hizmet ettiğine ilişkin net bir kanaat vardır.

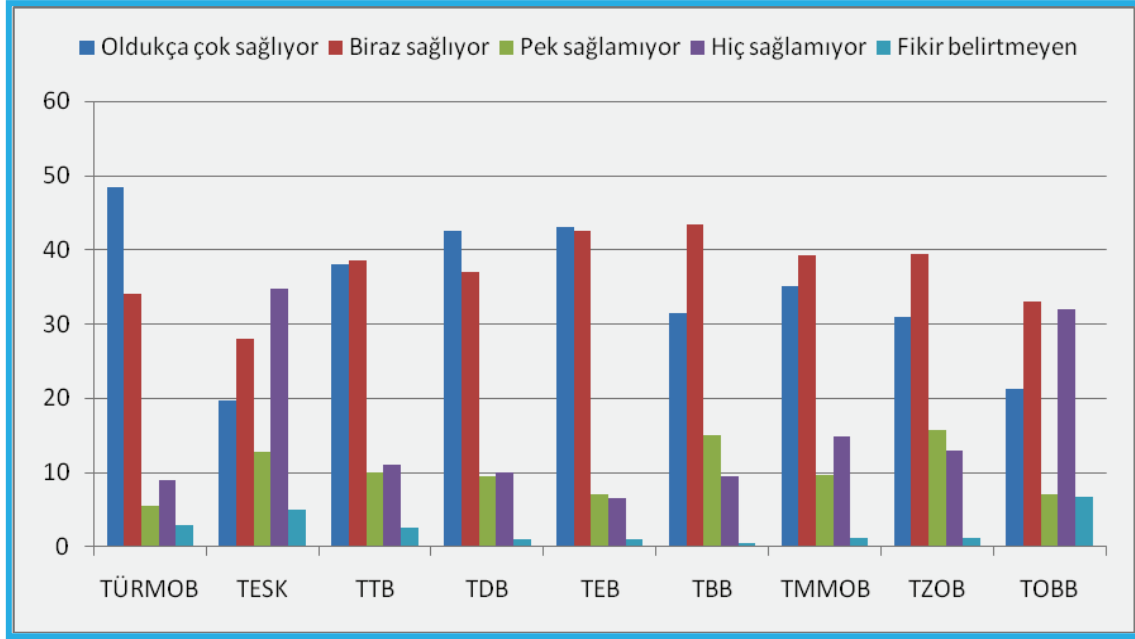
Tablo 75: Odanızın, mesleğinizin gelişimine katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Oldukça çok sağlıyor	726	33,0
Biraz sağlıyor	810	36,8
Pek sağlamıyor	232	10,5
Hiç sağlamıyor	374	17,0
Fikir belirtmeyen	58	2,6
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşları mesleki gelişime ne kadar katkı sağlıyor? Katılımcıların bu yöndeki düşüncelerine bakıldığında oransal olarak yüksek düzeyde olumlu bir tutumun bulunmasıyla birlikte, dikkate değer düzeyde olumsuz bir tutumun varlığı da dikkat çekiyor. Odaların, mesleklerin gelişimine çok hizmet ettiğini düşünenlerin oranı yalnızca yüzde 33 civarındadır. Olumlu düşünenlerin geriye kalanları ise odaların bu konuda biraz katkı sağladığını düşünmektedir. Bu verileri dikkate alarak bir değerlendirme yapıldığında, meslek mensuplarının odaların kendi alanlarındaki mesleki gelişime hizmet ettiğine ilişkin net bir tutum sergilemedikleri sonucuna varılabilir. Katılımcıların yüzde 28 düzeyindeki bir kesiminin bu konuda olumsuz bir tutumda olması dikkat çekicidir. Özellikle yüzde 17’lik bir kesimin odaların mesleki gelişime “hiç katkı sağlamadığını” düşünmesi bu bağlamda altı çizilmesi gereken bir sorundur.

Tablo 76: Odanızın, mesleğinizin gelişimine katkı sağladığını düşünüyorsunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Oldukça çok sağlıyor	Biraz sağlıyor	Pek sağlamıyor	Hiç sağlamıyor	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	48,5	34,0	5,5	9,0	3,0	100
TESK	19,7	28,0	12,7	34,7	5,0	100
TTB	38,0	38,5	10,0	11,0	2,5	100
TDB	42,5	37,0	9,5	10,0	1,0	100
TEB	43,0	42,5	7,0	6,5	1,0	100
TBB	31,5	43,5	15,0	9,5	0,5	100
TMMOB	35,2	39,2	9,6	14,8	1,2	100
TZOB	30,9	39,4	15,7	12,9	1,1	100
TOBB	21,3	33,0	7,0	32,0	6,7	100
Ortalama	33,0	36,8	10,5	17,0	2,6	100

Konuya meslek kuruluşları düzeyinde bakıldığında, sermayeye dayalı mesleklerle, diplomaya dayalı meslekler arasında istatistiksel olarak anlamlı ve önemli bir tutum farklılığının bulunduğunu görmekteyiz (F: 16,7, df: 8, $P \leq ,000$). Genel olarak diplomaya dayalı mesleklerde çalışan meslek mensupları odalarının mesleki gelişime hizmet ettiğini düşünürken, sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında bu konudaki düşüncede önemli oranda düşüş görülmektedir. Bu konuda TESK'e mensup meslek mensuplarının ciddi bir kuşku içinde olduğunu belirtmek gerekir. Zira bu kuruluşa mensup meslek mensuplarının yüzde 37'si kuruluşlarının mesleki gelişime katkı sağlamadığını düşünmektedir. Bu meslek grubu içinde odalarının mesleki gelişime oldukça fazla katkı sağladığını düşünenlerin oranı yalnızca yüzde 20 düzeyindedir. Benzer bir eğilimin sermayeye dayalı diğer meslek mensupları için de söz konusu olduğunu belirtmek gerekir.

Sermayeye dayalı meslek kuruluşlarının mesleki gelişime hizmet ettiği düşüncesiyle ilgili kuşkuvarın bir temeli var mı? Sermaye alanındaki meslek kuruluşlarının tutum ve davranışları dikkate alınarak bir değer-

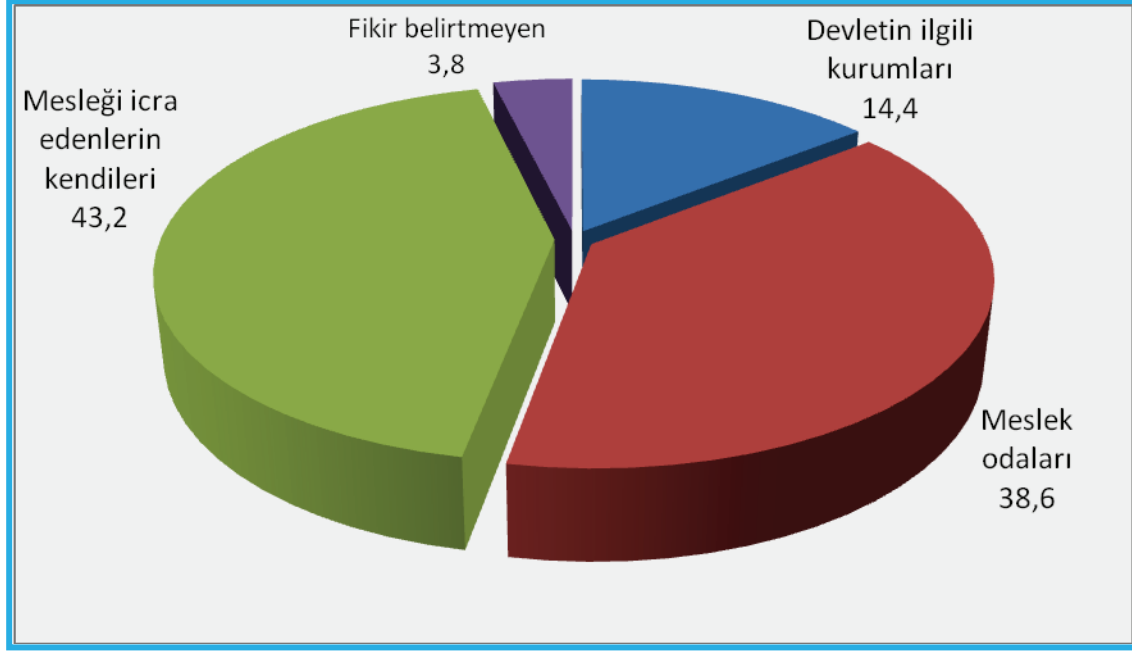
lendirme yapıldığında, meslek mensuplarının bu konudaki haklılığı net biçimde anlaşılır. Hatırlanacağı gibi 28 Şubat sürecinde gerek TESK, gerekse TOBB mesleki gelişimin aleyhine olan politikalara destek vermişlerdi. Zira 28 Şubat sürecinin önemli politikalarından biri İmam Hatip Liseleri üzerinden mesleki eğitimin önünü tıkamaktı. Gerek çıraklık kurumu, gerekse meslek liselerinde verilen eğitim esnaf, sanatkâr ve sanayici için son derece önemli olmasına rağmen bu iki meslek kuruluşu siyasi ve hatta militarist bir tutum sergileyerek, 28 Şubat kararlarının yanında yer almış, böylece temsil ettikleri mesleklere büyük bir darbe indirmişlerdi. Sermayeye dayalı meslek kuruluşlarının bu ve buna benzer duruşları dikkate alındığında, meslek mensuplarının kendileriyle ilgili olumsuz tutumlarının çok da temelsiz olmadığı anlaşılır.

2. Mesleki Standartları Kim Belirlemelidir?

Mesleki standartları kim ve nasıl belirlemelidir sorusu meslek kuruluşlarının gerekliliği ve işlevselliği bağlamında büyük önem taşımaktadır. Bugün AB ülkelerinin birçoğunda mesleki standartları belirleyen kurumlar bulunmaktadır. Bir mesleği icra etmek için diploma yeterli olmayıp aynı zamanda belirlenen standartlar çerçevesinde gerekli yeterlilik ve liyakate sahip olmak da gerekiyor. Oysa Türkiye’de bir mesleği icra etmek için o meslekle ilgili diplomaya sahip olmaya ilave olarak bir odaya kayıtlı olmak yeterli görülmektedir. Avukatlık ve muhasebecilik mesleklerinde belli bir staj eğitimi öngörülmektedir. Meslek mensuplarının bu alanlarda mesleğe hazırlanması için staj yeterli görülmektedir. Ancak diplomaya dayalı diğer mesleklerde herhangi bir staj durumu söz konusu değildir. Meslek mensupları odaya sicil kaydı açtırdıktan sonra fiili olarak mesleğe başlamaktadırlar.

Diplomanın tek başına mesleki yeterliliği sağlayıp sağlamadığı ciddi bir tartışma konusudur. Bununla birlikte, diplomaya dayalı eğitim üzerinden meslekler üzerinde bir tekelleşme durumundan söz edebiliriz. Gerçekte üniversite eğitimi görmemiş olmasına rağmen, çekirdekten yetiştiği için bir mesleği üniversite mezunlarından çok daha iyi icra edebilen meslek mensupları söz konusu olabilir. Hattı zatında bazı mesleklerde diploma üzerinden iş yeri açılmakta, ancak çıraklıktan başlayarak çekirdekten yetişen kişiler çalıştırılmaktadır. Eczacılık, muhasebecilik ve hatta diş hekimliği gibi mesleklerde bu duruma sıkça rastlanmaktadır. Özellikle eczacılıkta bu çok yaygın olarak görülen bir durumdur. Bazı eczacılık fakültesi mezunlarının diplomalarını bu tür kişilere kiraladıklarını unutmamak gerekir. Çekirdekten yetişme durumuna en çok sanayi alanında rastlanmaktadır. Gerçekte sanayi alanında çıraklık, kalfalık ve ustalık gibi süreçlerden geçip mesleği bir mühendisten daha iyi icra edebilen meslek mensuplarının bulunduğunu unutmamak gerekir.

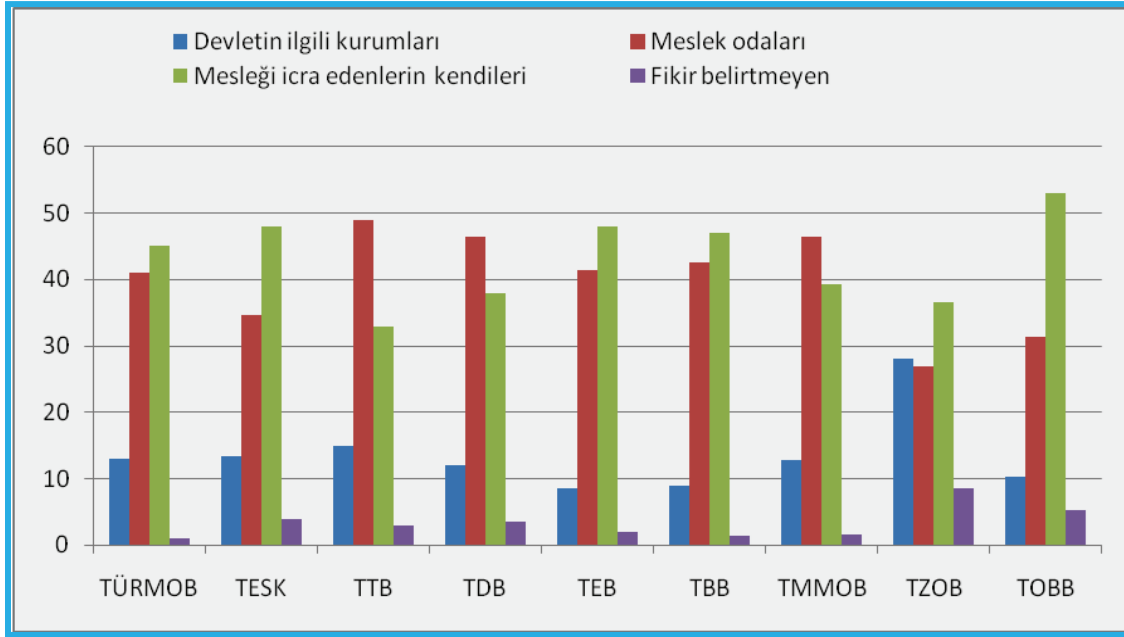
Tablo 77: Sizce bir meslek alanındaki mesleki standartları kim belirlemelidir?

	Sayı	Yüzde
Devletin ilgili kurumları	316	14,4
Meslek odaları	849	38,6
Mesleği icra edenlerin kendileri	951	43,2
Fikir belirtmeyen	84	3,8
Toplam	2.200	100

Tüm bu tür sorunları da dikkate alarak bir değerlendirme yaptığımızda ülkemizde, diğer AB ülkelerinde olduğu gibi mesleki standartları belirleyen ve bu standartlar çerçevesinde mesleki yeterliliği ölçerek meslek mensuplarının bir mesleği yapıp yapamamasına karar veren kurumsal bir yapılanmaya ihtiyaç olduğunu söyleyebiliriz. Araştırmamızda bu konuyu da ele alarak meslek mensuplarının merceğinden konuya bakılmıştır. Konuyu test etmek üzere katılımcılara “sizce bir meslek alanındaki mesleki standartları kim belirlemelidir?” şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Katılımcıların yüzde 39’u bu konuyu meslek kuruluşlarının yetkisinde görmüştür. Önemli bir kısmı ise mesleği icra edenlerin kendilerinin standartları belirlemesi gerektiğini belirtmiştir. Mesleği icra edenlerin ancak belli bir kurumsal yapı içinde bunu yapabilecekleri gerçeği dikkate alındığında, meslek mensuplarının mesleki yeterliliğin belirlenmesine ilişkin kurumsal bir yapıya ihtiyaç hissettikleri söylenebilir. Zira bu tür bir yapılanmada meslek mensuplarının kendileri etkin biçimde yer alacak ve standartları ilgili kurumsal yapı içinde belirleyeceklerdir.

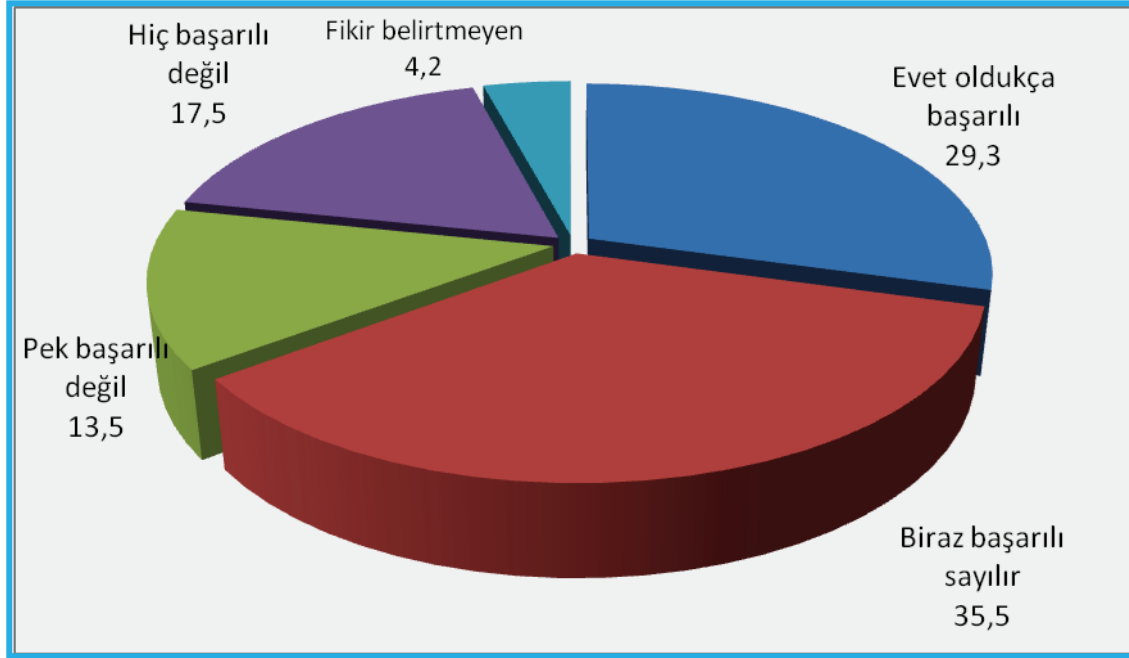
Tablo 78: Sizce bir meslek alanındaki mesleki standartları kim belirlemelidir? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Devletin ilgili kurumları	Meslek odaları	Mesleği icra edenlerin kendileri	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	13,0	41,0	45,0	1,0	100
TESK	13,3	34,7	48,0	4,0	100
TTB	15,0	49,0	33,0	3,0	100
TDB	12,0	46,5	38,0	3,5	100
TEB	8,5	41,5	48,0	2,0	100
TBB	9,0	42,5	47,0	1,5	100
TMMOB	12,8	46,4	39,2	1,6	100
TZOB	28,0	26,9	36,6	8,6	100
TOBB	10,3	31,3	53,0	5,3	100
Ortalama	14,4	38,6	43,2	3,8	100

Söz konusu sorun meslek kuruluşları bağlamında incelendiğinde şöyle bir tablo ortaya çıkmaktadır: Genel olarak çekirdekten yetişme meslek mensuplarına açık olan veya ihtiyaç hissedilen mesleklerde standartları, “mesleği icra edenlerin” kendilerinin belirlemesinden yana bir tutum sergilenmektedir. İlgili tablodaki veriler incelendiğinde bu tutum net biçimde görülür. Mesleklerin tümünde mesleki standartların belirlenmesinde devletin ilgili kurumuna karşı olan ilgi genel olarak düşük düzeydedir. Ancak bu ilginin TZOB’a bağlı meslek mensuplarında daha yüksek olduğu görülmektedir. Zira bu odaya bağlı meslek mensuplarının yüzde 28’i ilgili kamu kurumunun mesleki standartları belirlemesini beklemektedir. Mesleki varyasyonun, dolayısıyla standartların oldukça farklı çeşitlilikte olduğu bu meslek kuruluşunda bu çeşitlilikten dolayı kamu otoritesine karşı bir beklentinin olduğu söylenebilir. Buna karşın daha sade ve yalın mesleklerde, standartlar konusunda yetkinin meslek mensuplarının kendisinde bulunmasına ilişkin bir beklenti bulunmaktadır.

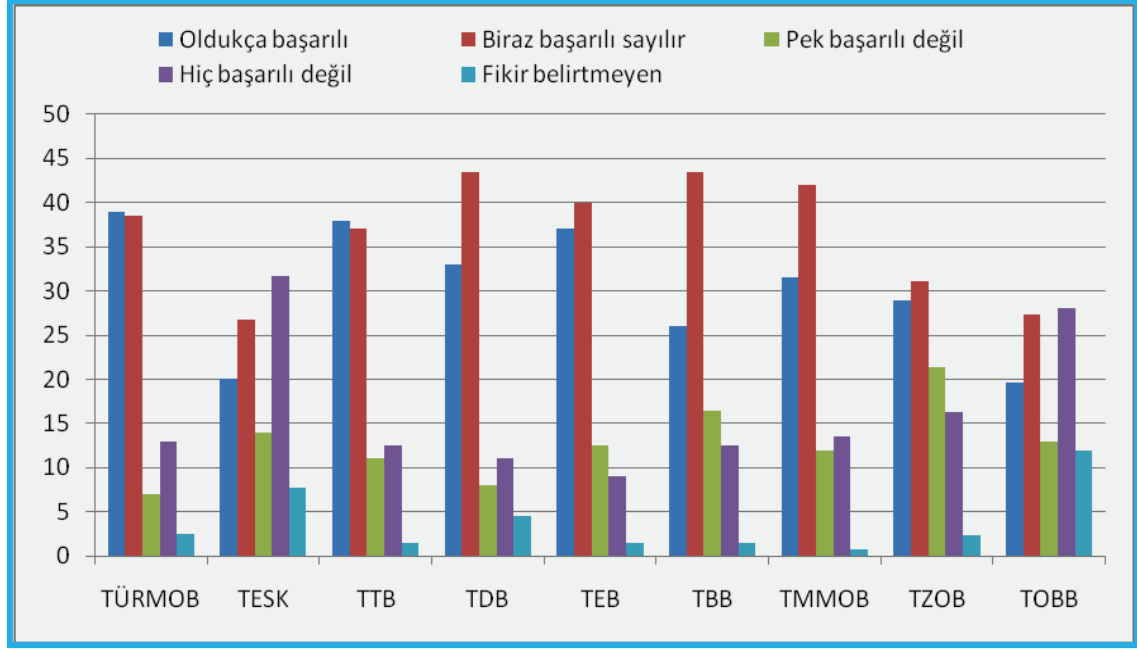
Tablo 79: Sizce odanız sizin alanda mesleki standartların geliştirilmesi konusunda başarılı oluyor mu?

	Sayı	Yüzde
Evet oldukça başarılı	645	29,3
Biraz başarılı Sayılır	781	35,5
Pek başarılı değil	296	13,5
Hiç başarılı değil	386	17,5
Fikir belirtmeyen	92	4,2
Toplam	2.200	100

Odaların mesleki standartları geliştirmede ne denli başarılı oldukları sorgulandığında çok da parlak olmayan bir tablo ile karşılaşılıyor. Zira odaları mesleki standartları geliştirme konusunda oldukça başarılı bulanların oranı yüzde 29 gibi fazla yüksek olmayan bir düzeydedir. Katılımcıların yüzde 36'ı kadarı da, meslek kuruluşlarını bu konuda biraz başarılı görmektedir. Buna karşın katılımcıların yüzde 30'u meslek kuruluşlarını mesleki standartların geliştirilmesi konusunda az veya çok başarısız görmektedir. Bu tabloyu dikkate alarak bir değerlendirme yapılacak olursa, meslek mensuplarının odaları mesleki standartları geliştirme konusunda daha fazla gayret içinde görmek istediği söylenebilir. Gerçekte Türkiye'de staj eğitimi veren meslek kuruluşlarının dışında, mesleki standartların geliştirilmesi konusunda meslek odalarının herhangi bir işlevi yoktur. Çoğu, meslek mensuplarının sicil kaydını tutmanın ve onlardan düzenli aidat almanın ötesinde bir faaliyet göstermemektedir.

Tablo 80: Sizce odanız sizin alanda mesleki standartların geliştirilmesi konusunda başarılı oluyor mu? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Oldukça başarılı	Biraz başarılı sayılır	Pek başarılı değil	Hiç başarılı değil	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	39,0	38,5	7,0	13,0	2,5	100
TESK	20,0	26,7	14,0	31,7	7,7	100
TTB	38,0	37,0	11,0	12,5	1,5	100
TDB	33,0	43,5	8,0	11,0	4,5	100
TEB	37,0	40,0	12,5	9,0	1,5	100
TBB	26,0	43,5	16,5	12,5	1,5	100
TMMOB	31,6	42,0	12,0	13,6	0,8	100
TZOB	28,9	31,1	21,4	16,3	2,3	100
TOBB	19,7	27,3	13,0	28,0	12,0	100
Ortalama	29,3	35,5	13,5	17,5	4,2	100

Mesleki standartların belirlenmesi konusunda değişik meslek kuruluşlarının performansına bakıldığında dikkate değer bazı farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır. Farklılık kendisini diplomaya dayalı mesleklerle sermayeye dayalı meslekler arasında göstermektedir. Diplomaya dayalı mesleklerde katılımcılar genel ortalama düzeyinde kuruluşlarını mesleki standartları belirleme konusunda başarılı görmektedirler. Oysa sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında genel ortalamanın epey altında bir oranda katılımcılar kendi kuruluşlarını bu konuda başarılı görürler. Başka bir deyişle fazla başarılı görmezler. Sermayeye dayalı mesleklerde başarısızlık oranı başarılilik oranına yakındır. Bunun sermayeye dayalı meslek kuruluşlarının biraz da yapısından ve bünyesindeki mesleki varyasyondan kaynaklandığı söylenebilir.

Mesela TESK bünyesindeki mesleklere bakıldığında bu kuruluşun altında yüzlerle ifade edilebilecek kadar birbirinden farklı mesleğin yer aldığı görülür. Bu meslekler 13 farklı alt federasyon şeklinde örgütlenmiş olsa da her bir federasyonun bünyesinde çok sayıda farklı meslek bulunmaktadır. Dolayısıyla çok sayıda

farklı mesleği bünyesinde barındıran TESK'ten, tüm mesleklerle ilgili standartları belirleyecek kriterleri, prensipleri veya yeterlilik ölçütlerini geliştirmesini beklemek mevcut yapı dikkate alındığında mümkün görünmemektedir. TOBB bünyesindeki mesleklerle ilgili bir değerlendirme yapılacak olursa, aslında bu kuruluşa bağlı üyelerin tam olarak meslek mensubu olmaktan çok, birer “sanayici”, “işadami” veya “tüccar” oldukları söylenebilir. Bunların çoğu işletmelerinin gerektirdiği mesleki yeterlilik konusunda gerekli ölçüde bilgi sahibi değildir. Bu bakımdan sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında durumun, diplomaya dayalı meslek kuruluşlarından farklı çıkması biraz da kaçınılmazdır.

Sonuç olarak genel bir değerlendirme yapacak olursak, meslek kuruluşlarının mesleki gelişim ve mesleki standartların belirlenmesi konusunda mevcut haliyle yetersiz kaldıkları söylenebilir. Yasalar mesleğin “disiplin” ve “ahlaki standartları” belirleme konusunda meslek kuruluşlarını yetkilendirmiş olmasına rağmen, mesleki yeterlilik konusunda bu kurumlara gerekli yetkiyi vermemiştir. Diplomaya dayalı meslek kuruluşlarında mesleki yeterlilik mevcut haliyle diplomayla sınırlı iken, sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında da büyük ölçüde sicil kaydı ve vergi levhası gibi sınırlı bir takım referanslarla sınırlıdır. Oysa meslek mensuplarının bir mesleği icra etme noktasında yeterli olup olmadığını, belli kriterler, standartlar ve beceriler üzerinden değerlendiren kurumsal bir yapılanmaya ihtiyaç vardır. Türkiye AB üyelik sürecinde ister istemez bu tür bir yapılanmaya gitmek durumunda kalacaktır. Böyle bir yapılanmaya gidilmesi durumunda, meslek kuruluşlarının işlevlerinde de önemli değişikliklerin meydana gelebileceğini bekleyebiliriz.

BÖLÜM VIII

MESLEK KURULUŞLARINDA ÜST BİRLİKLER: SİYASİ DURUŞ VE TEMSİL SORUNU

Meslek kuruluşlarının meslek sahiplerine en yakın birimi il ve ilçe merkezlerinde kurulmuş olan odalardır. Ancak odalar bir araya gelerek merkezi Ankara'da bulunan üst çatı niteliğindeki birlikleri veya konfederasyonları oluştururlar. Meslekleri ülke düzeyinde ve uluslararası platformlarda temsil eden kuruluşlar bu üst kuruluşlardır. Üst kuruluşların oluşum mekanizması tüm meslek kuruluşlarında birbirine benzer biçimde işlemektedir. Üst kuruluşların ana karar mekanizması genel kurullarıdır. Genel kurullar bazı mesleklerde odaların yönetim kurulu ve başkanlarından, bazı mesleklerde ise odalar tarafından seçilen delegelerden oluşur.

Mesela Barolar Birliği ile Ziraat Odaları Birliği'nde delege sistemi işlerken, bu yapı TESK ile TOBB'da daha farklı işlemektedir. TESK bünyesinde yer alan ülke düzeyindeki aynı iş kolunda faaliyet gösteren odalar bir araya gelerek merkezi Ankara'da bulunan bir federasyon oluştururlar. Küçük esnaf ve sanatkârlardan oluşan değişik mesleklerden odalar aynı zamanda il düzeyinde de örgütlenerek birlik oluştururlar. İl düzeyindeki birliklerle, ülke düzeyindeki federasyonlar bir araya gelerek bir konfederasyon olan ve merkezi Ankara'da bulunan TESK'i meydana getirirler. TESK bünyesinde 13 federasyon ile 51 tane birlik bulunmaktadır. TOBB ise **yerel düzeyde örgütlenmiş olan ticaret, sanayi, ticaret ve sanayi, deniz ticaret odaları ve borsalar şeklinde oluşmuş 365 odanın üst çatı kuruluşu olarak şekillenmiştir. Diplomaya dayalı mesleklerde üst birlikler genel olarak odaların yönetim kurulları tarafından belirlenir.**

Kamuoyunda birliklerle ilgili şikayetlerin genel olarak iki noktada yoğunlaştığı söylenebilir. Bunlardan birincisi, birliklerin meslekleri tam olarak temsil edemedikleri hususudur. Özellikle delege sistemine dayalı meslek kuruluşlarında bu sistemden dolayı Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde faaliyet gösteren odalar birliklerin kaderini tayin edici noktaya gelebilmektedirler. Bu yapının çarpıcı resmini en iyi yansıtan birliklerden biri Barolar Birliği'dir. Barolar Birliği'nin baro başkanları dışındaki toplam 318 delegesinin 79 tanesi İstanbul, 30'u Ankara, 19'u da İzmir delegelerinden oluşur. İstanbul, Ankara ve İzmir delegelerinin toplam delege içindeki oranı %41 düzeyindedir. Buna karşın Doğu ve Güneydoğu'da yer alan 20 il toplam 43 delegeyle Barolar Birliğinde temsil edilir. 20 ilin Barolar Birliği'ndeki oranı ise ancak %13 düzeyindedir. Bu illerin içinde nüfusu bir milyonu aşan Diyarbakır ve Gaziantep gibi illerin bulunduğunu unutmamak gerekir.

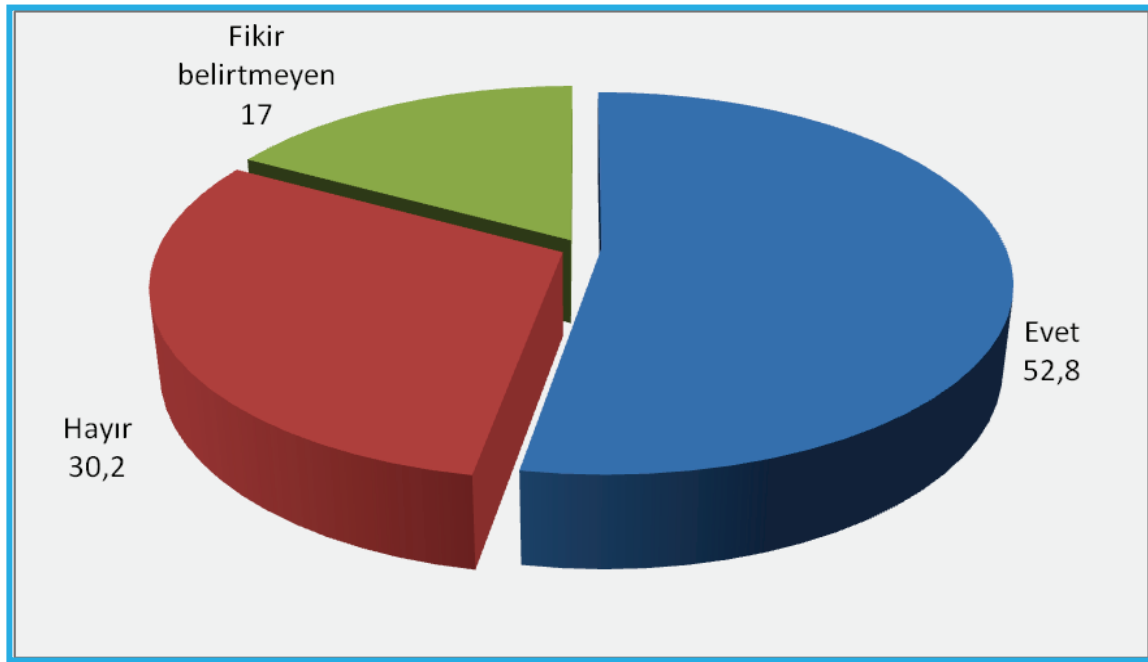
Üst birliklerle ilgili kamuoyunda tartışma konusu edilen ikinci husus ise, bu birliklerin siyasi duruşudur. Birlikler zaman zaman hem halkın, hem de meslek mensuplarının aleyhine işleyen politik manevralarda bulunabilmektedirler. Politik tutumları sadece zıt düştükleri siyasal iktidarlara mücadelelerinde görülmez, aynı zamanda askerin siyasete aktif biçimde müdahil olduğu zamanlarda askerin yanında yer alarak militarist bir duruşa kadar uzanmaktadır. Bunun canlı örneklerinden birini askerin aktif biçimde siyasetin içinde yer aldığı ve sivil iktidarın devrilmesinde rol oynadığı 28 Şubat sürecinde TOBB, TESK ve TBB gibi meslek kuruluşlarını temsil eden üst birliklerin bu süreçte aktif biçimde rol oynamasında görülmüştür. Birliklerin siyasal veya militarist bir tutum sergiledikleri zamanlarda kendi tabanlarıyla önemli ölçüde ayrıştıkları, dolayısıyla onları

temsil etme kabiliyetini yitirdikleri bilinen bir gerçektir. Araştırmada birliklerle ilgili kamuoyundaki tartışmalar dikkate alınarak, meslek mensuplarının birliklere bakışı değişik sorularla mercek altına alınmıştır.

1. Üst Birliklerde Yönetimin Oluşum Süreci ve Temsil Sorunu

Üst birliklerle ilgili araştırma konusu edilen konulardan biri birliklerin oluşum süreçleri olmuştur. Birliklerin oluşum sürecinin demokratik olup olmadığı ve birliklerin tüm meslek kuruluşlarını temsil edecek şekilde oluşup oluşmadığı bu bağlamda sorgulanmıştır. İlgili tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılanların ancak yarısı kadarı “odalarının bağlı bulunduğu birliğin veya konfederasyonun demokratik biçimde oluştuğunu” düşünmektedir. Birliklerin oluşma biçiminin demokratik olmadığını düşünenlerin oranı yüzde 30 gibi dikkate alınması gereken bir düzeydedir. Katılımcıların yüzde 17’si bu konuda herhangi bir fikir beyan etmemiştir. Aslında fikir belirtmeyen katılımcıların, birliklerin tam olarak demokratik biçimde oluştuğunu düşünmediklerini çıkarsamak mümkündür. Dolayısıyla araştırmada yer alan meslek mensuplarının bu konuda ikiye ayrıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Tablo 81: Size göre odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon yönetimi demokratik biçimde oluşuyor mu?

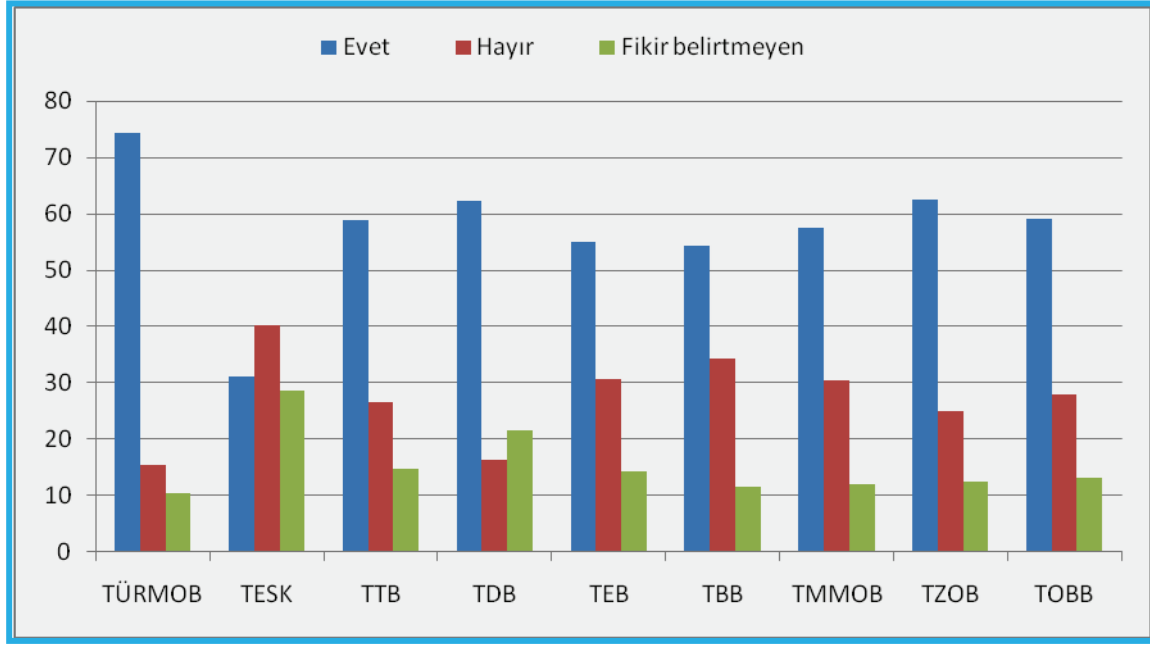

	Sayı	Yüzde
Evet	1.162	52,8
Hayır	664	30,2
Fikir belirtmeyen	374	17
Toplam	2.200	100

İlgili tablo meslek mensupları bazında incelendiği zaman TESK dışındaki tüm mesleklerde bu konuda pozitif bir kanaatin bulunduğu görülmektedir. En yüksek olumlu görüş TÜRMOB’da görülmektedir. Zira bu birliğe bağlı olan meslek mensuplarının yaklaşık olarak dörtte üçü odalarının bağlı bulunduğu birliğin demokratik biçimde oluştuğunu düşünmektedir. Birliklerin oluşum süreciyle ilgili en olumsuz görüşün TESK’e bağlı mes-

lek mensuplarında yoğunlaştığı görülmektedir. Araştırmada yer alan TESK'e bağlı üyelerin çoğu odalarının bağlı bulunduğu konfederasyonun demokratik biçimde oluşmadığını düşünmektedir. TESK'in demokratik biçimde oluştuğunu düşünenler (%31) belirgin biçimde demokratik olmadığını düşünenlerden (%43) düşük düzeydedir. TESK'e bağlı katılımcıların yüzde 28'nin bu konuda herhangi bir fikir sahibi olmadığını da dikkate aldığımızda bu tablonun söz konusu kuruluş için ne denli olumsuz olduğu daha iyi anlaşılır.

Tablo 82: Size göre odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon yönetimi demokratik biçimde oluşuyor mu? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

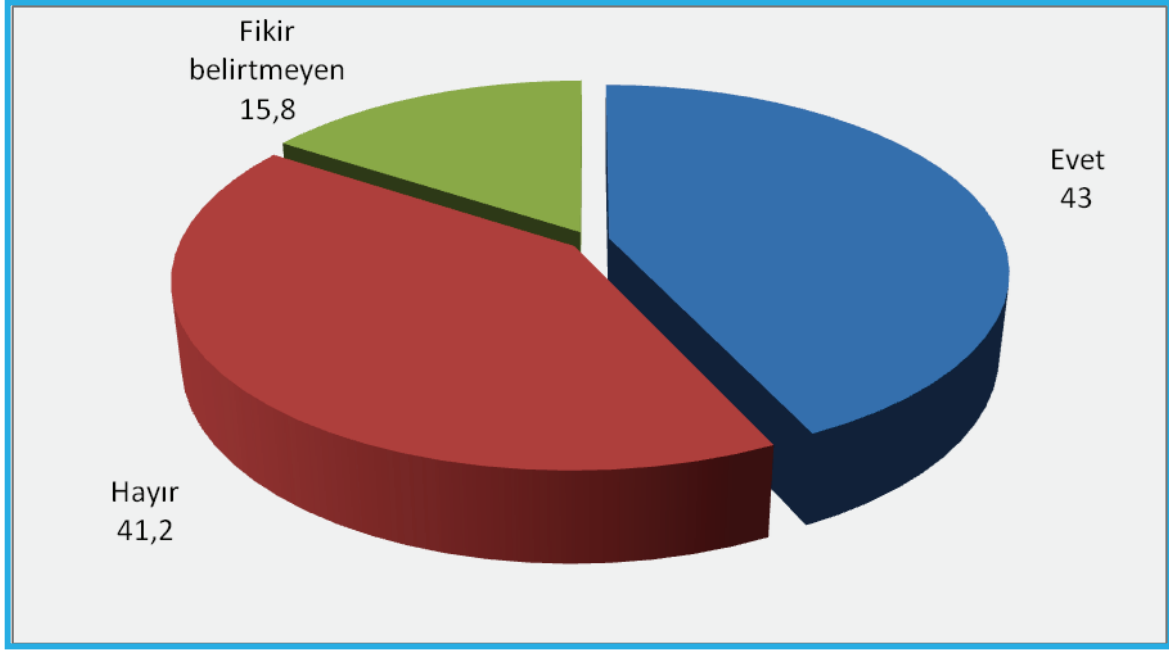

	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	74,4	15,4	10,3	100
TESK	31,1	40,3	28,6	100
TTB	58,8	26,5	14,7	100
TDB	62,2	16,2	21,6	100
TEB	55,1	30,6	14,3	100
TBB	54,3	34,3	11,4	100
TMMOB	57,6	30,5	11,9	100
TZOB	62,5	25,0	12,5	100
TOBB	59,0	27,9	13,1	100
Ortalama	52,8	30,2	17,0	100

Yukarıdaki soruyu tamamlayıcı olacak şekilde katılımcılara ayrıca birliklerin tüm odaları temsil edecek şekilde oluşup oluşmadığı hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu konuda katılımcılardan gelen görüşler bir önceki soruya gelen görüşlere göre daha olumsuzdur. Birliklerin tüm meslekleri temsil edecek şekilde oluştuğunu düşünenlerin oranı ancak yüzde 43 düzeyinde çıkmıştır. Odaları temsil edecek şekilde oluşmadığını düşünenlerin

oranı ise yüzde 41 düzeyindedir. Fikir belirtmeyenlerin de birliklerin tüm odaları temsil ettiği düşüncesine tam olarak katılmadığını göz önünde bulundurduğumuzda tablonun daha büyük oranda olumsuz olduğu anlaşılr.

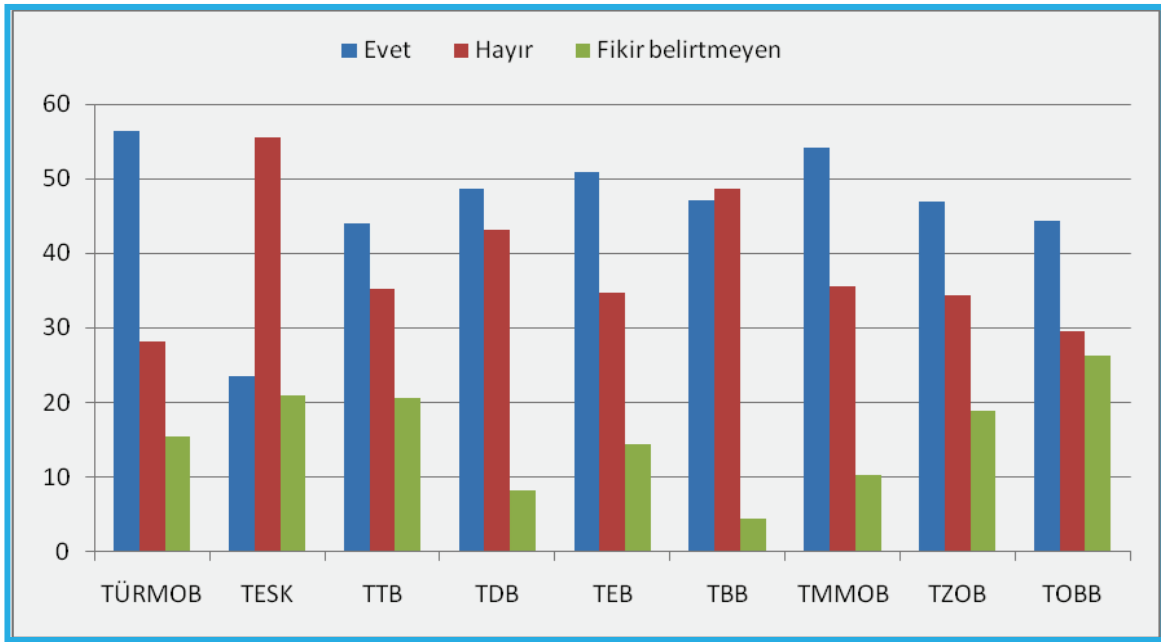
Tablo 83: Size göre odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon tüm odaları temsil edecek biçimde oluşuyor mu?

	Sayı	Yüzde
Evet	946	43
Hayır	906	41,2
Fikir belirtmeyen	348	15,8
Toplam	2.200	100

Bu iki veriden hareketle, birliklerin tüm meslek odalarını temsil edecek şekilde oluştuğuna ilişkin olarak katılımcıların birbirine yakın oranlarda ayrıştığı söylenebilir. Ancak yüzde 16 civarında fikir belirtmeyen katılımcın bulunduğu gerçeğini de göz önünde bulundurduğumuzda bu konuda olumlu düşünenlerin azınlıkta kaldığı sonucuna varabiliriz. Zira bu kitle birliklerin meslekleri tam olarak temsil edecek şekilde oluştuğuna ilişkin bir düşünceye sahip değildir. Olumsuz yönde cevap vermemiş olmakla birlikte, odaların temsil kabiliyeti konusunda kuşku içinde olduğu açıktır. Dolayısıyla üç seçeneği birlikte dikkate alarak bir değerlendirme yapacak olursak araştırmaya katılanların zihninde birliklerin odaları temsil edecek şekilde oluştuğuna ilişkin ciddi kuşkuvarın bulunduğu sonucunu çıkarsayabiliriz.

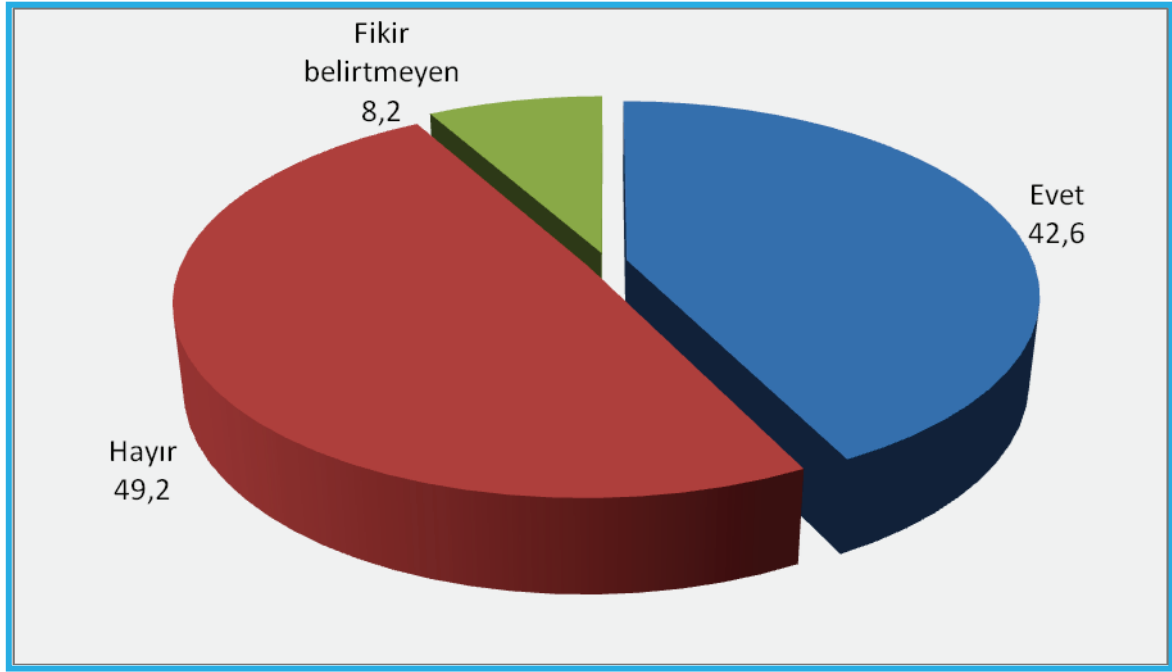
Tablo 84: Size göre odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon tüm odaları temsil edecek biçimde oluşuyor mu? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	56,4	28,2	15,4	100
TESK	23,5	55,5	21,0	100
TTB	44,1	35,3	20,6	100
TDB	48,6	43,2	8,1	100
TEB	51,0	34,7	14,3	100
TBB	47,1	48,6	4,3	100
TMMOB	54,2	35,6	10,2	100
TZOB	46,9	34,4	18,8	100
TOBB	44,3	29,5	26,2	100
Ortalama	43,0	41,2	15,8	100

Birliklerin odaları temsil edip etmediği konusunda meslek kuruluşları arasında dikkate değer bir farklılık var mıdır? Bu soruya ilişkin analizlere bakıldığında meslek kuruluşları arasında istatistiksel olarak anlamlı ve dikkate değer bir farklılığın bulunduğu anlaşıyor (F: 3,3, df: 8, $P \leq ,001$). Diplomaya dayalı mesleklerde sermayeye dayalı mesleklere göre daha olumlu bir tutum bulunmasına rağmen, diplomalı mesleklerde de temsile ilişkin olumsuz bir kanaat bulunmaktadır. Nitekim ilgili tabloda görüldüğü gibi diplomaya dayalı bazı meslek kuruluşlarında bu oran yüzde 40'lar civarında seyretmektedir. Sermayeye dayalı meslekler içinde en olumsuz tablo TESK'e bağlı odalara üye meslek mensupları arasında görülmektedir. Bu meslek grubundaki üyeler içinde TESK'in tüm odaları temsil edecek şekilde oluştuğuna inanların oranı ancak yüzde 34 düzeyindedir. Buna karşın üyelerin yüzde 56'sı TESK'in tüm odaları temsil edecek şekilde oluşmadığını düşünmektedirler.

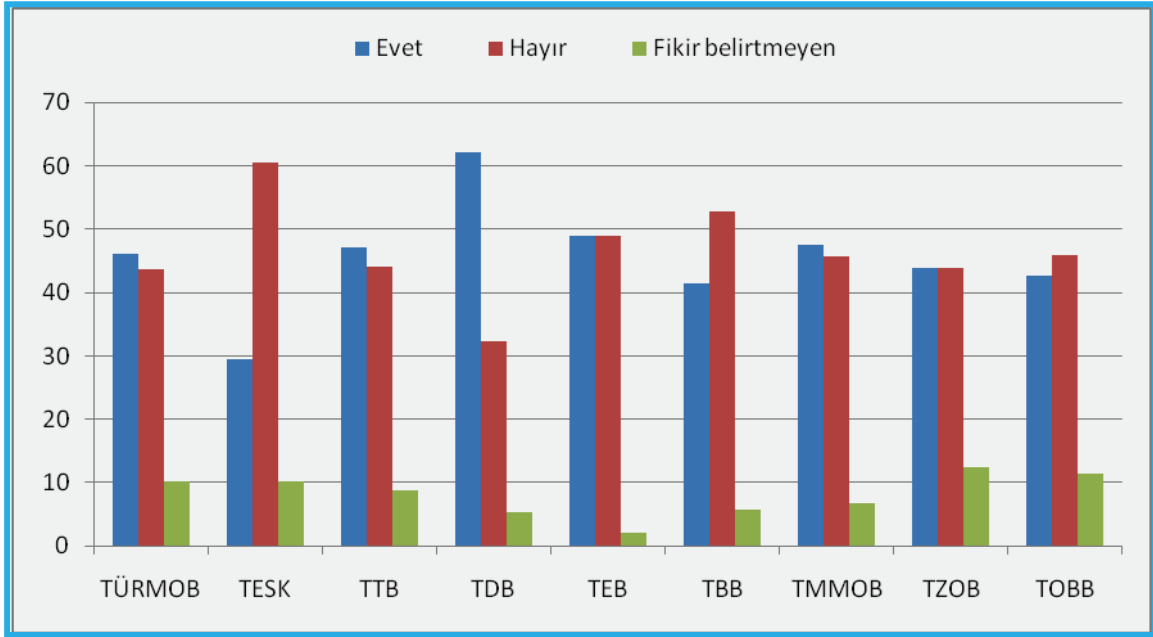
Tablo 85: Size göre odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon sizi tam olarak temsil ediyor mu?

	Sayı	Yüzde
Evet	937	42,6
Hayır	1.082	49,2
Fikir belirtmeyen	180	8,2
Toplam	2.200	100

Üst birliklerin temsil kabiliyetini ayrıntılı biçimde test etmek için katılımcılara ayrıca odalarının bağlı olduğu üst birliğin veya konfederasyonun kendilerini tam olarak temsil edip etmedikleri sorulmuştur. Katılımcılara üst birliklerin kendilerini hangi konularda temsil edip etmedikleri sorulmamıştır. Dolayısıyla bu konudaki algı katılımcıların kendisine bırakılmıştır. Kendilerinin birlikler tarafından tam olarak temsil edilmeleriyle odalarının temsil edilmesi arasında doğal olarak bir farklılık ortaya çıkmıştır. Birliklerin kendilerini tam olarak temsil ettiğini belirtenlerin oranı yukarıdaki soruyla aşağı yukarı benzer orandadır. Ancak birliklerin kendilerini tam olarak temsil etmediğini düşünenlerin oranı önceki soruya göre belirgin biçimde fazladır. Katılımcıların yüzde 41'i birliklerin kendi odalarını temsil etmediğini düşünmesine karşın yüzde 49'u birliklerin kendilerini tam olarak temsil etmediklerini belirtmektedirler. Bu verilerden hareketle katılımcıların bir kısmının, odanın temsili ile kendisinin temsili arasında bir farklılığın bulunduğu düşüncesinde olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 86: Size göre odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon sizi tam olarak temsil ediyor mu? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	46,2	43,6	10,3	100
TESK	29,4	60,5	10,1	100
TTB	47,1	44,1	8,8	100
TDB	62,2	32,4	5,4	100
TEB	49,0	49,0	2,0	100
TBB	41,4	52,9	5,7	100
TMMOB	47,5	45,8	6,8	100
TZOB	43,7	43,9	12,5	100
TOBB	42,6	45,9	11,5	100
Ortalama	42,6	49,2	8,2	100

Konuya meslek kuruluşları düzeyinde bakıldığında önceki tablodan farklı bir dağılımın ortaya çıktığı görülür. Önceki soruda değişik meslek grupları arasında farklılık olmakla birlikte bu farklılık büyük bir varyasyon göstermemektedir. Oysa burada meslekler arasındaki varyasyon dikkat çekecek düzeydedir. Bu varyasyon hem diplomaya hem de sermayeye dayalı mesleklerin kendi içlerinde görülmektedir. Sözgelimi TDB'ne bağlı üyelerin yüzde 62'si bu konuda olumlu tablo sergilerken, diplomaya dayalı bir başka meslek grubu olan TBB üyeleri arasında bu oran ortalamanın altında (%41) çıkmıştır. Bu odaya bağlı üyelerin çoğu bağlı oldukları birliğin kendilerini tam olarak temsil etmediğini düşünmektedirler. Benzer bir düşünce de TEB'e bağlı katılımcılarda görülmektedir. Bu odaya bağlı katılımcılar konu bağlamında eşit oranlarda ikiye ayrılmış durumdadır.

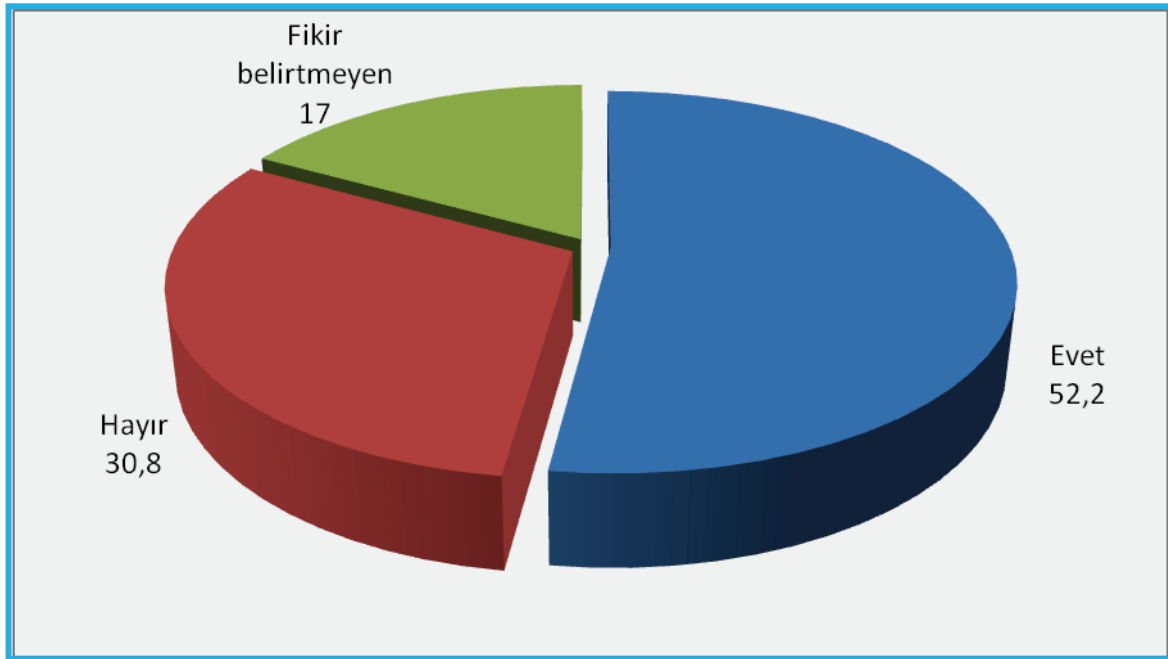
Sermayeye dayalı meslek kuruluşlarına bakıldığında burada olumsuz kanaatin olumlu kanaatten fazla olduğu belirgin biçimde görülmektedir. Sermayeye dayalı üç meslek kuruluşunda da, birliklerin veya konfe-

derasyonların kendilerini tam olarak temsil etmediğini düşünenlerin oranı, kendilerini temsil ettiğini düşünenlerden daha fazladır. Olumlu düşünenlerle olumsuz düşünenler arasındaki farkın büyük olduğu meslek kuruluşunun önceki soruda olduğu gibi yine TESK olduğunu belirtmek gerekir. Araştırmada yer alan TESK üyelerinin yüzde 61'i konfederasyon yöneticilerinin kendilerini tam olarak temsil etmediğini düşünmektedir. Buna karşı yöneticilerin kendilerini tam olarak temsil ettiğini düşünenlerin oranı yalnızca yüzde 29 düzeyindedir.

2. Üst Birliklerde Yöneticilerin Siyasi Duruş Sorunu

Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi meslek kuruluşlarında siyasetle uğraşmak hem anayasal düzeyde, hem de kuruluşların kendi mevzuatlarında yasaklanmıştır. Benzer bir durum meslek kuruluşlarının bağlı bulunduğu üst birlikler için de geçerlidir. Ne var ki, yöneticilerin duruşlarına, siyasal partilerle ilişkilerine ve halk yararına geliştirilen politikalar karşısında aldıkları pozisyona bakıldığında bu birliklerin siyaset dışı olduklarını söylemek çok zordur. Mesleki birliklerin siyasi tutumunun tek başına yöneticilerin tavrına bağlı olmadığını, bunun aynı zamanda ülkedeki başat siyasi aktörlerin veya kurumların meslek birlikleri üstünde kurduğu baskıyla da bağlantılı olduğunu belirtmek gerekir. 28 Şubat sürecinde meslek birliklerinin tehditle sürece dahil edildiğini unutmamak gerekir. Dışarıdan gelen bu tür baskılara veya manipülasyonlara rağmen yine de mesleki birliklerin siyasal pozisyon takınmalarında yöneticilerinin belirgin bir rolünün olduğunu, birliklerin siyasal kimlik kazanmasının onların sorumluluğunda olduğunu unutmamak gerekir.

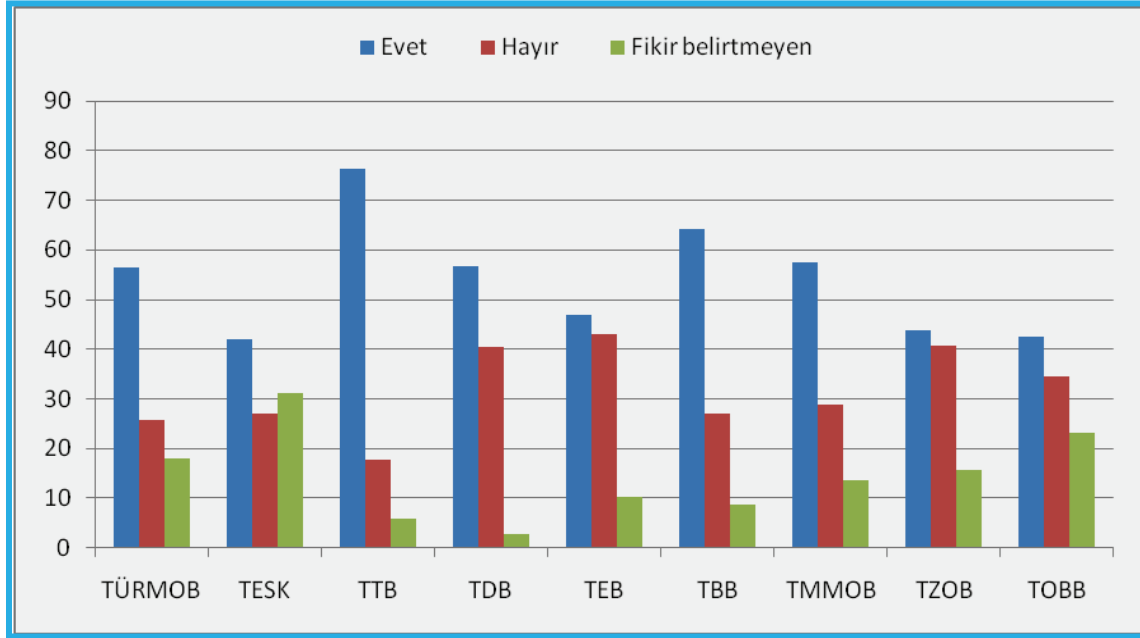
Tablo 87: Odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon yöneticilerinin duruşlarını siyasi buluyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	1.148	52,2
Hayır	678	30,8
Fikir belirtmeyen	374	17
Toplam	2.200	100

Meslek mensupları arasında birliklerin siyasal duruşa sahip olduğunu düşünenler, bunun böyle olmadığını düşünenlere göre belirgin biçimde daha fazladır. İlgili tabloda görüldüğü gibi araştırmaya katılan meslek mensuplarının yüzde 52'si birlik yöneticilerinin siyasal duruş sergilediğini düşünmektedir. Buna karşın yöneticilerin siyasal duruş içinde olmadığını düşünenlerin oranı ancak yüzde 31 düzeyindedir. Başka bir deyişle, araştırmada yer alanların üçte birinden daha azı birlik yöneticilerinin siyasi olmadığını düşünmektedir. İlgili tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yüzde 17'si bu konuda fikir belirtmemiştir. Aslında katılımcıların bu konuda sessiz kalması, onların yöneticilerin siyasi duruşuyla ilgili olumlu bir tutuma sahip olmadıklarını gösterir. Bu verileri dikkate aldığımızda meslek kuruluşlarının üst birliklerinde ciddi bir temsil, hatta bunun da ötesinde ahlaki sorun olduğunu söyleyebiliriz. Zira üyelerin doğal olarak farklı siyasi görüşlerde olduğu meslek kuruluşlarının belli bir siyasi tutuma sahip olması nereden bakılırsa bakılsın ciddi ahlaki sorunları barındıran bir durumdur.

Tablo 88: Odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon yöneticilerinin duruşlarını siyasi buluyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

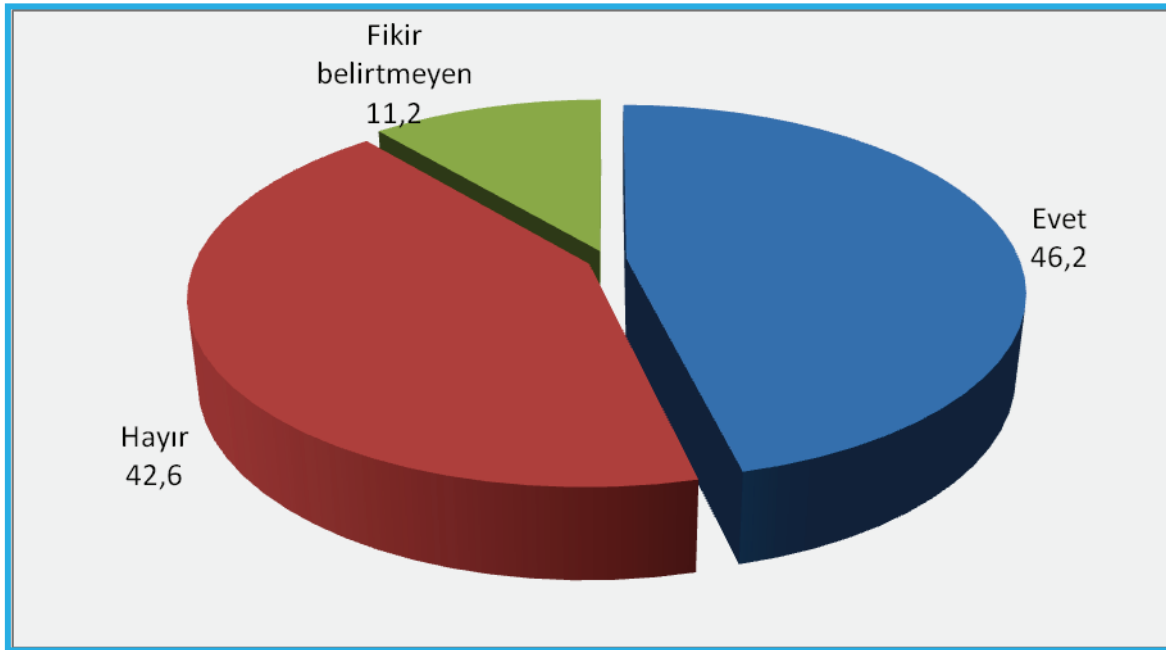

	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	56,4	25,6	17,9	100
TESK	42,0	26,9	31,1	100
TTB	76,5	17,6	5,9	100
TDB	56,8	40,5	2,7	100
TEB	46,9	42,9	10,2	100
TBB	64,3	27,1	8,6	100
TMMOB	57,6	28,8	13,6	100
TZOB	43,8	40,6	15,6	100
TOBB	42,6	34,4	23,0	100
Ortalama	52,2	30,8	17,0	100

Birliklerde siyasi duruş sorunu hangi meslek gruplarında yoğunlaşmaktadır? Bu sorunun cevabına ilgili tabloya yansıyan verilerden hareketle bakıldığında olumsuz kanaatin tüm meslek mensuplarında belirgin olduğu görülmektedir. Söz konusu kanaat bazı meslek kuruluşlarında oldukça yüksek oranda seyrederken, bazılarında nispeten daha düşük oranda seyretse de olumsuz kanaat tümünde olumlu kanaatten belirgin biçimde daha fazladır. Araştırmaya katılan üyelerin en fazla siyasi gördüğü üst birlikler TTB, TBB, TMMOB, TÜRMOB ve TDB gibi diplomaya dayalı kuruluşlardır. Sermayeye dayalı birlik yöneticilerinin tutumu ve duruşu, diplomaya dayalı olanlara göre daha az siyasi bulunmaktadır.

Diplomaya dayalı meslek kuruluşlarını temsil eden birlikler neden siyasi bir duruşa sahipler? Bu soru beraberinde “acaba siyasi duruş sadece yöneticilere ait bir tutum mudur, yoksa meslek mensuplarının kendileri de böyle bir tutuma sahip midir?” sorusunu da getirmektedir. Kuşkusuz bu sorulara ayrıntılı çalışmalarla cevap bulmak gerekir. Ancak ülkemizde politizasyon düzeyinin son derece yüksek olduğu ve bunun da merkez üssünün üniversiteler olduğu gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda diplomalı mesleklerdeki siyasi duruşun nedeni hakkında ipuçları elde edebiliriz. Türkiye’nin özellikle 1970’lerde yoğun bir politizasyon sürecinden geçtiğini, bu tarihlerde üniversitelerde politik kavganın bazı üniversitelerde eğitimin önüne geçtiği bilinen bir gerçektir. Bu dönemde üniversite eğitiminden geçen kuşakların bugün meslek kuruluşlarında yönetici pozisyonunda bulunduğunu göz önünde bulundurduğumuzda meslek kuruluşlarının neden bu denli politik kuruluşlar haline geldiğini daha iyi anlayabiliriz.

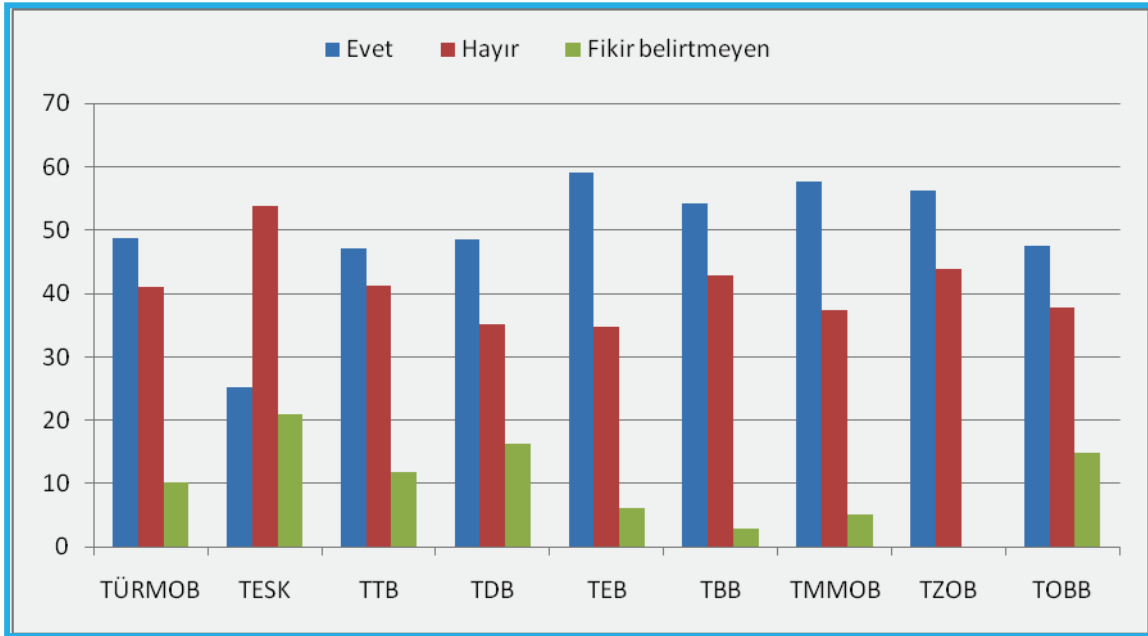
Tablo 89: Odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon yönetiminin meslek mensupları yararına çalıştığını düşünüyor musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	1.016	46,2
Hayır	937	42,6
Fikir belirtmeyen	246	11,2
Toplam	2.200	100

Kuruluşları yönetenler siyasi kaygıları mesleki kaygıların önüne geçirdiği zaman mesleğe hizmet etmekten çok belli bir siyasi görüşe hizmet eder hale gelirler. Araştırmada bu varsayımı göz önünde bulundurarak katılımcılara, odalarının bağlı olduğu birlik yöneticilerinin meslek mensuplarının yararına çalışıp çalışmadığı sorusu yöneltilmiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi katılımcıların çoğu birlik yöneticilerinin meslek mensuplarının yararına çalıştığını düşünmektedirler. Bu şekilde düşünenlerin oranı aksi düşüncede olanlara göre dört puan daha fazladır. Ancak araştırmaya katılan meslek mensupları içinde birlik yöneticilerinin kendi yararlarına çalışmadığını düşünen yüzde 42 düzeyinde bir kitlenin bulunmasının ciddi bir soruna işaret ettiğini belirtmek gerekir. Önceki bölümlerde ifade ettiğimiz gibi zorunlu üyelikten dolayı yöneticilerin meslek mensuplarına karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Buna rağmen üyelerin yüzde 40'lar düzeyindeki bir kesiminin yöneticilerin bu şekilde davranmadığını düşünmesini ciddi bir problem olarak kaydetmek gerekir.

Tablo 90: Odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyon yönetiminin meslek mensupları yararına çalıştığını düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

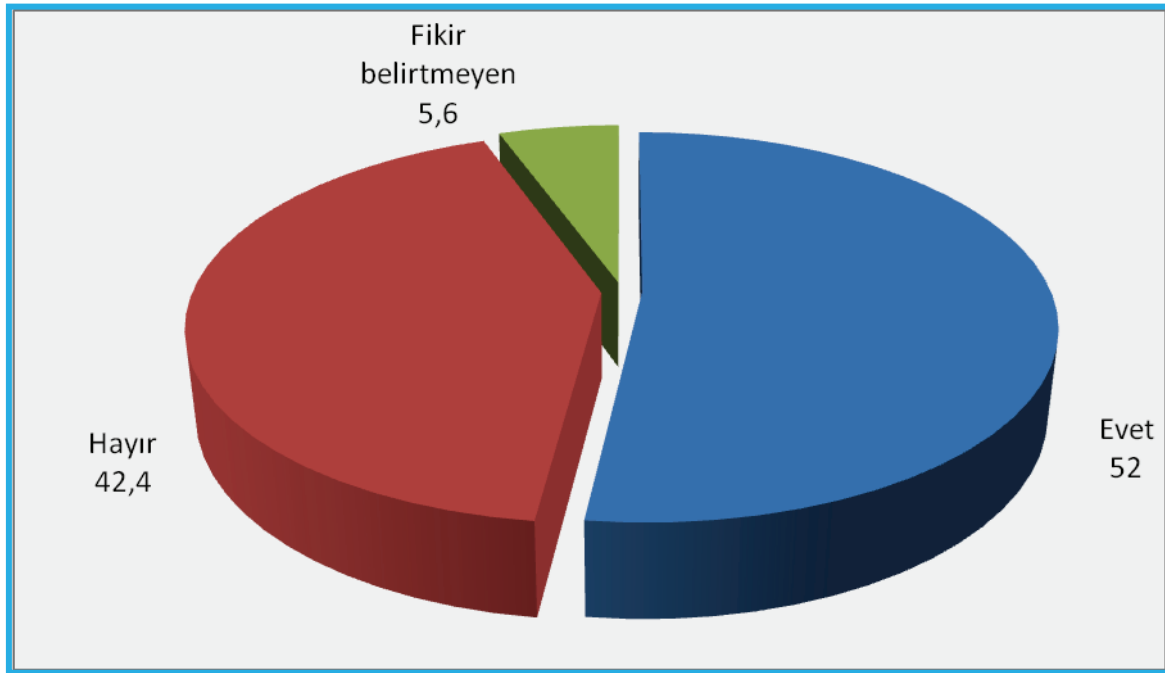
	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	48,7	41,0	10,3	100
TESK	25,2	53,8	21,0	100
TTB	47,1	41,2	11,8	100
TDB	48,6	35,1	16,2	100
TEB	59,2	34,7	6,1	100
TBB	54,3	42,9	2,9	100
TMMOB	57,6	37,3	5,1	100
TZOB	56,3	43,8		100
TOBB	47,5	37,7	14,8	100
Ortalama	46,2	42,6	11,2	100

Birlik yöneticilerinin meslek mensuplarının yararına çalıştığına ilişkin düşünce hangi meslek kuruluşlarında daha düşük düzeydedir sorusunun cevabına bakıldığında, TESK dışındaki tüm meslek kuruluşlarında birlik yöneticilerinin meslek mensuplarının yararına çalıştığına ilişkin bir kanaat vardır. Bu kanaatin diploma dayalı tüm meslek kuruluşlarında aşağı yukarı benzer biçimde seyrettiği görülmektedir. Ancak TESK yöneticilerine ilişkin düşüncelerde oldukça farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Araştırmaya katılan TESK bünyesindeki meslek mensuplarının yüzde 54'ü konfederasyonlarının meslek mensuplarının yararına çalışmadığı görüşündedir. Konfederasyonun kendi yararlarına çalıştığını düşünenlerin oranı yalnızca yüzde 25 düzeyindedir. Kısaca, dört kişiden üçü kendi konfederasyonlarıyla farklı çizgilerde yer almaktadırlar. Bu da konfederasyonla meslek mensupları arasındaki derin uçuruma işaret etmektedir.

3. Meslek Mensupları Üst Birliklerden Ne Kadar Memnun?

Önceki bölümlerde analiz edildiği gibi meslek mensuplarında odalarına karşı dikkate değer düzeyde bir memnuniyet söz konusuydu. Benzer bir memnuniyetin birlikler için de geçerli olup olmadığını araştırmak üzere araştırmaya katılanlara, “odalarının bağlı bulunduğu üst birlik/konfederasyondan memnun” olup olmadıkları sorulmuştur. Memnuniyetin hangi konularda olduğuna ilişkin ayrıntılı bir bilgi verilmemiştir. Dolayısıyla genel bir memnuniyet testi yapıldığını belirtmek gerekir. İlgili tabloya yansıyan verilere göre araştırmaya katılan meslek mensuplarının yarısından fazlası üst birliklerden genel olarak memnundurlar. Ancak dikkate değer düzeyde memnuniyetsiz bir kitlenin bulunduğunu da belirtmek gerekir. Meslek mensuplarının yüzde 42'si odalarının bağlı bulunduğu üst birliklerden memnun değildir. Bu konuda fikir belirtmeyenlerin de tam olarak memnun olmadığını dikkate aldığımızda memnuniyetsizliğin hangi boyutlarda olduğunu daha iyi anlarız.

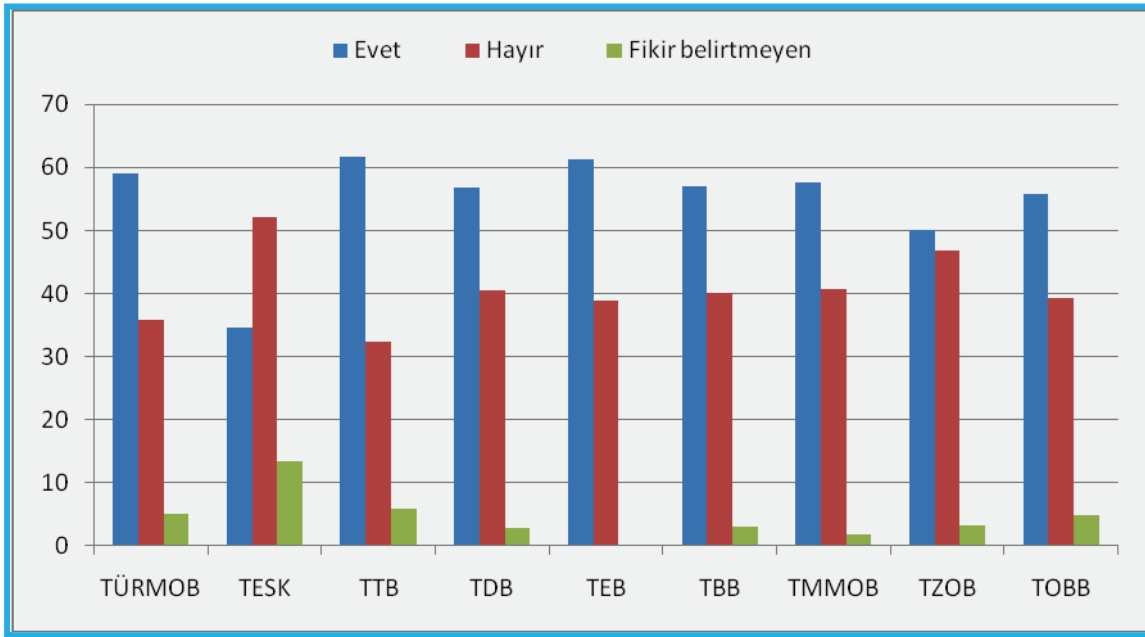
Tablo 91: Odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyondan genel olarak memnunuz musunuz?

	Sayı	Yüzde
Evet	1.144	52
Hayır	933	42,4
Fikir belirtmeyen	123	5,6
Toplam	2.200	100

Zorunlu üyelik yapısına dayalı meslek kuruluşlarında birliklere karşı yüzde 42 düzeyindeki memnuniyetsizlik düzeyinin nereden bakılırsa bakılsın ciddi bir soruna işaret ettiğini belirtmek gerekir. Bilindiği gibi gönüllülük esasına dayalı örgütsel yapılarda üyeler örgütlerinden memnun olmadıkları zaman bu örgütleri terk etme hakkına sahiptirler. Bu durumda ya alternatif örgütlere yönelirler veya herhangi bir örgüt içinde yer almamayı yeğlerler. Oysa meslek mensupları için böyle bir durum söz konusu değildir. Zorunlu üyelikten dolayı kendi kuruluşlarına katılmak zorundadırlar. Burada meslek kuruluşlarının yönetimini iller veya birlikler düzeyinde elinde bulunduranların üyelere karşı ahlaki bir sorumluluk içinde olduğunu belirtmek gerekir. Bu sorumluluğu yerine getirmeyen yöneticilerin, kamu gücüne dayanarak meslek mensuplarının haklarını istismar ettiğini ileri sürmek yanlış olmayacaktır.

Tablo 92: Odanızın bağlı bulunduğu birlik/konfederasyondan genel olarak memnunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet	Hayır	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	59,0	35,9	5,1	100
TESK	34,5	52,1	13,4	100
TTB	61,8	32,4	5,9	100
TDB	56,8	40,5	2,7	100
TEB	61,2	38,8		100
TBB	57,1	40,0	2,9	100
TMMOB	57,6	40,7	1,7	100
TZOB	50,0	46,9	3,1	100
TOBB	55,7	39,3	4,9	100
Ortalama	52,0	42,4	5,6	100

Memnuniyetsizlik durumu en çok hangi meslek kuruluşlarında yoğunlaşmaktadır? Buna ilişkin analizlere bakıldığında olumlu tablonun genel olarak diplomaya dayalı mesleklerde yoğunlaştığı görülür. Diplomaya dayalı mesleklerde meslek mensuplarının memnuniyet düzeyi genel olarak yüzde 50'nin üzerinde seyretmektedir. Bu oranı yüzde 60'lı oranlara çıkaran iki kuruluş TTB ile TEB'dir. Sermayeye dayalı kurumlar içinde TZOB ile TOBB'a bağlı meslek mensuplarında da memnuniyet düzeyi memnuniyetsizlik düzeyinden daha yüksektir. Ancak önceki tablolarda olduğu gibi burada da TESK'e ilişkin ciddi olumsuz bir düşüncenin bulunduğu anlaşılmaktadır. Araştırmada yer alan TESK mensubu meslek mensuplarının yüzde 52'sinin konfederasyonlarından memnun olmadıkları görülüyor. Memnun olduğunu belirtenlerin oranı ancak yüzde 35 civarındadır. Bu da TESK'in kendi bünyesindeki odalara bağlı üyelerin ancak üçte birlik bir kesimini memnun ettiği anlamına gelmektedir.

Kısaca, meslek mensuplarının görüşlerinden hareketle meslek kuruluşlarının bağlı olduğu üst birliklerle ilgili değerlendirmeleri birkaç noktada toplayabiliriz: Her şeyden önce birliklerin meslek mensuplarının gözündeki itibarının illerde faaliyet gösteren odalar kadar yüksek olmadığını belirtmek gerekir. Başka bir deyişle meslek mensubu ile bağlı bulunduğu kuruluş arasındaki mesafe açıldıkça meslek mensubunun kendi kurumunu olumsuz olarak değerlendirmesi olasılığında artış görülmektedir. İkinci olarak, meslek mensupları odalarının bağlı bulunduğu birlikleri dikkate değer düzeyde politik kurumlar olarak görmektedirler. Ancak meslek mensuplarının bir kısmı birliklerin siyasi duruşunu sorun olarak görmemektedir. Birliklerin siyasi duruş sergilediğini düşünenlerle bu kuruluşlara karşı güven duyanlar aynı oranlarda dağılmıştır. Bunun da Türkiye'deki yüksek politizasyon düzeyiyle bağlantılı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

BÖLÜM IX

MESLEK KURULUŞLARINDA ZORUNLU ÜYELİK VE YENİDEN YAPILANMA

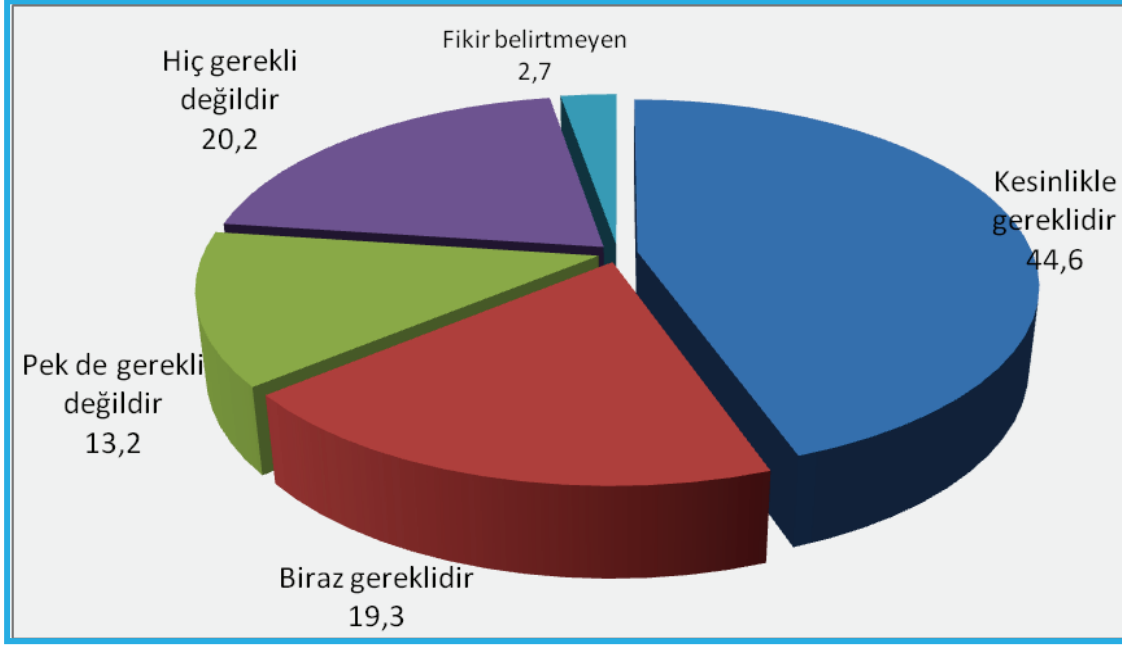
Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi meslek kuruluşları mevcut haliyle zorunlu üyeliğe dayalı kuruluşlardır. Meslek mensuplarının bir mesleği icra edebilmeleri için sermaye veya diplomaya sahip olmaları yeterli değil, aynı zamanda kendi alanlarındaki odalara da üye olmaları gerekmektedir. Zorunlu üyelik, doğal olarak her meslek alanında sadece tek bir meslek kuruluşunun gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Zorunlu üyelik ve bir meslekte tek bir odanın bulunması meslek mensuplarının nasıl karşılanmaktadır? Bir alanda birden fazla oda mümkün olabilir mi? Bu bağlamda meslek kuruluşlarında bir yapılanmaya ihtiyaç var mı? İhtiyaç varsa yeniden yapılanma hangi alanlarda olmalıdır? Tüm bu soruların cevaplarını meslek mensuplarının görüşlerinden hareketle aramaya çalışacağız.

1. Meslek Kuruluşlarında Zorunlu Üyelik

Mevcut mesleki örgütlenme modelinde aynı meslekte birden fazla odanın bulunması mümkün değildir. Ancak mesleklerin zorunlu üyelik üzerinden tek bir örgüte mahkum edilmesi beraberinde önemli sorunları getirmektedir. Bu sorunlar mesleki tekelleşme, mesleklerin diploma dışındaki deneyime kapatılması, kurumsal gücün yöneticiler tarafından istismar edilmesi, meslek mensuplarının yasa gücüyle belli başlı örgütsel yapılara zorlanması gibi alanlarda ortaya çıkar. Bu bakımdan tüm mesleklerde olmasa bile bazı mesleklerde birden fazla odanın bulunması konusu tartışmaya açık bir konudur. Kuşkusuz bu yöndeki bir yapılanma odalarla ilgili köklü bir revizyonu gerekli ve kaçınılmaz kılar.

Odalara zorunlu üyelikle ilgili meslek mensuplarının ne düşündüğüne bakıldığında, zorunlu üyeliği gerekli görenlerin gereksiz görenlerden daha fazla olduğu görülür. Odalara zorunlu üyeliği kesin olarak gerekli gören katılımcıların oranı, hiç gerekli görmeyenlerin yaklaşık olarak iki katı kadardır. Tüm katılımcıların yaklaşık yüzde 64'ü odalara zorunlu üyeliği gerekli görürken, yüzde 33'ü ise gereksiz görmektedir.

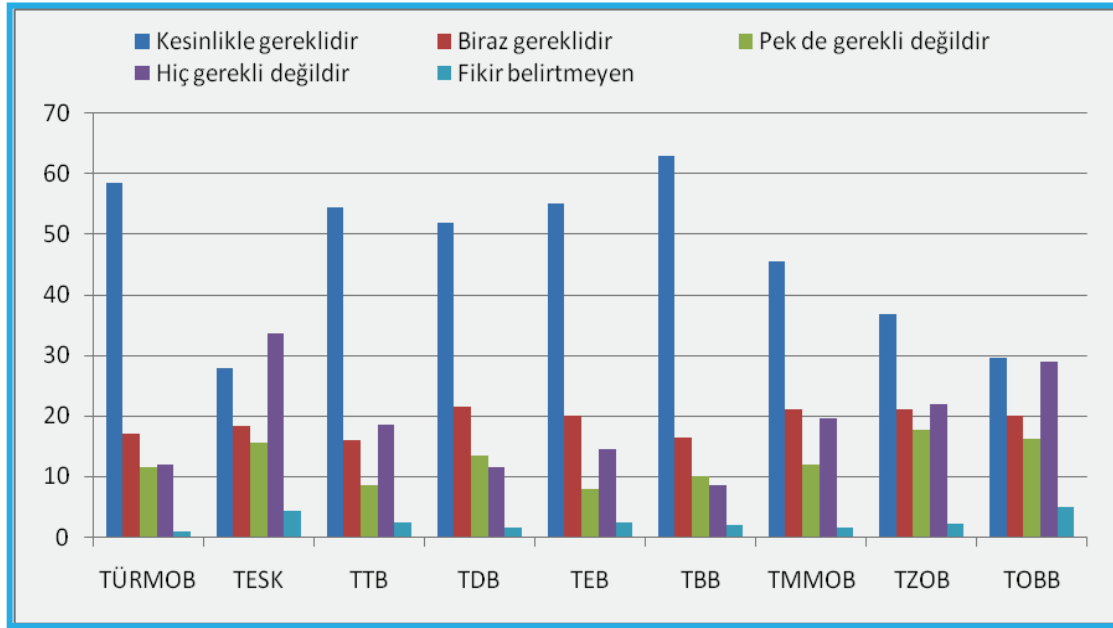
Tablo 93: Odaya zorunlu üyelik hakkında ne düşünüyorsunuz?

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle gereklidir	982	44,6
Biraz gereklidir	424	19,3
Pek de gerekli değildir	291	13,2
Hiç gerekli değildir	444	20,2
Fikir belirtmeyen	59	2,7
Toplam	2.200	100

Odalara zorunlu üyelik hakkındaki görüşler meslek kuruluşlarına göre analiz edildiğinde genel olarak diplomaya dayalı mesleklerde zorunlu üyelikten yana bir tutumun daha baskın olduğu görülür. Diplomaya dayalı tüm mesleklerde zorunlu üyeliği gerekli görenlerin ortalaması genel ortalamanın epey üzerindedir. Bu da diplomaya dayalı eğitime verilen değerden kaynaklanıyor olabilir. Diplomaya dayalı meslek mensuplarında, kendileriyle aynı eğitime veya aynı diplomaya sahip olmayanların da gelip mesleği icra etme endişesi bulunmaktadır. Diplomalı meslek mensupları meslek odalarını bunun önünde bir engel, dolayısıyla kendilerini koruyan birer kalkan olarak görmektedirler. Diplomaya dayalı meslek mensuplarında birçok alanda olduğu gibi bu konuda da odalara karşı bir sahiplenme duygusunun bulunduğunu ve bu duygunun yukarıda ifade edilen endişeyle yakından bağlantılı olduğunu söyleyebiliriz. Oysa sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında zorunlu üyeliğe ilişkin daha negatif bir tutumun olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Bu alandaki meslek mensuplarının yüzde 40'dan fazlası zorunlu üyeliği gereksiz olarak görmektedir.

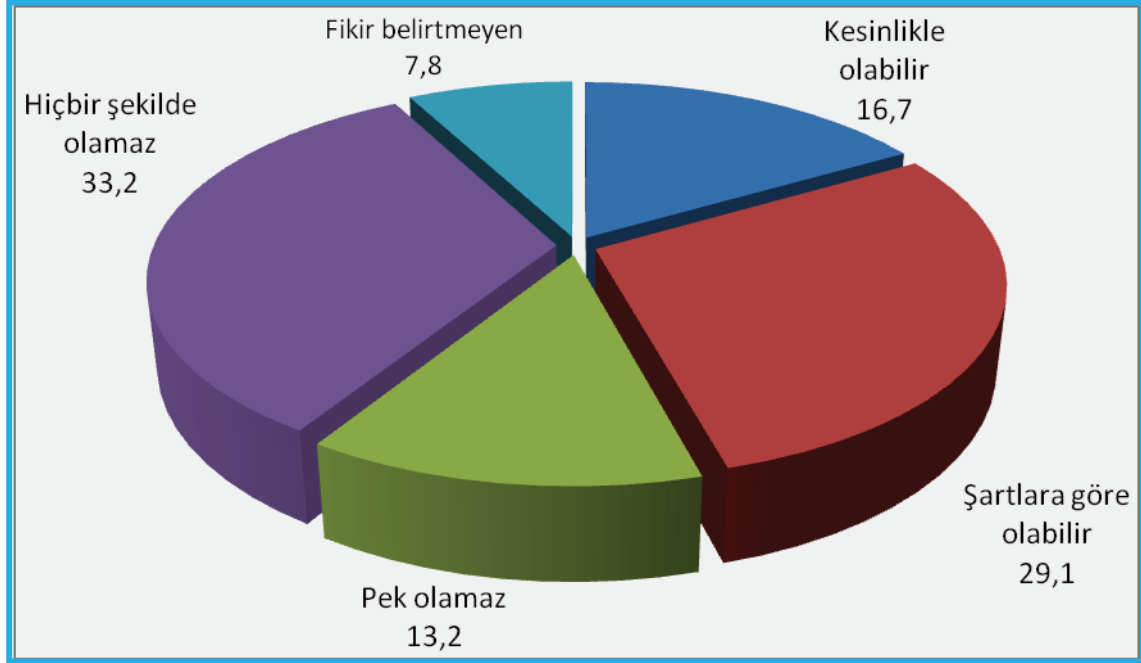
Tablo 94: Odaya zorunlu üyelik hakkında ne düşünüyorsunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Kesinlikle gereklidir	Biraz gereklidir	Pek de gerekli değildir	Hiç gerekli değildir	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	58,5	17,0	11,5	12,0	1,0	100
TESK	28,0	18,3	15,7	33,7	4,3	100
TTB	54,5	16,0	8,5	18,5	2,5	100
TDB	52,0	21,5	13,5	11,5	1,5	100
TEB	55,0	20,0	8,0	14,5	2,5	100
TBB	63,0	16,5	10,0	8,5	2,0	100
TMMOB	45,6	21,2	12,0	19,6	1,6	100
TZOB	36,9	21,1	17,7	22,0	2,3	100
TOBB	29,7	20,0	16,3	29,0	5,0	100
Ortalama	44,6	19,3	13,2	20,2	2,7	100

Araştırmacılara zorunlu üyelikle bağlantılı başka bir soru olarak ayrıca bir meslekte birden fazla odanın mümkün olup olmadığıyla ilgili bir soru yöneltilerek bu konu katılımcıların gözünden test edilmeye çalışılmıştır. Araştırmaya katılanların yarısı bir meslekte birden fazla odanın bulunabileceği görüşünde iken, geriye kalan yarısı ise bu görüşe katılmamaktadır. İlgili tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yüzde 33'ü bir meslekte birden fazla odanın hiçbir şekilde olamayacağını belirtirken, yüzde 13'ü de pek olamayacağını belirtmiştir. Buna karşın bir meslekte birden fazla odanın kesinlikle olabileceğini düşünenlerin oranı yüzde 17, şartlara göre olabileceğini düşünenlerin oranı ise yüzde 29 civarındadır. Bu verilerden de anlaşıldığı gibi meslek mensupları bu konuda eşit oranlarda ikiye ayrılmış durumdadır. Bir meslekte birden fazla odanın olabileceğini düşünenlerin daha çok meslek kuruluşlarının mevcut halinden memnun olmayanlar arasında yoğunlaştığını tahmin etmek mümkündür.

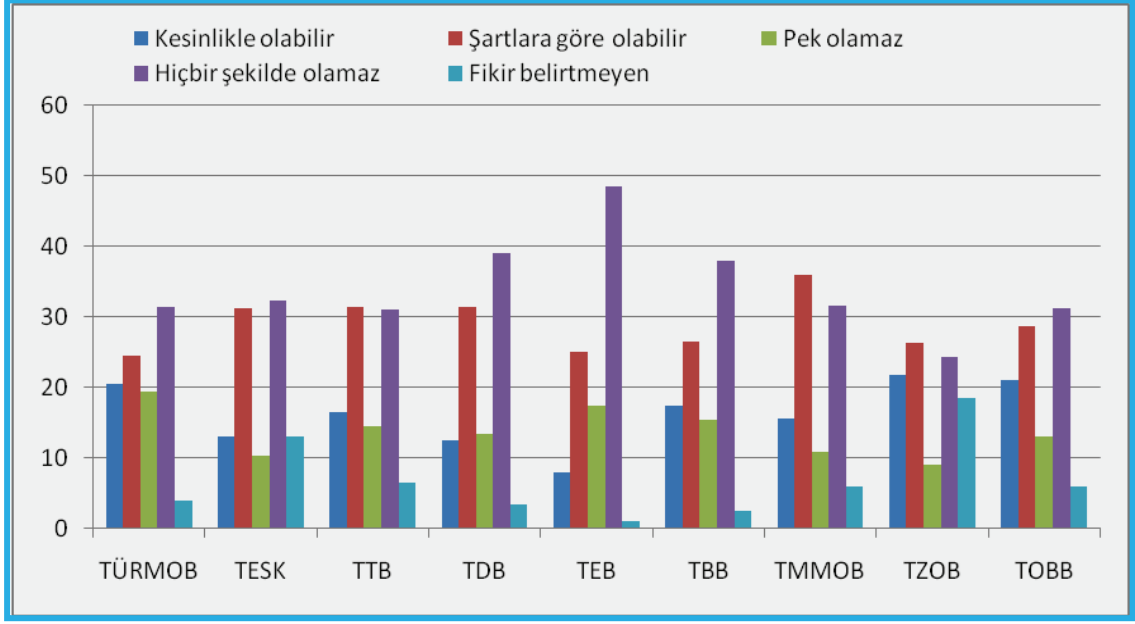
Tablo 95: Size göre sizin meslekte birden fazla oda olabilir mi?

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle olabilir	367	16,7
Şartlara göre olabilir	640	29,1
Pek olamaz	290	13,2
Hiçbir şekilde olamaz	731	33,2
Fikir belirtmeyen	172	7,8
Toplam	2.200	100

Meslek kuruluşları üzerinde tek tek yapılan analizlerde de benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. TEB dışındaki tüm meslek kuruluşlarında katılımcılar aşağı yukarı eşit oranlarda birden fazla oda yönünde olumlu veya olumsuz görüş bildirmiştir. Bazı meslek kuruluşlarında birden fazla odanın olabileceğine ilişkin olumlu kanaat bildirenler olumsuz kanaat bildirenlerden daha fazladır. Sözgelimi TMMOB'a bağlı meslek mensuplarının yüzde 52'si birden fazla odayı mümkün görürken, bunu mümkün görmeyenlerin oranı yüzde 42 düzeyindedir. Benzer biçimde TOBB üyeleri arasında birden fazla odayı mümkün görenlerin oranı yüzde 50 iken, bunu mümkün görmeyenlerin oranı yüzde 34 düzeyindedir. Aynı meslekte birden fazla odayı mümkün görenlerle görmeyenler arasındaki farkın belirgin biçimde yüksek olduğu bir başka meslek kuruluşu da TZOB'dur. Bu kuruluşa bağlı olan katılımcıların yüzde 48'i kendi mesleklerinde birden fazla oda olabileceğini düşünürken, yüzde 33'ü bunun mümkün olmayacağını düşünmektedir.

Tablo 96: Size göre sizin meslekte birden fazla oda olabilir mi? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Kesinlikle olabilir	Şartlara göre olabilir	Pek olamaz	Hiçbir şekilde olamaz	Fikir belirtmeyen	Toplam
TÜRMOB	20,5	24,5	19,5	31,5	4,0	100
TESK	13,0	31,3	10,3	32,3	13,0	100
TTB	16,5	31,5	14,5	31,0	6,5	100
TDB	12,5	31,5	13,5	39,0	3,5	100
TEB	8,0	25,0	17,5	48,5	1,0	100
TBB	17,5	26,5	15,5	38,0	2,5	100
TMMOB	15,6	36,0	10,8	31,6	6,0	100
TZOB	21,7	26,3	9,1	24,3	18,6	100
TOBB	21,0	28,7	13,0	31,3	6,0	100
Ortalama	16,7	29,1	13,2	33,2	7,8	100

İlgili tablolarda görüldüğü gibi meslek mensupları arasında aynı meslekte birden fazla odanın mümkün olabileceğine ilişkin görüş olumsuz görüşten daha fazladır. Bu verileri esas alarak bir değerlendirme yapılacak olursa, meslek mensuplarının gözünde aynı meslekte birden fazla oda yapısına dayalı mesleki örgütlenme modelinin mümkün olduğu sonucuna varılabilir. Ancak yukarıda ifade edildiği gibi bu, anayasa ve meslek kuruluşlarının yasaları düzeyinde de gerekli değişiklikleri içeren geniş kapsamlı bir revizyon sürecini gerektirir.

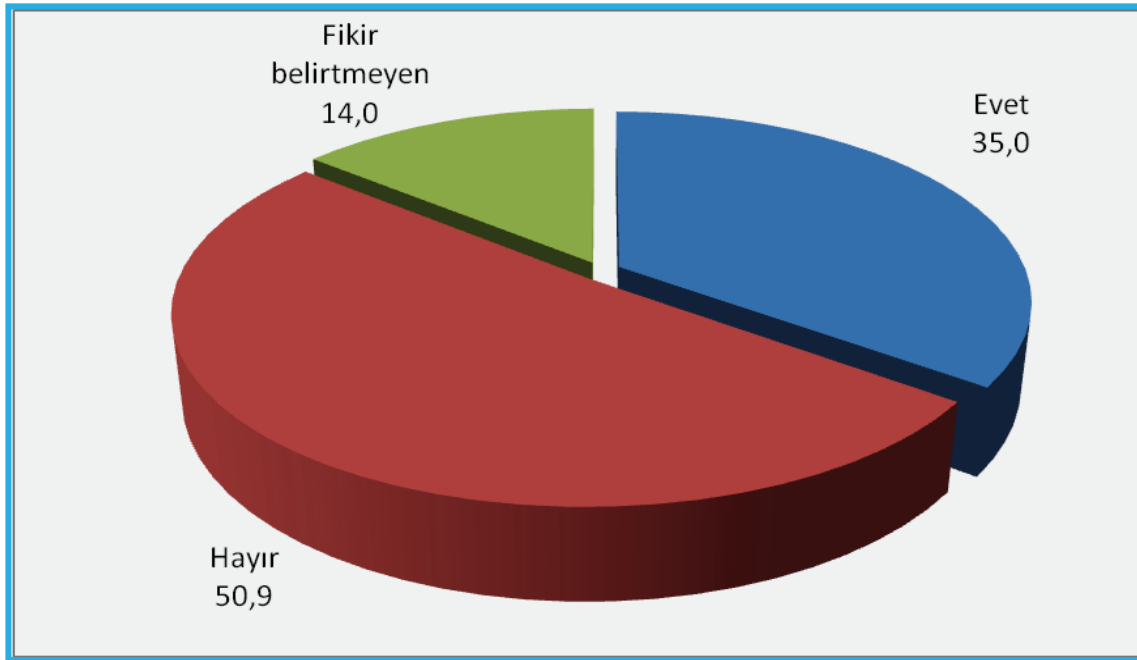
2. Meslek Kuruluşlarında Yeniden Yapılanma

Araştırmada katılımcılara meslek odaları konusunda yeniden yapılanmaya ihtiyaç olup olmadığı şeklinde genel bir soru yöneltilmiştir. Yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyanlara aynı zamanda bu yapılanmanın hangi alanda olmasına dair açık uçlu bir soru daha yöneltilmiştir. İlgili tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yüzde 51'i yeniden yapılanmaya ihtiyaç olmadığını belirtirken, yüzde 35'i ise yeniden yapılanmaya ihtiyaç olduğu-

nu belirtmiştir. Yeniden yapılanmaya ihtiyaç duyanlara yöneltilen açık uçlu soruya gelen görüşler değerlendirildiğinde geniş bir sorun alanına işaret edildiği görülür. Başka bir deyişle, meslek mensupları sorun alanı olarak gördükleri hususları ön plana çıkararak yeniden yapılanmanın bu alandaki sorunları çözecek şekilde olmasına dikkat çekmişlerdir.

Açık uçlu soruya gelen görüşlerden hareketle katılımcılar, meslek kuruluşlarının şeffaf, siyasetten ve ideolojik yapılanmadan uzak, değişik görüşleri temsil eden, meslek mensuplarının katılımına açık ve etkin biçimde denetlenen bir yapılanmaya kavuşturulması gerektiğini belirtmişlerdir. Gelen öneriler içinde belli kişilerin uzun süre yönetimde kalmasını önleyecek tarzda yeni bir yapılanma düşüncesinin baskın bir düşünce olarak dile getirildiğini belirtmek gerekir. Meslek kuruluşlarının şeffaf ve demokratik biçimde çalışmadığına ilişkin yoğun bir vurgunun meslek mensupları tarafından yapıldığını bu vesileyle belirtmek gerekir.

Tablo 97: Odanızın yeniden yapılandırılması gerektiğini düşünüyor musunuz?

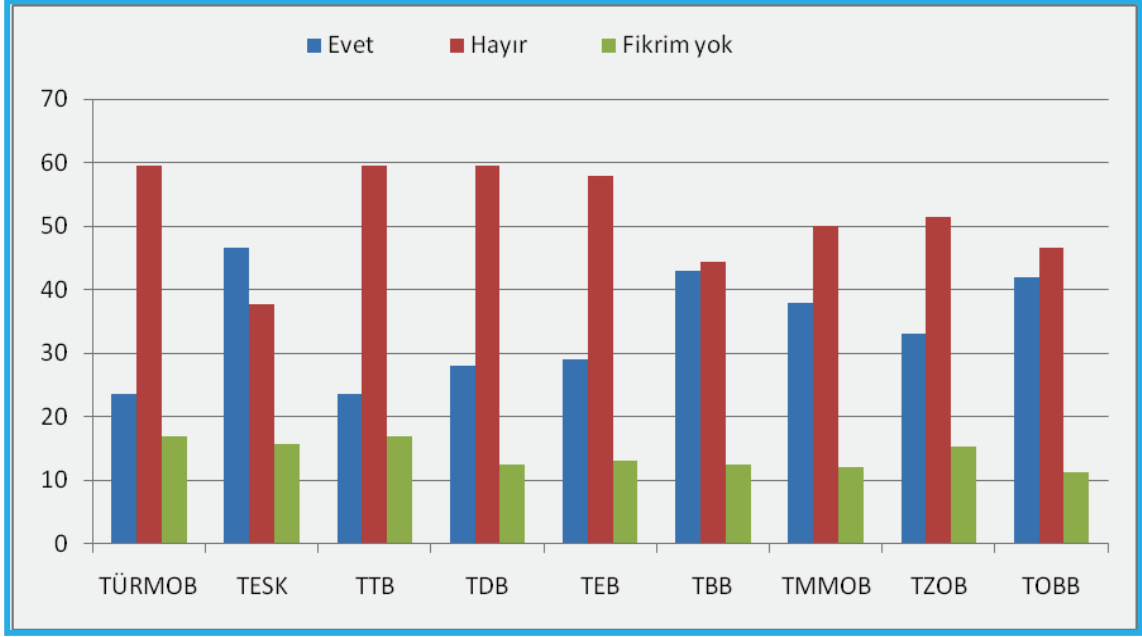

	Sayı	Yüzde
Evet	771	35,0
Hayır	1.120	50,9
Fikir belirtmeyen	309	14,0
Toplam	2.200	100

Yeniden yapılanma ihtiyacına vurgu yapan meslek mensuplarının önemli bir kesimi mevcut sistemde bir grubun kurumun tüm birimlerini birlikte elinde bulundurduğuna, dolayısıyla gerekli denetimin yapılmadığına işaret etmişlerdir. Yukarıda ifade edildiği gibi, meslek kuruluşlarında mevcut sistemde yönetim kurulunu, denetim kurulunu ve disiplin kurulunu aynı ekip ele geçirmektedir. Böyle olunca doğal olarak denetim kurulu ile disiplin veya haysiyet kurulunun etkin biçimde çalıştığını söylemek mümkün değildir. Bu soruna dikkat çeken katılımcılar, meslek kuruluşlarının değişik görüşleri barındıran bir “meclis” yoluyla yönetilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Gerçekte de meslek kuruluşları mevcut haliyle tamamen yöneticilerin inisiyatifine terk edilmiş birer oligarşik yapı niteliğindedirler. Etkin bir denetim mekanizmasının yanı sıra, hesap verebilirlik ve şeffaflık ilkelerine göre çalışmasını sağlamak için bu kuruluşların nispi temsil sistemine göre seçilmiş meclisler eliyle yönetilmesi büyük öneme sahiptir. Böyle bir sistemle meslek kuruluşları hem öz denetim mekanizmasına, hem de daha geniş temsil ve katılım imkanına kavuşmuş olacaklardır.

Tablo 98: Odanızın yeniden yapılandırılması gerektiğini düşünüyor musunuz? (Meslek Kuruluşlarına Göre Dağılım)

	Evet	Hayır	Fikrim yok	Toplam
TÜRMOB	23,5	59,5	17,0	100
TESK	46,7	37,7	15,7	100
TTB	23,5	59,5	17,0	100
TDB	28,0	59,5	12,5	100
TEB	29,0	58,0	13,0	100
TBB	43,0	44,5	12,5	100
TMMOB	38,0	50,0	12,0	100
TZOB	33,1	51,4	15,4	100
TOBB	42,0	46,7	11,3	100
Ortalama	35,0	50,9	14,0	100

Yeniden yapılanma ihtiyacı en fazla hangi meslek kuruluşlarında ortaya çıkmaktadır diye bakıldığında birkaç meslek kuruluşunun dışında genel olarak benzer bir resimle karşılaştığımızı söyleyebiliriz. İlgili tabloda görüldüğü gibi katılımcılar daha çok TESK, TBB ve TOBB gibi kuruluşlarda yeniden yapılanmayı diğerlerine göre daha fazla gerekli görmektedirler. Yeniden yapılanma vurgusu bu kuruluşlarda daha fazla ön plana çıkmasına rağmen diğer kuruluşlarda da bu ihtiyaca aşağı yukarı benzer düzeyde vurgu yapılmıştır.

Kısaca araştırmaya katılan meslek mensuplarının görüşüne göre meslek kuruluşlarında yeniden yapılanma konusunda bir ihtiyacın olduğu ortadadır. Meslek kuruluşları mevcut haliyle demokratik olmaktan çok oligarşik nitelikte olmaya daha fazla müsaittirler. Kurumların demokratik biçimde çalışıp çalışmaması büyük ölçüde yöneticilerin kişisel inisiyatifine kalmıştır. Mevcut yapıda bir meslek kuruluşunun yönetimine gelmek için yarışan gruplardan biri meslek kuruluşunun hem yönetim kurulunu, hem denetim kurulunu, hem de disiplin kurulunu birden ele geçirmektedir. Bu da doğal olarak meslek kuruluşlarını kapalı işleyen oligarşik yapılar haline getirmektedir. Bu bakımdan meslek kuruluşlarının çoğulcu bir yönetim yapısına kavuşturularak, şeffaf, hesap verebilir, denetlenebilir, siyasetten uzak ve katılıma açık kurumlar haline getirilmesi gerekir.

Meslek kuruluşlarında yeniden yapılanma, çok sayıda birbiriyle bağlantılı süreçleri yakından ilgilendiren bir konudur. Meslek kuruluşlarında denetim, şeffaflık, etkin katılım, öz denetim, yönetimin tek elde toplanması, yönetimin tekelleşmesi, seçim süreçleri, meslek kuruluşlarında siyasi duruş gibi süreçlerin tümü yeniden yapılanmayla şu ya da şekilde bağlantılıdır. Meslek kuruluşları mevcut haliyle yöneticilerin inisiyatifine terk edilmiş oligarşik birer yapı konumundadırlar. Seçim sistemlerinden dolayı meslek kuruluşlarının tüm birimleri aynı ellerde toplanmaktadır. Demokratik olarak yapıldığı düşünülen seçim süreci gerçekte oligarşik bir yapılanmaya yol açacak şekilde dizayn edilmiştir. Bilindiği gibi demokrasilerde karar mercii değişik görüşlerin temsilcilerini barındıran meclislerdir. Meclisler farklı görüşleri ve farklı grupları, dolayısıyla muhalefeti de kendi içlerinde barındırmaktadırlar. Bu yapılanma yönetimin şeffaf çalışmasını sağladığı gibi, etkin bir katılım ve temsil mekanizmasını da beraberinde getirmektedir.

Meslek kuruluşlarında da bu yönde bir yapılanmaya ihtiyaç bulunmaktadır. Meslek kuruluşlarında görülmekte olan sorunların önemli bir kısmı, bu kuruluşların meclisler eliyle yönetilmesiyle giderilebilir. Meslek kuruluşlarının meclisler yoluyla yönetilmesi için tek bir grubun hakimiyetine yol açan liste usulüne dayalı çoğunlukçu seçim sistemi yerine, farklı görüşlerin seçilmesini mümkün kılan nispi temsil sistemine dayalı bir seçim sistemi kaçınılmazdır.

BÖLÜM X

GENEL TESPİTLER VE ÖNERİLER

Önceki bölümlerde ayrıntılı biçimde analiz edildiği gibi ankete dayalı olarak gerçekleştirilen bu çalışmada, meslek mensuplarının gözünden meslek odalarıyla ilgili değişik hususlar araştırma konusu edilmiştir. Araştırılan konular genel hatlarıyla sivil toplum bağlamında meslek odaları; meslek odaları ve demokrasi; meslek odalarında katılım, şeffaflık, denetim, güven ve memnuniyet; meslek odalarında zorunlu üyelik ve yeniden yapılanma gibi konular olmuştur. Araştırma, bir yandan il ve ilçelerde faaliyet gösteren odaları, bir yandan da tüm odaların bağlı olduğu birlikleri araştırma konusu edinmiştir. Araştırmanın odalarla ilgili bölümü ayrıntılı sorulardan oluşmuştur. Odalar yukarıda zikredilen konular ışığında çok sayıda değişik sorularla araştırılmıştır. Araştırmanın birliklerle ilgili boyutu ise genel birkaç soruyla sınırlandırılmıştır. Burada daha çok birliklerin temsil kabiliyeti, siyasi duruşları, memnuniyet ve güven durumları ile bu kuruluşların demokrasiye hangi ölçüde hizmet ettikleri gibi konular sorgulanmıştır. Araştırmayla ilgili bulgular önceki bölümlerde ayrıntılı biçimde analiz edilmiştir. Ancak burada ulaşılan genel bazı tespitler ve öneriler üzerinde durulacaktır

1. Genel Bazı Tespitler

Araştırmanın bulgularıyla ilgili ayrıntılı analizler geçtiğimiz bölümlerde tablolar, grafikler ve bir takım istatistiksel testler ve ölçümler ışığında yapılmıştır. Burada araştırmada ulaşılan genel bazı tespitlere yer verilecektir:

- Meslek mensuplarında odalarının sivil toplum kuruluşu olduğuna ilişkin baskın bir kanaat bulunmaktadır. Bununla birlikte yine meslek mensuplarının çoğunda odalarının demokrasiye hizmet ettiğine dair bir düşünce hakimdir. Gerek sivilcilik, gerekse demokrasiye hizmet konusundaki olumlu düşünceler daha çok diplomaya dayalı meslek mensuplarında yoğunlaşmaktadır. Ancak odaların, gerek sivil toplumcu bir yapıda bulunup bulunmadıkları, gerekse demokrasiye hizmet edip etmedikleri somut olaylar üzerinden test edildiğinde meslek mensuplarının dikkate değer bir kısmında bu konudaki kanaatler ve düşünceler değişmeye başlamaktadır. Başka bir deyişle, meslek mensupları, düşünce bazında kuruluşlarını sivil ve demokratik olarak görürken, bu kuruluşlar sivilcilik ve demokratlığı sağlayan somut olaylar üzerinden test edildiğinde bu kez kuşkuya düşmektedirler. Bu konu özellikle katılım, seçim süreçleri, denetim, muhalif görüşlere açık olma ve şeffaflık gibi konularda kendini belli etmektedir.
- Meslek kuruluşlarında dikkate değer oranda bir katılım sorunu yaşanmaktadır. Üyelerin meslek kuruluşlarının karar mekanizmasına etkin biçimde katılmadıkları ve aynı zamanda faaliyetlerinden de etkin biçimde haberdar olamadıkları tespit edilmiştir. Kuşkusuz bu konuda meslek mensuplarının belli bir sorumluluk payı vardır. Ancak ayrıntılı biçimde analiz edildiğinde katılım düzeyinin düşük olduğundan esas olarak meslek odalarının sorumlu olduğu anlaşılmaktadır. Meslek kuruluşları, üyelerini faaliyetlerden yeterince haberdar etmemekte, kararlarında onların görüşlerine yer vermemekte

ve seçimlere yeterince mobilize etmemektedirler. Seçime katılmayan üyeler için ilgili yasalarda cezai müeyyide öngörülmesine rağmen meslek kuruluşları bunu uygulamamaktadırlar. Katılım konusunun sermayeye dayalı meslek kuruluşlarında çok daha ciddi bir boyutta olduğunu belirtmek gerekir.

- Katılımla ilgili önemli sorunlardan biri yöneticilerin değişimi sorunudur. Meslek kuruluşlarında yirmi yılı aşkın süre görev yapan yöneticiler vardır. Bu husus meslek mensupları arasında ciddi bir rahatsızlık kaynağı oluşturmaktadır. Ancak meslek kuruluşlarının yasalarında öngörülen seçim sistemleri böyle bir yapılanmayı mecbur kıldığı için meslek mensuplarının bu konuda yapacağı fazla da bir şey kalmıyor. Meslek kuruluşlarında yeniden yapılanma söz konusu olduğunda meslek mensuplarının en fazla dile getirdiği hususun bu olduğunu belirtmek gerekir. Yeni yapılanmanın, uzun süreli yöneticiliğin önüne geçecek şekilde formüle edilmesi görüşü katılımcılar tarafından en fazla dile getirilen düşünce olmuştur.
- Genel olarak az sayıda üyeye sahip olan kuruluşlarda üyelerle daha yoğun bir ilişki sürecinin bulunduğunu söyleyebiliriz. Buna karşı geniş tabanlı üye yapısına sahip olan kuruluşlarda doğal olarak daha gevşek bir örgütlenme yapısının yanı sıra, daha yüzeysel ve seyrek ilişki sürecinin yaşandığı görülmektedir. Araştırmaya dahil edilen sermayeye dayalı üç kuruluş, üye sayısı bakımından en büyük örgütlerdir. Dolayısıyla bu üç kuruluşta dikkate değer düzeyde üyelerle gevşek bir ilişki düzeyinin olduğu görülüyor. Bununla birlikte, üye sayısı bakımından diplomaya dayalı en büyük örgüt olan TMMOB'da da sermayeye dayalı kuruluşlarda olduğu gibi üyelerle zayıf bir ilişki görülmektedir.
- Meslek kuruluşlarında görülen en sorunlu alanlardan biri bu kuruluşların siyasi duruş sergilemeleridir. İlgili bölümlerde ifade edildiği gibi zorunlu üyeliğe dayalı meslek kuruluşlarında siyaset dışı olmak hem anayasa ve yasaların gereği, hem de ahlaki bir gerekliliktir. Ne var ki meslek mensuplarına göre odalar dikkate değer düzeyde siyasi duruşa sahiptirler. Meslek mensuplarının yüzde 54'ü odaların siyasi duruşa sahip olduğunu düşünmektedir. Kuşkusuz odalara siyasi duruş kazandıranlar odaların yönetimini üstlenmiş olan yöneticilerdir. Meslek kuruluşları, politik yöneticilerin şahsında ve onların yönetimi altında politize olmaktadır. Politize olan kuruluşların, aynı görüşte olmayan üyelerle aralarına duvar örmeleri kaçınılmazdır. Zira araştırma verileri, bu tezi doğrulayıcı bulgulara ulaşmıştır.
- Meslek kuruluşlarıyla ilgili sorunlu alanlardan biri de bu kuruluşlarda şeffaflık ve denetim sorunudur. Meslek mensuplarının yarıdan fazlası kuruluşlarının şeffaf çalıştığını ve yeterince denetlendiğini düşünmesine rağmen, şeffaflık konusu somut olaylar üzerinden test edildiği zaman farklı bir tablo ile karşılaşmaktadır. Şeffaflık sorunu, daha çok odaların üyelerini faaliyetleri ve seçim süreçleri hakkında yeterince bilgilendirmemeleri, gelir ve giderleri hakkında üyelere gerekli bilgileri vermemeleri, kendilerini karar mekanizmalarına ortak etmemeleri gibi alanlarda ortaya çıkmaktadır. Elde edilen bulgulara göre üyelerin yüzde 90'nının üzerindeki bir kesimi, odalarının bütçeleri hakkında bilgi sahibi değildir. Yeniden yapılanma söz konusu olduğunda, üyelerin en fazla dile getirdiği hususlardan biri de, kurumların şeffaf çalışmasını sağlamaya dönük düzenlemelerin yapılmasının gerekliliği konusunda olmuştur.
- Araştırmada test edilen konulardan biri de güven ve memnuniyet konusu olmuştur. Genel olarak incelendiğinde meslek mensupları arasında odalarına karşı yüksek oranda bir güven ve memnuniyet olduğu görülmektedir. Ancak güven ve memnuniyet konusu somut olaylar veya konular üzerinden test edildiği zaman farklı bir tablo ortaya çıkmaktadır. Güven ve memnuniyet, oda yöneticilerinin siyasi duruşları, genel olarak tutumları, meslek mensuplarıyla ilişkileri, kurumlarda katılım imkanı sağlayıp sağlamadıkları, çalışma tarzları, seçim süreçleri karşısındaki tutumları, mesleki gelişime hizmet edip etmedikleri gibi hususlar üzerinden test edildiğinde olumlu olmayan bir tablo ortaya

çıkılmaktadır. Meslek mensuplarının bu konularda, kuruluşlarına ve yöneticilerine karşı belli bir güvensizlik içinde oldukları araştırma bulgularından anlaşılmaktadır.

- Araştırmada sorgulanan konulardan biri de zorunlu üyelik olmuştur. Meslek mensuplarının önemli bir kısmı zorunlu üyeliği gerekli görürken, bir kısmı da bunun gereksiz olduğunu düşünmektedir. Diplomalı mesleklerde zorunlu üyelik yönünde belirgin olan tutum, sermayeye dayalı mesleklerde o denli önemsenen bir konu değildir. Diplomaya dayalı mesleklerde zorunlu üyelik, diplomalı olmayanların gelip mesleği icra etmesinin önünde bir engel olarak görülmektedir. Diplomalı meslek mensupları bundan dolayı odalarına karşı önemli sayılır düzeyde sahiplenme duygusu içindedirler. Oysa sermayeye dayalı mesleklerde durum böyle değildir. Üyelerin yüzde 40'ı zorunlu üyeliği gereksiz gördüğü gibi, odanın kendi mesleği için önemi konusunda da ciddi bir kuşku içindedir.
- Zorunlu üyelikle bağlantılı olarak araştırma konusu edilen hususlardan biri de, bir meslekte birden fazla odanın mümkün olup olmayacağı olmuştur. Araştırmaya katılan meslek mensupları bu konuda eşit derecede ikiye ayrılmış durumdadır. Meslek mensuplarının yarısı bir meslekte birden fazla odanın olmasını makul karşılar, yarısı bu düşünceye karşı görüş belirtmiştir. Bir meslekte birden fazla oda görüşüne olumlu bakanlar, genel olarak meslek kuruluşlarının mevcut yapısından ve işleyişinden memnun olmayanlar arasında yoğunlaşmaktadır.
- Türkiye'de meslek alanında mesleki yeterlilik ciddi bir sorun alanı olarak görülmektedir. Mevcut haliyle, diplomalı mesleklerde ilgili odaya kayıt yapıldıktan sonra mesleğe başlanmaktadır. Avukatlık ve muhasebecilikte belli bir süre staj eğitimi öngörülmesine rağmen, diğer mesleklerin çoğunda stajyerlik durumu söz konusu olmaksızın meslek mensupları doğrudan mesleğe başlamaktadırlar. Burada diplomanın belli bir mesleği icra etmek için yeterli olup olmadığı ciddi bir tartışma konusudur. Yine belli mesleklerde çekirdekten yetişme olduğu halde, diploma engelinden dolayı odaya kaydını yaptırtıp bir mesleği kendi adına icra edememek de o denli önemli bir sorundur. Diploma üzerinden meslekte bir tekelleşme durumunun söz konusu olduğunu söyleyebiliriz. Eczacılık, sanayi, ticaret, muhasebecilik gibi alanlarda çok sayıda meslek mensubu çekirdekten yetişme olmasına rağmen ancak diploması olanların güdümünde mesleği icra edebilmektedirler. Bu, bazen diploma kiralama şekline dönüşebilmektedir.
- Anayasa ve yasalar meslek kuruluşlarına, mesleğin ahlaki ilkelerine ve disiplinine ilişkin kriterleri belirleme yetkisi vermiştir. Bununla birlikte bu kuruluşlara mesleki gelişim yükümlülüğünü de yüklemiştir. Ne var ki, mesleki gelişim ve mesleki standartların belirlenmesi konusunda meslek kuruluşları kendilerinden beklenen yükümlülükleri yeterince yerine getirememektedirler. Araştırma bulgularına göre, araştırmaya katılanların büyük bir çoğunluğu meslek kuruluşlarının bu yönde kayda değer bir performans sergilemediklerini düşünmektedir.
- Araştırmanın önemli konularından birini oluşturan üst birliklerin, meslek mensuplarının gözündeki itibarının il ve ilçelerde faaliyet gösteren odalar kadar yüksek olmadığı araştırmanın önemli bulgularından biridir. Meslek mensupları arasında birliklerle ilgili düşüncelerin genel olarak olumsuz olduğu görülmektedir. Meslek mensupları, odalarının bağlı olduğu birlikleri siyasi bulmakta, birliklerin kendilerini tam olarak temsil etmediğini düşünmekte ve birliklere karşı düşük düzeyde memnuniyet ve güven duymaktadır. Başka bir deyişle meslek mensupları, birliklere karşı odalarına olduğu kadar memnuniyet ve güven duymamaktadırlar. Bu durum bazı meslek kuruluşlarında vahim denecek kadar yüksek düzeyde görülmektedir.
- Araştırma bulgularına göre meslek kuruluşlarında yeniden yapılanma ihtiyacı meslek mensuplarının önemli bir kesimi tarafından dile getirilen bir husus olmuştur. Katılımcılar, meslek kuruluşları

nın şeffaf, siyasetten ve ideolojik yapılanmadan uzak, meslek mensuplarının katılımına açık, değişik görüşleri temsil eden ve etkin biçimde denetlenen bir yapılanmaya kavuşturulması gerektiğini belirtmişlerdir. Yeniden yapılanma vurgusu genel olarak meslek kuruluşlarıyla ilgili olumsuz alanlarda yapılmaktadır. Başka bir deyişle, meslek mensupları odalarının benimsemedikleri yönleriyle ilgili yeniden yapılanma ihtiyacı hissetmektedirler.

2. Meslek Odalarıyla ilgili Bazı Öneriler

Yukarıda yapılan tespitlerden hareketle meslek kuruluşlarıyla ilgili sorunlu görülen alanların giderilmesi önem taşımaktadır. Kuşkusuz sorunlu alanların giderilmesi bazı alanlarda yöneticilerin daha dikkatli olmasıyla mümkün iken, bazı alanlarda meslek kuruluşlarında kapsamlı bir revizyona bağlı olarak gerçekleştirilecek gibi görünmektedir. Araştırmanın bulgularından hareketle aşağıdaki önerilerde bulunmak mümkündür:

- Meslek kuruluşlarında etkin bir denetim mekanizmasının devreye sokulması gerekir. Odalarda mevcut haliyle göstermelik bir denetim mekanizması vardır. Ancak yukarıda ifade edildiği gibi yönetim, denetim ve disiplin kurullarının aynı ellerde toplanmasından dolayı bu birimin etkin olarak çalışması düşünülemez. Etkin bir denetim mekanizmasının getirilmesi için, denetim biriminin, yönetimi elinde bulunduran gruplardan farklı ellerde toplanmasını sağlamak gerekir. Bu yolla etkin bir iç denetim mekanizması kurulabilir. Bununla birlikte odaların aynı zamanda etkin biçimde dış denetime de tabi tutulması gerekir. Dış denetim mekanizması, odaların halka veya meslek mensuplarına hesap vermesinden, kamu veya profesyonel denetim birimleri tarafından denetlenmesine kadar uzanan geniş bir zeminde yapılandırılabilir.
- Kuruluşların daha şeffaf çalışmasını sağlayacak mekanizmaların devreye girmesi gerekir. Yukarıda ifade edildiği gibi meslek kuruluşları, kararları, çalışma süreçleri, faaliyetleri, gelir ve giderleri, mali yapıları gibi konularda kapalı devre bir sistemle çalışmaktadırlar. Odaların, tüm bu konularda üyele-ri sürece dahil edecek mekanizmalara kavuşturulması önemlidir. Bu, odaların bilançolarını düzenli olarak açıklamaktan, her tür faaliyetlerini zorunlu olacak şekilde meslek mensuplarına duyuracak mekanizmalara kadar değişik süreçleri kapsayabilir. Mevcut haliyle yasalar meslek mensuplarını odalara karşı bağlamış, onlara çok sayıda yükümlülük yüklemiş, ancak odaları bu bağlamda meslek mensuplarına karşı serbest bırakmıştır. Dolayısıyla odaların şeffaflığı bütünüyle yöneticilerin inisiyatifine kalmış durumdadır. Şeffaflığı inisiyatife bağlı olmaktan çıkaracak mekanizmaların devreye sokulması gerekir.
- Şeffaflık ve denetim problemi yukarıda ifade edildiği gibi katılım konusunda da kendini göstermektedir. Meslek mensuplarının, odaların karar alma süreçlerine etkin biçimde katılımını sağlayan mekanizmaları devreye sokmak gerekir. Mevcut haliyle yönetimi ele geçirenler odaları isterlerse kapalı devre işleyen birer kuruluş haline getirebilmekte, hatta üyelerden bağımsız keyfi davranabilmektedirler. Etkin bir katılımın sağlanması için odalara üyeliğin, aidat vermenin, odalar tarafından kontrol ve kayıt altına alınmanın ötesinde bir anlama kavuşturulması gerekir. Etkin katılım sorununu çözmek için zorunlu üyelik ve bir meslekte tek bir odanın bulunması mecburiyetlerini yeniden gözden geçirmeye ihtiyaç vardır.
- Yukarıda ifade edildiği şeffaflık, hesap verebilirlik, denetim ve katılımı ilgili sorunların kökeninde meslek odalarında geçerli olan çoğunluğa dayalı liste usulü seçim sistemi yatmaktadır. Bu seçim sistemi meslek kuruluşlarını kapalı devre işleyen oligarşik kuruluşlar haline getirmektedir. Bu sorun meslek kuruluşlarının “meclisler” eliyle yönetilmesiyle aşılabılır. Meclisler odalara hem çoğulcu bir yapı kazandıracak, hem de odaların daha etkin biçimde denetlenmesini ve şeffaflığa kavuşmasını sağ-

layacaktır. Meslek kuruluşlarında meclislerin oluşması için “nispi temsil” sistemine dayalı bir seçim sisteminin devreye sokulması gerekir.

- Diplomalı mesleklerde mesleki standartları belirleyen “mesleki yeterlilik” sisteminin geliştirilmesi büyük öneme sahiptir. Ancak meslek kuruluşlarının mesleki standartları hangi ilkeler temelinde geliştireceği karmaşık bir süreci gerektiren bir durumdur. Bu bakımdan içinde meslek kuruluşlarının, meslek mensuplarının ve kamu otoritesinin yer aldığı mesleki yeterlilik kurumunun oluşturulması, bu bağlamda büyük bir boşluğu dolduracaktır. Mesleki yeterlilik kurumu içinde, her meslekle ilgili ilkeleri, standartları, asgari gereklilikleri ve hatta ahlaki prensipleri belirleyen birimler doğal olarak ortaya çıkacaktır.
- Mesleki yeterlilik kurumunun geliştirilmesiyle birlikte “yaşam boyu” öğrenme ve bunun mesleklerle yansımalarının yolu açılacaktır. Mevcut şartlarda, diplomalı mesleklerde meslek mensupları dört yıllık bir eğitimden geçip diplomalarını aldıktan sonra mesleğe aktif olarak başlamaktadırlar. Ancak diploma her durumda tek başına mesleği icra etmek için yeterli değildir. Zira sanayide görülen önemli sorunlardan biri mühendislerin tezgah başından habersiz teorik bilgiyle yetiştirilmeleridir. Sanayide bazı durumlarda teorik olarak alınan mühendislik eğitimi bir işe yaramamakta, mühendis işe girdikten sonra iş yerinde sıfırdan başlamak üzere mesleği yeniden öğrenmektedir. Yaşam boyu öğrenme süreciyle, diploma bir mesleği icra etmek için yeterli olmaktan çıkacağı gibi, çekirdekten yetişen meslek mensuplarına da liyakatli oldukları alanlarda mesleği icra etmelerinin yolu açılacaktır.
- Mesleklerde “liyakat ve yeterlilik” konusu ile meslek mensuplarının bir araya gelerek bir “çıkartıcı” veya “baskı” gücü oluşturmalarını birbirinden ayırmak gerekir. Liyakat ve yeterliliğin yukarıda önerilen uzmanlaşmış birimler tarafından belirlenmesi gerekir. Örgütlenme ise meslek mensuplarının “iradi” ve “gönüllü” olarak yapacakları bir şey olmalıdır. Böyle bir sistemle meslek üyelerinde zorunlu üyelik mecburiyeti ortadan kalkacaktır. Meslek mensupları, kendi aralarında işbirliği yapmak ve örgütlü bir güce dönüşmek için gönüllülük esasına göre örgütlenebilirler. Bu durumda aynı meslekte birden fazla örgütün oluşmasının yolu açılmış olur.
- Liyakat ve yeterlilikle, çıkartıcı dayalı örgütlülüğü birbirinden ayırmak meslek kuruluşlarında görülmekte olan “siyasal duruş” sorununu da çözecektir. Tespitler arasında dile getirildiği gibi meslek kuruluşlarında ciddi bir siyasal duruş sorunu söz konusudur. Zorunlu üyeliğe dayalı kuruluşlarda bu ahlaken kabul edilebilir bir şey değildir. Bunun mutlaka önüne geçmek gerekir. Ancak neyin siyasi, neyin siyaset dışı olduğu bazen netlikle belirlenecek hususlar değildir. Bu bakımdan mesleki yeterlilik konusunu profesyonellik düzeyinde çözdükten sonra, isteyen meslek mensupları bir siyasi görüş temelinde örgütlenebilirler ya da örgütlerine siyasal bir kimlik kazandırabilirler. Örgütlenme gönüllülük esasına dayandığı için burada sorun yoktur. Ancak mevcut durumda, zorunluluktan dolayı üye olup aıdatı ödeyen üyelerin belirgin biçimde istismarı söz konusudur.
- Yukarıda işaret edilen sorunlu alanların çoğu, odaları Ankara’da temsil etmekte olan meslek birlikleri için çok daha geçerlidir. Birliklerin tüm meslekleri veya meslek mensuplarını temsil etme konusunda problemleri olduğu gibi, bunların belirgin biçimde siyasi bir duruş içinde oldukları da araştırmada ulaşılan tespitlerdendir. Odalar için önerilen meclise dayalı yönetimin birliklerde de devreye sokulması düşünülebilir. Bunu sağlamak için birlik seçimlerinin de liste usulüne dayalı çoğunluk sisteminden çıkarılarak, nispi temsil sistemi esasında gerçekleştirilmesi gerekir. Bununla birlikte, Barolar Birliği gibi delege sistemine dayalı mesleklerde Ankara, İzmir ve İstanbul’a dayalı oluşan hegemonyayı kırmak için diğer illerin delege sayısının arttırılmasına yönelik bir mekanizmanın harekete geçirilmesi büyük bir öneme sahiptir.

Kısaca, burada yapılan tespitlerin ve önerilerin, araştırmanın bulguları ışığında ulaşılmış tespitler ve öneriler olduğunu belirtmekte yarar vardır. Meslek kuruluşlarında yaşanmakta olan sorunların üstesinden gelmek için yeniden yapılanma ihtiyacı meslek mensupları tarafından dile getirilen bir husustur. Yeniden yapılanma söz konusu olduğunda meslek mensuplarının çoğunlukla dile getirdiği görüşler yukarıda temas edilen hususlar etrafında yoğunlaşmaktadır.

EKLER

Ek 1: Varyans Analizi

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Odanızın bir sivil toplum kuruluşu olduğunu düşünüyor musunuz?	Between Groups	22,310	8	2,789	8,815	,000
	Within Groups	489,713	1548	,316		
	Total	512,023	1556			
Odanızı topluma mı yoksa devlete mi daha yakın görüyorsunuz?	Between Groups	26,858	8	3,357	7,684	,000
	Within Groups	676,333	1548	,437		
	Total	703,191	1556			
Hükümetlerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?	Between Groups	38,468	8	4,808	2,836	,004
	Within Groups	2625,029	1548	1,696		
	Total	2663,496	1556			
Siyasi partilerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?	Between Groups	26,402	8	3,300	1,965	,047
	Within Groups	2599,916	1548	1,680		
	Total	2626,317	1556			

Odanızın genel olarak demokratik bir yapıdan yana olduğunu düşünüyor musunuz?	Between Groups	38,248	8	4,781	3,756	,000
	Within Groups	1970,535	1548	1,273		
	Total	2008,784	1556			
Oda yönetiminin demokratik bir şekilde oluştuğunu düşünüyor musunuz?	Between Groups	30,051	8	3,756	8,905	,000
	Within Groups	653,002	1548	,422		
	Total	683,053	1556			
Oda yönetiminin çalışma tarzını demokratik buluyor musunuz?	Between Groups	26,776	8	3,347	7,538	,000
	Within Groups	687,372	1548	,444		
	Total	714,148	1556			
Odanızın faaliyetlerine hiç katılıyor musunuz?	Between Groups	98,028	8	12,254	10,262	,000
	Within Groups	1848,451	1548	1,194		
	Total	1946,479	1556			
Oda yönetiminin seçimine genelde katılıyor musunuz?	Between Groups	104,376	8	13,047	10,865	,000
	Within Groups	1858,826	1548	1,201		
	Total	1963,202	1556			
Bugüne kadar odanızın herhangi bir seçimine katılmadığınız için bir ceza aldınız mı?	Between Groups	1,467	8	,183	1,514	,150
	Within Groups	50,498	417	,121		
	Total	51,965	425			
Oda yönetiminin son seçimine katıldınız mı?	Between Groups	19,429	8	2,429	10,284	,000

	Within Groups	365,555	1548	,236		
	Total	384,984	1556			
Odanızın faaliyetlerinden veya çalışmalarından haberdar oluyor musunuz?	Between Groups	146,957	8	18,370	19,759	,000
	Within Groups	1439,170	1548	,930		
	Total	1586,127	1556			
Odanız, aldığı kararlarda bir üye olarak size danışıyor mu veya fikrinizi alıyor mu?	Between Groups	43,486	8	5,436	4,514	,000
	Within Groups	1864,060	1548	1,204		
	Total	1907,547	1556			
Size göre, sizin meslekten olan herkes odanızın yönetimine gelebilir mi?	Between Groups	9,377	8	1,172	3,900	,000
	Within Groups	465,178	1548	,301		
	Total	474,555	1556			
Sizce odanız sizi temsil ediyor mu?	Between Groups	63,104	8	7,888	6,795	,000
	Within Groups	1796,882	1548	1,161		
	Total	1859,986	1556			
Oda yöneticilerinin siyasi duruşunu genel olarak nasıl buluyorsunuz?	Between Groups	46,942	8	5,868	3,941	,000
	Within Groups	2304,624	1548	1,489		
	Total	2351,566	1556			
Odanızın yönetimiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine katılırsınız?	Between Groups	24,161	8	3,020	3,211	,001
	Within Groups	1456,035	1548	,941		
	Total	1480,197	1556			

Odanıza kayıtlı üyelerin değişik siyasi görüşlere sahip olduğunu düşünüyor musunuz?	Between Groups	28,680	8	3,585	8,540	,000
	Within Groups	649,861	1548	,420		
	Total	678,541	1556			
Size göre odanızın yönetimi her siyasi görüşü temsil ediyor mu?	Between Groups	32,484	8	4,061	11,296	,000
	Within Groups	556,461	1548	,359		
	Total	588,945	1556			
Üyeler değişik görüşlere sahipken oda yönetiminin tek siyasi görüşü temsil etmesi sizce doğru mudur?	Between Groups	47,892	8	5,986	4,154	,000
	Within Groups	515,983	358	1,441		
	Total	563,875	366			
Odanızı kendi mesleğiniz için gerekli görüyor musunuz?	Between Groups	49,378	8	6,172	13,629	,000
	Within Groups	701,032	1548	,453		
	Total	750,410	1556			
Odanızın, genel olarak siz meslek erbabına hizmet ettiğini düşünüyor musunuz?	Between Groups	77,852	8	9,731	8,826	,000
	Within Groups	1706,865	1548	1,103		
	Total	1784,717	1556			
Odanızın, mesleğinizin gelişimine katkı sağladığını düşünüyorsunuz?	Between Groups	121,786	8	15,223	13,198	,000
	Within Groups	1785,571	1548	1,153		
	Total	1907,358	1556			

Size göre sizin meslekte birden fazla oda olabilir mi?	Between Groups	111,972	8	13,996	8,651	,000
	Within Groups	2504,375	1548	1,618		
	Total	2616,347	1556			
Sizce odanız sizin alanda mesleki standartların geliştirilmesi konusunda başarılı oluyor mu?	Between Groups	55,620	8	6,952	5,503	,000
	Within Groups	1955,571	1548	1,263		
	Total	2011,191	1556			
Sizce bir meslek alanındaki mesleki standartları kim belirlemelidir?	Between Groups	26,074	8	3,259	5,125	,000
	Within Groups	984,420	1548	,636		
	Total	1010,495	1556			
Odanızın genel olarak şeffaf çalıştığını düşünüyor musunuz?	Between Groups	63,619	8	7,952	6,076	,000
	Within Groups	2026,078	1548	1,309		
	Total	2089,697	1556			
Oda yönetiminizin dürüst olduğunu düşünüyor musunuz?	Between Groups	37,886	8	4,736	3,872	,000
	Within Groups	1893,209	1548	1,223		
	Total	1931,096	1556			
Odanızın yeterince denetlendiğini düşünüyor musunuz?	Between Groups	62,068	8	7,758	4,738	,000
	Within Groups	2534,785	1548	1,637		
	Total	2596,853	1556			
Genel olarak odanıza karşı güven duyuyor musunuz?	Between Groups	49,291	8	6,161	5,889	,000

	Within Groups	1619,728	1548	1,046		
	Total	1669,019	1556			
Odanızdan genel olarak memnun musunuz?	Between Groups	58,547	8	7,318	7,196	,000
	Within Groups	1574,306	1548	1,017		
	Total	1632,853	1556			
Odanıza 10 üzerinden bir puan verecek olursanız kaç verirsiniz?	Between Groups	738,372	8	92,297	14,633	,000
	Within Groups	9719,896	1541	6,308		
	Total	10458,26	1549			
Odaya zorunlu üyelik hakkında ne düşünüyorsunuz?	Between Groups	149,465	8	18,683	13,469	,000
	Within Groups	2147,303	1548	1,387		
	Total	2296,768	1556			
Odanıza düzenli olarak aidatınızı ödüyor musunuz?	Between Groups	18,816	8	2,352	5,434	,000
	Within Groups	669,976	1548	,433		
	Total	688,791	1556			
Odanızın üyelerden aldığı aidatı nasıl karşılıyorsunuz?	Between Groups	54,390	8	6,799	7,827	,000
	Within Groups	1344,575	1548	,869		
	Total	1398,965	1556			
Odanızın aylık yaklaşık olarak ne kadar gelirinin olduğunu biliyor musunuz?	Between Groups	3,101	8	,388	3,255	,001
	Within Groups	184,376	1548	,119		
	Total	187,477	1556			
Odanızın masrafları için bu geliri nasıl karşılıyorsunuz?	Between Groups	12,877	8	1,610	3,017	,003

	Within Groups	111,509	209	,534		
	Total	124,385	217			
Sizce oda gelirleri nereye harcanıyor?	Between Groups	10,898	8	1,362	1,616	,115
	Within Groups	1304,733	1548	,843		
	Total	1315,631	1556			
Oda gelirlerinin nereye harcanacağı konusunda size bilgi veriliyor mu?	Between Groups	74,567	8	9,321	11,224	,000
	Within Groups	1285,525	1548	,830		
	Total	1360,092	1556			
Odanızın yeniden yapılandırılması gerektiğini düşünüyor musunuz?	Between Groups	14,654	8	1,832	4,091	,000
	Within Groups	693,101	1548	,448		
	Total	707,755	1556			
Size göre odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon demokratik biçimde oluşuyor mu?	Between Groups	18,947	8	2,368	4,372	,000
	Within Groups	265,971	491	,542		
	Total	284,918	499			
Size göre odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon tüm odaları temsil edecek şekilde oluşuyor mu?	Between Groups	13,053	8	1,632	3,284	,001
	Within Groups	243,955	491	,497		
	Total	257,008	499			
Odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyonun sizi tam olarak temsil ettiğini düşünüyor musunuz?	Between Groups	5,723	8	,715	1,857	,065
	Within Groups	189,109	491	,385		
	Total	194,832	499			

Odanızın bağlı olduğu birlik/ konfederasyon yöneticilerinin duruşlarını siyasi buluyor musunuz?	Between Groups	17,680	8	2,210	4,074	,000
	Within Groups	266,368	491	,543		
	Total	284,048	499			
Odanızın bağlı olduğu birlik/ konfederasyon yöneticilerinin meslek mensupları için çalıştığını düşünüyor musunuz?	Between Groups	18,137	8	2,267	5,362	,000
	Within Groups	207,613	491	,423		
	Total	225,750	499			
Odanızın bağlı olduğu birlik/ konfederasyondan genel olarak memnun musunuz?	Between Groups	10,579	8	1,322	3,824	,000
	Within Groups	169,773	491	,346		
	Total	180,352	499			
Cinsiyet	Between Groups	23,511	8	2,939	17,385	,000
	Within Groups	261,689	1548	,169		
	Total	285,200	1556			
Yaş	Between Groups	4160,197	8	520,025	4,591	,000
	Within Groups	175337,826	1548	113,267		
	Total	179498,023	1556			
Eğitimi durumu	Between Groups	1450,451	8	181,306	294,058	,000
	Within Groups	954,445	1548	,617		
	Total	2404,895	1556			
Aylık ortalama gelir	Between Groups	8758104876,083	8	1094763109,510	9,538	,000
	Within Groups	125910350926,485	1097	114776983,525		
	Total	134668455802,568	1105			

Ek 2: Korelasyon Analizi

Değişik Değişkenler	Korelasyon	Bağlı olduğu oda
A1. Odanızın bir sivil toplum kuruluşu olduğunu düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	,063
	Sig. (2-tailed)	,003
	N	2200
A2. Odanızı topluma mı yoksa devlete mi daha yakın görüyorsunuz?	Pearson Correlation	,025
	Sig. (2-tailed)	,247
	N	2200
A3. Hükümetlerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	-,032
	Sig. (2-tailed)	,131
	N	2200
A4. Siyasi partilerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	-,074
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
A5. Odanızın genel olarak demokratik bir yapıdan yana olduğunu düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	-,014
	Sig. (2-tailed)	,501
	N	2200
A6. Oda yönetiminin demokratik bir şekilde oluştuğunu düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	,090
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
A7. Oda yönetiminin çalışma tarzını demokratik buluyor musunuz?	Pearson Correlation	,057
	Sig. (2-tailed)	,007
	N	2200
B1. Odanızın faaliyetlerine hiç katılıyor musunuz?	Pearson Correlation	,162
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
B2. Oda yönetiminin seçimine genelde katılıyor musunuz?	Pearson Correlation	,128
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
B3. Bugüne kadar odanızın herhangi bir seçimine katılmadığınız için bir ceza aldınız mı?	Pearson Correlation	,023
	Sig. (2-tailed)	,571
	N	595
B4. Oda yönetiminin son seçimine katıldınız mı?	Pearson Correlation	,101
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
B5. Odanızın faaliyetlerinden veya çalışmalarından haberdar oluyor musunuz?	Pearson Correlation	,097
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200

B6. Odanız, aldığı kararlarda bir üye olarak size danışıyor mu veya fikrinizi alıyor mu?	Pearson Correlation	,124
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
B7. Size göre, sizin meslekten olan herkes odanızın yönetimine gelebilir mi?	Pearson Correlation	,005
	Sig. (2-tailed)	,802
	N	2200
C1. Sizce odanız sizi temsil ediyor mu?	Pearson Correlation	,067
	Sig. (2-tailed)	,002
	N	2200
C2. Oda yöneticilerinin siyasi duruşunu genel olarak nasıl buluyorsunuz?	Pearson Correlation	-,054
	Sig. (2-tailed)	,011
	N	2200
C3. Odanızın yönetimiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine katılırsınız?	Pearson Correlation	-,025
	Sig. (2-tailed)	,243
	N	2200
C4. Odanıza kayıtlı üyelerin değişik siyasi görüşlere sahip olduğunu düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	,041
	Sig. (2-tailed)	,056
	N	2200
C5. Size göre odanızın yönetimi her siyasi görüşü temsil ediyor mu?	Pearson Correlation	-,026
	Sig. (2-tailed)	,227
	N	2200
C6. Üyeler değişik görüşlere sahipken oda yönetiminin tek siyasi görüşü temsil etmesi sizce doğru mudur?	Pearson Correlation	,260
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	484
D1. Odanızı kendi mesleğiniz için gerekli görüyor musunuz?	Pearson Correlation	,046
	Sig. (2-tailed)	,029
	N	2200
D2. Odanızın, genel olarak siz meslek erbabına hizmet ettiğini düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	,055
	Sig. (2-tailed)	,010
	N	2200
D3. Odanızın, mesleğinizin gelişimine katkı sağladığını düşünüyorsunuz?	Pearson Correlation	,053
	Sig. (2-tailed)	,013
	N	2200
D4. Size göre sizin meslekte birden fazla oda olabilir mi?	Pearson Correlation	-,068
	Sig. (2-tailed)	,001
	N	2200
D5. Sizce odanız sizin alanda mesleki standartların geliştirilmesi konusunda başarılı oluyor mu?	Pearson Correlation	,039

	Sig. (2-tailed)	,070
	N	2200
D6. Sizce bir meslek alanındaki mesleki standartları kim belirlemelidir?	Pearson Correlation	-,046
	Sig. (2-tailed)	,031
	N	2200
E1. Odanızın genel olarak şeffaf çalıştığını düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	,046
	Sig. (2-tailed)	,033
	N	2200
E2. Oda yönetiminizin dürüst olduğunu düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	-,040
	Sig. (2-tailed)	,058
	N	2200
E4. Odanızın yeterince denetlendiğini düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	-,008
	Sig. (2-tailed)	,699
	N	2200
E5. Genel olarak odanıza karşı güven duyuyor musunuz?	Pearson Correlation	,030
	Sig. (2-tailed)	,165
	N	2200
E6. Odanızdan genel olarak memnun musunuz?	Pearson Correlation	,038
	Sig. (2-tailed)	,076
	N	2200
E7. Odanıza 10 üzerinden bir puan verecek olursanız kaç verirsiniz?	Pearson Correlation	-,068
	Sig. (2-tailed)	,001
	N	2191
F1. Odaya zorunlu üyelik hakkında ne düşünüyorsunuz?	Pearson Correlation	,057
	Sig. (2-tailed)	,007
	N	2200
F2. Odanıza düzenli olarak aidatınızı ödüyor musunuz?	Pearson Correlation	,030
	Sig. (2-tailed)	,158
	N	2200
F3. Odanızın üyelerden aldığı aidatı nasıl karşılıyorsunuz?	Pearson Correlation	-,002
	Sig. (2-tailed)	,931
	N	2200
F4. Odanızın aylık yaklaşık olarak ne kadar gelirinin olduğunu biliyor musunuz?	Pearson Correlation	,085
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
F5. Odanızın masrafları için bu geliri nasıl karşılıyorsunuz?	Pearson Correlation	-,056
	Sig. (2-tailed)	,333
	N	297
F6. Sizce oda gelirleri nereye harcanıyor?	Pearson Correlation	-,071
	Sig. (2-tailed)	,001
	N	2200

F7. Oda gelirlerinin nereye harcanacağı konusunda size bilgi veriliyor mu?	Pearson Correlation	,096
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
G1. Odanızın yeniden yapılandırılması gerektiğini düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	-,056
	Sig. (2-tailed)	,009
	N	2200
S1. Size göre odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon demokratik biçimde oluşuyor mu?	Pearson Correlation	-,124
	Sig. (2-tailed)	,006
	N	500
S2. Size göre odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon tüm odaları temsil edecek şekilde oluşuyor mu?	Pearson Correlation	-,078
	Sig. (2-tailed)	,080
	N	500
S3. Odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyonun sizi tam olarak temsil ettiğini düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	-,046
	Sig. (2-tailed)	,299
	N	500
S4. Odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon yöneticilerinin duruşlarını siyasi buluyor musunuz?	Pearson Correlation	-,031
	Sig. (2-tailed)	,488
	N	500
S5. Odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon yöneticilerinin meslek mensupları için çalıştığını düşünüyor musunuz?	Pearson Correlation	-,174
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	500
S6. Odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyondan genel olarak memnun musunuz?	Pearson Correlation	-,124
	Sig. (2-tailed)	,005
	N	500
DD1. Cinsiyet	Pearson Correlation	,084
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
DD2. Yaş	Pearson Correlation	-,012
	Sig. (2-tailed)	,584
	N	2200
DD3. Eğitimi durumu	Pearson Correlation	-,226
	Sig. (2-tailed)	,000
	N	2200
DD4. Aylık ortalama gelir	Pearson Correlation	-,055
	Sig. (2-tailed)	,028
	N	1594

Ek 3: Anket**Sayın Katılımcı**

Bu anket çalışması meslek odalarının etkinliğini, çalışma sistemini, üyeleriyle ilişkilerini ve üye memnuniyetini ölçmek amacıyla yapılmaktadır. Ankete cevap vererek araştırmaya yaptığınız katkı için çok teşekkür ediyoruz.

İli:

Mesleği:

Bağlı olduğu oda:

A1. Odanızın bir sivil toplum kuruluşu olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikri yok

A2. Odanızı topluma mı yoksa devlete mi daha yakın görüyorsunuz?

1. Topluma daha yakın
2. Devlete daha yakın
3. Fikri yok

A3. Hükümetlerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Evet oldukça etkilidirler
2. Biraz etkilidirler
3. Pek etkili değildirler
4. Hiç etkili değildirler
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

A4. Siyasi partilerin odanız üzerinde etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Oldukça çok etkilidirler
2. Biraz etkilidirler
3. Pek etkili değildirler
4. Hiç etkili değildirler
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

A5. Odanızın genel olarak demokratik bir yapıdan yana olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Demokrasiden çok yanadır
2. Demokrasiden biraz yanadır
3. Demokrasiden pek yana değildir
4. Kesinlikle demokrasiden yana değildir
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

A6. Oda yönetiminin demokratik bir şekilde oluştuğunu düşünüyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikri yok

A7. Oda yönetiminin çalışma tarzını demokratik buluyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikri yok

B1. Odanızın faaliyetlerine hiç katılıyor musunuz?

1. Düzenli olarak katılıyorum
2. Bazen katılıyorum
3. Pek katılamıyorum
4. Hiç katılmıyorum
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

B2. Oda yönetiminin seçimine genelde katılıyor musunuz?

1. Düzenli olarak katılıyorum
2. Bazen katılıyorum
3. Pek katılamıyorum
4. Hiç katılmıyorum
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

B3. Bugüne kadar odanızın herhangi bir seçimine katılmadığınız için bir ceza aldınız mı? (Dikkat! Yukarıdaki soruda katılmadığını söyleyenlere sorunuz!)

1. Evet aldım
2. Hayır almadım
3. Fikri yok

B4. Oda yönetiminin son seçimine katıldınız mı?

1. Evet katıldım
2. Hayır katılmadım
3. Cevap yok

B5. Odanızın faaliyetlerinden veya çalışmalarından haberdar oluyor musunuz?

1. Hepsinden haberdar oluyorum
2. Bazılarından haberdar oluyorum
3. Pek haberdar olamıyorum
4. Hiçbirinden haberdar olamıyorum
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

B6. Odanız, aldığı kararlarda bir üye olarak size danışıyor mu veya fikrinizi alıyor mu?

1. Her konuda fikrimi alıyor
2. Bazı konularda fikrimi alıyor
3. Pek fikrimi almıyor
4. Hiçbir konuda fikrimi almıyor
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

B7. Size göre, sizin meslekten olan herkes odanızın yönetimine gelebilir mi?

1. Evet, isteyen herkes oda yönetimine gelebilir
2. Hayır, oda yönetimine ancak belli kişiler gelebiliyor
3. Diğer (belirtiniz)
4. Fikri yok

C1. Sizce odanız sizi temsil ediyor mu?

1. Oldukça fazla temsil ediyor
2. Biraz temsil ediyor
3. Pek temsil etmiyor
4. Hiç temsil etmiyor
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

C2. Oda yöneticilerinin siyasi duruşunu genel olarak nasıl buluyorsunuz?

1. Çok siyasi buluyorum
2. Biraz siyasi buluyorum
3. Pek siyasi bulmuyorum
4. Hiç siyasi bulmuyorum
5. Diğer (lütfen belirtiniz)
6. Fikri yok

C3. Odanızın yönetimiyle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine katılırsınız?

1. Çoğunlukla meslek erbabının çıkarı için çalışır
2. Çoğunlukla halkın çıkarı için çalışır
3. Çoğunlukla kendi çıkarı için çalışır
4. Diğer (belirtiniz)
5. Fikri yok

C4. Odanıza kayıtlı üyelerin değişik siyasi görüşlere sahip olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikri yok

C5. Size göre odanızın yönetimi her siyasi görüşü temsil ediyor mu?

1. Evet her görüşü temsil ediyor
2. Hayır, sadece tek görüşü temsil ediyor
3. Diğer (belirtiniz)
4. Fikri yok

C6. Üyeler değişik görüşlere sahipken oda yönetiminin tek siyasi görüşü temsil etmesi sizce doğru mudur? (Dikkat! Sadece yukarıdaki soruda tek siyasi görüşü temsil ediyor diyenlere sorunuz)

1. Kesinlikle doğrudur
2. Kısmen doğrudur
3. Pek doğru değildir
4. Kesinlikle doğru değildir
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

D1. Odanızı kendi mesleğiniz için gerekli görüyor musunuz?

1. Çok gerekli görüyorum, mutlaka olmalıdır
2. Olsa da olur olmasa da olur
3. Hiç de gerekli görmüyorum
4. Diğer (belirtiniz)
5. Fikri yok

D2. Odanızın, genel olarak siz meslek erbabına hizmet ettiğini düşünüyor musunuz?

1. Çok hizmet ediyor
2. Biraz hizmet ediyor
3. Pek hizmet etmiyor
4. Hiç hizmet etmiyor
1. 5 Diğer (belirtiniz)
5. Fikri yok

D3. Odanızın, mesleğinizin gelişimine katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

1. Oldukça çok sağlıyor
2. Biraz sağlıyor
3. Pek sağlamıyor
4. Hiç sağlamıyor
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

D4. Size göre sizin meslekte birden fazla oda olabilir mi?

1. Kesinlikle olabilir
2. Şartlara göre olabilir
3. Pek olamaz
4. Hiçbir şekilde olamaz
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

D5. Sizce odanız sizin alanda mesleki standartların geliştirilmesi konusunda başarılı oluyor mu?

1. Evet oldukça başarılı
2. Biraz başarılı sayılır
3. Pek başarılı değil
4. Hiç başarılı değil
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

D6. Sizce bir meslek alanındaki mesleki standartları kim belirlemelidir?

1. Devletin ilgili kurumları
2. Meslek odaları
3. Mesleği icra edenlerin kendileri
4. Diğer (belirtiniz)
5. Fikri yok

E1. Odanızın genel olarak şeffaf çalıştığını düşünüyor musunuz?

1. Oldukça şeffaf çalışır
2. Biraz şeffaf çalışır
3. Pek şeffaf çalışmaz
4. Hiç şeffaf çalışmaz
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

E2. Oda yönetiminizin dürüst olduğunu düşünüyor musunuz?

1. Evet oldukça dürüsttür
2. Biraz dürüsttür
3. Pek dürüst değil
4. Hiç dürüst değil
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

E3. Oda yönetiminizin yolsuzluk yaptığını düşünüyor musunuz?

1. Oldukça fazla yapıyor
2. Biraz yaptığını düşünüyorum
3. Pek yaptığını sanmıyorum
4. Hiç yaptığını sanmıyorum
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

E4. Odanızın yeterince denetlendiğini düşünüyor musunuz?

1. Oldukça iyi denetleniyor
2. Biraz denetleniyor
3. Pek denetlenmiyor
4. Hiç denetlenmiyor
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

E5. Genel olarak odanıza karşı güven duyuyor musunuz?

1. Oldukça çok güveniyorum
2. Biraz güveniyorum
3. Pek güvenmiyorum
4. Hiç güvenmiyorum
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

E6. Odanızdan genel olarak memnun musunuz?

1. Oldukça memnunum
2. Biraz memnunum
3. Pek memnun değilim
4. Hiç memnun değilim
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

E7. Odanıza 10 üzerinden bir puan verecek olursanız kaç verirsiniz?

... ..

F1. Odaya zorunlu üyelik hakkında ne düşünüyorsunuz?

1. Kesinlikle gereklidir
2. Biraz gereklidir
3. Pek de gerekli değildir
4. Hiç gerekli değildir
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

F2. Odanıza düzenli olarak aidatınızı ödüyor musunuz?

1. Hiç aksatmadan ödüyorum
2. Bazen aksatsam da ödüyorum
3. Pek ödeyemiyorum
4. Hiç ödeyemiyorum
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

F3. Odanızın üyelerden aldığı aidatı nasıl karşılıyorsunuz?

1. Oldukça fazla buluyorum
2. Biraz fazla buluyorum
3. Normal karşılıyorum
4. Yetersiz buluyorum
5. Diğer (belirtiniz)
6. Fikri yok

F4. Odanızın aylık yaklaşık olarak ne kadar gelirinin olduğunu biliyor musunuz?

1. Evet, yaklaşık olarak biliyorum
2. Hayır, pek bilmiyorum
3. Cevap yok

F5. Odanızın masrafları için bu geliri nasıl karşılıyorsunuz? (Dikkat! Sadece bilenlere sorulacak)

1. Oldukça fazla buluyorum
1. 2.Ancak yetebildiğini düşünüyorum
2. Yetersiz olduğunu düşünüyorum
3. Diğer (belirtiniz)
4. Fikri yok

F6. Sizce oda gelirleri nereye harcanıyor?

1. Odanın masraflarına
2. Meslek erbabının yararına
3. Yöneticilerin kişisel yararına
4. Diğer (belirtiniz)
5. Fikri yok

F7. Oda gelirlerinin nereye harcanacağı konusunda size bilgi veriliyor mu?

1. Evet, genelde veriliyor
2. Pek verilmiyor
3. Hiç verilmiyor
4. Diğer (belirtiniz)
5. Cevap yok

F8. Oda yöneticilerinin ne kadar maaş aldığını biliyor musunuz?

1. Evet biliyorum
2. Hayır bilmiyorum
3. Cevap yok

F9. Bu maaşı nasıl karşılıyorsunuz? (Dikkat! Sadece bilenlere sorulacak)

1. Fazla buluyorum
2. Normal buluyorum
3. Az/yetersiz buluyorum
4. Diğer (belirtiniz)
5. Fikri yok

G1. Odanızın yeniden yapılandırılması gerektiğini düşünüyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikri yok

G2. Sizce bu yapılandırma nasıl olmalıdır? (Dikkat! Sadece yukarıdaki soruya evet diyenlere sorulacak)

.....

H1. Size göre odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon yönetimi tam olarak demokratik biçimde oluşuyor mu?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikir belirtmeyen

H2. Size göre odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon yönetimi tüm odaları temsil edecek şekilde oluşuyor mu?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikir belirtmeyen

H3. Size göre odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon sizi tam olarak temsil ediyor mu?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikir belirtmeyen

H4. Odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyon yöneticilerinin duruşlarını siyasi buluyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikir belirtmeyen

H5. Odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyonun meslek mensuplarının yararı için çalıştığını düşünüyor musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikir belirtmeyen

H6. Odanızın bağlı olduğu birlik/konfederasyondan genel olarak memnun musunuz?

1. Evet
2. Hayır
3. Fikri yok

I1. Cinsiyeti?

1.Kadın 2.Erkek

I2. Yaşı?

1.18-25 2.26-35 3.36-45 4.46-60

5. 61 ve yukarı

I3. Eğitimi durumu?

1.Okur-yazar değil 2.İlkokul 3.Ortaokul

4. Lise 5. Üniversite / Yüksek okul

14. 2011 Milletvekili seçiminde oy verdiği parti?

1. AKP 2. CHP 3. MHP 4. DTP 5. DP 6. SP
7. Diğer (Lütfen belirtiniz) 8. Oy Vermedim

Sayın Katılımcı

Bu anket çalışması meslek odalarının etkinliğini, çalışma sistemini, üyeleriyle ilişkilerini ve üye memnuniyetini ölçmek amacıyla yapılmaktadır. Ankete cevap vererek araştırmaya yaptığınız katkı için çok teşekkür ediyoruz.

İli:
Mesleği:
Bağlı olduğu oda:

Telefonu:

Not: Telefon bilgisi sadece anketlerin yapılmasını kontrol etmek için istenmektedir. Bunun dışında başka hiçbir amaç için kullanılmayacaktır.

Bu anket kurallara uygun olarak doldurulmuştur.

ANKETÖR Adı ve Soyadı : İmzası: Tarih: İli...../ilçesi.....	DENETLEYEN Adı ve Soyadı : İmza : Tarih:
--	--

Liberal Düşünce Topluluğu Association for Liberal Thinking

1992’de Ankara’da kurulan LDT, medeniyetin temelinde yatan fikrî geleneklerin Türkiye’de tanıtılması; özgürlük, özel mülkiyet, piyasa ekonomisi, insan hakları, hürriyetçi demokrasi, hukukun hâkimiyeti, adalet, barış, hoşgörü gibi, insanların güven, düzen ve refah içerisinde yaşamasını sağlayan değerlerin ve kurumların anlaşılmasına ve benimsenmesine yardımcı olacak çalışmalar yapmayı; insanların düşünme ve muhakeme kabiliyetlerini geliştirmek için başvurabilecekleri fikrî, felsefî kaynakların oluşumuna katkıda bulunmayı amaçlamakta; bu amaçlara uygun araştırma ve inceleme yapan kimselere maddî ve manevî destek sağlamakta ve buna benzer faaliyetlerde bulunmaktadır.

Topluluk, ayrıca, bu doğrultuda Türkiye’nin temel problemlerine liberal ilkelerle bağdaşan çözüm yolları bulmaya ve kamu politikasının oluşturulmasında etkili ve yetkili çevreleri bilgilendirmeye çalışmaktadır.

LDT, bu çerçevede, özgürlüğe, insan haklarına, serbest piyasa ekonomisine ve liberal demokrasiye inanan, bunu fikrî veya meslekî çalışmalarıyla kanıtlamış, bu değerlerin ve kurumların gelişmesi ve yaygınlaşması için fikrî veya meslekî alanda mücadele etmeye istekli kimseleri teşvik ve koordine etmektedir.

LDT, aktif politikayla ilgilenmemektedir. Siyasî partilere karşı bağımsızdır. Bir siyasî hareket olarak değil fikir akımı olarak faaliyet göstermektedir.

İrtibat:

GMK Bulvarı No: 108 / 17

Maltepe, Ankara, 06570

Türkiye

www.liberal.org.tr

Telefon: + 90 312 231 6069 – 231 1185

Faks: + 90 312 230 8003

e-mail: info@liberal.org.tr